

Samhandlingsstatistikk 2012-13

Rapportens tittel: Samhandlingsstatistikk 2012-13
Utgitt: Februar 2014
Utgitt av: Helsedirektoratet
Redaktør: Avdelingsdirektør Beate M. Huseby,
Avdeling økonomi og analyse

Bidragstere (alfab.): Beate M. Huseby
Birgitte Kalseth
Bjørnar Alexander Andreassen
Guri Snøfugl
Jon Hilmar Iversen
Julie Kjelvik
Kari Aanjesen Dahle
Kari Hårstad Mehus
Kirsten Petersen
Kristian Roksvaag
Lars Rønningen
Marit Sitter
Michael Christian Kaurin
Paul Martin Gystad
Per Bernard Pedersen
Sara Marie Nilsen
Terje Totland
Thor Hallgeir Johansen
Turi Saltnes
Turid Kristin Bigum Sundar
Vegard Håvik

Postadresse: Pb. 7000 St Olavs plass, 0130 Oslo
Besøksadresse: Sluppenveien 12 C, 7037 Trondheim
Universitetsgata 2, Oslo
Tlf.: 810 20 050
Faks: 24 16 30 01
www.helsedirektoratet.no

Bestillingsnummer: IS-2138
ISBN-nr. 978-82-8081-313-8
Heftet kan bestilles hos: Helsedirektoratet v/ Trykksaksekspedisjonen
e-post: trykksak@helsedir.no
Tlf.: 24 16 33 68 Faks: 24 16 33 69
Ved bestilling, oppgi bestillingsnummer: IS-2040

Grafisk design: 07 Media
Trykkeri: 07 Media

Forord

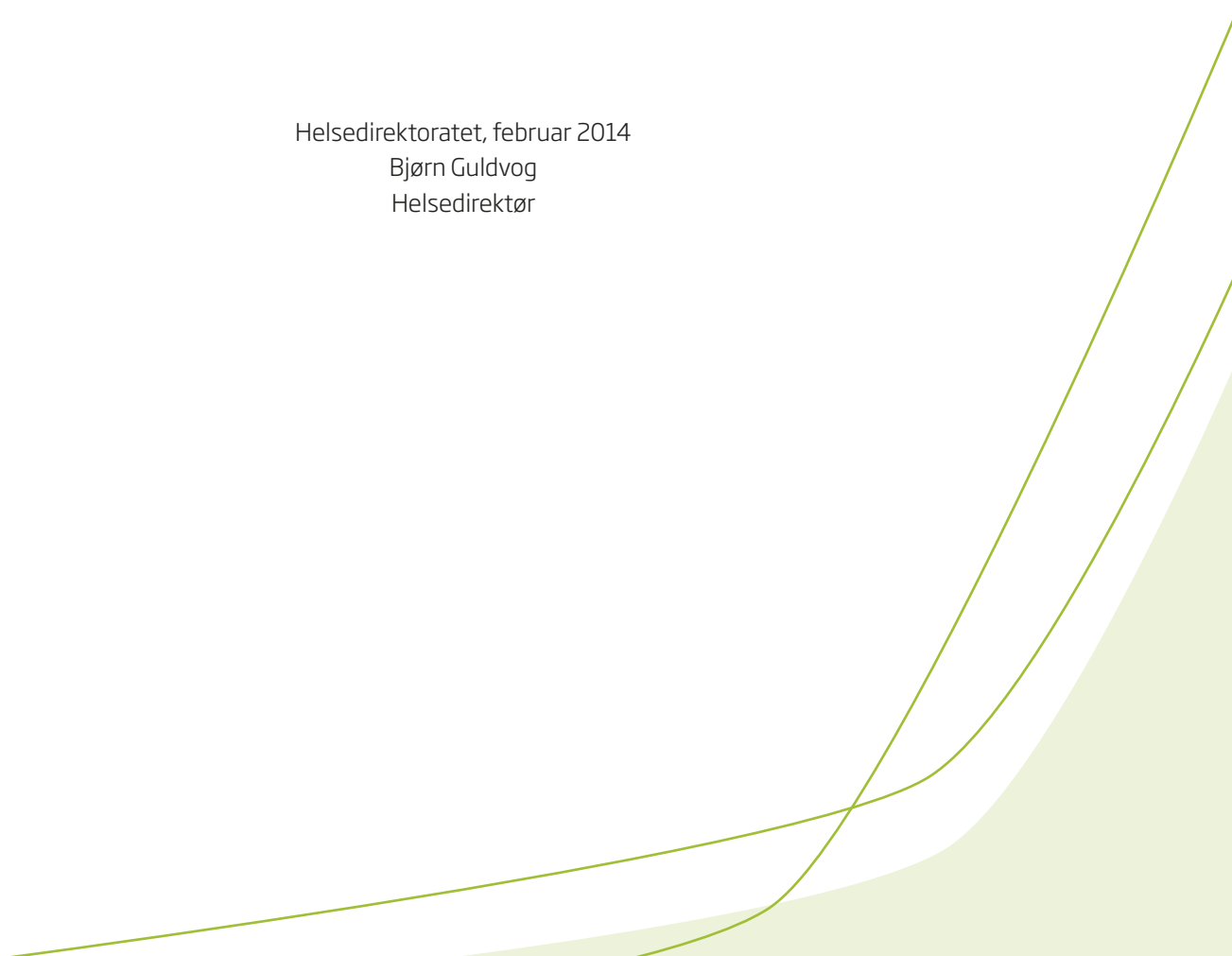
Samhandlingsreformens formål om å gi mer koordinerte tjenester og helhetlig behandling av pasientene skaper økt behov for å kunne vurdere helse- og omsorgstjenestene i et *helhetlig og samlet perspektiv*, på tvers av finansiering og ansvarsfordeling. Den nye kommunerollen gir kommunene et større ansvar for det helhetlige tilbudet av helsetjenester til befolkningen. Formålet med denne rapporten er derfor å utvikle en samlet statistikk for helse- og omsorgstjenestene på kostnader, tjenester og pasientgrupper.

Ettersom samhandlingsreformen ble implementert i 2012, er det også viktig å følge utviklingen knyttet til de nye insentivene for samhandling som ble innført dette

året. I denne rapporten vises det til at mye har skjedd allerede. Mange kommuner har opprettet kommunale døgntilbud for øyeblikkelig hjelp, og pasienter tas raskt imot av kommunene når de meldes utskrivningsklare. Antallet mottakere av korttidsopphold har økt kraftig, og flere mottar sykepleie i hjemmet. Helsetjenestene nært til hvor pasientene bor styrkes.

Denne rapporten er et element i Helsedirektoratets ansvar for å følge utviklingen i helse- og omsorgssektoren både generelt og spesielt i forhold til samhandlingsreformen. Vår ambisjon er at rapporten skal være nyttig for offentlige helsemyndigheter, regionale helseforetak og helseplanleggere i kommunene.

Helsedirektoratet, februar 2014
Bjørn Guldvog
Helsedirektør

Innhold

1 INNLEDNING OG OPPSUMMERING	5
1.1 Samhandlingsreformen – hvordan går det?	5
1.2 Oppsummering komparativ statistikk (del I)	7
1.3 Oppsummering av kapitlene om samhandlingsreformen (del II)	10
 Del I: Komparativ statistikk for primær- og spesialisthelsetjenesten	 15
2 KOMPARATIV STATISTIKK – KOSTNADER	16
2.1 Innledning	16
2.2 Kostnader til helse- og omsorgstjenester på nasjonalt nivå	16
2.3 Endringer i kostnader til helse- og omsorgstjenester på nasjonalt nivå	17
2.4 Variasjoner i kostnader mellom helseregioner og kommunegrupper	22
2.5 Variasjon i kostnader mellom kommunegrupper for de ulike helsetjenesteområdene	23
2.6 Datagrunnlag og metode	26
 3 PASIENTER OG MOTTAKERE AV HELSE- OG OMSORGSTJENESTER	 43
3.1 Innledning	44
3.2 Bruk av spesialisthelsetjenester og primærhelsetjenester i 2012	44
3.3 Utviklingen i perioden fra 2009–2012	46
3.4 Variasjoner i helse- og omsorgstjenester mellom regioner og kommunegrupper i 2012	47
3.5 Kommunestørrelse	50
3.6 Pasienter og mottakere over 80 år	50
3.7 Gjennomstrømming i omsorgstjenestene	51
3.8 Data og metode	54
 4 PASIENTER OG MOTTAKERE AV HELSETJENESTER INNEN PSYKISK HELSE OG RUS	 66
4.1 Innledning	67
4.2 Resultater nasjonalt nivå	67
4.3 Datagrunnlag og klassifisering	69
 5 HELSEPERSONELL	 79
5.1 Innledning	79
5.2 Årsverksvekst i helse- og omsorgstjenestene	79
5.3 Legeårsverk i helse- og omsorgstjenestene	81
5.4 Sykepleierårsverk i helse- og omsorgstjenestene	82
5.5 Årsverksinnsatsen i helseregionene	84
5.6 Årsverk i helse- og omsorgstjenestene per 10 000 innbyggere	87

6	ÅRSVERK INNENFOR PSYKISK HELSE OG RUS	90
6.1	Nasjonale tall	91
6.2	Regionale variasjoner	91
6.3	Årsverksinnsats og kommunestørrelse	92
6.4	Utviklingen i årsverk	92
6.5	Endringer i organiseringen av behandlingstilbudet	93

Del II: Om samhandlingsreformen	99

7	OPPBYGGING AV DØGNTILBUD FOR ØYEBLIKKELIG HJELP I KOMMUNENE	100
7.1	Innledning	101
7.2	Status for kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp	101
7.3	Utviklingen i medisinske innleggelser for øyeblikkelig hjelp i spesialisthelsetjenesten 2010–2013	105
7.4	Omfanget av medisinske innleggelser for øyeblikkelig hjelp blant eldre	106

8	KORTTIDSPLASER	111
8.1	Innledning	111
8.2	Datagrunnlag	111
8.3	Økt antall mottakere av korttidsopphold	112
8.4	Økt antall korttidsplasser	113
8.5	Stor kommunal variasjon i andel korttidsplasser	115
8.6	Kortere varighet av oppholdene	116

9	POTENSIELT FOREBYGGBARE INNLEGGELSER	122
9.1	Innledning	122
9.2	Datagrunnlag og definisjoner	123
9.3	Potensielt forebyggbare innleggelser – hvor både primær- og spesialisthelsetjenesten kan ha en rolle	123
9.4	Utvikling i potensielt forebyggbare innleggelser 2010–2012	126
9.5	Forskjeller mellom kommuner i omfang av potensielt forebyggbare innleggelser (PFI)	130
9.6	Forhold som bidrar til forskjeller i innleggesrater	133
9.7	Oppsummering og diskusjon	139

10 UTSKRIVNINGSKLARE PASIENTER	144
10.1 Innledning	144
10.2 Utviklingen i antall utskrivningsklare opphold	145
10.3 Utviklingen i gjennomsnittlig liggetid for utskrivningsklare pasienter	146
10.4 Utviklingen i rater for utskrivningsklare pasienter etter region og kommunegruppe 2010–2013	149
10.5 Utskrivningsklare pasienter i psykisk helsevern og rusbehandling	150
10.6 Datagrunnlag og definisjoner	151
11 UTVIKLINGEN I REINNLEGGELSER FOR PASIENTER SOM MELDES UTSKRIVNINGSKLARE	159
11.1 Innledning	159
11.2 Utviklingen i reinnleggelser 2010–2013	160
11.3 Datagrunnlag	161
12 KOMMUNAL MEDFINANSIERING I SOMATISK SPESIALISTHELSETJENESTE	168
12.1 Innledning	168
12.2 Datagrunnlaget	169
12.3 Utviklingen i beregnet kommunal medfinansiering 2010–2013	170
13 FRISKLIVSSENTRALER	181
13.1 Frisklivssentraler – beskrivelse og historikk	181
13.2 Utvikling av kommunale frisklivssentraler	182
13.3 Ressurser og kompetanse	182
14 HABILITERING, REHABILITERING OG INDIVIDUELL PLAN	184
14.1 Innledning	184
14.2 Definisjon av habilitering og rehabilitering	185
14.3 Utviklingen i rehabilitering 2010–2012	186
14.4 Regionale variasjoner	187
14.5 Rehabilitering og kommunestørrelse	188
14.6 Individuell plan og koordinator	190
14.7 Koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering	191
15 VELFERDSTEKNOLOGI OG ELEKTRONISK MELDINGS UTVEKSLING	199
15.1 Innledning	199
15.2 Velferdsteknologi og trygghetsalarmer	200
15.3 Elektroniske pleie- og omsorgsmeldinger	201
15.4 Data og metode	202
15.5 Utbredelse og bruk av pleie- og omsorgsmeldinger	202
VEDLEGG 1: KOMMUNEGRUPPER OG HELSEFORETAKSOMRÅDER I 2012	209

1

Innledning og oppsummering

Det er nødvendig å følge med på om Norge når de nasjonale målene for den samlede helse- og omsorgstjenesten. Samhandlingsreformen som startet offisielt 1.1.2012 har skapt økt behov for styringsinformasjon. Både kommuner, helseforetak, offentlige helsemyndigheter, fylkesmenn, media og andre aktører har økt behov for å kunne følge utviklingen i helsetjenestenes kostnader, organisering og faglige kvalitet (tilgjengelighet, effekt og trygghet). For kommunene innebærer samhandlingsreformen at det har blitt viktigere enn før å følge med på egne innbyggers bruk av spesialisthelsetjenesten, og for helseforetakene er det blitt viktig å følge utviklingen i kommunenes tilbud av helsetjenester for å kunne planlegge riktig kapasitet og bemanning og samhandle mer enn før om planlegging, drift og evaluering.

Samhandlingsreformen skaper behov for mange *ulike typer styringsinformasjon*. Det er behov for systematisk kunnskap om effekten av ulike typer forebygging, om de små, men effektive tiltakene som gjør at behovene for innleggelse på sykehus modereres. Det er også behov for god kunnskap på detaljert nivå om utviklingen innen de enkelte helse- og omsorgstjenester, og for statistikk som viser de store sammenhengene og gir et helhetlig perspektiv.

Vi ønsker å være tydelige på at denne rapporten *ikke* har som ambisjon å dekke alle aspekter av samhandling eller alle informasjonsbehov rundt samhandlingsreformen. Rapporten fokuserer i større grad på helsetjenester enn på folkehelseperspektivet, og på oversiktstall mer enn på detaljene for den enkelte kommune. Rapporten har to hovedformål:

- Å gi komparativ informasjon og hovedtall for utviklingen i ulike deler av helse- og omsorgstjenestene.
- Å følge med på særlige insentiv og fokusområder innen samhandlingsreformen for å kunne vurdere utviklingen i henhold til de målene som ble satt for reformen.

Disse to formålene representerer rapportens to deler. I den første delen av rapporten har vi inkludert seks kapitler som har som formål å frembringe *komparativ*

statistikk. Det er inkludert komparative tall fra både spesialist- og primærhelsetjenesten for kostnader til helsetjenester, utviklingen i pasienter og mottakere av ulike helse- og omsorgstjenester, utviklingen i årsverk for spesialist- og primærhelsetjenesten, og utviklingen i bruk av helsetjenester for utvalgte grupper av pasienter innen somatikk og innen psykisk helsevern og rus. Disse analysene er basert på kvalitetssikrede data for årene 2010–2012, og vil representere utviklingen i reformens første år. I den komparative delen av statistikken vil hovedfokus være på sammenligning av utviklingen innen spesialist- og primærhelsetjenesten.

I den andre delen av rapporten settes det fokus på særlige fokusområder og insentiv i reformen. Mange av analysene i del II av rapporten inkluderer data fra 2013 (eller data til og med 2. tertial 2013). Del II inneholder kapitler om utviklingen i finansielle insentiv og virkemidler (kommunal medfinansiering og liggedager for utskrivningsklare pasienter), samt en analyse av utviklingen i reinnleggelser for pasienter som meldes utskrivningsklare til kommunene. Rapporten inneholder også en første rapportering fra oppbyggingen av det kommunale tilbudet for øyeblikkelig hjelp og en beskrivelse av utviklingen i korttidsplasser innen pleie- og omsorgstjenester, et kapittel om Frisklivssentralene og et om rehabilitering, samt en analyse av forebyggbare innleggelser og utviklingen i elektronisk meldingsutveksling mellom kommuner og spesialisthelsetjeneste.

1.1 Samhandlingsreformen – hvordan går det?

I skrivende stund er samhandlingsreformen ved utgangen av sitt andre år. Hva vet vi om hvordan det går med utviklingen av samhandlingsreformen?

Helse- og omsorgsdepartementet har gitt Norges forskningsråd i oppdrag å evaluere samhandlingsreformen. Forskningsrådet har bevilget penger til tre forskningsprosjekter. Det ene av disse gjennomførte intervjuer med 40 kommuner i 2012 for å få kunnskap om hvordan kommunene tilpasset seg endrede ramme-

betingelser og utfordringene knyttet til utskrivningsklare pasienter (Grimsmo 2013¹). I denne studien påpekes det at mange kommuner forteller at det er *flere pasienter* som meldes utskrivningsklar enn før, at pasientene *skrives ut tidligere* enn før og at pasientene er *sykere* enn før ved utskrivning. Kommunene påpeker at det stilles større krav til kompetanse på sykehjemmene enn før, og at sykehjemmene mottar flere pasienter med komplekse problemstillinger enn før. Det påpekes at mange kommuner har opprettet nye administrative enheter med døgnkontinuerlig vaktordning for å håndtere de utskrivningsklare pasientene, og at informasjonsutvekslingen mellom sykehus og kommuner har økt. I artikkelen påpekes det at mange kommuner har prioritert utskrivningsklare pasienter, at det har blitt vanskeligere for andre innbyggere å få plass på sykehjem, og at det er indikasjoner på at pasientbehandlingen har blitt mer oppstykket enn før.

På det tidspunktet hvor denne studien ble gjennomført, hadde samhandlingsreformen kun virket i noen måneder. Noen av funnene fra denne studien, gjenfinnes imidlertid i årsstatistikken for 2012, og i foreløpige tall for 2013. I kapittel 10 om liggedager for utskrivningsklare pasienter, viser vi at antallet opphold hvor pasienten meldes til kommunen som utskrivningsklar økte betydelig i både 2012 (90 prosent fra 2011-12) og fortsatte å øke i 2013 (140 prosent fra 2011 til 2013). Ved de fleste av oppholdene hvor sykehusene gir beskjed til kommunene om at pasienten er utskrivningsklar, tar kommunene imot pasienten samme dag, og antall opphold hvor pasienten blir liggende på sykehus som utskrivningsklar, har blitt mer enn halvert. I kapittel 10 viser vi også at det har vært noe nedgang i liggetid på sykehus før pasientene meldes utskrivningsklare. Dette gjelder i særlig grad for de pasientene som tas imot av kommunene samme dag som de meldes utskrivningsklare. Denne nedgangen i liggetid kan bety at pasientene er sykere enn før når de meldes utskrivningsklare, men kan også være en indikasjon på stadig bedre og mer effektive behandlingsmetoder. Liggetid på sykehus har gått ned for alle pasienter gjennom mange år – også for pasienter som ikke er meldt utskrivningsklare. Nedgangen i gjennomsnittlig liggetid før en pasient har blitt meldt utskrivningsklar, har

imidlertid blitt mer redusert enn gjennomsnittlig liggetid for pasienter som ikke har blitt meldt utskrivningsklare.

I kapittel 11 i denne rapporten viser vi at pasienter som meldes utskrivningsklare og tas imot av kommunen samme dag som de meldes utskrivningsklare, har noe høyere risiko for å bli reinnlagt i 2012 og 2013 enn i 2010 og 2011. Det kan tenkes minst tre mulige forklaringer til denne økningen. Ettersom liggetiden på sykehus før pasientene meldes utskrivningsklar har gått betydelig ned de siste årene, kan det tenkes at de pasientene som tas imot av kommunene er sykere enn før, og at flere derfor vil ha behov for en reinnleggelse. Det er også mulig at behandlingstilbudet som pasientene får i kommunene ikke alltid er faglig godt nok, og at pasientene derfor må tilbake til behandling i spesialisthelsetjenesten. Det kan også tenkes at pasientene får tettere oppfølging fra sykehjem eller hjemmesykepleie som resulterer i en vurdering av at pasienten er så syk at en reinnleggelse er nødvendig. Det er viktig å understreke at kommunene og sykehusene har et felles ansvar for å ivareta at pasientene får et godt nok behandling- og omsorgstilbud, enten dette er på sykehus, sykehjem eller i pasientens eget hjem.

I denne rapporten viser vi også at det var en sterk økning i antall mottakere av korttidsopphold på institusjon i kommunene i 2012. Kapittel 3 viser en økning på omtrent 5 000 mottakere av korttidsopphold på institusjon (22 prosent), mens kapittel 8 viser en økning på nærmere 200 korttidsplasser og 443 institusjonsplasser totalt. I 2012 økte antall mottakere/beboere på sykehjem og andre kommunale institusjoner, både på grunn av økt kapasitet og på grunn av raskere gjennomstrømming av beboere. Gjennomsnittlig oppholdstid på kommunale institusjoner ble redusert i 2012 og gjennomstrømmingen av pasienter økte².

Helsedirektoratet har også samlet inn opplysninger om aktiviteten i det kommunale døgntilbudet for øyeblikkelig hjelp som er under oppbygging. Det er 206 av 428 kommuner som har mottatt tilskudd, og den første aktivitetsrapporteringen viser at 154 kommuner har

1) Grimsmo, Anders (2013): Hvordan har kommunene løst utfordringen med utskrivningsklare pasienter? Forskning nr 2, 2013; 8:148-155
2) Gjennomstrømming måles som forholdet mellom antall pasienter per 31. 12 og antall pasienter i løpet av året. For mottakere av tidsbegrenset opphold på institusjon økte gjennomstrømmingen fra 8,4 i 2009 til 9,4 i 2012..

etablert et tilbud per 31. august 2013. Fra januar til august i 2012 er det estimerte antallet liggedøgn knyttet til dette tilbudet rundt 11 000 liggedager. Tilbudet blir i hovedsak benyttet til innleggelser av kort varighet for eldre pasienter.

I denne rapporten viser vi også tall på økt elektronisk informasjonsutveksling i 2012, både mellom kommuner og sykehus, og mellom kommuner og fastleger. Den elektroniske informasjonsutvekslingen fra helseforetak til kommuner økte fra knappe 1800 meldinger i 2011 til vel 24 000 meldinger i 2012, fordelt på 31 kommuner. 35 kommunene sendte også elektroniske meldinger til helseforetakene, mens tilsvarende tall for 2011 var 7 kommuner.

I Grimsmos studie ble det påpekt at det var kun én kommune som fortalte om flere utskrivninger direkte til hjemmet fra sykehus. Tallene fra IPLOS for 2012 viser imidlertid at det var mer enn 7000 flere mottakere av hjemmesykepleie i 2012 enn i 2011. Dette tilsvarer en økning på 3,7 prosent. Vi vet ikke om disse mottakerne var på sykehus eller ikke før de fikk vedtak om hjemmesykepleie, eller om dette er mottakere som ellers ville vært på sykehjem, men tallene viser at kapasiteten i hjemmesykepleien økte i 2012, også for eldre 80 år og over (omtrent 1800 flere mottakere). I 2012 var det ingen vesentlig vekst i antallet eldre, og flere mottakere av hjemmesykepleie indikerer et skritt i retning av å styrke tjenestene der pasienten bor.

Når vi sammenligner utviklingen i spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten for 2012, finner vi sterkere vekst i primærhelsetjenesten enn i spesialisthelsetjenesten for både kostnader, pasienter/mottakere og årsverk. I spesialisthelsetjenesten økte sykepleier-årsverkene med 1 prosent, mens veksten i sykepleiere og vernepleiere i omsorgstjenesten var mer enn 5 prosent. Legeårsverkene økte med 2,7 prosent i spesialisthelsetjenesten og med 3,8 prosent i kommunehelsetjenesten.

I 2011 var det sterkere vekst i kostnader og årsverk i primærhelsetjenesten enn i spesialisthelsetjenesten, og utviklingen i 2012 viser at denne utviklingen har fortsatt. Den viser en utvikling i retning av at en større del av tjenestene utføres i kommunene, og styrkede helsetjenester der pasienten bor. Virkemidlene i samhandlings-

reformen har gitt ønskede resultater når det gjelder å få utskrivningsklare pasienter raskere ut av sykehusene, men vi vet fremdeles ikke nok om hvilket tilbud pasientene får i stedet for sykehus og heller ikke om tilbudet i kommunene har god nok kvalitet.

Det er mulig at et av de andre forskningsprosjektene som er opprettet for å evaluere samhandlingsreformen etter hvert kan gi svar på noen av disse spørsmålene. Norges forskningsråd har gitt støtte til analyser av samhandlingsreformens måloppnåelse i forhold til mer helhetlige og koordinerte helse- og omsorgstjenester, styrket forebygging og bedring av folkehelsen. Prosjektet skal gjennomføres av forskere fra de helseøkonomiske fagmiljøene ved Universitetet i Bergen og i Oslo, og er ledet av Frischsenteret. Effektevalueringen vil imidlertid først kunne gjøres når vi har fått mer langvarige og robuste data på resultatene av reformen.

Knappe to år etter innføring av samhandlingsreformen bør vi derfor være forsiktige med å trekke konklusjoner når det gjelder de ansvarlige aktørenes evne og muligheter til å nå målene med reformen. Det er likevel interessant å følge utviklingen i 2012 og 2013 innen de områdene hvor data foreligger, og gi en vurdering av hvordan utviklingen har forløpt. Færre utskrivningsklare pasienter på sykehus, oppbygging av et kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp, tydelig vekst i hjemmesykepleien, i korttidsopphold på kommunale institusjoner, flere frisklivssentraler og økt elektronisk meldingsutveksling mellom kommuner og sykehus gir grunn til å konkludere med at samhandlingsreformen ser ut til å ha bidratt til å *gi forbedringsarbeidet i helse- og omsorgstjenestene en tydeligere retning og ny kraft*.

1.2 Oppsummering komparativ statistikk (del I)

Utviklingen i kostnader til ulike deler av helse- og omsorgstjenestene

I kapittel 2 beskrives kostnader til ulike deler av den norske helse- og omsorgstjenesten, endring i kostnader over tid og variasjon mellom helseregioner og ulike kommunegrupper. Formålet med kapitlet er å se på kostnader til primær- og spesialisthelsetjenesten i sammenheng, og variasjon i kostnader mellom helse-regioner og kommunegrupper.

Fra 2010 til 2012 har kostnadsveksten i primærhelsetjenesten jevnt over vært større enn i spesialisthelsetjenesten. Tjenesteområdene helse- og omsorgstjenester i primærhelsetjenesten, forebygging, fastleger og kiropraktorer hadde alle en realvekst på over 7 prosent i denne perioden. Veksten i helseforetakene var i tilsvarende periode i overkant av 1 prosent, mens utbetalinger av refusjon til private spesialister med avtale med et regionalt helseforetak økte noe mer.

Innenfor kommunegruppene hadde små kommuner med færre enn 5 000 innbyggere gjennomgående høyere kostnad per innbygger til ulike helse- og omsorgstjenester enn kommuner med et høyere innbyggertall. Dette knyttes til at bruken av helse- og omsorgstjenester er høyere i små kommuner enn i store. Det er mange årsaker til disse forskjellene, som demografi (andel eldre), sykkelighet, levekår, reiseavstand til sykehus og kommunenes frie disponible inntekter. På regionnivå har Nord de høyeste kostnadene per innbygger, mens Vest har de laveste kostnadene. Korrigert for behov (NOU 2008: 2) blir imidlertid forskjellene mellom regionene og kommunegruppene mindre.

Utviklingen i pasienter og mottakere av ulike helse- og omsorgstjenester

Den demografiske utviklingen med økt antall og andel eldre gjør det viktig å følge utviklingen i bruk av ulike helse og omsorgstjenester. Øker tilbudet av tjenester i primærhelsetjenesten som følge av samhandlingsreformen og i takt med økte behov? Hvilke konsekvenser får dette for eldres bruk av spesialisthelsetjenesten? I kapittel 3 beskrives utviklingen i omfanget av pasienter og mottakere av helse- og omsorgstjenester i både somatisk spesialisthelsetjeneste og primærhelsetjenesten³, totalt og for eldre over 80 år.

I 2012 var det vekst i antall mottakere av hjemmesykepleie og korttidsopphold samt pasienter hos legevakt. Antall mottakere av korttidsopphold for utredning eller behandling økte med 22,5 prosent, mens veksten var 9 prosent for mottakere av andre typer korttidsopphold. Antall mottakere av hjemmesykepleie og antall pasienter hos legevakt økte begge med vel 3 prosent, mens antallet

pasienter i somatisk spesialisthelsetjeneste var stabilt fra 2011 til 2012.

Også for de eldste pasientene (80 år og eldre) var det en sterk økning i antall mottakere av korttidsopphold i kommunale institusjoner. Antall eldre pasienter hos legevakt og fysioterapi økte også med mer enn 5 prosent i 2012.

Det er større variasjoner mellom kommunegruppene når det gjelder mottakere av omsorgstjenester og bruk av legevakt enn for bruk av spesialisthelsetjenester. For eldre (80 år og over) var det størst variasjon i antall pasienter hos legevakt og antall mottakere av langtidsplasser.

Gjennomstrømmingen varierer mellom ulike typer omsorgstjenester og er høyest for tidsbegrensede opphold i institusjon hvor det er ni ganger flere som får tjenester gjennom året enn det som måles per 31/12.

Psykisk helse og rusbehandling - utviklingen i pasienter og mottakere

Tjenester knyttet til psykiske vansker og rusproblematikk ytes i dag innenfor mange instanser og på ulike forvaltningsnivå. Per i dag har vi kunnskap om aktivitet og bruk av tjenester innenfor spesialisthelsetjenesten, men mangler fortsatt gode aktivitetsdata for deler av den kommunale virksomheten, og for den totale bruken av tjenester for denne pasientgruppen. For å kunne planlegge, ta funderte beslutninger og dimensjonere helse- og omsorgstjenester på riktig nivå, er det nødvendig å ha oversikt over omfanget av pasienter som benytter de aktuelle tjenestene. I samhandlingsøyemed er det også viktig å ha kunnskap om bruk av tjenester på ulike forvaltningsnivå, og om hvordan pasientforløp beveger seg mellom nivåene.

I kapittel 4 presenteres analyser basert på tilgjengelige data for bruk av tjenester blant pasienter med psykiske vansker/lidelser og/eller rusproblematikk. Kapitlet belyser hvor mange pasienter hos fastlege/legevakt og innen spesialisthelsetjenesten som får hjelp for psykiske problemer og/eller rusproblematikk. Kapitlet inneholder

3) Primærhelsetjeneste i dette kapitlet er avgrenset til omsorgstjenester, fastlege, fysioterapeut og legevakt.

også analyser av pasienter hos fastlege og pasienter i psykisk helsevern fordelt etter kommunestørrelse

I 2012 var 5,7 prosent av barne- og ungdomsbefolkningen og 16 prosent av befolkningen over 18 år i kontakt med fastlegen på grunn av psykiske vansker eller symptomer. Knappt 0,3 prosent under og 1,2 prosent over 18 år oppsøkte legevakst for tilsvarende problematikk. I tillegg fikk om lag fem prosent av befolkningen både over og under 18 år behandling innen spesialisthelsetjenesten; i psykisk helsevern, hos avtalespesialister og i tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB). Fra 2011 til 2012 var det en svak vekst i pasienttallet både hos fastleger og i psykisk helsevern, men veksten var noe høyere hos fastlegene (1,8 prosent) enn i det psykiske helsevernet for barn og unge (0,6 prosent), og for voksne (1,5 prosent).

Bruk av helsetjenester knyttet til psykiske vansker og rusproblemer ser ut til å variere med kommunestørrelse. Omfanget av pasienter som oppsøkte fastlegen for psykiske vansker i 2012 økte med økende innbyggertall opp til 50 000 innbyggere, for deretter å avta. I storbyene hadde spesielt barn og unge et noe lavere forbruk av fastlegjetjenester enn i de øvrige kommunegruppene. I det psykiske helsevernet for voksne var det også økende forbruk med økende kommunestørrelse og lavere pasientrate i store byer enn i små kommuner, mens i tjenestene til barn og unge var ratene høyest i små kommuner og avtagende med økende kommune-størrelse.

Pasientsammensetningen hos fastlegene og i det psykiske helsevernet varierer noe. Andelen konsultasjoner rettet mot barn og unge med atferdsforstyrrelser, fysiologiske lidelser og stofflidelser var større hos fastlegene enn i spesialisthelsetjenesten, mens pasienter med nevrotiske lidelser utgjorde en større andel av konsultasjonene i det psykiske helsevernet. Også blant voksne tok fastlegen relativt sett hånd om flere med stofflidelser og fysiologiske lidelser, mens pasienter med personlighetsforstyrrelser og schizofrene lidelser utgjorde en større andel i det psykiske helsevernet, spesielt pasienter med schizofrenier i døgnbehandling.

Utviklingen i årsverk for helse- og omsorgstjenester totalt

I kapittel 5 presenterer vi utviklingstall fra SSB på avtalte årsverk i spesialisthelsetjenesten, årsverk innen pleie- og omsorgstjenestene, samt data fra kommunehelsetjenesten på legeårsverk og andre årsverk innen forebygging, skolehelsetjeneste og helsestasjoner. Formålet med analysene er å sammenligne utviklingen i primær- og spesialisthelsetjenesten, og gjengi noen hovedtrekk i årsverksutviklingen for noen grupper personell.

Personell- og kompetanseprofilen i helse og omsorgssektoren skal utvikles i tråd med målsettingene i Kompetanseløftet 2015 og samhandlingsreformen. Med samhandlingsreformen får de kommunale helse- og omsorgstjenestene økt ansvar.

Fra 2010 til 2012 har antallet årsverk i spesialisthelsetjenesten vokst omtrent like mye som befolkningen, og har gitt stabil tilgjengelighet til høyt spesialisert helsepersonell. I pleie og omsorgstjenestene har veksten i årsverk de to siste årene vært noe høyere enn befolkningsveksten, særlig innen brukerrettede tjenester og for sykepleiere. I 2012 økte totalt antall årsverk i spesialisthelsetjenesten⁴ med 1 prosent og totalt antall årsverk i pleie- og omsorgstjenestene med 1,8 prosent. I 2012 var totalt antall årsverk i pleie- og omsorgstjenestene 30 prosent høyere (omtrent 130 000 årsverk) enn i spesialisthelsetjenesten (omtrent 100 000 årsverk). Det var nesten like mange sykepleiere og vernepleiere i pleie- og omsorgstjenestene som i spesialisthelsetjenesten, og i 2012 vokste slike årsverk med 5 prosent i pleie og omsorg, og med 1 prosent i spesialisthelsetjenesten.

Årsverk innen forebygging, ved helsestasjoner og i skolehelsetjenesten økte også i 2012. Økningen var 3,4 prosent totalt og tilsvarende høy for sykepleiere.

Årsverk i psykisk helsevern, psykisk helsearbeid i kommunene (KRA), tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB) og kommunalt rusarbeid

I kapittel 6 beskrives årsverksutviklingen for tjenester knyttet til psykiske vansker og rusproblematikk. Årsverksinnsatsen innen psykisk helsevern (spesialisthelsetjenesten) for både voksne og barn økte i løpet av

4) Inklusive private avtalespesialister.

opptrappingsperioden (1998–2008), men har deretter hatt noe nedgang. Innenfor kommunalt psykisk helsearbeid for voksne har antall årsverk holdt seg relativt stabilt gjennom siste femårsperiode, mens det for tjenester rettet mot barn og unge har vært en nedgang. Både innen tverrfaglig (TSB), og kommunalt rusarbeid (KRA) har antall årsverk økt i løpet av de siste årene.

63 prosent av årsverkene innen psykisk helse er i spesialisthelsetjenesten. Det er langt flere årsverk innen psykisk helse enn i rusfeltet, ca. fire ganger så mange årsverk totalt. Innenfor rusfeltet er det omtrent like mange årsverk i spesialisthelsetjenesten som i kommunalt rusarbeid.

En stadig større andel av årsverkene innen kommunalt psykisk helsearbeid til voksne går til fast personell ved boliger. Denne endringen kan skyldes at det stadig blir kortere oppholdstid i spesialisthelsetjenesten og at flere pasienter/brukere derfor har behov for et kommunalt døgntilbud med fast personell.

For barn og unge har årsverk til tjenester innen helsestasjon- og skolehelsetjeneste økt de siste årene, mens det har vært nedgang i andre tjenester til barn og unge innen kommunalt psykisk helsearbeid. I TSB ble døgnplasskapasiteten redusert i 2012. Det har derimot vært en betydelig økning i antall årsverk i poliklinisk/ambulant virksomhet innen TSB.

Det er regionale forskjeller i antall årsverk rettet mot både psykisk helse- og rusfeltet. Kommuner og spesialisthelsetjeneste i Nord har flere årsverk per innbygger på disse områdene enn andre regioner.

Små kommuner med færre enn 5 000 innbyggere har jevnt over flere årsverk per innbygger i kommunalt psykisk helsearbeid enn større kommuner. Det er en tydelig tendens til at disse små kommunene, med unntak av de i nord, bruker færre årsverk i spesialisthelsetjenesten (PHV) per innbygger sammenlignet med større kommuner innenfor samme helseregion.

Både på psykisk helse- og rusfeltet har flertallet av de ansatte høyere utdanning, både på kommune- og spesialisthelsetjenestenivå. Andelen med høy utdanning

er likevel noe høyere i spesialisthelsetjenesten enn i kommunehelsetjenesten.

Over 60 prosent av kommunene opplever at samarbeidet med spesialisthelsetjenesten, både på systemnivå og samarbeidet rundt den enkelte pasient fungerer godt.

1.3 Oppsummering av kapitlene om samhandlingsreformen (del II)

Oppbyggingen av et kommunalt tilbud for øyeblikkelig hjelp døgntilbud

Fra 1.1.2016 får alle kommunene lovpålagt ansvar for å gi innbyggerne et døgntilbud for øyeblikkelig hjelp. Den nye ordningen innebærer at en del akuttpasienter med behov for døgntilbud kan tas hånd om i kommunen istedenfor å bli innlagt på sykehus. I 2012 ble det etablert en tilskuddsordning for å sikre etablering av det nye kommunale tilbudet i løpet av fire år. Helsedirektoratet har samlet inn rapporter om framdrift i det nye tjenestetilbudet fra kommuner som har mottatt tilskudd per 1. september 2013. I kapittel 7 beskrives aktiviteten i disse kommunale døgntilbudene, samt utviklingen i opphold for øyeblikkelig hjelp på sykehus for kommuner som har startet og ikke startet et slikt tilbud.

I alt har 206 av landets 428 kommuner mottatt tilskudd for å bygge opp et kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp. Den første aktivitetsrapporteringen viser at 154 kommuner har etablert et tilbud for sine innbyggere per 31. august 2013. Noen kommuner har etablert interkommunale tilbud, det vil si at to eller flere kommuner deler på ansvaret for å gi tilbud til innbyggerne sine.

Tilbudet blir i hovedsak benyttet av eldre pasienter. Aldersgruppen over 67 år utgjør 75 prosent av pasientene, og gruppen mellom 80 og 89 år utgjør alene 37 prosent av den samlede pasientmengden. Tilbudet domineres av korte innleggelser. 79 prosent av innleggelserne er 3 dager eller kortere. 66 prosent av pasientene blir utskrevet til hjemmet, mens 13 prosent av innleggelserne gikk videre til sykehus.

Omfanget av innleggelser for øyeblikkelig hjelp i medisinske diagnoser på sykehus er lavere for de kommunene som var først i gang med et kommunalt døgntilbud for

øyeblikkelig hjelp enn for andre kommuner. Denne forskjellen mellom kommunene var imidlertid også tilstede i 2010 og 2011, og kan derfor ikke knyttes direkte til opprettelsen av et kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp. Det var ingen vesentlig nedgang i innleggelser for ø-hjelp på sykehus for kommuner som startet opp et kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp i 2012.

Korttidsplasser

Fra 2010 til 2012 har det vært en tydelig økning i både antall mottakere av korttidsopphold og i antall plasser for korttidsopphold. Fra 2009 til 2012 økte antallet mottakere av korttidsopphold for utredning eller behandling med 32 prosent, mens veksten i totalt antall korttidsplasser var på 17 prosent.

Økningen i totalt antall institusjonsplasser i kommunene i 2012 var betydelig lavere enn for korttidsplasser (1,5 prosent fra 2009 til 2012), og innebærer at *andelen* korttidsplasser i kommunene også har økt. Andelen korttidsplasser har økt fra 14,4 prosent i 2009 til 16,6 prosent i 2012.

Økt antall mottakere av korttidsopphold kan delvis knyttes til økt antall korttidsplasser, men skyldes også at varigheten på oppholdene har blitt kortere. I 2009 var gjennomsnittlig oppholdstid per korttidsopphold 16 dager. I 2012 var dette falt til 14,4 dager.

Potensielt forebyggbare innleggelser

Mange internasjonale studier viser at tilbudet i primærhelsetjenesten har betydning for volumet av innleggelser i sykehus for utvalgte pasientgrupper. Denne type potensielt forebyggbare innleggelser har derfor i en del land blitt benyttet som indikator for kapasitet og kvalitet i primærhelsetjenesten. I kapittel 9 stilles det spørsmål om vi kan finne tilsvarende sammenhenger med basis i norske data. Målet med analysene er ikke å besvare dette fullt ut, men å danne grunnlag for en diskusjon om et indikatorsystem for potensielt forebyggbare innleggelser kan ha relevans for den norske helsetjenesten.

Analysene i kapittel 9 gir ikke et entydig svar på dette, men det kan diskuteres om dette skyldes datagrunnlaget, modellspesifikasjon eller om systemet ikke er egnet i en norsk sammenheng. Det har vært nødvendig å tilpasse avgrensingen av pasientgrupper til norsk praksis og

organisering, men avgrensingene som er gjort i denne analysen er åpen for diskusjon.

I kapitlet skilles det mellom

- i. Innleggelser for tilstander som potensielt kunne vært unngått med forebyggende tiltak fra primærhelsetjenestens side.
- ii. Akuttinnleggelser/besøk ved skadepoliklinikk som potensielt kunne vært håndtert av primærlege og/eller andre kommunale tjenester.

Pasientens tilstand grupperes også etter hvorvidt den er vaksinerbar, kronisk eller har oppstått akutt.

Analysene viser at det til dels er store forskjeller mellom kommuner i innleggelser for de definerte diagnosegruppene. Variasjonene mellom kommuner er størst blant de minste kommunene. For skader behandlet ved sykehusenes poliklinikker er det større variasjon mellom kommunene enn for innleggelser, og størst forskjeller blant de største kommunene.

En enkel korrelasjonsanalyse viste relativt lite sammenfall mellom standardiserte rater for antall innleggelser i kommunene og dekningsgrad i primærhelsetjenesten. Det samme gjaldt for behandling av mindre skader ved sykehusenes poliklinikker. Det var likevel noen interessante tendenser til samvariasjon for noen av pasientkategoriene. Det er viktig å korrigere for behovsforskjeller når vi sammenligner kommunene. Hvis innlegges-ratene ikke justeres for alders- og kjønns-sammensetning, er resultatet at høy dekningsgrad i kommunene faller sammen med høy rate for innleggelser, altså sammenfall som skyldes ulikheter i behov for tjenester.

Det kan tenkes at systemet med potensielt forebyggbare innleggelser ikke er like velegnet for norske forhold som for andre land. Norge har en befolkning med relativt god helse og den sosiale ulikheten er mindre enn i mange andre land. I tillegg gir fastlegeordningen i Norge primærlegene en helt annen rolle i forhold til innleggelser i sykehus enn det vi finner i mange andre land ved at de har en viktig portvaktfunksjon inn mot spesialisthelsetjenesten. Men basert på vår relativt enkle analyse er det for tidlig å konkludere om indikatorsystemet er egnet eller ikke.

Når vi ikke finner at kommuner med høy dekningsgrad i primærhelsetjenesten har vesentlig mindre bruk av

sykehus, kan en potensiell forklaring være at vi benytter for grove indikatorer. Dette fordi ressursene i kommunene i hovedsak skal dekke oppgaver som ikke er i gråsonen mot spesialisthelsetjenesten. Fastlegene og pleie- og omsorgstjenesten i kommunene har ansvar for et svært vidt spekter av helserelaterte problemstillinger, både akutte og andre. De aller fleste blir håndtert uten at spesialisthelsetjenesten er involvert. Grenseflaten mot spesialisthelsetjenesten er slik sett begrenset hvis man tar i betraktning all aktivitet primærhelsetjenesten besørger med sine personellressurser. Variablene på kommunenivå som dekker all aktivitet kan derfor bli for grove til å kunne forvente sterke sammenhenger.

Som en videreutvikling av analysene vil det være aktuelt å se mer på sammenhengen mellom spesifikk aktivitet i kommunene og bruken av sykehusene. Eksempelvis er det aktuelt å sammenholde aktivitet for de samme pasientgruppene på fastlegebruk og kontakt med sykehus, og se mer på forskjeller knyttet til oppfølging av de eldre.

I en mer helhetlig analyse av kommunevise forskjeller i sykehusbruk er det viktig å ta i betraktning at ulike sider ved sykehusstilbudet også kan ha betydning. Flere tidligere analyser har vist at befolkningen i vertskommuner for sykehus bruker sykehuset mer enn de som bor lenger unna. Raten for innleggelser og spesielt raten for pasienter behandlet for mindre skader ved sykehusenes poliklinikk er i gjennomsnitt litt høyere i vertskommunene enn andre kommuner også for pasientgruppene som inngår i denne analysen.

Det er derfor behov for videre utviklingsarbeid, både i forhold til hvilke pasientgrupper som skal inkluderes, metode og datagrunnlag.

Opphold og liggedager for utskrivningsklare pasienter

I kapittel 10 beskrives utviklingen i antall pasienter som meldes utskrivningsklar til kommunene fra 2010 til 2013. I 2012 og 2013 har antallet opphold hvor pasienten meldes utskrivningsklar økt betydelig. Økningen var 90 prosent fra 2011 til 2012, og 140 prosent fra 2011 til 2013. Det er størst økning i opphold hvor pasienten tas imot av kommunen samme dag som han/hun meldes utskrivningsklar. Dette har særlig økt i Helse Sør-Øst og Helse Vest. Antall opphold for utskrivningsklare pasienter

hvor pasienten blir liggende på sykehus i mer enn 2 dager etter at melding er sendt kommunen, har imidlertid blitt mer enn halvert.

For pasienter som blir meldt utskrivningsklare var det en betydelig nedgang i gjennomsnittlig liggetid fra 2011 til 2012. Nedgangen i liggetid var størst for perioden etter at de ble meldt utskrivningsklar, men det var også noe nedgang i gjennomsnittlig liggetid før pasientene ble meldt utskrivningsklare.

Liggedagsratene for utskrivningsklare pasienter gikk betydelig ned i alle regioner og nesten alle kommunegrupper etter innføringen av samhandlingsreformen i 2012. Nivået er omtrent uendret fra 2012 til 2013, men det er store forskjeller mellom regioner og kommunegrupper.

Reinnleggelser av pasienter som meldes utskrivningsklare

I kapittel 11 beskriver vi utviklingen i andel reinnleggelser for:

- i. Pasienter som *ikke* har blitt meldt utskrivningsklar til kommunen,
- ii. Pasienter som har blitt meldt utskrivningsklar og blir tatt imot av kommunen samme dag som de er meldt utskrivningsklar, samt for
- iii. Pasienter som er meldt utskrivningsklar og blir liggende på sykehus i mer enn 2 dager etter at melding om at pasienten er utskrivningsklar har blitt sendt til kommunen.

Enheten i analysene er opphold, og ratene for reinnleggelse viser til andelen av oppholdene som er en reinnleggelse.

For pasienter som *ikke* ble meldt utskrivningsklar gikk andelen reinnleggelser noe ned fra 2010 til 2013. Nedgangen var størst fra 2010 til 2011. Det var også en svak nedgang i 2013, men bare for Helse Sør-Øst. Nivået av reinnleggelser i 2013 var imidlertid gjennomgående lavere enn i 2010, også for de fleste kommunegruppene.

Andelen reinnleggelser etter opphold hvor pasienten ble meldt utskrivningsklar og ble tatt imot av kommunen etter 0-1 dager som utskrivningsklar, økte svakt fra 2012 til 2013. Sammenlignet med 2010 har slike reinnleggelser

økt med 4,3 prosentpoeng. Helse Sør-Øst har den høyeste andelen reinnleggelser etter opphold for utskrivningsklare pasienter hvor pasienten ble tatt imot av kommunen etter 0-1 dag som utskrivningsklar gjennom hele perioden fra 2010-2013.

Andelen reinnleggelser etter opphold hvor pasienten hadde 2 eller flere liggedager som utskrivningsklar på sykehus økte også i 2013, og økningen kan knyttes til Helse Sør-Øst og Helse Midt-Norge.

Det er til dels store forskjeller mellom regioner og kommunegrupper i nivå og utvikling for andel reinnleggelser for pasienter som er meldt utskrivningsklare.

Kommunal medfinansiering

Kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten innebærer at kommunene skal dekke en del av kostnadene ved innbyggernes bruk av somatiske sykehus-tjenester, og ble innført fra 2012. I kapittel 12 beskrives utviklingen i kommunenes medfinansieringskostnader i 2012 og 2013⁵, sammenlignet med beregninger av tilsvarende kostnader for årene 2010 og 2011 dersom kommunal medfinansiering hadde vært innført i også disse årene.

På nasjonalt nivå har det vært en økning i beregnet kommunal medfinansiering fra 2012 til 2013 på 1,6 prosent, som tilsvarer omtrent 86 millioner kroner. Korrigert for befolkningsveksten var imidlertid nivået per innbygger omtrent uendret gjennom hele perioden fra 2010-2013. For befolkningen som var 80 år og eldre var veksten i beregnet kommunal medfinansiering fra 2010 til 2013 på 2,2 prosent. Dette tilsvarer en økning på rundt 19 millioner kroner, eller 19 kroner per eldre innbygger.

Det er betydelig variasjon mellom kommuner og kommunegrupper i beregnet kommunal medfinansiering. Både omfang og variasjonen mellom kommunene er knyttet til kommunestørrelse. Små kommuner har et høyere nivå av kommunal medfinansiering per innbygger enn store kommuner, men har også større variasjon mellom kommunene i medfinansieringskostnader.

20 prosent av pasientene som ble omfattet av kommunal medfinansiering stod for om lag 85 prosent av de samlede kostnadene i 2012. I dette kapitlet diskuteres også effekten av den innførte takordningen, samt eventuelle effekter av alternative takordninger.

Frisklivssentraler

Fjorårets utgave av samhandlingsstatistikk viste at det var rapportert 150 Frisklivssentraler til Helsedirektoratet per november 2012. Ved utgangen av året var dette tallet økt til 170 Frisklivssentraler. Til sammenligning var det 42 slike enheter i 2008.

Av de 170 Frisklivssentralene er seks organisert som interkommunale samarbeid mellom totalt 27 kommuner.

Rehabilitering, individuell plan og koordinerende enhet

I kapittel 14 beskrives utviklingen innen rehabilitering i spesialisthelsetjenesten på offentlige og private institusjoner, samt rehabilitering i kommunene på og utenfor institusjon. Fra 2011 til 2012 var det tydelig vekst i antallet mottakere av tidsbegrenset opphold for rehabilitering i kommunene. Veksten gjaldt alle regioner og knyttes i hovedsak til økt gjennomstrømming av plassene, men det var også noen flere kommuner som rapporterte IPLOS-data på rehabilitering i institusjon i 2012 enn i tidligere år.

Veksten i antall brukere i kommunene med individuell plan fortsatte også i 2012. Det samme gjelder andel kommuner som har egen koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering.

Tilgjengelige data på rehabilitering viser tydelige regionale forskjeller. Store regionale forskjeller kan gå på bekostning av pasient- og brukerrettighetene, og målet må være et mest mulig likt tilbud uavhengig av bosted. Det er imidlertid viktig å utvise forsiktighet med hensyn til å konkludere i retning av at noen pasienter får et dårligere tilbud enn andre, ettersom kvaliteten på dataene er noe usikre – spesielt for tall knyttet til rehabi-

5) Data fra 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus for 1. og 2. tertial 2013.

litering utenfor institusjon i kommunene. I 2012 rapporterte 70 prosent av kommunene i Norge ingen mottakere av rehabilitering utenfor institusjon.

Velferdsteknologi og meldingsutveksling

I 2012 publiserte Helsedirektoratet en fagrapport om implementering av velferdsteknologi i de kommunale helse- og omsorgstjenestene⁶. I denne rapporten vises det til at formålet med å ta velferdsteknologi i bruk er å gi enkeltmennesket mulighet til bedre å mestre eget liv og helse (NOU 2011:11), styrke det offentliges oppgaveløsning gjennom innovasjon og anvendelse av ny teknologi og bedre kunne møte de fremtidige utfordringene, bl.a. som følge av den demografiske utviklingen.

Innenfor velferdsteknologi tilhører trygghetsalarmer kategorien trygghets- og sikkerhetsteknologi (NOU 2011:11). Det er en løsning der bruker kan varsle og gjerne få snakket med pårørende eller hjelpepersonale. I dette kapitlet har vi analysert omfang og utbredelse av trygghetsalarmer i norske kommuner for årene 2010 til 2013.

Både antallet trygghetsalarmer og antallet mottakere av slike alarmer har vært relativt stabilt fra 2009 til 2012. I 2012 var det rundt 94 000 mottakere av trygghetsalarm, og 2,5 av 10 eldre innbyggere på 80 år hadde en alarm. Bruken av alarmer varierte mellom kommunegruppene fra 1 til 4 alarmer per 10 eldre innbyggere.

Meldingsutveksling er en viktig elektronisk kommunikasjonsform mellom aktørene i helse- og omsorgssektoren. Standardiserte elektroniske meldinger for kommunikasjon mellom pleie- og omsorgstjenesten, fastleger og HF ble ferdig utviklet i 2011 og er i hovedsak tatt i bruk. Per 31.12.2012 hadde 145 kommuner sendt 130.000 meldinger. Fortsatt er det mange mellomstore og små kommuner som ikke er kommet i gang med meldingsutvekslingen. Det forventes en sterk økning i 2013, både i forhold til antall kommuner, antall meldinger og at meldingsutveksling mellom pleie- og omsorgstjenesten og HF kommer i gang.

6) Helsedirektoratet 2012: Velferdsteknologi. Fagrapport om implementering av velferdsteknologi i de kommunale helse- og omsorgstjenestene 2013-2030. IS - 1990.

7) Forskningsrådet. Samhandling og IKT (EVASAM) 2013. [http://www.forskningsradet.Samhandling og IKT](http://www.forskningsradet.Samhandling%20og%20IKT)

Del I

Komparativ statistikk for primær- og spesialisthelsetjenesten

2

Komparativ statistikk – kostnader

Fra 2010 til 2012 har kostnadsveksten i primærhelsetjenesten jevnt over vært større enn i spesialisthelsetjenesten. Tjenesteområdene helse- og omsorgstjenester i primærhelsetjenesten, forebygging, fastleger og kiropraktorer hadde alle en realvekst på over 7 prosent i denne perioden. Veksten i helseforetakene var i tilsvarende periode i overkant av 1 prosent, mens utbetalinger av refusjon til private spesialister med avtale med et regionalt helseforetak økte noe mer.

Innenfor kommunegruppene hadde små kommuner med færre enn 5 000 innbyggere gjennomgående høyere kostnad per innbygger til ulike helsetjenester enn kommuner med et høyere innbyggertall. På regionnivå har Helse Nord de høyeste kostnadene per innbygger, mens Helse Vest har de laveste kostnadene til ulike helsetjenester. Korrigert for behov (NOU 2008: 2) blir imidlertid forskjellene mellom regionene og kommunegruppene mindre.

2.1 Innledning

I dette kapitlet beskrives kostnader til ulike deler av den norske helse- og omsorgstjenesten, endring i kostnader over tid og variasjon mellom helseregioner og ulike kommunegrupper¹. Formålet med kapitlet er å se på kostnader til primær- og spesialisthelsetjenesten i sammenheng, og variasjon i kostnader mellom helseregioner og kommunegrupper.

På nasjonalt nivå presenteres totale kostnadstall og kroner per innbygger til ulike helse- og omsorgstjenester. Her fremlegges også nasjonale endringstall justert for prisvekst fra 2011 til 2012 og fra 2010 til 2012. På regionalt- og kommunegruppenivå presenteres kroner per innbygger, relativt kostnadsnivå og realendring fra 2011 til 2012 for ulike helsetjenester. Kostnad per innbygger og relativt nivå justeres også for behov (NOU 2008: 2).

For noen helse- og omsorgstjenester presenteres kostnader til eldre 80 år og over, både på nasjonalt- og kommunegruppenivå. Eldre innbyggere har et større

behov for helsetjenester, og det kan derfor være interessant å følge kostnadsutviklingen for denne aldersgruppen.

Se delkapittel 2.6 for beskrivelse av datagrunnlag og metode.

2.2 Kostnader til helse- og omsorgstjenester på nasjonalt nivå

Tabell 2.1 viser kostnadene til helse- og omsorgstjenestene på nasjonalt nivå. Det var kostnader til somatisk sektor i spesialisthelsetjenesten og helse- og omsorgstjenester i primærhelsetjenesten som utgjorde de største kostnadsgruppene i norsk helsevesen i 2012.

Spesialisthelsetjenesten hadde omtrent 114 milliarder kroner i kostnader² i 2012. Dette tilsvarer 22 650 kroner per innbygger. Av dette utgjorde kostnader til somatisk sektor 78 milliarder kroner. I tillegg hadde folketrygdens helserefusjoner samme år 2,6 milliarder kroner i kostnader til private spesialister med avtale, private psykologer og private lab/røntgeninstitutter.

1) Se vedlegg 1 for oversikt over hvilken kommunegruppe de ulike kommunene tilhører i 2012.

2) Inklusive kapitalkostnader.

Den største kostnadsgruppen i primærhelsetjenesten er kostnader til helse- og omsorgstjenesten. I 2012 utgjorde disse kostnadene omtrent 90 milliarder kroner, noe som tilsvarer 17 866 kroner per innbygger. Av dette utgjorde kostnader til omsorg ved institusjoner og for hjemmeboende henholdsvis 42 og 43 milliarder kroner.

Forebygging i primærhelsetjenesten hadde 3,7 milliarder kroner i kostnader i 2012, dette er 736 kroner per innbygger. Behandling, rehabilitering og habilitering i primærhelsetjenesten³ kostet 14,6 milliarder kroner samme år, noe som tilsvarer 2 973 kroner per innbygger. Av dette utgjorde refusjoner til fastleger⁴ 4 milliarder kroner.

Folketrygdens helserefusjoner til legemidler var i 2012 på 10,6 milliarder kroner, noe som tilsvarer 2 089 kroner per innbygger.

For flere av kostnadene er det mulig å se på andel kostnader til eldre 80 år og over (tabell 2.2). Kostnadene til somatiske spesialisthelsetjenester for eldre var i 2012 i overkant av 12 milliarder kroner, eller 56 108 kroner per innbygger 80 år og eldre. Kostnadene til helse- og omsorgstjenester i primærhelsetjenesten for eldre var 40 milliarder kroner samme år. Dette er 181 076 kroner per eldre innbygger. Av dette utgjorde kostnader til omsorg ved institusjoner 30 milliarder eller 75 prosent.

2.3 Endringer i kostnader til helse- og omsorgstjenester på nasjonalt nivå

Totale kostnader

Variasjon mellom kostnadsutviklingen for de ulike helse- og omsorgstjenestene var relativt stor fra 2010 til 2012 (tabell 2.1). For helseforetakene samlet var det en kostnadsvekst på 1,2 prosent i denne perioden. Områdene somatikk og psykisk helsevern hadde en realvekst på i overkant av én prosent, mens tverrfaglig spesialisert rusbehandling og ambulanse/pasienttransport hadde en vekst på henholdsvis 7,4 og 5,2 prosent fra 2010 til 2012.

Det var en realnedgang i kostnader til administrasjon og kapitalkostnad i samme tidsperiode.

Folketrygdens refusjoner til private aktører har økt relativt mye de siste årene. Økningen er størst for private lab/røntgeninstitutter, der det var en kostnadsvekst på nær 30 prosent fra 2010 til 2012.

Innenfor primærhelsetjenesten var det en realvekst for alle helsetjenesteområdene de siste årene, og veksten var jevnt over større enn i spesialisthelsetjenesten. Kostnadsveksten var størst for områdene forebyggende arbeid, fastleger, kiropraktorer og helse- og omsorgstjenester til hjemmeboende. For disse helsetjenesteområdene var realveksten rundt 10 prosent eller større fra 2010 til 2012.

Kostnad per innbygger for befolkningen totalt

På grunn av befolkningsveksten i perioden 2010 til 2012 er realveksten målt per innbygger lavere enn realvekst for totale kostnader.

Fra 2010 til 2012 hadde helseforetakene en realnedgang i kostnader fra 22 975 til 22 650 kroner per innbygger (-1,4 prosent). For somatiske tjenester og psykisk helsevern var nedgangen per innbygger på henholdsvis 1,1 og 1,5 prosent. Det var kun områdene tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB) og ambulanse og pasienttransport som hadde en kostnadsvekst per innbygger fra 2010 til 2012 (henholdsvis 4 og 2,5 prosent).

Folketrygdens refusjoner til private spesialister økte fra 2010 til 2012 også når vi korrigerer for befolkningsvekst. Refusjoner til private spesialister med avtale økte fra 331 til 338 kroner per innbygger (2,3 prosent), mens private lab/røntgeninstitutter hadde en vekst på 25,8 prosent.

Korrigert for befolkningsvekst hadde primærhelsetjenesten en kostnadsvekst til helse- og omsorgstjenester både fra 2011 til 2012 og 2010 til 2012. Fra 2010 til 2012 var realveksten per innbygger på 4,3 prosent og det var

3) Denne kostnadsgruppen gjelder funksjon 241 i KOSTRA og refusjoner fra folketrygden til fastleger, legevakt, fysioterapeuter og kiropraktorer.

4) Fastleger inklusive fastlønnede leger.

kostnadene til hjemmetjenester som økte mest i denne perioden, med en vekst på 6,5 prosent.

Også for forebyggende arbeid i primærhelsetjenesten var det en økning i kostnad per innbygger fra 2010 til 2012. Kostnadsveksten per innbygger til forebygging, helsestasjon og skolehelsetjeneste (funksjon 232 i KOSTRA) og kostnader til annet forebyggende arbeid (funksjon 233 i KOSTRA) økte med henholdsvis 6,3 og 12,5 prosent i perioden.

Behandling, rehabilitering og habilitering med mer omhandler kostnader til diagnose, behandling, rehabilitering og habilitering (funksjon 241 i KOSTRA), samt folketrygdens refusjoner til fastleger/fastlønnede leger, legevakt, fysioterapeuter og kiropraktorer. Det var en vekst i kostnad per innbygger innenfor alle disse områdene fra 2010 til 2012. Det var refusjoner til fastleger (6,6 prosent) og kiropraktorer (9,8 prosent) som økte mest.

Folketrygdens refusjoner til legemidler gikk ned fra 2 120 til 2 089 kroner per innbygger fra 2010 til 2012. Fra 2011 til 2012 var det imidlertid en økning på 1,3 prosent.

Kostnad per innbygger til eldre 80 år og over

Korrigert for befolkningsvekst gikk kostnadene til somatiske spesialisthelsetjenester ned fra 56 375 til 56 108 kroner per innbygger 80 år og eldre fra 2010 til 2012 (tabell 2.2). Dette tilsvarer en nedgang på 0,5 prosent. Folketrygdens refusjoner til private spesialister hadde en økning på i overkant av 9 prosent for denne befolkningsgruppen.

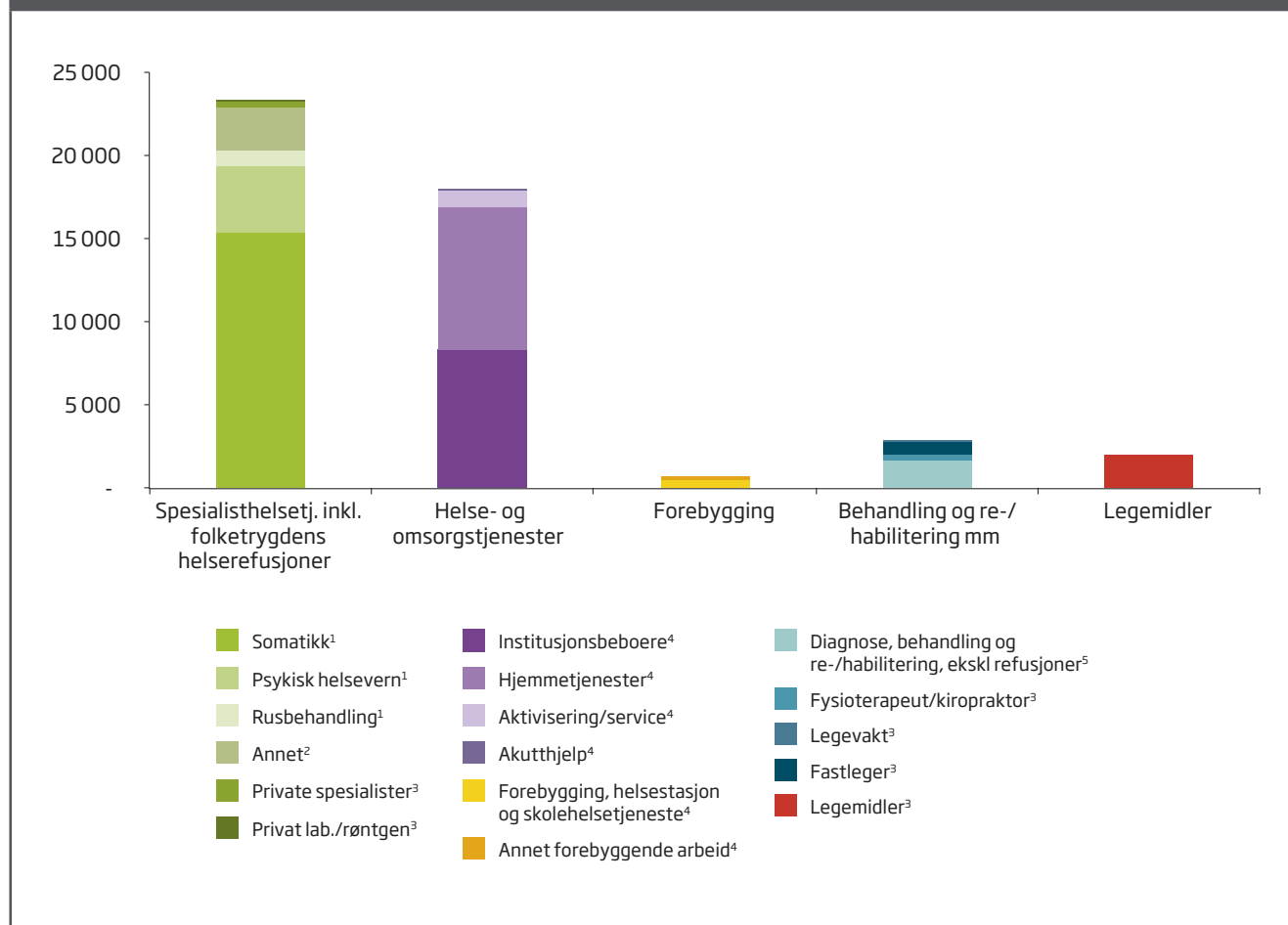
For helse- og omsorgstjenester innenfor primærhelsetjenesten var det en kostnadsvekst fra 2010 til 2012 på 2,6 prosent per eldre innbygger. For de eldre er kostnadsveksten størst for omsorg til institusjonsbeboere (3,3 prosent), mens det er en kostnadsreduksjon for aktivisering- og servicetjenester for eldre 80 år og over.

Kostnad per eldre innbygger til både fastlege og legevakt økte fra 2010 til 2012. Økningen var størst for fastleger med 13,2 prosent, mens kostnader til legevakt økte med 5 prosent per eldre innbygger i samme periode.

Utbetalinger av refusjoner for legemidler til eldre økte svakt fra 5 573 til 5 586 kroner per eldre innbygger (0,2 prosent) fra 2010 til 2012.

Figur 2.1 Kostnad per innbygger til spesialisthelsetjenester, omsorgstjenester, forebygging, behandling, rehabilitering og habilitering mm. og legemidler i 2012.

¹ Data fra Samdata spesialisthelsetjenesten 2012 (Helsedirektoratet, 2013).

² Annet består av kostnader til ambulanse, pasienttransport, administrasjon og kapitalkostnader i spesialisthelsetjenesten.

³ Data fra KUHR (Helsedirektoratet). Data omfatter kun kostnader til folketrygdens helserefusjoner knyttet til de ulike helsetjenestene.

⁴ Data fra KOSTRA (ssb.no).

⁵ Data for diagnose, behandling, rehabilitering og habilitering (f241) er hentet fra KOSTRA (SSB). Kostnader til folketrygdens helserefusjoner til fastlønnede leger, -fysioterapeuter og -legevakt som utbetales direkte fra HELFO til kommunene er trukket ut fra denne funksjonen. Dette gjøres for å unngå dobbelttelling av kostnader mellom data fra KOSTRA og KUHR. Per capitatilskudd fra kommunene til fastleger er inkludert i denne funksjonen.

Tabell 2.1 Kostnader og realendring totalt og per innbygger for spesialisthelsetjenesten, primærhelsetjenesten og folketrygdens helserefusjoner i 2012 på nasjonalt nivå.

	Totalt, millioner kroner			Kroner per innbygger		
	2012	Pst endr 2011-12	Pst endr 2010-12	2010	2011	2012
Spesialisthelsetjenesten						
Helseforetak inkl. kapital	114 411	0,7	1,2	22 975	22 794	22 650
Somatikk ¹	77 756	0,8	1,5	15 566	15 467	15 393
-herav KMF-aktivitet ²	5 141	*	*	*	*	1 018
Psykisk helsevern ¹	19 929	1,5	1,1	4 004	3 938	3 945
Tverrfagl. spes. rusbehandling (18+) ¹	3 840	3,9	7,4	940	955	977
Ambulanse og pasienttransport ¹	7 416	2,1	5,2	1 432	1 457	1 468
Adm. m.m. ¹	1 156	-5,9	-9,9	261	246	229
Kapitalkostnad ¹	4 314	-4,5	-10,9	984	906	854
Folketrygdens refusjoner til private spes.	2 584	5,0	*	*	494	512
Spesialister med avtale ³	1 709	2,4	5,0	331	335	338
Psykolog ³	288	1,3	⁶	⁶	57	57
Private lab/røntgeninstitutter ³	588	15,5	29,1	93	102	116
Primærhelsetjenesten						
Helse- og omsorgstjenester	90 248	5,1	7,1	17 123	17 230	17 866
Institusjonsboere (f253+f261) ⁴	42 058	4,4	5,1	8 133	8 083	8 326
Hjemmeboende (f254) ⁴	43 355	5,8	9,4	8 056	8 216	8 583
Aktivisering/service (f234) ⁴	4 796	3,3	4,3	934	931	949
Akutthjelp (f256) ⁴	40	*	*	*	*	8
Forebygging	3 717	5,8	10,8	682	705	736
Forebygging, helsestasjon og skolehelsetjeneste (f232) ⁴	2 675	6,2	9,1	498	505	530
Annet forebyggende arbeid (f233) ⁴	1 042	4,6	15,5	183	200	206
Behandling, re-/habilitering mm.	15 018	2,3	*	*	2 944	2 973
Diagnose, behandling og re-/habilitering (f241 ekskl. refusjoner) ⁵	8 607	1,6	*	*	1 699	1 704
Folketrygdens refusjoner til fastleger ³	4 012	4,2	9,4	745	772	794
-herav fastlønnede leger ³	297	6,1	12,1	54	56	59
Legevakt ³	533	1,7	4,8	103	105	105
-herav kommunalt bet. legevakt ³	91	⁷	⁷	⁷	⁷	18
Fysioterapeut ³	1 739	1,7	⁶	⁶	343	344
-herav fastlønnede fysioterapeuter ³	278	3,9	⁶	⁶	54	55
Kiropraktor ³	128	4,8	12,7	23	24	25
Legemidler ³	10 553	2,6	1,2	2 120	2 063	2 089

* Data ikke tilgjengelig.

¹ Data fra Samdata spesialisthelsetjenesten 2012 (Helsedirektoratet, 2013).² Offisielt tall på kostnader til kommunal medfinansiering (KMF) av somatiske tjenester fra Helsedirektoratet. Tallet er blant annet korrigert for endringer i budsjettforutsetningene i ISF, kontrollsaker i Helsedirektoratet, saker i Avregningsutvalget og feil i NPK. Siden KMF ble innført fra og med 2012, finnes det ikke tilsvarende tall for 2010 og 2011. I kapittel 12 er det imidlertid estimert tall for disse årene gitt at ordningen hadde eksistert.³ Data fra KUHR (Helsedirektoratet). Data omfatter kun kostnader til refusjoner fra folketrygden.⁴ Data fra KOSTRA (ssb.no).⁵ Data for diagnose, behandling, rehabilitering og habilitering (f241) er hentet fra KOSTRA (SSB). Kostnader til folketrygdens helserefusjoner til fastlønnede leger, -fysioterapeuter og -legevakt som utbetales direkte fra HELFO til kommunene er trukket ut fra denne funksjonen. Dette gjøres for å unngå dobbelttelling av kostnader mellom data fra KOSTRA og KUHR. Per capitatilskudd fra kommunene til fastleger er inkludert i denne funksjonen.⁶ KUHR inneholder kun elektronisk registrerte krav for psykologer og fysioterapeuter. Andelen elektroniske krav økte veldig frem mot 2011, noe som førte til kunstig stor vekst for disse områdene. Endringstallene fra 2010 til 2012 er derfor tatt ut.⁷ Registrering av refusjoner til fastlønnet legevakt er nylig innført i KUHR. Forbedret rapporteringspraksis påvirker endringstall i stor grad, og er derfor ikke med i tabellen.

Tabell 2.2 Kostnader og realendring totalt og per innbygger til spesialisthelsetjenesten, primærhelsetjenesten og folketrygdens helserefusjoner i 2012 på nasjonalt nivå til eldre (80 år og over).

	Totalt, millioner kroner			Kroner per innbygger		
	2012	Pst realendr 2011-12	Pst realendr 2010-12	2010	2011	2012
Spesialisthelsetjenesten						
Somatikk totalt ¹	12 433	0,8	-0,3	56 375	55 659	56 108
-herav KMF-aktivitet ²	916	*	*	*	*	4 134
Folketrygdens refusjoner til private spesialister	231	6,0	*	*	984	1 043
Spesialister med avtale ³	197	4,2	6,2	838	852	888
Psykolog ³	1	4,1	⁵	⁵	3	4
Private lab/røntgeninstitutter ³	34	18,0	33,5	114	129	152
Primærhelsetjenesten						
Helse- og omsorgstjenester	40 124	2,8	2,8	176 412	176 145	181 076
Institusjonsbeboere (f253+f261) ⁴	30 019	3,7	3,5	131 088	130 686	135 474
Hjemmeboende (f254) ⁴	9 098	0,6	1,3	40 614	40 833	41 061
Aktivisering/service (f234) ⁴	1 006	-1,8	-3,4	4 710	4 626	4 542
Behandling, forebygging, re-/habilitering mm.	*	*	*	*	*	*
Diagnose, behandling og re-/habilitering (f241 ekskl refusjoner)	*	*	*	*	*	*
Folketrygdens refusjoner til fastleger³	431	6,6	13,4	1 718	1 825	1 945
-herav fastlønnede leger ³	35	7,6	12,6	141	147	159
Legevakt ³	55	3,2	5,2	235	240	247
-herav kommunalt bet. legevakt ³	*	*	*	*	*	*
Fysioterapeut ³	146	4,8	⁵	⁵	631	661
Kiropraktor ³	2	7,1	23,1	6	7	8
Legemidler³	1 238	0,9	0,4	5 573	5 537	5 586

* Data ikke tilgjengelig.

¹ Data fra Samdata spesialisthelsetjenesten 2012 (Helsedirektoratet, 2013).

² Data fra Helsedirektoratet. Tallet er blant annet korrigert for endringer i budsjettforutsetningene i ISF, kontrollsaker i Helsedirektoratet, saker i Avregningsutvalget og feil i NPK. Kostnader til eldre 80 år og over beregnes ved å benytte eldres andel av KMF-poeng i 2012.

³ Data fra KUHR (Helsedirektoratet) omfatter kun kostnader til refusjoner fra folketrygden. Pasientens alder er tilgjengelig i KUHR-data, og det er derfor mulig å skille ut refusjoner som gjelder eldre 80 år og over.

⁴ Data fra KOSTRA (ssb.no). Andel kostnader til eldre 80 år og over estimeres ved bruk av data fra IPLOS (SSB).

⁵ KUHR inneholder kun elektronisk registrerte krav for psykologer og fysioterapeuter. Andelen elektroniske krav økte veldig frem mot 2011, noe som førte til kunstig stor vekst for disse områdene. Endringstallene fra 2010 til 2012 er derfor tatt ut.

2.4 Variasjoner i kostnader mellom helse-regioner og kommunegrupper

Tabell 2.3 viser at kostnad per innbygger til somatiske spesialisthelsetjenester i 2012 hadde et relativt standardavvik⁵ på 19 prosent. Kostnader til helse- og omsorgstjenester i institusjon og for hjemmeboende hadde et relativt standardavvik på henholdsvis 47 og 38 prosent. For fastleger var det relative standardavviket 22 prosent. Dette viser at det var mindre variasjon mellom kommunenes kostnad per innbygger til somatiske spesialisthelsetjenester og fastleger enn til omsorgstjenester ved institusjon og for hjemmeboende.

Variasjoner i kostnader mellom helseregioner

Kommunene i Sør-Øst-Norge lå også i 2012 relativt tett på landsgjennomsnittet i kostnad per innbygger til de ulike helsetjenestene, med unntak av diagnose, behandling, rehabilitering og habilitering i primærhelsetjenesten, hvor kostnadsnivået var 10 prosent under landsgjennomsnittet (tabell 2.7 og 2.8).

Kommunene i Vest-Norge lå under landsgjennomsnittet for somatiske spesialisthelsetjenester (11 prosent), forebygging (8 prosent) og fastleger (9 prosent). For helse- og omsorgstjenester og diagnose, behandling, rehabilitering og habilitering i primærhelsetjenesten lå regionen omtrent på landsnivået i kostnad per innbygger.

Tabell 2.3 Deskriptiv statistikk for kostnad per innbygger til helse- og omsorgstjenester i 2012.

	Min.	Max.	Gj. snitt for kom.	Stand.-avvik	Relativt st.avvik i prosent
Somatisk spesialisthelsetjeneste ¹	10 219	29 871	17 043	3 255	19,1
Avtalespesialister ²	13	722	267	120	44,7
Privat lab/røntgeninstitutter ²	2	324	76	65	85,7
Omsorg ved institusjon ³	1 713	41 837	11 467	5 369	46,8
Omsorg hjemmeboende ³	206	44 507	10 364	3 982	38,4
Aktivisering/service ³	-	11 029	981	861	87,8
Forebyggende arbeid ³	41	2 328	591	214	36,2
Annet forebyggende arbeid ³	-	2 748	254	327	129,0
Diagnose, behandling og re-/habilitering ekskl. refusjoner ⁴	849	11 297	2 766	1 562	56,5
Fastlege/fastlønnet lege ²	273	1 622	819	183	22,4
Legevakt ²	20	837	129	113	87,6
Fysioterapeut ²	6	887	281	139	49,4
Helsestasjon ²	-	40	6	5	88,2
Kiropraktor ²	1	67	18	10	55,4
Legemidler ²	1 190	5 072	2 148	429	20,0

¹ Data fra Samdata spesialisthelsetjenesten 2012 (Helsedirektoratet 2013).

² Data fra KUHR (Helsedirektoratet). Data omfatter kun kostnader til folketrygdens helserefusjoner knyttet til de ulike helsetjenestene.

³ Data fra KOSTRA (ssb.no).

⁴ Data for diagnose, behandling, rehabilitering og habilitering (f241) er hentet fra KOSTRA 8ssb.no). Kostnader til folketrygdens helse-refusjoner til fastlønnede- leger, og -legevakt som utbetales direkte fra HELFO til kommunene er trukket ut fra denne funksjonen. Dette gjøres for å unngå dobbelttelling av kostnader mellom data fra KOSTRA og KUFR. Data for refusjoner fra fastlønnede fysioterapeuter er ikke tilgjengelig på kommunenivå og er derfor ikke trukket ut. Per capitatilkudd fra kommunene til fastleger er inkludert i denne funksjonen.

5) Relativt standardavvik viser gjennomsnittlig avvik fra gjennomsnittet i prosent. Dette beregnes ved å dividere standardavvik med gjennomsnitt og multiplisere med 100.

Kommunene i Midt-Norge hadde kostnader over landsgjennomsnittet til stort sett alle helsetjenesteområdene i 2012, med unntak av kostnader til fastleger, hvor regionen lå like under landsgjennomsnittet. Regionens høyeste relative kostnadsnivå gjaldt forebygging, 9 prosent over landsnivået.

Kommunene i Nord-Norge hadde, likhet med i 2011, de høyeste kostnadene per innbygger til alle helsetjenestene i 2012, med unntak av kostnader til fastleger, hvor kommunene i sør-øst lå noe høyere. For helsetjenestegruppen diagnose, behandling, rehabilitering og habilitering i primærhelsetjenesten lå kommunene i den nordligste regionen 50 prosent over landsgjennomsnittet, mens regionen lå 22 prosent over for somatiske spesialisthelsetjenester.

Ved justering av behov (NOU 2008: 2) reduseres forskjellene i kostnad per innbygger mellom de ulike helseregionene. Regionene med størst effekt av behovskorrigeringen er Vest- og Nord-Norge. For vest er effekten av behovskorrigeringen at kostnadene øker, mens kommunene i nord får lavere kostnader ved behovskorrigerings.

Variasjoner i kostnader mellom kommunegrupper

I de fleste regioner hadde små kommuner med færre enn 5 000 innbyggere gjennomgående høyere kostnad per innbygger til både primær- og spesialisthelsetjenester enn større kommuner (tabell 2.7 og 2.8). Samtidig hadde de største kommunene gjennomgående lavere kostnad per innbygger til helsetjenester sammenliknet med mindre kommuner. Kostnadsbildet for forebygging i primærhelsetjenesten er imidlertid litt mer sammensatt, der det er variasjon mellom regionene for hvilke kommunegrupper som hadde høyest eller lavest kostnad per innbygger. I Sør-Øst-Norge var det de minste kommunene som hadde høyest kostnad per innbygger til forebygging. I Vest- og i Midt-Norge var det mellomstore kommuner (5 000-19 999 innbyggere) med *kort* reiseavstand til sykehus som hadde de høyeste kostnadene, mens i Nord-Norge hadde mellomstore kommuner med *lang* reiseavstand høyest kostnader. Også når det gjelder fastleger er det noe variasjon mellom regionene i forhold til hvilke kommunegrupper som hadde høyest kostnad per innbygger. I Sør-Øst- og Vest-Norge var det mellomstore kommuner med *kort* reiseavstand til sykehus som hadde høyest kostnader, mens det i Midt- og Nord-Norge

var de minste kommunene (færre enn 5 000 innbyggere) som hadde høyest kostnad per innbygger.

2.5 Variasjon i kostnader mellom kommunegrupper for de ulike helsetjenesteområdene

Somatiske spesialisthelsetjenester

Kontrollert for befolkningsvekst var det en svak realnedgang i kostnader til somatiske spesialisthelsetjenester fra 2011 til 2012 (tabell 2.9). På regionnivå var det imidlertid kun Helse Sør-Øst som hadde nedgang fra 2011 til 2012 med en nedgang på 1,1 prosent. De andre regionene hadde en svak realvekst i kostnader til somatiske spesialisthelsetjenester fra 2011 til 2012.

Helse Nord var regionen med høyest kostnad per innbygger, 22 prosent over landsgjennomsnittet, mens Helse Vest hadde lavest kostnad per innbygger, 11 prosent under landsgjennomsnittet. Når vi korrejerer for behov, blir avstanden fra landsgjennomsnittet mindre for begge regionene.

På kommunegruppenivå var det de små kommunene og kommunene med kort reiseavstand til sykehus som hadde de høyeste kostnadene per innbygger til somatiske spesialisthelsetjenester. De største kommunene hadde lavest kostnad per innbygger i 2012.

Somatiske spesialisthelsetjenester til eldre 80 år og over

Når det gjelder kostnader til somatiske spesialisthelsetjenester for eldre 80 år og over, ser vi det samme mønsteret som for befolkningen totalt; det var Helse Nord som hadde høyest kostnad per innbygger og Helse Vest som lå lavest. Helse Nord var også regionen med størst vekst fra 2011 til 2012 med en realendring per innbygger på 5,4 prosent. Helse Midt-Norge var den eneste regionen som har en nedgang fra 2011 til 2012 for de eldre innbyggerne.

I motsetning til kostnad per innbygger til somatiske spesialisthelsetjenester for hele befolkningen, var det for eldre 80 år og over de minste kommunene som hadde lavest kostnad per innbygger. Det er en tendens at kostnadene per innbygger økte med kommunestørrelse. I Helse Sør-Øst var det Oslo som hadde høyest kostnad per innbygger, 11 prosent over landsgjennomsnittet,

mens småkommuner med færre enn 5 000 innbyggere hadde et kostnadsnivå 13 prosent under landsgjennomsnittet for innbyggere 80 år og eldre.

Helse- og omsorgstjenester i primærhelsetjenesten

Kostnader til helse- og omsorgstjenester i primærhelsetjenesten omfatter omsorg til institusjonsbeboere, hjemmeboende og aktivisering- og servicetjenester (funksjon 234, 253, 254 og 261 i KOSTRA). Tabell 2.11 viser at alle regionene hadde en realvekst i kostnad per innbygger til helse- og omsorgstjenester fra 2011 til 2012. Veksten var størst i Midt-Norge med 5,7 prosent og minst i kommunene i Vest-Norge med 3,1 prosent. Når det gjelder kostnad per innbygger, er det kommunene i nord som ligger høyest, 20 prosent over landsgjennomsnittet. Korrigert for behov kommer regionen noe nærmere landsgjennomsnittet.

På kommunegruppenivå hadde kommuner med færre enn 5 000 innbyggere høyest kostnad per innbygger i alle regioner, mens kommunegrupper med større innbyggertall hadde lavere kostnad per innbygger til helse- og omsorgstjenester. Med unntak av i Midt-Norge hadde kommuner med kort reiseavstand til sykehus høyere kostnader enn kommuner med lengre reiseavstand (gitt likt innbyggertall i kommunegruppene). Når det gjelder hvilke kommunegrupper som har størst realvekst fra 2011 til 2012, er det ikke noe klart mønster.

Helse- og omsorgstjenester i primærhelsetjenesten til eldre 80 år og over

På regionnivå er kostnads mønsteret for helse- og omsorgstjenester til eldre 80 år og over veldig likt slik det så ut for befolkningen totalt (tabell 2.12). Det var en vekst i kostnad per innbygger i alle regioner fra 2011 til 2012, og det var Midt-Norge som hadde den største veksten. Samtidig var det kommunene i nord som hadde høyest kostnad per innbygger, 13 prosent over landsgjennomsnittet.

I alle regioner var det de minste kommunene som hadde høyest kostnad per innbygger til omsorgstjenester for eldre over 80 år. Det er større variasjon mellom regionene i forhold til hvilke kommunegrupper som har lavest kostnad per innbygger.

Helse- og omsorgstjenester til institusjonsbeboere 80 år og eldre

Alle regioner og kommunegrupper, med unntak av Oslo, hadde en realvekst i kostnad per innbygger til helse- og omsorgstjenester til institusjonsbeboere 80 år og over fra 2011 til 2012 (funksjon 253 og 261 i KOSTRA) (tabell 2.13). I Nord-Norge brukes det 161 479 kroner per eldre innbygger til helse- og omsorgstjenester til beboere i institusjon, noe som er 19 prosent over landsgjennomsnittet, mens det i Sør-Øst-Norge ble brukt 129 066 kroner per innbygger, noe er 5 prosent under landsgjennomsnittet.

På kommunegruppenivå var det i alle regioner, med unntak av sør-øst der Oslo lå høyest, de minste kommunene som hadde høyest kostnad per innbygger til omsorgstjenester i institusjon for beboere 80 år og over.

Helse- og omsorgstjenester til hjemmeboende 80 år og eldre

Sør-Øst var regionen som hadde lavest kostnad per innbygger til helse og omsorg for hjemmeboende 80 år og eldre i 2012, 5 prosent under landsgjennomsnittet (funksjon 254 i KOSTRA) (tabell 2.14). Kommuner i Vest-Norge hadde høyest kostnad per eldre innbygger, 11 prosent over landsgjennomsnittet. Nord var eneste region med kostnadsreduksjon til hjemmetjenester for eldre fra 2011 til 2012, mens det i de andre regionene var en svak vekst.

I likhet med i 2011 var det stor variasjon mellom regionene når det gjelder hvilke kommunegrupper som hadde høy og lav kostnad per innbygger til hjemmetjenester for eldre i 2012. Det var også stor variasjon i kostnad per innbygger innad i regionene.

Forebyggende arbeid

Det var en vekst i kostnad per innbygger til forebyggende arbeid i alle regioner fra 2011 til 2012 (funksjon 232 og 233 i KOSTRA) (tabell 2.15). Veksten var størst i Midt-Norge med over 10 prosent. Midt-Norge var også regionen som hadde høyest kostnad per innbygger, 9 prosent over landsgjennomsnittet. Kommunene i Vest-Norge lå 8 prosent under landsgjennomsnittet, men korrigert for behov lå regionen omtrent på snittet.

Det er vanskelig å se noe klart mønster i hvilke kommune-grupper som ligger høyest og lavest når det gjelder kostnad per innbygger til forebyggende arbeid i primærhelsetjenesten. I alle regioner hadde kommuner med færre enn 5 000 innbyggere høy kostnad per innbygger, men også andre kommunegrupper lå høyt. I Vest- og Midt-Norge lå mellomstore kommuner med *kort* reiseavstand til sykehus høyest, mens i Nord-Norge var det kommuner med *lang* reiseavstand til sykehus som lå høyest. I vest og i nord lå storbyene lavest i kostnad per innbygger til forebyggende arbeid, mens det ikke var tilfelle i de andre regionene.

Fastleger

Alle regionene og kommunegruppene hadde en realvekst i kostnad per innbygger til fastleger fra 2011 til 2012, med en vekst på rundt 3 prosent (tabell 2.16). Alle regionene lå også tett på landsgjennomsnittet i kostnad per innbygger, med unntak av vest som lå 9 prosent under. Justert for behov nærmet imidlertid regionen seg landsgjennomsnittet, mens kommunene i Nord-Norge da hadde kostnader 8 prosent under landsgjennomsnittet.

Kommuner med høyt innbyggertall hadde jevnt over en lav kostnad per innbygger til fastleger i 2012. Mindre kommuner hadde generelt sett et høyere kostnadsnivå. Med unntak av i Midt-Norge, hadde kommunegrupper med kort reiseavstand til sykehus høyere kostnad per innbygger til fastleger enn kommuner med lang reiseavstand.

Fastleger til eldre 80 år og over

Også for innbyggere 80 år og eldre var det en vekst i kostnad per innbygger til fastleger fra 2011 til 2012 (tabell 2.17). Veksten var på rundt 6 prosent i alle regioner. Også alle regionene lå tett på landsgjennomsnittet i kostnad per eldre innbygger til fastleger.

Generelt sett er det de største kommunene som har lavest kostnad per eldre innbygger til fastleger, mens de mindre kommunene har høyere kostnader. Et unntak fra dette finner vi i Sør-Øst-Norge, der kommuner med færre enn 5 000 innbyggere hadde et relativt lavt kostnadsnivå.

Legemidler

Alle regioner, med unntak av kommunene i Nord-Norge, hadde en liten realvekst i kostnader til legemidler fra

2011 til 2012 (tabell 2.18). Veksten var størst i sør-øst med 1,4 prosent. Kommunene på Vestlandet skilte seg ut ved å ligge 9 prosent under landsgjennomsnittet i kostnad per innbygger til legemidler, men justert for behov nærmet også de seg det nasjonale snittet.

Storbykommunene (Oslo i sør-øst) hadde lavest kostnad per innbygger til legemidler i alle regionene. I Sør-Øst-Norge lå alle kommunegruppene over det nasjonale snittet i kostnad per innbygger, mens i Vest-Norge lå alle kommunegruppene under landsgjennomsnittet.

Legemidler til eldre 80 år og over

Når det gjelder kostnad per eldre innbygger til legemidler, var det kun sør-øst som hadde en realvekst fra 2011 til 2012 (tabell 2.19). De andre regionene hadde en liten nedgang. I Nord-Norge lå kostnad per innbygger 80 år og eldre 4 prosent under det nasjonale nivået, mens de andre regionene lå relativt tett på landsgjennomsnittet.

I alle regionene hadde kommunegruppene med færre enn 5 000 innbyggere kostnader under landsgjennomsnittet til legemidler for eldre. For de øvrige kommunegruppene var det større variasjon mellom regionene i kostnadsnivå.

Brukerbetalinger

Brukerbetalinger er inntekter knyttet til kommunale tjenester eller faste avtaler/abonnementer til kommunene fra brukerne. I tabell 2.20 er det brukerbetalinger til primærhelsetjenester i kommunene som er omfattet (funksjon 232, 233, 234, 241, 253, 254 og 261 i KOSTRA). Brukerbetalinger som eventuelt refunderes av NAV for vederlag for opphold på institusjon er også en del av disse kostnadene.

Alle regionene, med unntak av Vest-Norge, hadde en liten realvekst i brukerbetalinger fra 2011 til 2012. Størst var veksten i Midt-Norge med 2 prosent. Kommunene i sør-øst hadde lavest brukerbetaling per innbygger, 5 prosent under det nasjonale nivået. Kommunene i Nord-Norge hadde høyest brukerbetaling per innbygger, 20 prosent over landsgjennomsnittet.

Det var små kommuner med færre enn 5 000 innbyggere som hadde klart høyest brukerbetaling per innbygger, med et avvik fra landsgjennomsnittet på mellom 32 og

71 prosent. De største kommunene ligger under landsgjennomsnittet i brukerbetaling per innbygger i Midt-Norge og Nord-Norge, mens bildet er noe annerledes i Sør-Øst- og Vest-Norge.

2.6 Datagrunnlag og metode

I tabeller på nasjonalt og kommunalt nivå presenteres kostnad per innbygger for Norge totalt til ulike helse- og omsorgstjenester. Det er noe avvik mellom sumtall i nasjonale tabeller og tabeller på kommunenivå. Avvik skyldes mangler i data på kommunenivå, og avvik i andelsberegninger av kostnader til eldre for omsorgstjenester på nasjonalt og kommunalt nivå.

Realendring presenteres både på nasjonalt og kommunalt nivå. Se tabell 2.4 for oversikt over prisindekser/ deflatorer som er benyttet.

Ved behovskorrigeringer benyttes Magnussenutvalgets behovsindeks (NOU 2008: 2).

Nasjonalt nivå - spesialisthelsetjenesten

Datagrunnlaget for spesialisthelsetjenesten på nasjonalt nivå er hentet fra SAMDATA (Helsedirektoratet) og Norsk pasientregister (Helsedirektoratet). For nærmere utdypning av kostnader til spesialisthelsetjenesten, se SAMDATA spesialisthelsetjenesten 2012 (Helsedirektoratet, 2013).

Kostnadstallet for kommunal medfinansiering (KMF) tilsvare Helsedirektoratets offisielle kostnadstall for 2012, korrigert for endringer i budsjettforutsetningene i ISF, kontrollsaker i Helsedirektoratet, saker i Avregningsutvalget og feil i NPK. Tilsvarende tall finnes ikke for 2010 og 2011, da ordningen ikke var innført på dette tidspunktet. For endring over tid henvises det derfor til kapittel 12 Kommunal medfinansiering, der kostnadene er beregnet ved å summere antall DRG-poeng som inngår i finansieringsordningen multiplisert med enhetsrefusjonen. I kapittel 12 er det også en nærmere beskrivelse av hvilken aktivitet som inngår i ordningen.

Nasjonalt nivå - primærhelsetjenesten

Datagrunnlaget til primærhelsetjenesten består av data fra KOSTRA (ssb.no), KUHR (Helsedirektoratet) og IPLOS (SSB).

KOSTRA

Statistisk sentralbyrå (SSB) publiserer estimerte sumtall for kostnader til primærhelsetjenester på nasjonalt nivå i KOSTRA. Det er disse estimatene som benyttes i tabell 2.1 og 2.2. SSB beregner estimater på nasjonalt nivå på grunn av manglende rapportering for noen kommuner, se <http://www.ssb.no/kostra/> for nærmere beskrivelse av dette.

SSB publiserer kostnadstall i KOSTRA for både kommune-regnskapet og konsernregnskapet. I dette kapitlet er *brutto driftsutgifter fra konsernregnskapet* datagrunnlag, hvor kostnadstall inkluderer særbedriftenes regnskaper (interkommunale selskaper (IKS) og interkommunale samarbeid). Målet med dette er å få frem den totale ressursbruken uavhengig av hvordan tjenester organiseres og produseres i kommunene.

IPLOS

Ved estimering av kostnader i KOSTRA til aldersgruppen 80 år og eldre benyttes data fra IPLOS (SSB). Det er kun for helse- og omsorgstjenester data gjør det mulig å estimere kostnader til eldre 80 år og over.

Kostnader til eldre 80 år og over ved institusjoner (funksjon 253 og 261) estimeres ved å multiplisere andel beboere 80 år og over med kostnader til institusjoner. Kostnader til omsorgstjenester for hjemmeboende (funksjon 254) 80 år og eldre beregnes ved å multiplisere andel timer totalt til aldersgruppen med kostnadene. Beregning av kostnader til eldre 80 år og over for aktiviserings- og servicetjenester (funksjon 234) gjøres ved å bruke andel timer til hjemmetjenester for aldersgruppen.

Folketrygdens helserefusjoner

Data for folketrygdens helserefusjoner leveres av Helsedirektoratets KUHR-database. Disse dataene består av regninger som utbetales fra HELFO, og reflekterer ikke det totale kostnadsbildet til de ulike refusjonsområdene. Eksempelvis finansieres fastleger av folketrygdens helserefusjoner, per capitatilskudd (betales av kommunene og kostnadsføres i KOSTRA på funksjon 241) og pasienters

egenbetaling. Folketrygdens helserefusjoner inkluderer egenandeler betalt av det offentlige for personer med frikort. KUHR-data inneholder informasjon om pasientens alder.

Kommunenivå – spesialisthelsetjenesten

Kostnad per innbygger til somatiske spesialisthelsetjenester på kommunenivå beregnes ved å fordele kostnader regionvis etter kommunenes andel av DRG-poeng. Alle kostnader til somatiske spesialisthelsetjenester er fordelt på kommunenivå etter denne metoden. Kostnader til eldre 80 år og over fordeles ved hjelp av denne aldersgruppens andel av DRG-poengene.

Kommunenivå – primærhelsetjenesten

KOSTRA

Det mangler data for noen kommuner i KOSTRA, se tabell 2.5 for oversikt over hvilke. Kommuner med manglende data er fjernet fra datagrunnlaget ved beregning av kostnad per innbygger for de ulike kommunegruppene. Dette bidrar til noe avvik mellom sumtall beregnet på nasjonalt og kommunalt nivå.

IPLOS

Estimering av kostnad per innbygger til eldre 80 år og over utføres tilsvarende på kommunenivå som på nasjonalt nivå, hvor data fra IPLOS (SSB) benyttes for å estimere andel kostnader til aldersgruppen. Dette utdypes nærmere i delkapittel 2.3.2 IPLOS. Estimering av andel kostnader til eldre per kommune fører til avvik mellom sumtall på nasjonalt og kommunalt nivå, da andelen kostnader til eldre varierer mellom kommuner.

Folketrygdens helserefusjoner

For å kunne fordele kostnader til folketrygdens helserefusjoner (KUHR-data) på kommunenivå bør data være registrert på pasientens bostedskommune. For deler av data er kun informasjon om behandlerkommune tilgjengelig, denne andelen fremkommer i tabell 2.6 for ulike tjenesteområder. For tjenesteområder med stor andel missing i data registrert på pasientens bostedskommune er det problematisk å presentere data på kommunenivå. I tabeller med data på regionalt og kommunalt nivå (kommunegrupper) benyttes kun andelen kostnader med informasjon om pasientens bostedskommune.

Tabell 2.4 Prisindekser for korrigerende av prisvekst i perioden 2010-2012.

Prisindeks	2010	2011	2012
Vektet prisindeks for arbeids- og produktinnsats i statlige helsetjenester ¹	1 046	1 043	1 000
Akkumulert prisvekst	1 091	1 043	1 000
Kommunal deflator Finansdepartementet ²	1 039	1 032	1 000
Akkumulert	1 072	1 032	1 000
Legemidler, ssb ³	1 024	1 009	1 000
Akkumulert	1 033	1 009	1 000

¹ Vektet prisindeks for arbeids- og produktinnsats i statlige helsetjenester levert av SSB.

² Kostnadsdeflator for kommunesektoren utarbeides av Finansdepartementet.

³ Konsumprisindeks for legemidler er hentet fra ssb.no.

Tabell 2.5 Kommuner med manglende rapportering av data i KOSTRA i 2010-2012.

Kommunenavn (nummer)	2010	2011	2012
Værøy (1857)			x
Moskenes (1974)			x
Torsken (1928)	x	x	x
Berg (1929)			x

Tabell 2.6 Totale kostnader til folketrygdens helserefusjoner for ulike helsetjenester, samt andel kostnader hvor data for pasientens bostedskommune mangler i 2012.

Tjenesteområder	Totalt		Eldre (80+)	
	Totale kostnader, mill kr	Missing, pst	Totale kostnader, mill kr	Missing, pst
Fastlege	4 012	0,9	431	0,7
Legevakt	533	12,5	55	8,6
Fysioterapeut	1 739	19,4	146	18,0
Kiropraktor	128	14,5	2	23,5
Helsestasjon	35	4,6	-	-
Avtalespesialister ekskl. psykiatri	1 575	1,8	196	1,6
Spesialist psykiatri	133	0,6	1	0,3
Private laboratorier og røntgeninstitutter	588	0,5	34	0,1
Legemiddelområdet	10 553	0,4	1 238	0,3

Tabell 2.7 Kostnad per innbygger i 2012 til somatiske spesialisthelsetjenester, helse- og omsorgstjenester, forebygging, diagnose og behandling og fastleger.

	Kommunegruppe	Kroner per innbygger				
		Somatisk spes. ¹	Helse og omsorg ²	Forebygging ³	Diagnose, behandling ekskl. lege/legevakt ⁴	Fastlege ⁵
Region	Sør-Øst	15 236	17 156	731	1 579	813
	Vest	13 631	17 698	679	1 771	720
	Midt-Norge	16 396	18 416	801	1 885	778
	Nord	18 794	21 494	800	2 634	795
	Totalt	15 394	17 848	736	1 760	787
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	16 658	23 138	926	2 988	812
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	15 758	17 868	744	1 535	867
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	17 054	19 337	734	1 753	882
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	15 201	16 027	618	1 370	824
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	16 652	18 260	690	1 600	837
	Storby ekskl Oslo	14 678	16 762	734	1 462	815
	Oslo	13 698	14 737	751	1 392	726
Vest	Under 5 000 innb.	15 151	25 091	853	3 140	784
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	13 776	18 301	701	1 878	755
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	14 706	18 572	901	1 714	814
	Over 20 000 innb.	13 614	14 841	596	1 464	688
	Storby	13 037	16 346	621	1 480	682
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	17 777	24 268	844	3 020	882
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	16 369	18 882	705	1 879	779
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	17 282	17 810	893	1 519	729
	Over 20 000 innb.	17 387	17 868	766	1 479	778
	Storby	14 485	14 585	881	1 557	723
Nord	Under 5 000 innb.	20 044	28 367	818	3 978	862
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	18 887	20 610	940	2 821	811
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	21 327	22 774	836	2 274	842
	Over 20 000 innb.	17 865	17 873	712	1 779	720
	Storby	15 122	14 377	645	1 523	707

¹ Data fra Norsk pasientregister (Helsedirektoratet). Alle kostnader til somatiske spesialisthelsetjenester er fordelt på kommunenivå regionvis etter andel DRG-poeng.

² Data fra KOSTRA (ssb.no). Kostnader omfatter funksjon 234, 253, 254 og 261. Den nye funksjon 256 Akutthjelp er ikke inkludert i tallene som er fordelt på kommuner. Dette er en tjeneste som er under oppbygging og som kommunene ikke er pliktig å tilby før i 2016. Det er derfor stor variasjon i hvor langt kommunene er kommet i å bygge opp øyeblikkelig hjelp-tilbudet. På landsbasis var kun ført 40 millioner kroner på denne funksjonen i 2012. For mer informasjon om øyeblikkelig hjelp i kommunene henvises det til kapittel 7 Døgntilbud for øyeblikkelig hjelp.

³ Data fra KOSTRA(ssb.no). Kostnader omfatter funksjon 232 og 233.

⁴ Data for diagnose, behandling, rehabilitering og habilitering (f241) er hentet fra KOSTRA (ssb.no). Kostnader til folketrygdens helserefusjoner til fastlønnede- leger, og -legevakt som utbetales direkte fra HELFO til kommunen er trukket ut fra denne funksjonen. Dette gjøres for å unngå dobbelttelling av kostnader mellom KOSTRA og KUHR. Data for refusjoner til fastlønnede fysioterapeuter er ikke tilgjengelig på kommunenivå og er derfor ikke trukket ut. Per capitatilskudd fra kommunene til fastleger er inkludert i denne funksjonen.

⁵ Data fra KUHR (Helsedirektoratet) for fastlønnede- og privatpraktiserende fastleger.

Tabell 2.8 Relativt kostnadsnivå per innbygger i 2012 for somatiske spesialisthelsetjenester, helse- og omsorgstjenester, forebygging, diagnose og behandling og fastleger.

	Kommunegruppe	Relativt kostnadsnivå				
		Somatisk spes. ¹	Helse og omsorg ²	Forebygging ³	Diagnose, behandling ekskl. lege/legevakt ⁴	Fastlege ⁵
Region	Sør-Øst	99	96	99	90	103
	Vest	89	99	92	101	91
	Midt-Norge	107	103	109	107	99
	Nord	122	120	109	150	101
	Totalt	100	100	100	100	100
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	108	130	126	170	103
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	102	100	101	87	110
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	111	108	100	100	112
	Over 20 000 innb. – lengre reiseavstand	99	90	84	78	105
	Over 20 000 innb. – kort reiseavstand	108	102	94	91	106
	Storby ekskl Oslo	95	94	100	83	104
	Oslo	89	83	102	79	92
Vest	Under 5 000 innb.	98	141	116	178	100
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	89	103	95	107	96
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	96	104	122	97	104
	Over 20 000 innb.	88	83	81	83	87
	Storby	85	92	84	84	87
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	115	136	115	172	112
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	106	106	96	107	99
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	112	100	121	86	93
	Over 20 000 innb.	113	100	104	84	99
	Storby	94	82	120	88	92
Nord	Under 5 000 innb.	130	159	111	226	110
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	123	115	128	160	103
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	139	128	114	129	107
	Over 20 000 innb.	116	100	97	101	92
	Storby	98	81	88	87	90

¹ Data fra Norsk pasientregister (Helsedirektoratet). Alle kostnader til somatiske spesialisthelsetjenester er fordelt på kommunenivå region-vis etter andel DRG-poeng.

² Data fra KOSTRA (ssb.no). Kostnader omfatter funksjon 234, 253, 254 og 261. Den nye funksjon 256 Akutthjelp er ikke inkludert i tallene som er fordelt på kommuner. Dette er en tjeneste som er under oppbygging og som kommunene ikke er pliktig å tilby før i 2016. Det er derfor stor variasjon i hvor langt kommunene er kommet i å bygge opp øyeblikkelig hjelp-tilbudet. På landsbasis var kun ført 40 millioner kroner på denne funksjonen i 2012. For mer informasjon om øyeblikkelig hjelp i kommunene henvises det til kapittel 7 Døgntilbud for øyeblikkelig hjelp.

³ Data fra KOSTRA(ssb.no). Kostnader omfatter funksjon 232 og 233.

⁴ Data for diagnose, behandling, rehabilitering og habilitering (f241) er hentet fra KOSTRA (ssb.no). Kostnader til folketrygdens helserefusjoner til fastlønnede- leger, og -legevakt som utbetales direkte fra HELFO til kommunen er trukket ut fra denne funksjonen. Dette gjøres for å unngå dobbelttelling av kostnader mellom KOSTRA og KUHR. Data for refusjoner til fastlønnede fysioterapeuter er ikke tilgjengelig på kommunenivå og er derfor ikke trukket ut. Per capitatilskudd fra kommunene til fastleger er inkludert i denne funksjonen.

⁵ Data fra KUHR (Helsedirektoratet) for fastlønnede- og privatpraktiserende fastleger.

Tabell 2.9 Kostnader til somatiske spesialisthelsetjenester¹ i 2012 per innbygger, relativt nivå, realendring og korrigert for behov (NOU 2008: 2).

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Kr per innb.	Pst realendr 2011-12	Korrigert for behov	
					Relativt nivå	Kr per innb.
		2012	2012		2012	2012
Region	Helse Sør-Øst	99	15 236	-1,1	99	15 183
	Helse Vest	89	13 631	0,4	95	14 623
	Helse Midt-Norge	107	16 396	0,3	104	16 077
	Helse Nord	122	18 794	0,6	111	17 089
	Totalt	100	15 394	-0,5	100	15 394
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	108	16 658	-3,3	97	14 963
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	102	15 758	1,2	97	14 936
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	111	17 054	-2,3	101	15 519
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	99	15 201	-0,7	98	15 135
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	108	16 652	-0,8	103	15 852
	Storby ekskl. Oslo	95	14 678	-2,1	96	14 832
	Oslo	89	13 698	-1,9	100	15 465
Vest	Under 5 000 innb.	98	15 151	-0,5	94	14 444
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	89	13 776	0,3	96	14 840
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	96	14 706	1,9	99	15 289
	Over 20 000 innb.	88	13 614	1,2	100	15 349
	Storby	85	13 037	0,2	93	14 257
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	115	17 777	-1,2	102	15 719
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	106	16 369	0,7	104	15 950
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	112	17 282	-0,7	108	16 584
	Over 20 000 innb.	113	17 387	2,9	111	17 128
	Storby	94	14 485	-1,1	101	15 597
Nord	Under 5 000 innb.	130	20 044	-0,3	104	15 970
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	123	18 887	-0,3	112	17 287
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	139	21 327	3,9	120	18 431
	Over 20 000 innb.	116	17 865	-0,6	112	17 165
	Storby	98	15 122	2,5	105	16 175

¹ Data fra Norsk pasientregister (Helsedirektoratet). Alle kostnader til somatiske spesialisthelsetjenester er fordelt til kommunene regionvis etter andel DRG-poeng.

Tabell 2.10 Kostnader til somatiske spesialisthelsetjenester¹ i 2012 for eldre (80 år og over) per innbygger, relativt nivå, realendring.

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Kr per innb.	Pst realendr 2011-12
		2012	2012	
Region	Helse Sør-Øst	99	55 758	0,2
	Helse Vest	94	52 864	1,5
	Helse Midt-Norge	101	56 412	-1,0
	Helse Nord	114	64 191	5,4
	Totalt	100	56 107	0,8
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	87	48 604	-4,6
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	92	51 765	2,0
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	105	58 691	-5,5
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	96	53 661	-0,5
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	104	58 098	-1,7
	Storby ekskl. Oslo	101	56 412	0,9
	Oslo	111	62 159	3,0
Vest	Under 5 000 innb.	87	48 651	3,1
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	88	49 613	-4,2
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	99	55 688	7,6
	Over 20 000 innb.	100	56 381	4,0
	Storby	98	55 021	2,7
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	92	51 486	-1,3
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	98	55 193	2,7
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	105	58 878	-8,2
	Over 20 000 innb.	107	60 212	-2,3
	Storby	106	59 304	-1,5
Nord	Under 5 000 innb.	102	57 280	5,5
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	111	62 224	6,6
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	130	72 829	4,0
	Over 20 000 innb.	120	67 415	2,5
	Storby	130	72 751	11,3

¹ Data fra Norsk pasientregister (Helsedirektoratet). Alle kostnader er fordelt på kommunenivå etter andel DRG-poeng til eldre 80 år og over.

Tabell 2.11 Kostnader til helse- og omsorgstjenester¹ i primærhelsetjenesten i 2012 per innbygger, relativt nivå, realendring og korrigert for behov (NOU 2008: 2).

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Kr per innb.	Pst realendr 2011-12	Korrigert for behov	
					Relativt nivå	Kr per innb.
		2012	2012		2012	2012
Region	Sør-Øst	96	17 156	3,2	96	17 097
	Vest	99	17 698	3,1	106	18 986
	Midt-Norge	103	18 416	5,7	101	18 057
	Nord	120	21 494	4,4	110	19 544
	Totalt	100	17 848	3,6	100	17 848
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	130	23 138	5,0	116	20 784
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	100	17 868	5,9	95	16 935
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	108	19 337	4,0	99	17 597
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	90	16 027	4,7	89	15 959
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	102	18 260	4,9	97	17 384
	Storby ekskl Oslo	94	16 762	3,6	95	16 938
	Oslo	83	14 737	-3,1	93	16 638
Vest	Under 5 000 innb.	141	25 091	3,4	134	23 920
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	103	18 301	3,3	110	19 714
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	104	18 572	1,2	108	19 307
	Over 20 000 innb.	83	14 841	4,9	94	16 733
	Storby	92	16 346	2,6	100	17 876
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	136	24 268	5,7	120	21 459
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	106	18 882	6,2	103	18 399
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	100	17 810	5,6	96	17 091
	Over 20 000 innb.	100	17 868	6,5	99	17 602
	Storby	82	14 585	4,7	88	15 705
Nord	Under 5 000 innb.	159	28 367	4,8	127	22 601
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	115	20 610	4,3	106	18 865
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	128	22 774	6,1	110	19 682
	Over 20 000 innb.	100	17 873	3,3	96	17 173
	Storby	81	14 377	5,0	86	15 378

¹ Omsorgstjenester omfatter kostnader til funksjon 234, 253, 254 og 261 i KOSTRA (ssb.no). Den nye funksjon 256 Akutthjelp er ikke inkludert i tallene som en fordelt på kommuner. Dette er en tjeneste som er under oppbygging og som kommunene ikke er pliktig å tilby før i 2016. Det er derfor stor variasjon i hvor langt kommunene er kommet i å bygge opp øyeblikkelig hjelp-tilbudet. På landsbasis var kun ført 40 millioner kroner på denne funksjonen i 2012. For mer informasjon om øyeblikkelig hjelp i kommunene henvises det til kapittel 7 Døgntilbud for øyeblikkelig hjelp.

Tabell 2.12 Kostnader til helse- og omsorgstjenester¹ i primærhelsetjenesten i 2012 for eldre (80 år og over) per innbygger, relativt nivå og realendring.

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Kr per innb.	Pst realendr 2011-12
		2012	2012	
Region	Sør-Øst	95	173 739	2,8
	Vest	107	193 926	1,3
	Midt-Norge	100	182 020	4,6
	Nord	113	204 960	1,4
	Totalt	100	181 981	2,6
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	113	205 683	3,2
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	92	168 310	7,3
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	98	178 804	4,4
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	86	156 052	2,7
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	90	163 005	3,3
	Storby ekskl Oslo	92	166 579	3,3
	Oslo	106	193 238	-2,3
Vest	Under 5 000 innb.	123	224 123	2,3
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	101	184 648	1,0
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	102	186 281	-0,5
	Over 20 000 innb.	100	182 667	2,6
	Storby	106	192 701	1,1
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	108	196 444	3,0
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	101	183 709	3,1
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	92	166 784	6,0
	Over 20 000 innb.	97	176 763	5,6
	Storby	95	173 755	8,0
Nord	Under 5 000 innb.	123	223 364	2,3
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	101	183 827	-2,8
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	110	200 745	3,6
	Over 20 000 innb.	109	197 706	3,0
	Storby	117	213 487	2,0

¹ Omsorgstjenester omfatter kostnader til funksjon 234, 253, 254 og 261 i KOSTRA (ssb.no). Den nye funksjon 256 Akutthjelp er ikke inkludert i tallene som en fordelt på kommuner. Dette er en tjeneste som er under oppbygging og som kommunene ikke er pliktig å tilby før i 2016. Det er derfor stor variasjon i hvor langt kommunene er kommet i å bygge opp øyeblikkelig hjelp-tilbudet. På landsbasis var kun ført 40 millioner kroner på denne funksjonen i 2012. For mer informasjon om øyeblikkelig hjelp i kommunene henvises det til kapittel 7 Døgntilbud for øyeblikkelig hjelp.

Tabell 2.13 Kostnader til institusjonsbeboere¹ i primærhelsetjenesten i 2012 for eldre (80 år og over) per innbygger, relativt nivå og realendring.

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Kr per innb.	Pst realendr 2011-12
		2012	2012	
Region	Sør-Øst	95	129 066	3,4
	Vest	105	142 602	2,0
	Midt-Norge	99	134 471	6,2
	Nord	119	161 479	4,5
	Totalt	100	135 646	3,6
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	114	154 056	3,3
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	91	123 969	8,0
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	90	121 743	1,7
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	84	113 758	3,7
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	85	115 268	4,0
	Storby ekskl Oslo	89	120 960	5,2
	Oslo	115	155 727	-1,4
Vest	Under 5 000 innb.	123	167 241	3,5
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	97	130 955	2,0
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	87	118 389	1,7
	Over 20 000 innb.	98	133 187	2,3
	Storby	108	146 768	1,6
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	112	151 525	6,7
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	99	134 846	2,8
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	75	101 381	5,2
	Over 20 000 innb.	91	123 569	9,4
	Storby	101	137 315	8,5
Nord	Under 5 000 innb.	136	184 476	5,5
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	109	148 214	2,2
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	117	158 304	7,6
	Over 20 000 innb.	107	145 779	4,5
	Storby	112	152 551	2,7

¹ Institusjonstjenester omfatter kostnader til funksjon 253 og 261 i KOSTRA (ssb.no).

Tabell 2.14 Kostnader til hjemmetjenester¹ i primærhelsetjenesten i 2012 for eldre (80 år og over) per innbygger, relativt nivå og realendring.

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Kr per innb.	Pst realendr 2011-12
		2012	2012	
Region	Sør-Øst	95	40 299	1,2
	Vest	111	46 917	0,7
	Midt-Norge	102	43 158	1,1
	Nord	103	43 738	-4,0
	Totalt	100	42 367	0,5
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	114	48 166	1,9
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	95	40 410	6,1
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	125	52 758	10,4
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	90	38 171	0,6
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	103	43 663	1,8
	Storby ekskl Oslo	95	40 350	-1,1
	Oslo	77	32 498	-5,9
Vest	Under 5 000 innb.	137	58 155	6,5
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	115	48 706	-1,1
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	143	60 468	-4,0
	Over 20 000 innb.	103	43 698	3,9
	Storby	96	40 498	-0,7
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	100	42 443	-5,3
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	104	44 174	4,3
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	138	58 543	7,5
	Over 20 000 innb.	114	48 154	-1,7
	Storby	75	31 669	5,8
Nord	Under 5 000 innb.	113	47 817	4,5
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	79	33 601	-19,1
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	94	39 931	-9,4
	Over 20 000 innb.	109	46 214	-1,0
	Storby	132	55 955	1,1

¹ Hjemmetjenester omfatter kostnader til funksjon 254 i KOSTRA (ssb.no).

Tabell 2.15 Kostnader til forebyggende arbeid¹ i primærhelsetjenesten i 2012 per innbygger, relativt nivå, realendring og korrigert for behov (NOU 2008: 2).

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Kr per innb.	Pst realendr 2011-12	Korrigert for behov	
					Relativt nivå	Kr per innb.
		2012	2012		2012	2012
Region	Sør-Øst	99	731	2,2	99	728
	Vest	92	679	7,3	99	728
	Midt-Norge	109	801	10,3	107	785
	Nord	109	800	3,0	99	727
	Totalt	100	736	4,4	100	736
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	126	926	4,1	113	832
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	101	744	7,4	96	705
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	100	734	5,1	91	668
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	84	618	6,2	84	615
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	94	690	2,7	89	657
	Storby ekskl Oslo	100	734	4,0	101	742
	Oslo	102	751	-6,3	115	848
Vest	Under 5 000 innb.	116	853	5,6	110	813
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	95	701	5,9	103	755
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	122	901	11,0	127	937
	Over 20 000 innb.	81	596	10,0	91	671
	Storby	84	621	7,4	92	679
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	115	844	9,8	101	746
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	96	705	16,5	93	687
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	121	893	5,6	116	857
	Over 20 000 innb.	104	766	6,0	103	755
	Storby	120	881	9,6	129	949
Nord	Under 5 000 innb.	111	818	4,0	89	652
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	128	940	2,8	117	861
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	114	836	6,9	98	722
	Over 20 000 innb.	97	712	-2,6	93	684
	Storby	88	645	5,9	94	690

¹ Forebyggende arbeid i primærhelsetjenesten omfatter kostnader til funksjon 232 og 233 i KOSTRA (ssb.no).

Tabell 2.16 Kostnader til fastleger¹ i 2012 per innbygger, relativt nivå, realendring og korrigert for behov (NOU 2008: 2).

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Kr per innb.	Pst realendr 2011-12	Korrigert for behov	
					Relativt nivå	Kr per innb.
		2012	2012		2012	2012
Region	Sør-Øst	103	813	3,0	103	810
	Vest	91	720	3,1	98	772
	Midt-Norge	99	778	2,9	97	763
	Nord	101	795	2,6	92	723
	Totalt	100	787	3,0	100	787
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	103	812	2,7	93	730
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	110	867	3,6	104	822
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	112	882	3,8	102	803
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	105	824	3,7	104	821
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	106	837	2,6	101	797
	Storby ekskl Oslo	104	815	2,5	105	824
	Oslo	92	726	2,5	104	820
Vest	Under 5 000 innb.	100	784	2,5	95	747
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	96	755	4,1	103	813
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	104	814	4,1	108	847
	Over 20 000 innb.	87	688	3,4	99	776
	Storby	87	682	2,4	95	746
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	112	882	2,9	99	780
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	99	779	2,6	97	759
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	93	729	2,4	89	699
	Over 20 000 innb.	99	778	3,0	97	767
	Storby	92	723	3,6	99	778
Nord	Under 5 000 innb.	110	862	3,1	87	687
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	103	811	1,7	94	742
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	107	842	0,3	92	728
	Over 20 000 innb.	92	720	3,5	88	692
	Storby	90	707	5,0	96	756

¹ Folketrygdens helserefusjoner til fastleger (fastlønnede og privatpraktiserende leger). Data fra KUHR (Helsedirektoratet) omfatter kun folketrygdens kostnader til fastleger.

Tabell 2.17 Kostnader til fastleger¹ i 2012 for eldre (80 år og over) per innbygger, relativt nivå og realendring.

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Kr per innb.	Pst realendr 2011-12
		2012	2012	
Region	Sør-Øst	101	1 950	5,9
	Vest	100	1 924	6,8
	Midt-Norge	98	1 896	6,4
	Nord	98	1 888	5,9
	Totalt	100	1 931	6,1
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	95	1 830	2,4
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	107	2 063	4,9
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	104	2 014	11,8
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	102	1 968	6,4
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	102	1 978	4,3
	Storby ekskl Oslo	105	2 035	8,1
	Oslo	90	1 735	5,6
Vest	Under 5 000 innb.	110	2 125	8,7
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	108	2 087	5,1
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	110	2 120	8,3
	Over 20 000 innb.	90	1 743	9,2
	Storby	92	1 769	6,3
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	109	2 107	7,8
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	98	1 902	3,7
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	94	1 822	5,4
	Over 20 000 innb.	92	1 775	7,5
	Storby	93	1 791	8,7
Nord	Under 5 000 innb.	102	1 966	5,2
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	99	1 906	7,8
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	102	1 960	4,8
	Over 20 000 innb.	89	1 710	6,1
	Storby	93	1 789	6,8

¹ Folketrygdens helserefusjoner til fastleger (fastlønnede og privatpraktiserende leger). Data fra KUHR (Helsedirektoratet) omfatter kun folketrygdens kostnader til fastleger.

Tabell 2.18 Kostnader til legemidler¹ i 2012 per innbygger, relativt nivå, realendring og korrigert for behov (NOU 2008: 2).

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Kr per innb.	Pst realendr 2011-12	Korrigert for behov	
					Relativt nivå	Kr per innb.
		2012	2012		2012	2012
Region	Sør-Øst	103	2 149	1,4	103	2 141
	Vest	91	1 894	1,1	98	2 031
	Midt-Norge	99	2 067	0,3	97	2 027
	Nord	102	2 121	-0,1	93	1 929
	Totalt	100	2 081	1,0	100	2 081
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	106	2 204	0,8	95	1 980
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	105	2 181	0,8	99	2 068
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	103	2 153	-0,1	94	1 960
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	104	2 157	1,0	103	2 148
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	114	2 367	1,6	108	2 254
	Storby ekskl Oslo	106	2 197	1,7	107	2 221
	Oslo	92	1 921	2,4	104	2 169
Vest	Under 5 000 innb.	91	1 891	0,9	87	1 803
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	90	1 881	2,2	97	2 026
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	93	1 925	3,0	96	2 002
	Over 20 000 innb.	93	1 938	1,7	105	2 185
	Storby	90	1 883	0,1	99	2 059
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	110	2 287	-0,2	97	2 023
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	100	2 089	4,1	98	2 035
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	108	2 242	0,6	103	2 151
	Over 20 000 innb.	98	2 045	-7,4	97	2 015
	Storby	89	1 860	3,0	96	2 003
Nord	Under 5 000 innb.	107	2 225	2,2	85	1 773
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	103	2 134	-2,5	94	1 953
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	108	2 246	-0,1	93	1 941
	Over 20 000 innb.	105	2 180	0,2	101	2 095
	Storby	82	1 701	-1,2	87	1 819

¹ Data fra KUHR (Helsedirektoratet) omfatter folketrygdens helserefusjoner til legemidler.

Tabell 2.19 Kostnader til legemidler¹ i 2012 for eldre (80 år og over) per innbygger, relativt nivå og realendring.

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Kr per innb.	Pst realendr 2011-12
		2012	2012	
Region	Sør-Øst	102	5 665	2,1
	Vest	98	5 459	-0,5
	Midt-Norge	99	5 506	-1,9
	Nord	96	5 348	-1,4
	Totalt	100	5 569	0,6
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	91	5 082	-0,3
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	101	5 611	2,8
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	97	5 379	-0,4
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	106	5 887	1,4
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	112	6 234	1,0
	Storby ekskl Oslo	107	5 938	3,1
	Oslo	93	5 154	2,7
Vest	Under 5 000 innb.	91	5 069	1,8
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	102	5 678	2,2
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	94	5 260	2,7
	Over 20 000 innb.	103	5 728	-0,4
	Storby	98	5 435	-3,5
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	99	5 535	-0,8
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	101	5 638	1,0
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	101	5 623	-2,8
	Over 20 000 innb.	96	5 370	-11,0
	Storby	96	5 365	2,9
Nord	Under 5 000 innb.	91	5 049	1,2
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	97	5 391	-2,6
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	95	5 292	-4,3
	Over 20 000 innb.	104	5 794	-1,3
	Storby	100	5 542	-2,3

¹ Data fra KUHR (Helsedirektoratet) omfatter folketrygdens helserefusjoner til legemidler.

Tabell 2.20 Brukerbetalte inntekter¹ til primærhelsetjenesten i 2012 per innbygger, relativt nivå, realendring og korrigert for behov (NOU 2008: 2).

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Kr per innb.	Pst realendr 2011-12	Korrigert for behov	
					Relativt nivå	Kr per innb.
		2012	2012		2012	2012
Region	Sør-Øst	95	1 232	0,2	95	1 228
	Vest	99	1 286	-1,5	106	1 380
	Midt-Norge	108	1 398	2,0	106	1 371
	Nord	120	1 556	0,4	109	1 415
	Totalt	100	1 297	0,1	100	1 297
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	132	1 709	-1,5	118	1 535
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	91	1 177	2,0	86	1 115
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	94	1 225	-0,2	86	1 114
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	79	1 026	1,6	79	1 021
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	90	1 167	2,7	86	1 111
	Storby ekskl Oslo	93	1 204	-0,7	94	1 217
	Oslo	103	1 337	-1,7	116	1 509
Vest	Under 5 000 innb.	154	2 002	-2,1	147	1 909
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	86	1 112	0,1	92	1 198
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	87	1 131	1,5	91	1 175
	Over 20 000 innb.	73	952	-1,1	83	1 074
	Storby	103	1 337	-2,4	113	1 462
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	153	1 979	0,1	135	1 750
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	111	1 445	2,2	109	1 408
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	86	1 111	2,0	82	1 066
	Over 20 000 innb.	87	1 122	2,6	85	1 105
	Storby	97	1 255	3,7	104	1 351
Nord	Under 5 000 innb.	171	2 219	-0,6	136	1 768
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	111	1 435	3,3	101	1 313
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	125	1 626	2,0	108	1 405
	Over 20 000 innb.	99	1 287	-0,2	95	1 236
	Storby	67	867	1,2	72	928

¹ Brukerbetalinger til primærhelsetjenester omfatter funksjonene 232, 233, 234, 241, 253, 254 og 261 i KOSTRA (ssb.no).

3

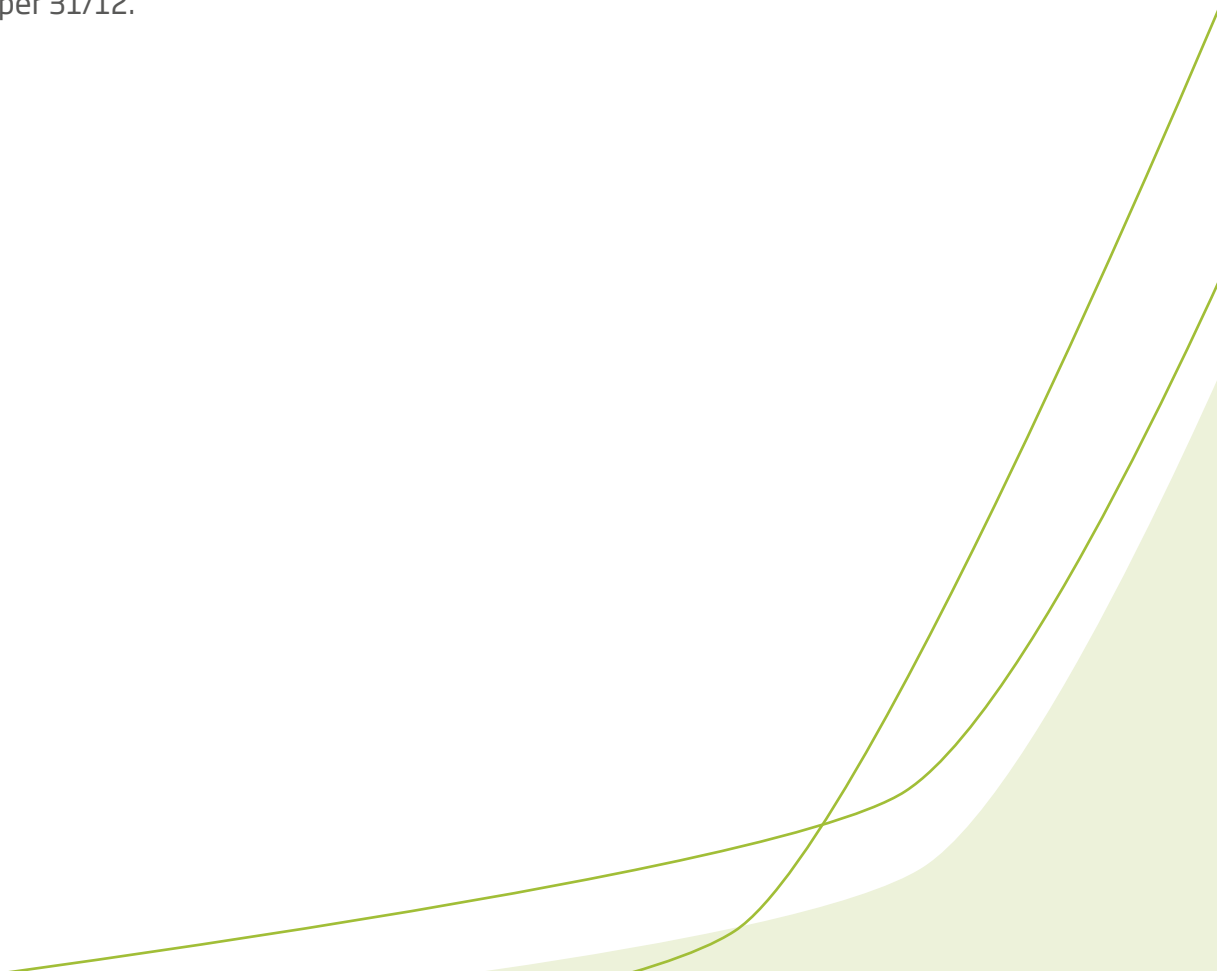
Pasienter og mottakere av helse- og omsorgstjenester

I 2012 var det vekst i antall mottakere av hjemmesykepleie og korttidsopphold samt pasienter hos legevakt. Antall mottakere av korttidsopphold for utredning eller behandling økte med 22,5 prosent, mens veksten var 9 prosent for mottakere av andre typer korttidsopphold. Antall mottakere av hjemmesykepleie og antall pasienter hos legevakt økte med vel 3 prosent, mens antallet pasienter i somatisk spesialisthelsetjeneste var stabilt fra 2011 til 2012.

Også for de eldste pasientene (80 år og eldre) var det en sterk økning i antall mottakere av korttidsopphold i kommunale institusjoner. Antall eldre pasienter hos legevakt og fysioterapi økte også med mer enn 5 prosent i 2012.

Det er større variasjoner mellom kommunegruppene når det gjelder mottakere av omsorgstjenester og bruk av legevakt enn for bruk av spesialisthelsetjenester. For eldre (80 år og over) var det størst variasjon i antall pasienter hos legevakt og for mottakere av langtidsplasser.

Gjennomstrømmingen varierer mellom ulike typer omsorgstjenester og er høyest for tidsbegrensede opphold i institusjon hvor det er ni ganger flere som får tjenester gjennom året enn det som måles per 31/12.

3.1 Innledning

Den demografiske utviklingen med økt antall og andel eldre gjør det viktig å følge utviklingen i bruk av ulike helse- og omsorgstjenester. Øker tilbudet av tjenester i primærhelsetjenesten som følge av samhandlingsreformen og i takt med økte behov? Hvilke konsekvenser får dette for eldres bruk av spesialisthelsetjenesten? Dette kapittelet beskriver utviklingen i omfanget av pasienter og mottakere av helse- og omsorgstjenester i både somatisk spesialisthelsetjeneste og primærhelsetjenesten¹, totalt og for eldre over 80 år.

I dette kapittelet fokuserer vi på sammenligninger i bruk av tjenester og dekningsgrad for ulike typer av helse- og omsorgstjenester. De ulike tjenestene beskrives i forhold til endringer over tid og tilbud, samt i forhold til variasjoner mellom regioner og kommunegrupper. I tillegg har vi i år sett nærmere på gjennomstrømming av tjenestemottakere for utvalgte omsorgstjenester i primærhelsetjenesten.

Formålet med dette kapittelet er å:

- Gi en samlet oversikt over antall pasienter og mottakere av helse- og omsorgstjenester i både spesialist- og primærhelsetjenesten
- Gi en beskrivelse av omfanget av variasjoner mellom kommunegrupper i bruken av de ulike tjenestene

3.2 Bruk av spesialisthelsetjenester og primærhelsetjenester i 2012

I 2012 hadde 35,3 prosent av befolkningen i Norge minst en kontakt med den somatiske spesialisthelsetjenesten. 12,2 prosent var innlagt ved et sykehus, mens 31,8 prosent hadde en eller flere kontakter ved en poliklinikk. De fleste av pasientene hadde en kontakt med spesialisthelsetjenesten som var omfattet av kommunal medfinansiering (KMF). Om lag 61,5 prosent av de innlagte pasientene og 97,5 prosent av de polikliniske pasientene har minst en kontakt som omfattes av kommunal medfinansiering. Sammenlignet med fjoråret ser vi at det er en liten nedgang i andelen innlagte pasienter som omfattes av KMF. Det er ingen endringer i andelen når vi ser på polikliniske pasienter.

6,8 prosent av befolkningen mottok minst en omsorgstjeneste i primærhelsetjenesten i 2012 og 46 prosent av mottakerne var 80 år eller eldre.

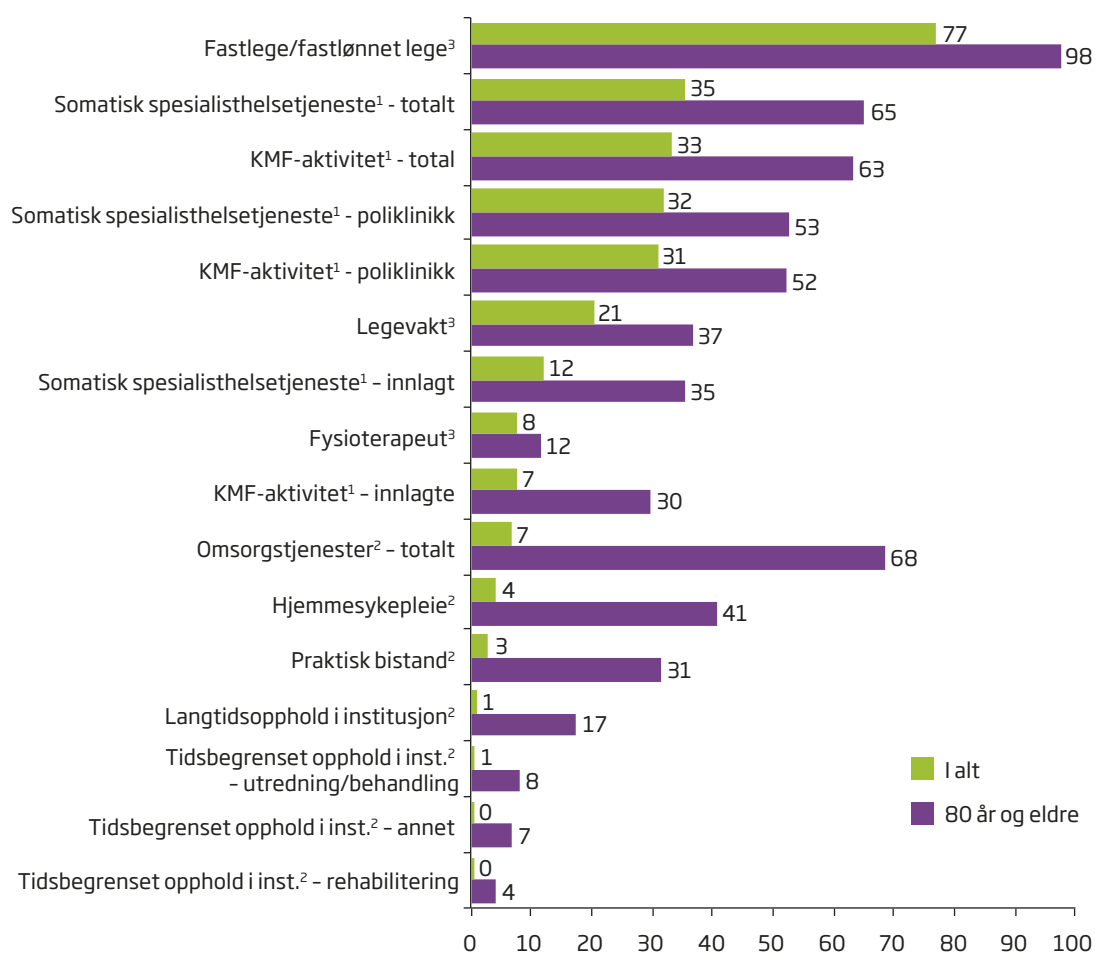
I 2012 hadde 77 prosent av befolkningen en eller flere kontakter med fastlege (inkl. fastlønnet lege), 20,5 prosent hadde kontakt med legevakten og i underkant av 8 prosent hadde vært til fysioterapeut.

For eldre over 80 år hadde nær 98 prosent vært i kontakt med fastlegen, 37 prosent hadde vært på legevakten, mens om lag 12 prosent hadde vært i kontakt med fysioterapeut. 65 prosent av de eldre hadde flere enn en kontakt med spesialisthelsetjenesten og 68 prosent av de over 80 år mottok omsorgstjenester; 41 prosent mottok tjenesten hjemmesykepleie. Av de som mottar praktisk bistand utgjør eldre over 80 år mer enn 50 prosent.

---

1) Primærhelsetjeneste er i dette kapitlet avgrenset til omsorgstjenester, fastlege, fysioterapeut og legevakt.

Figur 3.1 Andel av befolkningen totalt og eldre 80 år og over som mottok helse- og omsorgstjenester i 2012.

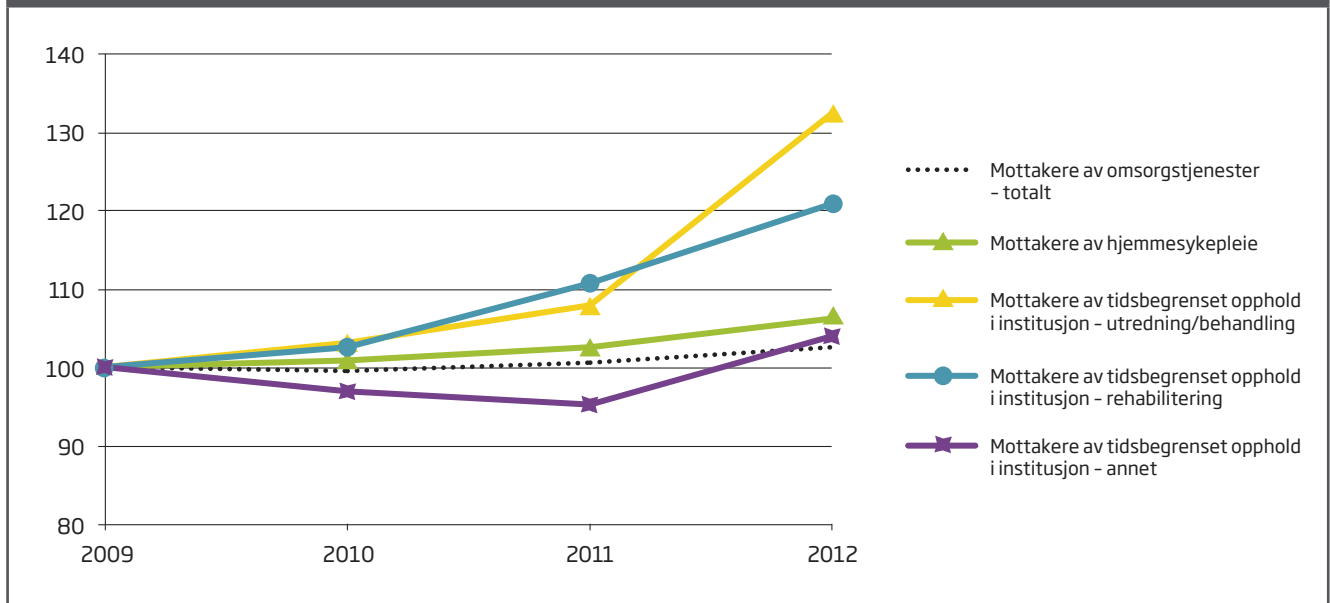

¹ Data fra Norsk pasientregister

² Data for SSB-IPLOS

³ Data fra KUHR-HELFO

Figur 3.2 Prosentvis vekst i antall mottakere gjennom året av tidsbegrenset opphold i institusjon og hjemmesykepleie 2009-2012. 2009=100.

Kilde: SSB-IPLOS.

3.3 Utviklingen i perioden fra 2009-2012

Fra 2009 til 2012 økte befolkningen med 4 prosent og antall eldre økte med 0,7 prosent. For at befolkningens tilgjengelighet til helse- og omsorgstjenester skal opprettholdes gjennom perioden må antall pasienter og mottakere ha økt tilsvarende. Befolkningsveksten siste år var på 1,3 prosent totalt, mens det ikke har vært en vekst i antall eldre over 80 år siste år. Derimot har det vært en vekst i gruppen mellom 67-79 år på 5,7 prosent fra 2010 og 2,8 prosent siste år.

Pasienter og mottakere

I 2012 økte antallet innlagte pasienter i somatiske sykehus med rundt 17 000 pasienter. Dette tilsvarer en prosentvis vekst på 2,9, som dermed var noe høyere enn befolkningsveksten, men antallet pasienter på poliklinikkene økte med kun 0,7 prosent. Totalt sett var dermed antallet pasienter i spesialisthelsetjenesten ganske stabilt fra 2011 til 2012.

Knappt 7 000 flere personer mottok en eller flere omsorgstjenester fra kommunen. Dette tilsvarer en vekst på 2 prosent og gjelder i stor grad hjemmesykepleie, hvor antallet mottakere økte med vel 7000 og 3,7 prosent. Antallet mottakere av praktisk bistand går ned også i 2012 og følger tidligere års nedadgående trend.

Det har vært en betydelig vekst (32,4 prosent) i antall mottakere av tidsavgrenset opphold i institusjon (korttidsopphold) fra 2009 til 2012. Det meste av veksten er knyttet til 2012, hvor den var nærmere 23 prosent.

Helsedirektoratet har samlet inn opplysninger om aktiviteten i det kommunale døgntilbudet for øyeblikkelig hjelp som er under oppbygging. Se kapittel 7 for nærmere informasjon om pasienter og aktivitet i dette tilbudet. I kapittel 8 beskrives også økningen i omfanget av korttidsplasser og korttidsopphold nærmere.

Det var også tydelig vekst i antall pasienter som oppsøkte legevakt og antall mottakere av fysioterapi.² Pasienter hos legevakten økte med 3 prosent siste år, mens pasienter hos fysioterapeut økte med 4,4 prosent. Antallet pasienter hos fastlege økte med omtrent 45 000, men viser liten prosentvis vekst ettersom 77 prosent av befolkningen oppsøkte fastlege en eller flere ganger i 2012.

Eldre over 80 år har også en sterk økning i antall mottakere av tidsbegrenset opphold i institusjon og har økt antall pasienter hos fysioterapi og legevakt. Det er en betydelig vekst i opphold knyttet til utredning og behandling i 2012, samt tydelig økning i antall mottakere av rehabiliteringsopphold. Dette vil omtales nærmere i kapittel 8 om korttidsplasser og i kapittel 14 om rehabilitering.

Antallet eldre pasienter i spesialisthelsetjenesten var i hovedsak stabilt.

Opphold og konsultasjoner

Tabell 3.3 viser utviklingen i antall opphold og konsultasjoner i spesialisthelsetjenesten og hos fastleger, legevakt og fysioterapeuter. Det har vært en liten økning i både opphold og polikliniske konsultasjoner i spesialisthelsetjenesten for befolkningen i alt, mens konsultasjoner i primærhelsetjenesten er stabilt. For eldre pasienter er det derimot en betydelig vekst i opphold og konsultasjoner fra 2011–2012, spesielt ser vi en økning i polikliniske konsultasjoner samt konsultasjoner hos fastlege, legevakt og fysioterapi på mer enn 3,5 prosent.

3.4 Variasjoner i helse- og omsorgstjenester mellom regioner og kommunegrupper i 2012

Tabell 3.4–3.8 viser kommunegruppenes og regionenes relative nivå av pasienter og mottakere av helse- og omsorgstjenester. Det relative nivået viser kommunegruppens nivå i relasjon til landsgjennomsnittet som tilsvarer 100. Når kommunegruppen for eksempel har et nivå på 106, betyr dette at de har 6 prosent høyere antall pasienter/mottakere av denne helsetjenesten enn landsgjennomsnittet. Tilsvarende vil et nivå på 95 vil si at regionen eller kommunegruppen ligger 5 prosent under landsgjennomsnittet. Det relative nivået er dermed også godt egnet til å beskrive variasjonen mellom kommunegruppene.

Figur 3.3-3.4 viser variasjonene mellom kommunegruppene i tilbudet og bruk av ulike helse- og omsorgstjenester for befolkningen i alt og for befolkningen 80 år og eldre. Søylene i figuren beskriver kommunegrupper med laveste og høyeste relative nivå. Korte søyler indikerer mindre variasjoner, mens lange søyler indikerer større variasjoner.

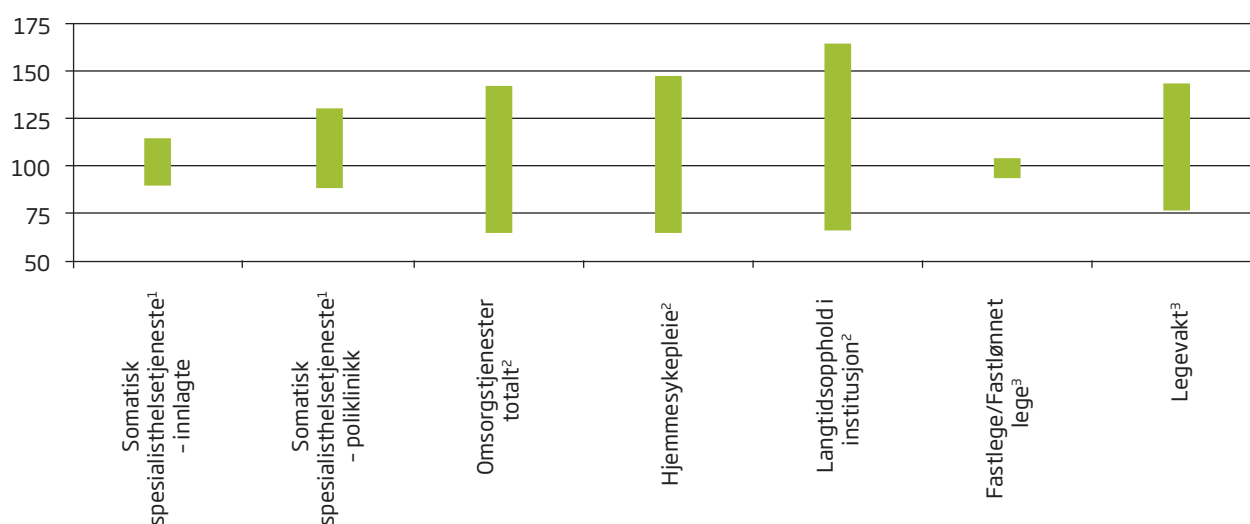
Det er små variasjoner mellom kommunegruppene i antall pasienter hos fastlege og i spesialisthelsetjenesten, men større variasjoner for mottakere av omsorgstjenester og for pasienter hos legevakt.

For de eldre (80 år og over) er det også minst variasjon mellom kommunegruppene i antall pasienter hos fastlege og for pasienter i spesialisthelsetjenesten. For de eldste er det også mindre variasjon mellom kommunegruppene i antall mottakere av omsorgstjenester enn det er for befolkningen totalt. Dette skyldes at dekningsgraden er høyere i denne aldersgruppen. For eldre finner vi størst variasjon i antall pasienter hos legevakt og for mottakere av langtidsplasser.

2) KUHR inneholder kun elektronisk registrerte krav for psykologer og fysioterapeuter. Andelen elektroniske krav har økt de siste årene, dette fører derfor til en kunstig stor vekst i disse områdene før 2010. Endringstall fra 2009 er derfor ikke med i tabell 3.1.

Figur 3.3 Variasjoner mellom kommunegrupper i antall pasienter og mottakere av helse- og omsorgstjenester i 2012. Relativt nivå (landsgjennomsnittet=100).

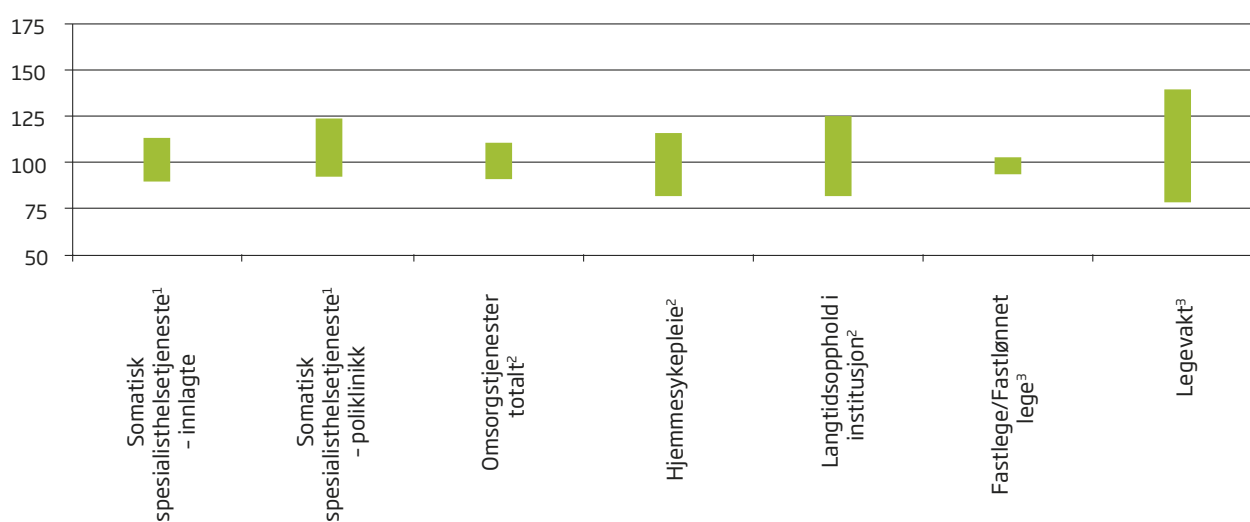

¹ Data fra Norsk pasientregister

² Data for SSB-IPLOS

³ Data fra KUHR-HELFO

Figur 3.4 Variasjoner mellom kommunegrupper i antall pasienter og mottakere 80 år og over av helse- og omsorgstjenester i 2012. Relativt nivå (landsgjennomsnittet=100).

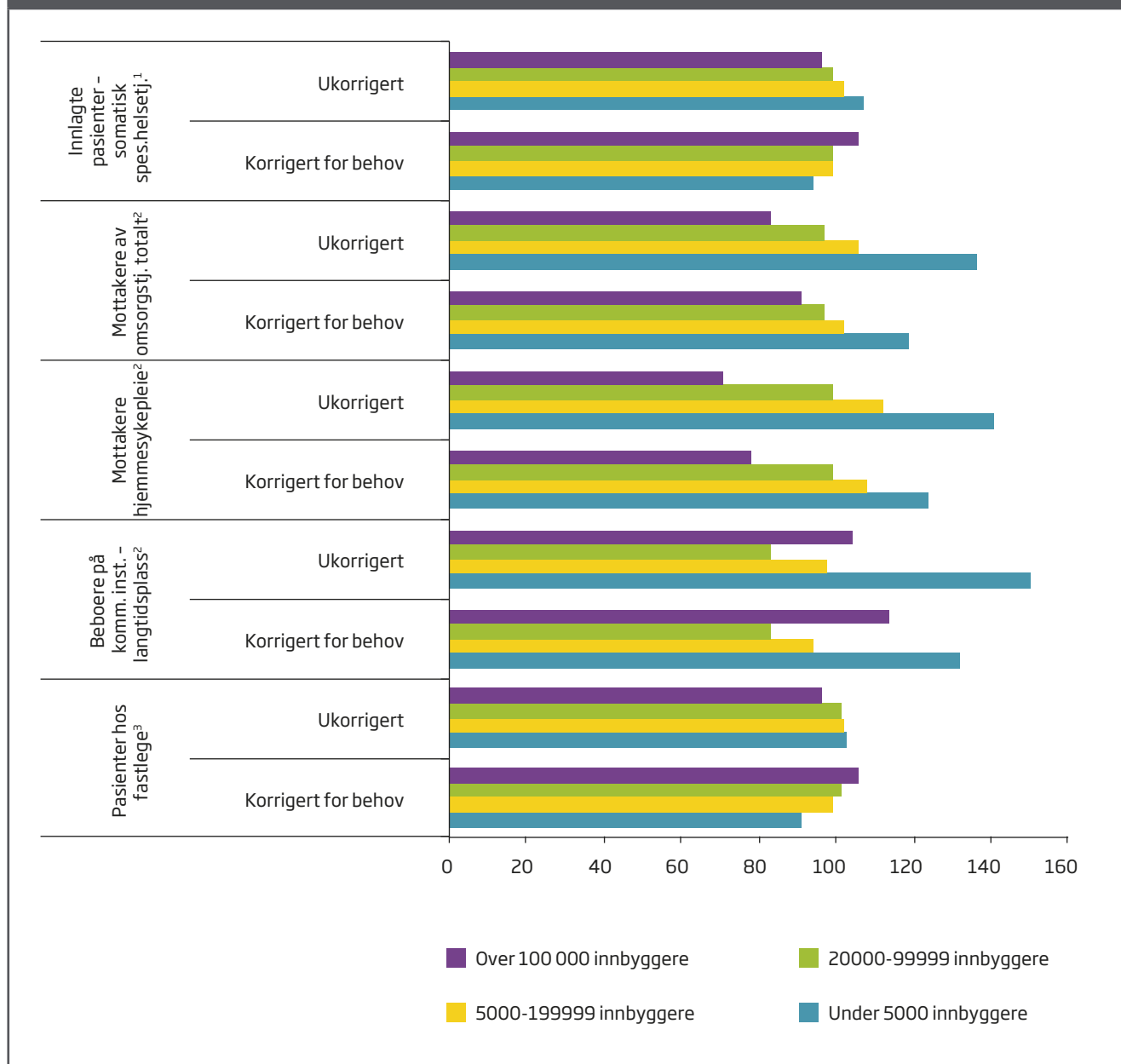

¹ Data fra Norsk pasientregister

² Data for SSB-IPLOS

³ Data fra KUHR-HELFO

Figur 3.5 Relativt nivå av pasienter og mottakere av helse- og omsorgstjenester per innbygger etter kommunestørrelse 2012 med og uten korreksjon for behov for helsetjenester (NOU 2008:2). Landsgjennomsnittet=100.

1 Data fra Norsk pasientregister

2 Data for SSB-IPLoS

3 Data fra KUHR-HELFO

3.5 Kommunestørrelse

Tabell 3.4–3.6 viser det relative nivået av pasienter og mottakere av helse- og omsorgstjenester per 1 000 innbyggere etter kommunegruppe, mens tabell 3.7 og 3.8 viser det relative nivået av antall opphold eller konsultasjoner per 1000 innbyggere for befolkningen totalt og for eldre 80 år og over.

For både somatiske sykehus og omsorgstjenester totalt er det en tydelig tendens til at små kommuner har høyere nivå av pasienter og mottakere enn større kommuner. Alle de største byene har lavere nivå av både pasienter i somatisk spesialisthelsetjeneste og av mottakere av omsorgstjenester enn mindre kommuner. Forskjellene er størst når det gjelder omsorgstjenester og minst for pasienter hos fastlege. Disse forskjellene er også illustrert i figur 3.5.

Tabell 3.5 og figur 3.5 viser også kommunegruppens relative nivå av helsetjenester korrigert for behov for spesialisthelsetjenester slik dette ble beregnet gjennom NOU 2008:2 (Magnussen-utvalget) og inkluderer kommunenes alders-sammensetningen av befolkningen, indikatorer på sykkelighet², utdanningsnivået i befolkningen samt andre levekårsfaktorer³ og en klimaindeks. I behovsindeksen vektes aldersvariablene med til sammen 58 prosent, sykkelighetsindikatorerne vektes med 29 prosent, mens utdanning og levekårsindikatorerne teller 9,7 prosent og klimaindeksen er gitt en vekt på 3,2 prosent. Behovsindeksen er lik 1 på nasjonalt nivå og varierer mellom 0,89 og 1,26 for kommunegruppene i 2012. Den indeksen som er benyttet i våre analyser har oppdaterte befolkningstall fra 1. januar 2013, tall på dødelighet i kommunene fra 2012 og data på utdanningsnivå fra 2012 (antall med grunnskole som høyeste utdanning). Når vi korrigerer for behovsindeksen finner vi forskjellene mellom kommunegruppene, og effekten av kommunestørrelse blir mindre. Det er likevel tydelige forskjeller mellom kommunegruppene i nivå av antall mottakere av omsorgstjenester og mottakere av hjemmesykepleie.

3.6 Pasienter og mottakere over 80 år

For de eldre er det størst variasjon mellom kommunene når det gjelder mottakere av langtidsplass i institusjon. Raten varierer mellom 82 og 125 prosent av landsgjennomsnittet. Det høyeste nivået finner man i storbyene (Oslo-122, Trondheim-121 og Vest-110), samt i små kommuner med færre enn 5 000 innbyggere. Også for mottakere av hjemmesykepleie 80 år og over er det en viss variasjon mellom kommunegruppene. Raten er generelt høyere i små kommuner enn i større kommuner og storbyer. Det høyeste nivået for hjemmesykepleiemottakere blant eldre 80 år og over, finner vi i små/mellomstore kommuner i Midt-Norge, samt i større kommuner i Nord.

I somatiske spesialisthelsetjeneste er det høyere antall innlagte pasienter i større kommuner enn i små. For polikliniske pasientrater er det kun mindre variasjoner knyttet til kommunestørrelse, men det er likevel geografiske forskjeller mellom kommunegruppene. De høyeste nivåene finner vi i mellomstore og store kommuner i Nord, hvor nivået på raten er mer enn 20 prosent over snittet for landet.

Forskjellen mellom kommunegruppene er minst når det gjelder andel eldre pasienter hos fastlege. Pasientratene hos fastlege varierer mellom 93-104 prosent av landsgjennomsnittet. Pasientratene for legevakt varierer betydelig mer og ligger mellom 79 og 140 prosent av snittet for landet. Det er en tendens til at små kommuner har flere pasienter som oppsøker legevakten enn større kommuner. Blant storbyene er det imidlertid stor variasjon i bruken av legevakt. Oslo ligger lavest på 79 prosent, mens Trondheim og Tromsø ligger på henholdsvis 115 og 119 prosent av landsgjennomsnittet.

Det er blant mottakere av hjemmesykepleie og langtidsplasser og pasienter hos legevakt at man finner de største regionale forskjellene. Region Sør-Øst har en noe lavere nivå av eldre mottakere av langtidsplasser og pasienter hos legevakt enn andre regioner. Region Nord har et betydelig høyere nivå av pasienter hos legevakt

3) Sykelighetsindikatorerne inkluderer dødelighet for personer 20 år og eldre, sykefravær, personer på uføretrygd og rehabilitering.

4) Levekårsfaktorene inkluderer personer på sosialtrygd og attføring, samt tilfeller av voldskriminalitet.

enn andre regioner. Nord har et gjennomgående høyere nivå av eldre pasienter og mottakere av helsetjenester per 1 000 innbyggere enn andre regioner med unntak av innlagte pasienter på somatiske sykehus.

3.7 Gjennomstrømming i omsorgstjenestene

Enkelte omsorgstjenester har stor utskiftning av brukerne gjennom året. Hovedsakelig skyldes dette at tjenestene typisk er av kort varighet, for eksempel tidsbegrensede opphold i institusjon. Statistikken for omsorgstjenester har tidligere blitt presentert som tverrsnitt ved et gitt tidspunkt, som oftest per 31/12, men videreutvikling av IPLOS-registeret gir nå mulighet til å telle antall mottakere av slike tjenester i løpet av året. Antallet mottakere i løpet av året er ofte betydelig høyere enn antallet mottakere ved årsskiftet, og gir også større sammenlignbarhet med tall for pasienter i spesialisthelsetjenesten, samt mulighet til å analysere gjennomstrømming i form av forholdet mellom antallet mottakere på et gitt tidspunkt og antallet mottakere i løpet av året.

Per 31. desember 2012 var det 271 530 mottakere av omsorgstjenester. Imidlertid var det langt flere som fikk en eller annen omsorgstjeneste gjennom året – i alt 341 519 mottakere fikk tjenester i løpet av 2012 (figur 3.6). På landsnivå er gjennomstrømningsindikatoren⁴ på 1,26 for 2012. Det vil si at det var 26 prosent flere tjenestemottakere gjennom året enn det var per 31/12. Man kan også si at i gjennomsnitt ble 26 prosent av brukermassen byttet ut. Gjennomstrømmingen varierer noe mellom regionene hvor den er høyest i sør og lavest i nord (tabell 3.9).

Regionale variasjoner i gjennomstrømming kan være vanskelig å forklare med denne typen statistikk. Noe kan ligge i at sykkelighet er ulikt geografisk fordelt, samt at aldersfordelingen er ulik i landets kommuner. Dette er ikke korrigert for her. Rutiner for tjenesteyting i kommunene kan være forskjellig i tillegg til at samarbeidet mellom kommunene og helseforetakene kan være av ulik karakter i ulike strøk av landet.

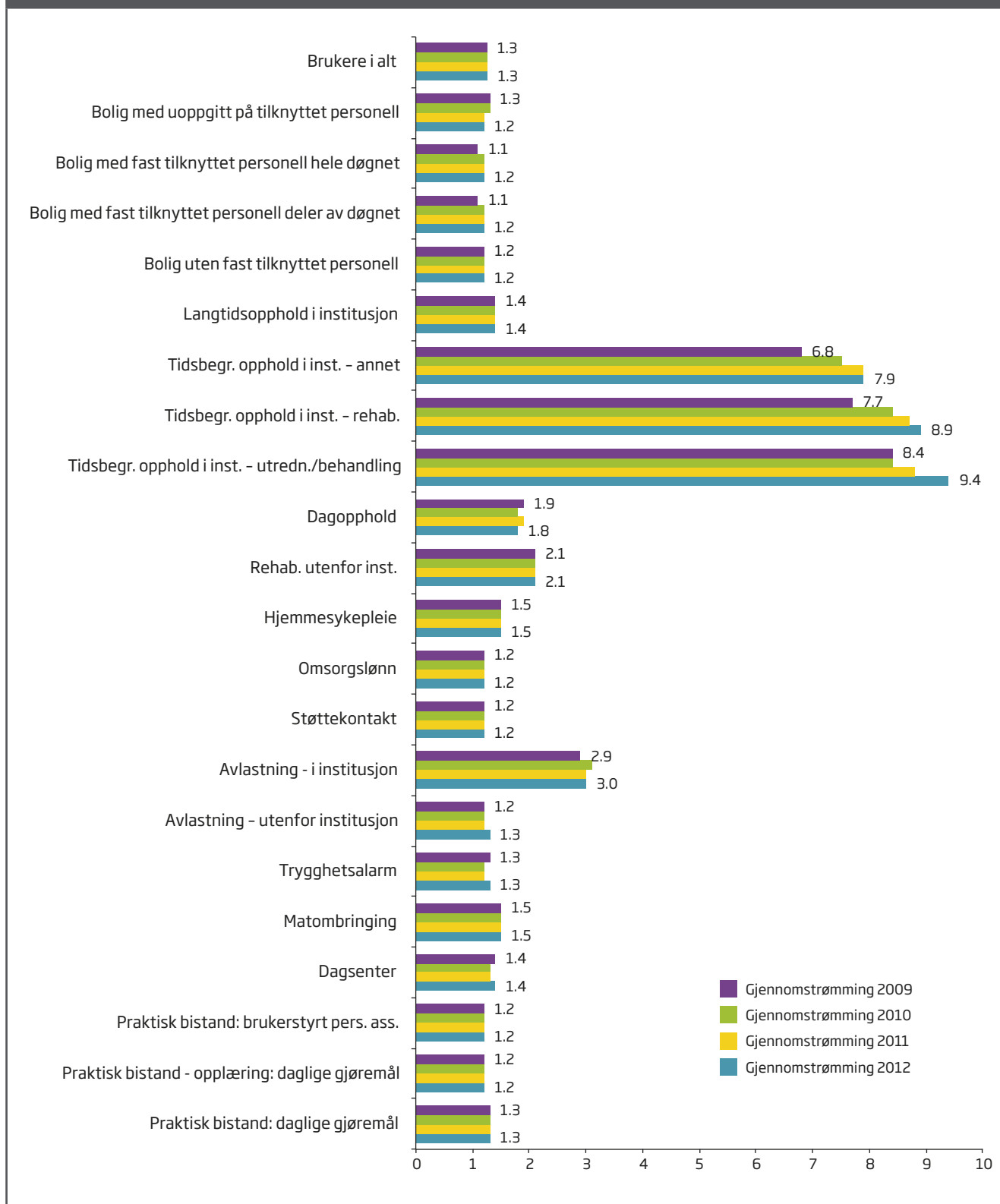
Samhandling og omsorgstrappen

Det har vært forventet at innføringen av Samhandlingsreformen kan føre til at nye pasientgrupper kommer inn i de kommunale omsorgstjenestene. I den tradisjonelle omsorgstrappen ligger det til grunn at den vanlige mottaker av omsorgstjenester vil ha økende bistandsbehov med økende alder. Når brukeren først kommer inn i tjenesten så vil behovene bestå av bistand til å klare seg hjemme. Tjenesteinnsatsen økes etter hvert som bistandsbehovet øker og det utvides med flere eller andre typer tjenester slik at institusjonsplass blir siste tjenestenivå. I realiteten vil de færreste følge omsorgstrappen, men til dels fluktuere mellom helsetjenestetypene, både innad i de kommunale omsorgstjenestene og mellom omsorgstjenesten og spesialisthelsetjenesten (Askøy 2012⁵). Med Samhandlingsreformen er det mulig at brukere, kanskje med annet sykdomsbilde, som har mer kortvarige behov for kommunale helse- og omsorgstjenester blir en del av brukermassen.

5) Gjennomstrømningsindikatoren beregnes som antall tjenestemottakere i løpet av året delt på antall mottakere per 31.12, samme år. Se nærmere forklart i avsnitt om Data og metode.

6) Askøy, Helene (2012): Inn i sykehjemmet. Trinn for trinn eller i store sprang?, kap. 8 i Daatland og Veenstra: Bærekraftig omsorg? Familien, velferdsstaten og aldringen av befolkningen; NOVA, 2012

Figur 3.6 Gjennomstrømming og antall mottakere gjennom året (2012), etter type omsorgstjeneste¹ 2009-2012.

¹ Data fra SSB-IPLOS.

Korttidsopphold

Korttidsopphold inkluderer avlastningsopphold og tidsbegrensede opphold i institusjon. Størst er gjennomstrømmingen i tidsbegrensede opphold i institusjon. Ved utgangen av året var 2 860 personer til utredning/ behandling i tidsbegrensede opphold i institusjon. Gjennom året var det imidlertid mer enn ni ganger så mange som fikk tjenesten, nærmere bestemt 26 926 personer. I perioden 2009–2012 har gjennomstrømmingen økt markant i tidsbegrensede opphold. Altså har strømmen av tjenestemottakere økt mer enn kapasiteten per 31/12.

Tidsbegrensede opphold i institusjon og disse tjenestenes varighet omtales for øvrig under kapittel 8 om korttidsplasser i kommunene. Korttidsopphold omfatter også avlastning hvor brukerne i større grad har rullerende opphold, dvs. at avlastningsoppholdet gjentas gjennom året med jevne mellomrom, og derav vil gjennomstrømningsindikatoren være lavere for avlastning.

Langtidsopphold i institusjon

Langtidsopphold har høyest gjennomstrømming i region Sør-Øst, men varierer ikke mellom de tre øvrige regionene. Mellom kommunegruppene er variasjonen noe større (1,26–1,56) og i Sør-Øst er Oslo lavest med 1,40. Trekkene er de samme for tjenestemottakere over 80 år selv om indikatoren her jevnt over ligger noe høyere (1,40–1,58).

Hjemmesykepleie

Kommunene gir helsehjelp i brukernes egne hjem for eksempel i form av medisiner eller sårstell. Flere av brukerne som mottar slik hjemmesykepleie mottar hjelp i avgrensede perioder, ofte gjelder behovene i kortere perioder etter sykehusopphold. Derfor er gjennomstrømmingen naturlig nok høyere i hjemmesykepleien enn i de andre hjemmebaserte tjenestene.

Gjennomstrømming for hjemmesykepleie har en tydelig regional profil hvor den er høyest i sør og lavest i nord. I kommunegruppene varierer indikatoren mellom 1,34 og 1,67 (tabell 3.9). Oslo på 1,67 har høyest gjennomstrømming gjennom året sammenlignet med resten av kommunegruppene. Dette betyr at 67 prosent flere mottar hjemmesykepleie gjennom året enn per 31/12. De aller minste kommunene har lav gjennomstrømming. For brukere over 80 år er de regionale tendensene de samme, men spredningen i kommunegruppene er enda større (tabell 3.10). Kommunegruppene varierer mellom 1,40 og 1,83 hvor Oslo er høyest, mens småkommuner i nord har lavest gjennomstrømming.

Praktisk bistand

De aller fleste som mottar praktisk bistand fra kommunen får hjelp til daglige gjøremål, og i de fleste tilfellene er hjelpebehovet mer permanent enn i hjemmesykepleien. Hjelpebehovet kan være vedvarende så lenge man er hjemmeboende. I alt var gjennomstrømmingen i praktisk bistand på 1,29, altså var det 29 prosent flere mottakere av praktisk bistand gjennom året enn det var per 31/12. Det er lite variasjon mellom regionene og noe mer variasjon mellom kommunegruppene (1,24–1,44). For brukere over 80 år er det også noe regional variasjon (1,30–1,42), med unntak av Trondheim som har 64 prosent flere brukere gjennom året enn per 31/12.

3.8 Data og metode

I dette kapittelet er det benyttet data fra Norsk Pasientregister (NPR), SSB-IPLOS, KUHR-HELFO og SSB-KOSTRA. Data fra spesialisthelsetjenesten er fra NPR, data for omsorgssektoren i primærhelsetjenesten er fra SSB-IPLOS, mens data fra fastleger, legevakt og fysioterapi er fra KUHR-HELFO. Befolkningstallene er fra SSB-KOSTRA.

Data fra spesialisthelsetjenesten er avgrenset til å gjelde somatisk sektor og basert på analyse av data fra NPR for 2009 til 2012. Det skilles mellom somatisk spesialisthelsetjeneste totalt og aktivitet som omfattes av kommunal medfinansiering (KMF). Data er analysert med utgangspunkt i pasientens bosted og er uavhengig av hvilket sykehus pasienten er behandlet ved.

Data for fastleger (inkl. fastlønnet leger), legevakt og fysioterapi er fra KUHR-HELFO og baserer seg på refusjoner som behandler har fått utbetalt fra HELFO. Data gjelder konsultasjoner og kontakter for 2010-2012 uavhengig når disse er utbetalt. Tallene vil derfor avvike fra HELFO-tall som gjelder antallet utbetalte refusjoner for det aktuelle regnskapsåret. Data er basert på pasientens bostedskommune og gjelder refusjoner som inneholder pasientens FNR/DNR. HELFO oppgir at det mangler informasjon om bostedskommune for rundt 1 prosent av refusjonene for fastlege/fastlønnet lege. Data for konsultasjoner i 2009 tar utgangspunkt i pasientens bostedskommune, men når det mangler opplysninger om dette er det tatt utgangspunkt i behandlers kommune. Dette gjelder spesielt for data før 2010, for pasienter som har flyttet i løpet av året vil disse personene opptre i flere kommuner og de geografiske

oversiktene over bruk av fastlege, legevakt og fysioterapeut summeres opp til høyere bruk enn de nasjonale tallene. Det vil derfor være noe avvik mellom nasjonale tall og sumtall for tjenestene.

For bruk av fastlege blant eldre 80 år og over finner vi i noen tilfeller at antallet eldre pasienter overstiger antall innbyggere 80 år og eldre. For disse kommunene har vi valgt å sette antall pasienter lik antall innbyggere.

Data for omsorgssektoren er hentet fra SSB-IPLOS og gjelder sum mottakere av hjemmetjenester og institusjonstjenester i løpet av året. I analysene for gjennomstrømming er det også benyttet antall mottakere ved utgangen av året (pr 31.12). Data for tjenestemottakere i løpet av året viser noe høyere omfang enn tverrsnittsdatabe ved utgangen av året. Begrepet gjennomstrømming i dette kapittelet er indikatorer som antyder i hvilken utstrekning deler av brukermassen byttes ut i løpet av en periode. Antall brukere pr 31/12 brukes som et uttrykk for kapasiteten kommunen har satt av til tjenestene som sammenholdes med antall brukere som har hatt tjenesten gjennom året. Gjennomstrømningsindikatoren sier noe om hvor mange som har hatt tjenesten gjennom året relativt til antall som har den ved utgangen av året. *Gjennomstrømming av tjenestemottakere beregnes som antall tjenestemottakere i løpet av året delt på antall mottakere per 31.12, samme år.*

Det mangler data fra noen kommuner i SSB-IPLOS. Vi har erstattet manglede data med snittet for landet og multiplisert med antall innbyggere. Ved manglende data for mottakere 80 år og eldre er de erstattet med snittet for antall mottakere 80 år og eldre multiplisert med antall mottakere av tjenesten (Se tabell 3.11 for oversikt over kommuner).

Tabell 3.1 Pasienter og mottakere av helse og omsorgstjenester i spesialist- og primærhelsetjenesten 2009-2012.

		Antall pasienter/mottakere (N=)				Pst endring	
		2009	2010	2011	2012	2009-12	2011-12
Pasienter og mottakere i befolkningen totalt							
Somatisk spesialist-helse-tjenesten ¹	Pasienter - totalt	1 718 712	1 727 495	1 767 166	1 785 141	3,9	1,0
	Pasienter - innlagt	584 248	582 762	596 900	614 049	5,1	2,9
	Pasienter - poliklinikk	1 550 898	1 568 488	1 597 072	1 608 758	3,7	0,7
	Pasienter KMF-aktivitet* - total	1 605 923	1 616 809	1 660 068	1 677 139	4,4	1,0
	Pasienter KMF-aktivitet* - innlagte	365 302	363 763	374 783	376 664	3,1	0,5
	Pasienter KMF-aktivitet* - poliklinikk	1 492 374	1 510 355	1 544 991	1 564 714	4,8	1,3
Omsorgs-tjenesten ² (Antall mottakere i løpet av året)	Mottakere av omsorgstjenester	332 811	331 461	334 763	341 519	2,6	2,0
	Mottakere av praktisk bistand	138 876	137 491	137 117	136 255	-1,9	-0,6
	Mottakere av hjemmesykepleie	192 069	193 881	197 054	204 315	6,4	3,7
	Mottakere av andre tjenester i hjemmet	243 581	201 287	201 723	202 038	-17,1	0,2
	Mottakere av langtidsopphold	49 263	48 895	48 619	48 822	-0,9	0,4
	Tidsbegrenset opphold - utredning/ behandling	20 343	20 979	21 976	26 926	32,4	22,5
	Tidsbegrenset opphold - rehabilitering	12 218	12 550	13 523	14 782	21,0	9,3
	Tidsbegrenset opphold - annet	20 900	20 254	19 911	21 736	4,0	9,2
Øvrig primær-helse-tjeneste ³	Pasienter hos fastlege	-	3 733 860	3 842 921	3 887 992	-	1,2
	Pasienter hos fysioterapeut	250 385	317 051	373 245	389 554	-	4,4
	Pasienter hos legevakt	906 334	949 211	1 007 098	1 037 786	14,5	3,0
Pasienter og mottakere i befolkningen 80 år og eldre							
Somatisk spesialist-helse-tjenesten ¹	Pasienter - totalt	139 963	140 205	142 753	143 662	2,6	0,6
	Pasienter - innlagt	76 751	76 413	77 258	78 107	1,8	1,1
	Pasienter - poliklinikk	111 117	113 599	115 015	116 543	4,9	1,3
	Pasienter KMF- aktivitet* - total	135 477	136 002	138 822	139 815	3,2	0,7
	Pasienter KMF- aktivitet* - innlagte	65 177	64 496	64 922	65 687	0,8	1,2
	Pasienter KMF- aktivitet* - poliklini.	108 962	111 658	113 757	115 297	5,8	1,4
Omsorgs-tjenesten ²	Mottakere av omsorgstjenester	151 457	150 756	150 563	151 506	0,0	0,6
	Mottakere av praktisk bistand	72 981	71 673	70 768	69 368	-5,0	-2,0
	Mottakere av hjemmesykepleie	86 900	87 775	88 427	90 250	3,9	2,1
	Mottakere av langtidsopphold	38 901	38 556	38 431	38 612	-0,7	0,5
	Tidsbegrenset opphold - utredning/ behandling	14 155	14 484	15 056	17 984	27,1	19,4
	Tidsbegrenset opphold - rehabilitering	7 607	7 784	8 302	8 942	17,5	7,7
	Tidsbegrenset opphold - annet	14 550	14 081	13 851	14 709	1,1	6,2
Øvrig primær-helse-tjeneste ³	Pasienter hos fastlege	-	213 681	215 118	216 402	-	0,6
	Pasienter hos fysioterapeut	15 158	20 520	24 326	25 947	-	6,7
	Pasienter hos legevakt	71 830	76 200	78 090	81 980	14,1	5,0

¹ Data fra Norsk pasientregister² Data for SSB-IPLOS -registeret. Antall mottakere av omsorgstjenester i løpet av året.³ Data fra KUHR-HELFO. KUHR inneholder kun elektronisk registrerte krav fra fysioterapeuter. Andelen elektroniske krav har økt de siste årene, dette medfører en kunstig stor vekst for disse områdene. Endringstall er ikke med i tabellen.

* Tall for KMF-aktivitet i dette kapittelet kan være høyere enn det som kommunene delfinansierer. Dette skyldes at finansieringsgrunnlaget beregnes ut fra data for Innsatsstyrt finansiering, mens data i dette kapittelet inkluderer alle data fra Norsk pasientregister.

Tabell 3.2 Pasienter og mottakere av helse og omsorgstjenester i spesialist- og primærhelsetjenesten per 1000 innbyggere 2009-2012.

		Antall pasienter/mottakere per 1000 innbygger			
		2009	2010	2011	2012
Pasienter og mottakere i befolkningen totalt					
Somatisk spesialist-helse-tjenesten ¹	Pasienter - totalt	354	351	354	353
	Pasienter - innlagt	120	118	120	122
	Pasienter - poliklinikk	319	319	320	318
	Pasienter KMF- aktivitet* - total	331	329	333	332
	Pasienter KMF- aktivitet* - innlagte	75	74	75	75
	Pasienter KMF- aktivitet* - poliklinikk	307	307	310	310
Omsorgs-tjenesten ²	Mottakere av omsorgstjenester	69	67	67	68
	Mottakere av praktisk bistand	29	28	28	27
	Mottakere av hjemmesykepleie	40	39	40	40
	Mottakere av andre tjenester i hjemmet	50	41	40	40
	Mottakere av langtidsopphold	10	10	10	10
	Tidsbegrenset opphold - utredning/behandling	4	4	4	5
	Tidsbegrenset opphold - rehabilitering	3	3	3	3
	Tidsbegrenset opphold - annet	4	4	4	4
Øvrig primær-helse-tjeneste ³	Pasienter hos fastlege	-	759	771	770
	Pasienter hos fysioterapeut	52	64	75	77
	Pasienter hos legevakt	187	193	202	205
Pasienter og mottakere i befolkningen 80 år og eldre					
Somatisk spesialist-helse-tjenesten ¹	Pasienter - totalt	636	634	644	648
	Pasienter - innlagt	349	346	349	352
	Pasienter - poliklinikk	505	514	519	526
	Pasienter KMF- aktivitet* - total	616	615	627	631
	Pasienter KMF- aktivitet* - innlagte	296	292	293	296
	Pasienter KMF- aktivitet* - poliklini.	495	505	513	520
Omsorgs-tjenesten ²	Mottakere av omsorgstjenester	688	682	679	684
	Mottakere av praktisk bistand	332	324	319	313
	Mottakere av hjemmesykepleie	395	397	399	407
	Mottakere av langtidsopphold	177	174	173	174
	Tidsbegrenset opphold - utredning/behandling	64	65	68	81
	Tidsbegrenset opphold - rehabilitering	35	35	37	40
	Tidsbegrenset opphold - annet	66	64	63	66
Øvrig primær-helse-tjeneste ³	Pasienter hos fastlege	-	966	971	977
	Pasienter hos fysioterapeut	69	93	110	117
	Pasienter hos legevakt	326	345	352	370

¹ Data fra Norsk pasientregister² Data for SSB-IPLOS - Antall mottakere av omsorgstjenester i løpet av året.³ Data fra KUHR-HELFO

* Tall for KMF-aktivitet i dette kapittelet kan være høyere enn det som kommunene delfinansierer. Dette skyldes at finansieringsgrunnlaget beregnes ut fra data for Innsatsstyrt finansiering, mens data i dette kapittelet inkluderer alle data fra Norsk pasientregister.

Tabell 3.3 Opphold og konsultasjoner i spesialist- og primærhelsetjenesten 2009-2012.

		Antall konsultasjoner (N=)				Prosentvis endring	
		2009	2010	2011	2012	2009-12	2011-12
Opphold og konsultasjoner i befolkningen totalt:							
Somatisk spesialist-helse-tjeneste ¹	Innleggelser	1 079 681	1 089 623	1 093 737	1 128 272	4,5	3,2
	Polikliniske konsultasjoner	4 863 220	5 015 828	5 146 059	5 282 984	8,6	2,7
	KMF-aktivitet - innleggelser	756 453	761 946	765 042	780 149	3,1	2,0
	KMF-aktivitet - polikliniske konsultasjoner	4 631 285	4 759 641	4 890 298	5 038 963	8,8	3,0
Øvrig primær-helse-tjeneste ²	Fastlege/fastlønnet lege	12 244 840	12 781 140	13 340 580	13 567 009	10,8	1,7
	Fysioterapeut	5 539 370	6 504 357	7 875 714	7 985 553	-	1,4
	Kommunal legevakt	1 330 955	1 337 051	1 361 576	1 370 061	2,9	0,6
Opphold og konsultasjoner for pasienter 80 år og eldre:							
Somatisk spesialist-helse-tjeneste ¹	Innleggelser	170 593	173 847	171 000	174 603	2,4	2,1
	Poliklinisk konsultasjon	358 698	381 706	392 481	406 050	13,2	3,5
	KMF-aktivitet - innleggelser	143 800	146 802	143 156	146 335	1,8	2,2
	KMF-aktivitet - poliklinisk konsultasjoner	334 602	365 057	377 756	391 376	17,0	3,6
Øvrig primær-helse-tjeneste ²	Fastlege/fastlønnet lege	966 704	1 028 457	1 067 081	1 109 111	14,7	3,9
	Fysioterapeut	357 822	441 456	565 571	597 638	-	5,7
	Kommunal legevakt	69 893	72 344	73 685	76 923	10,1	4,4

¹ Data fra Norsk pasientregister² Data fra KUHR-HELFO. KUHR inneholder kun elektronisk registrerte krav fra fysioterapeuter. Andelen elektroniske krav har økt de siste årene, dette medfører en kunstig stor vekst for disse områdene. Endringstall er ikke med i tabellen.

Tabell 3.4 Relativt nivå av pasienter og mottakere av helse- og omsorgstjenester per 1000 innbygger i 2012 (landsgjennomsnittet=100).

Kommunegruppe		Relativt nivå						
		Somatisk spes. helsetj. ¹		Omsorgstjenester ²			Fastlege ³	Legevakt ³
		Innlagte pasienter	Polikl. pasienter	Mottakere totalt	Mottakere hj.sykepl.	Mottakere langtidspl	Antall pasienter	Antall pasienter
Region	Sør-Øst	98	97	100	99	96	101	95
	Vest	102	98	87	89	95	97	101
	Midt-Norge	100	105	110	108	111	101	105
	Nord	105	115	112	119	119	103	120
	Norge totalt (prosent)	100	100	100	100	100	100	100
	Norge per 1000 innb.	(122)	(318)	(68)	(40)	(10)	(782)	(200)
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	106	101	136	145	135	104	91
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	99	97	109	114	95	103	102
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	104	108	109	116	99	103	97
	over 20 000 innb.- lengre reiseavstand	96	92	96	96	80	102	104
	Over 20 000 innb.- kort reiseavstand	103	103	109	112	89	102	96
	Storby ekskl Oslo	96	92	100	96	90	99	101
	Oslo	94	98	78	64	103	95	77
Vest	Under 5 000 innb.	109	105	123	124	151	100	105
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	105	98	91	96	80	99	117
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	107	107	92	97	82	100	108
	Over 20 000 innb.	102	97	77	80	71	97	101
	Storby	99	95	78	77	99	94	91
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	104	112	142	147	159	104	101
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	99	106	111	116	116	102	106
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	100	111	104	122	92	99	112
	Over 20 000 innb.	102	115	106	112	86	100	112
	Storby	98	89	94	67	99	100	99
Nord	Under 5 000 innb.	110	116	141	144	165	104	144
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	108	112	117	126	111	103	126
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	115	130	113	122	127	104	124
	Over 20 000 innb.	99	117	102	114	100	105	95
	Storby	90	102	65	70	66	98	99

¹ Data fra Norsk pasientregister

² Data for SSB-IPLOS

³ Data fra KUHR-HELFO

Tabell 3.5 Relativt nivå av pasienter og mottakere av helse- og omsorgstjenester per 1000 innbygger i 2012, korrigert for behov (NOU2008:2) (landsgjennomsnittet=100).

Kommunegruppe		Relativt nivå, korrigert for behov(NO2008:2)						
		Somatisk spes. helsetj. ¹		Omsorgstjenester ²			Fastlege ³	Legevakt ³
		Innlagte pasienter	Polikl. pasienter	Mottakere totalt	Mottakere hj.sykepl.	Mottakere langtidspl	Antall pasienter	Antall pasienter
Region	Sør-Øst	97	97	100	99	96	100	95
	Vest	105	105	93	95	102	104	109
	Midt-Norge	102	103	108	106	109	99	103
	Nord	104	105	102	109	108	94	109
	Norge totalt	100	100	100	100	100	100	100
	Norge per 1000 innb.	(122)	(318)	(68)	(40)	(10)	(782)	(200)
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	92	91	122	130	121	93	81
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	92	92	104	108	90	98	97
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	98	98	99	106	90	94	89
	over 20 000 innb.- lengre reiseavstand	92	92	95	95	80	102	103
	Over 20 000 innb.- kort reiseavstand	97	98	104	106	85	97	92
	Storby ekskl Oslo	93	93	101	97	91	100	102
	Oslo	111	111	88	73	117	108	87
Vest	Under 5 000 innb.	101	100	117	119	143	95	100
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	107	105	98	104	87	107	126
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	112	111	96	100	85	104	112
	Over 20 000 innb.	110	109	87	90	80	109	114
	Storby	104	104	85	85	108	103	99
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	98	99	126	130	140	92	89
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	103	104	108	113	113	99	104
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	105	106	100	117	88	95	108
	Over 20 000 innb.	111	113	104	110	85	99	110
	Storby	98	95	101	72	107	108	107
Nord	Under 5 000 innb.	92	93	112	115	132	83	115
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	103	102	107	115	102	94	115
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	110	112	97	106	109	90	107
	Over 20 000 innb.	109	112	98	110	96	100	91
	Storby	108	109	69	75	71	105	106

¹ Data fra Norsk pasientregister

² Data for SSB-IPLOS

³ Data fra KUHR-HELFO

Tabell 3.6 Relativt nivå av pasienter og mottakere av helse- og omsorgstjenester per 1000 innbygger innbyggere 80 år og eldre i 2012 (landsgjennomsnittet=100).

Kommunegruppe		Relativt nivå						
		Somatisk spes. helsetj. ¹		Omsorgstjenester ²			Fastlege ³	Legevakt ³
		Innlagte pasienter	Polikl. pasienter	Mottakere totalt	Mottakere hj.sykepl.	Mottakere langtidspl	Antall pasienter	Antall pasienter
Region	Sør-Øst	99	97	99	98	96	100	93
	Vest	105	101	97	99	100	98	99
	Midt-Norge	98	104	104	105	105	101	111
	Nord	99	111	103	108	113	102	125
	Norge totalt	100	100	100	100	100	100	100
	Norge per 1000 innb. 80 år og eldre	(352)	(526)	(684)	(408)	(175)	(959)	(351)
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	90	92	107	108	107	102	90
	5 000–19 999 innb.- lengre reiseavstand	93	92	98	102	94	102	93
	5 000–19 999 innb.- kort reiseavstand	106	103	98	106	91	102	93
	over 20 000 innb.- lengre reiseavstand	92	93	91	93	82	101	95
	Over 20 000 innb.- kort reiseavstand	100	102	98	106	82	101	94
	Storby ekskl Oslo	101	98	97	97	91	100	105
	Oslo	110	100	107	82	122	93	79
Vest	Under 5 000 innb.	101	96	107	107	113	102	110
	5 000–19 999 innb.- lengre reiseavstand	102	95	100	107	85	102	115
	5 000–19 999 innb.- kort reiseavstand	113	101	93	99	83	100	108
	Over 20 000 innb.	109	110	94	98	91	97	101
	Storby	107	104	94	91	110	95	85
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	90	104	111	113	114	102	102
	5 000–19 999 innb.- lengre reiseavstand	96	103	103	107	107	103	112
	5 000–19 999 innb.- kort reiseavstand	103	100	100	116	84	100	119
	Over 20 000 innb.	103	116	95	107	84	101	112
	Storby	103	94	106	87	121	97	115
Nord	Under 5 000 innb.	92	101	109	108	125	103	140
	5 000–19 999 innb.- lengre reiseavstand	97	105	100	107	105	104	131
	5 000–19 999 innb.- kort reiseavstand	110	124	101	105	111	103	124
	Over 20 000 innb.	101	120	100	113	107	101	93
	Storby	108	117	100	109	104	100	119

¹ Data fra Norsk pasientregister

² Data for SSB-IPLOS

³ Data fra KUHR-HELFO

Tabell 3.7 Relativt nivå av opphold og konsultasjoner av helse- og omsorgstjenester per 1000 innbygger i 2012 (landsgjennomsnittet=100).

Kommunegruppe		Relativt nivå					
		Somatisk spes. helsetj. ¹		KMF-aktivitet ¹		Fastlege ²	Legevakt ²
		Innleggelser	Polikl. kon	Innleggelser	Polikl. kon	Konsult.	Konsult.
Region	Sør-Øst	100	98	101	98	103	95
	Vest	99	93	96	92	87	103
	Midt-Norge	99	114	97	114	98	99
	Nord	106	110	106	111	110	122
	Norge totalt	100	100	100	100	100	100
	Norge per 1000 innb.	(223)	(1046)	(154)	(998)	(2660)	(240)
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	104	92	106	92	108	79
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	98	93	98	93	116	103
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	110	108	115	108	91	102
	over 20 000 innb.- lengre reiseavstand	95	92	96	92	101	110
	Over 20 000 innb.- kort reiseavstand	109	105	114	105	116	95
	Storby ekskl Oslo	98	97	99	97	100	105
	Oslo	97	102	98	103	91	74
Vest	Under 5 000 innb.	105	96	103	96	106	95
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	100	92	97	92	100	117
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	111	105	112	105	75	112
	Over 20 000 innb.	96	93	93	93	76	97
	Storby	96	90	92	90	80	98
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	103	108	101	108	105	91
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	100	108	98	108	108	102
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	100	120	99	120	94	122
	Over 20 000 innb.	107	121	108	121	95	118
	Storby	91	116	83	116	85	81
Nord	Under 5 000 innb.	109	103	111	103	117	144
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	110	99	111	99	121	128
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	126	138	133	139	106	128
	Over 20 000 innb.	102	112	102	112	125	94
	Storby	76	111	67	112	63	106

¹ Data fra Norsk pasientregister

² Data fra KUHR-HELFO

Tabell 3.8 Relativt nivå av opphold og konsultasjoner av helse- og omsorgstjenester per 1000 innbygger 80 år og eldre i 2012 (landsgjennomsnittet=100).

Kommunegruppe		Relativt nivå					
		Somatisk spes. helsetj. ¹		KMF-aktivitet ¹		Fastlege ²	Legevakt ²
		Innleggelser	Polikl. kon	Innleggelser	Polikl. kon	Konsult.	Konsult.
Region	Sør-Øst	97	100	98	101	102	89
	Vest	108	95	107	94	99	108
	Midt-Norge	103	105	104	104	98	108
	Nord	95	101	93	102	97	137
	Norge totalt	100	100	100	100	100	100
	Norge per 1000 innb. 80 år og eldre	(788)	(1832)	(660)	(1766)	(4996)	(328)
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	81	77	79	76	97	72
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	87	87	85	87	106	92
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	109	108	113	107	104	102
	over 20 000 innb. – lengre reiseavstand	87	95	86	95	105	103
	Over 20 000 innb. – kort reiseavstand	99	104	99	104	100	100
	Storby ekskl Oslo	97	106	96	106	104	114
	Oslo	122	120	127	122	95	43
Vest	Under 5 000 innb.	95	82	93	81	97	85
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	107	84	108	83	102	111
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	143	92	147	92	102	110
	Over 20 000 innb.	108	109	107	108	100	109
	Storby	107	104	106	103	96	113
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	80	92	77	91	99	86
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	107	95	109	94	99	100
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	105	104	108	104	90	139
	Over 20 000 innb.	104	123	105	123	97	141
	Storby	121	116	126	116	97	101
Nord	Under 5 000 innb.	84	79	80	79	95	139
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	91	85	88	85	108	152
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	121	124	125	126	102	139
	Over 20 000 innb.	101	118	100	120	88	107
	Storby	86	145	81	146	92	154

¹ Data fra Norsk pasientregister² Data fra KUHR-HELFO

Tabell 3.9 Gjennomstrømming av mottakere i omsorgstjenester, etter kommunegrupper 2012.

Kommunegruppe		Gjennomstrømming av mottakere i omsorgstjenester ¹			
		Omsorgstjenester totalt	Langtidsopphold i institusjon	Hjemmesykepleie	Praktisk bistand
Region	Sør-Øst	1,27	1,44	1,54	1,29
	Vest	1,26	1,41	1,48	1,28
	Midt-Norge	1,24	1,41	1,45	1,31
	Nord	1,23	1,41	1,38	1,28
	Norge totalt	1,26	1,43	1,50	1,29
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	1,27	1,43	1,44	1,25
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	1,28	1,47	1,52	1,28
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	1,27	1,56	1,48	1,26
	over 20 000 innb.- lengre reiseavstand	1,29	1,45	1,57	1,32
	Over 20 000 innb.- kort reiseavstand	1,26	1,44	1,52	1,27
	Storby ekskl Oslo	1,28	1,46	1,52	1,30
	Oslo	1,24	1,40	1,67	1,32
Vest	Under 5 000 innb.	1,24	1,40	1,40	1,27
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	1,24	1,45	1,42	1,26
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	1,25	1,41	1,44	1,29
	Over 20 000 innb.	1,31	1,37	1,50	1,30
	Storby	1,26	1,41	1,56	1,29
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	1,23	1,40	1,41	1,25
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	1,24	1,36	1,44	1,26
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	1,28	1,51	1,45	1,29
	Over 20 000 innb.	1,26	1,44	1,46	1,29
	Storby	1,21	1,45	1,54	1,44
Nord	Under 5 000 innb.	1,22	1,40	1,34	1,26
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	1,23	1,37	1,41	1,27
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	1,24	1,45	1,38	1,24
	Over 20 000 innb.	1,24	1,47	1,40	1,34
	Storby	1,22	1,36	1,40	1,29

¹ Data fra SSB-IPLoS.

Tabell 3.10 Gjennomstrømming av mottakere 80 år og eldre i omsorgstjenester, etter kommunegrupper 2012.

Kommunegruppe		Gjennomstrømming av mottakere 80 år og eldre i omsorgstjenester ¹			
		Omsorgstjenester totalt	Langtidsopphold i institusjon	Hjemmesykepleie	Praktisk bistand
Region	Sør-Øst	1,26	1,49	1,61	1,37
	Vest	1,25	1,44	1,53	1,35
	Midt-Norge	1,22	1,44	1,51	1,39
	Nord	1,23	1,45	1,46	1,35
	Norge totalt	1,25	1,47	1,56	1,37
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	1,25	1,45	1,48	1,30
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	1,26	1,50	1,57	1,36
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	1,26	1,58	1,54	1,35
	over 20 000 innb.- lengre reiseavstand	1,27	1,51	1,61	1,41
	Over 20 000 innb.- kort reiseavstand	1,25	1,49	1,57	1,36
	Storby ekskl Oslo	1,26	1,50	1,61	1,39
	Oslo	1,23	1,46	1,83	1,40
Vest	Under 5 000 innb.	1,22	1,43	1,42	1,30
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	1,23	1,48	1,45	1,31
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	1,25	1,41	1,49	1,38
	Over 20 000 innb.	1,29	1,41	1,58	1,38
	Storby	1,26	1,44	1,64	1,38
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	1,21	1,40	1,47	1,30
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	1,22	1,40	1,47	1,32
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	1,25	1,58	1,46	1,36
	Over 20 000 innb.	1,23	1,45	1,50	1,36
	Storby	1,21	1,49	1,70	1,64
Nord	Under 5 000 innb.	1,23	1,44	1,40	1,33
	5 000-19 999 innb.- lengre reiseavstand	1,22	1,41	1,52	1,35
	5 000-19 999 innb.- kort reiseavstand	1,24	1,49	1,45	1,32
	Over 20 000 innb.	1,25	1,50	1,50	1,42
	Storby	1,22	1,43	1,43	1,35

¹ Data fra SSB-IPLoS.

Tabell 3.11 Kommuner som mangler data i SSB-IPLOS.

År	Kommune	Mottakere totalt		Hjemmesykepleie		Praktisk bistand		Langtidsopphold	
		Totalt	Over 80	Totalt	Over 80	Totalt	Over 80	Totalt	Over 80
2009	0127 Skiptvet				x		x		
2010	0127 Skiptvet				x				
2011	0127 Skiptvet					x	x		
2012	0127 Skiptvet					x	x		
2009	0616 Nes							x	x
2010	0616 Nes							x	x
2011	0616 Nes							x	x
2012	0616 Nes							x	x
2009	0716 Re							x	x
2010	0716 Re							x	x
2011	0716 Re							x	x
2012	0716 Re							x	x
2011	0941 Bykle			x	x	x	x		
2009	1135 Sauda							x	x
2010	1135 Sauda							x	x
2011	1135 Sauda							x	x
2012	1135 Sauda							x	x
2009	1141 Finnøy			x	x			x	x
2009	1144 Kvitsøy							x	x
2010	1144 Kvitsøy	x	x	x	x	x	x	x	x
2011	1144 Kvitsøy					x	x		x
2009	1151 Utsira		x		x	x	x	x	x
2010	1151 Utsira		x	x	x	x	x	x	x
2011	1151 Utsira					x	x	x	x
2012	1151 Utsira			x	x	x	x	x	x
2009	1252 Modalen						x		
2010	1252 Modalen						x		
2011	1252 Modalen			x	x	x	x		
2011	127 Skiptvet			x	x				
2011	1412 Solund								x
2012	1412 Solund								x
2012	1531 Sula								x
2011	1620 Frøya			x	x	x	x		
2011	1635 Rennebu			x	x	x	x		
2010	1815 Vega			x	x				
2011	1835 Træna					x	x		
2009	1851 Lødingen							x	x
2010	1851 Lødingen							x	x
2011	1857 Værøy			x	x	x	x		
2009	1859 Flakstad						x		
2010	1867 Bø							x	x
2011	1867 Bø							x	x
2012	1867 Bø							x	x
2009	2011 Guovdageaidnu							x	x
2010	2017 Kvalsund	x	x	x	x	x	x	x	x

4

Pasienter og mottakere av helsetjenester innen psykisk helse og rus

I 2012 var 5,7 prosent av barne- og ungdomsbefolkningen og 16 prosent av befolkningen over 18 år i kontakt med fastlegen på for et psykisk helseproblem og/eller rusproblem. Knappt 0,3 prosent under og 1,2 prosent over 18 år oppsøkte legevakt for tilsvarende problematikk. I tillegg fikk om lag fem prosent av befolkningen både over og under 18 år behandling innen spesialisthelsetjenesten; i psykisk helsevern, hos avtalespesialister og i TSB. Fra 2011 til 2012 var det en svak vekst i pasient-tallet både hos fastleger og i psykisk helsevern, men veksten var noe høyere hos fastlegene (1,8 prosent) enn i det psykiske helsevernet for barn og unge (0,6 prosent), og for voksne (1,5 prosent).

Bruk av helsetjenester knyttet til psykiske vansker og rusproblemer ser ut til å variere med kommunestørrelse. Omfanget av pasienter som oppsøkte fastlegen for psykiske vansker og/eller rusproblematikk i 2012 økte med økende innbyggertall opp til 50 000 innbyggere, for deretter å avta. I storbyene hadde spesielt barn og unge et noe lavere forbruk av fastlegetjenester enn i de øvrige kommunegruppene. I det psykiske helsevernet for voksne var det også økende forbruk med økende kommunestørrelse og lavere pasientrate i store byer enn i små kommuner, mens i tjenestene til barn og unge var ratene høyest i små kommuner og avtagende med økende kommune-størrelse.

Pasientsammensetningen hos fastlegene og i det psykiske helsevernet varierer noe. Andelen konsultasjoner rettet mot barn og unge med atferdsforstyrrelser, fysiologiske lidelser og stoff-lidelser var større hos fastlegene enn i spesialisthelsetjenesten, mens pasienter med nevrotiske lidelser utgjorde en større andel av konsultasjonene i det psykiske helsevernet. Også blant voksne tok fastlegen relativt sett hånd om flere med stofflidelser og fysiologiske lidelser, mens pasienter med personlighetsforstyrrelser og schizofrene lidelser utgjorde en større andel i det psykiske helsevernet, spesielt pasienter med schizofrenier i døgnbehandling.

4.1 Innledning

For å kunne planlegge, ta funderte beslutninger og dimensjonere helse- og omsorgstjenester på riktig nivå, er det nødvendig å ha oversikt over omfanget av pasienter som benytter de aktuelle tjenestene. I samhandlingsøyemed er det også viktig både å ha kunnskap om bruk av tjenester på ulike forvaltningsnivå, og om hvordan pasientforløp beveger seg mellom nivåene. Tjenester knyttet til psykiske vansker og rusproblematikk ytes i dag innenfor mange instanser og på ulike forvaltningsnivå. Per i dag har vi kunnskap om aktivitet og bruk av tjenester innenfor spesialisthelsetjenesten, men mangler fortsatt aktivitetsdata for deler av den kommunale virksomheten, for pasientforløpene mellom forvaltningsnivåene, og for den totale bruken av tjenester for denne pasientgruppen.

Statistikk og styringsinformasjon på psykisk helse- og rusfeltet vil være viktig for å kunne følge utviklingen i arbeidet med Samhandlingsreformen i årene fremover. Det finnes i dag god oversikt over spesialisthelsetjenestens aktivitet (NPR), men ingen tilsvarende felles oversikt over hvor mange personer som årlig får hjelp for et psykisk helseproblem eller et rusmiddelproblem i kommunehelsetjenesten¹. Deler av kommunehelsetjenesten har ikke individbaserte dataregister, samt at det enda ikke foreligger koblinger mellom register på ulike forvaltningsnivå. Det er derfor betydelige utfordringer knyttet til å anslå hvor mange personer med psykiske helseproblemer og/eller rusproblemer som mottar slike helsetjenester i kommunene, samt å utføre analyser av pasientforløp i kommunehelsetjenesten eller mellom kommune- og spesialisthelsetjenesten for denne gruppen av pasienter.

Formålet med dette kapitlet er derfor å presentere analyser basert på de data som er tilgjengelige om bruk av tjenester blant pasienter med psykiske vansker/lidelser og/eller rusproblematikk. Kapitlet belyser hvor mange pasienter hos fastlege/legevakt og innen spesialisthelsetjenesten som får hjelp for psykiske problemer og/eller rusproblematikk. Videre presenteres forbruksrater for fastlegens pasienter og pasienter i psykisk helsevern fordelt etter kommunestørrelse. Pasientsammensetningen hos fastlegen og i det psykiske helsevernet blir også belyst.

4.2 Resultater nasjonalt nivå

Barn og unge

I 2012 var 5,7 prosent barn og unge i alderen 0–17 år (63 492 pasienter) i kontakt med fastlegen på grunn av psykiske vansker eller rusproblemer. Dette genererte 75 317 konsultasjoner knyttet til psykiske helseproblemer for denne aldersgruppen. Knappt 3000 barn og unge oppsøkte legevakt for denne typen problematikk.

Det var vekst i både i antall pasienter (1,8 prosent) og konsultasjoner (5,3 prosent) hos fastlegene fra 2011 til 2012. Siste treårsperiode økte antallet pasienter med 5 prosent og konsultasjoner med nær 11 prosent på nasjonalt nivå. Pasienter i kontakt med legevakt gikk derimot ned både siste treårsperiode og fra 2011 til 2012 (14,8 prosent).

Barn og unge bosatt i kommuner i Helse Nord hadde i gjennomsnitt de høyeste pasient- og konsultasjonsratene hos fastlegen knyttet til psykiske helseproblem, mens pasienter fra kommuner i Midt-Norge hadde de laveste ratene.

Innenfor spesialisthelsetjenesten var 5,1 prosent av barne- og ungdomsbefolkningen i kontakt med det psykiske helsevernet i 2012 (57 745 pasienter), 55 582 ble behandlet i det offentlige psykiske helsevernet og 3093 pasienter hos avtalespesialister. Et svært begrenset antall pasienter under 18 år var kun i kontakt med TSB for en ruslidelse, et større antall mottok behandling for stofflidelser innenfor det psykiske helsevernet. Det var noe vekst i antallet pasienter under 18 år i spesialisthelsetjenesten siste år (0,6 prosent).

I offentlig psykisk helsevern var pasientraten høyest for pasienter fra Helse Nord og lavest for pasienter fra Helse Vest. Hos avtalespesialistene var situasjonen motsatt, høyeste pasientrate for pasienter bosatt i Helse Vest og laveste for pasienter fra Helse Nord.

Mange av pasientene har trolig vært i kontakt med flere av tjenestene i løpet av året. Fastlegen er ofte henvisende instans, og de samme pasientene vil derfor både

1) Kommunenenes helsehjelp tilbys via helsestasjon/skolehelsetjeneste, kommunepsykologer, legevakt, fastlegetilbud, psykisk helsearbeid og rusarbeid. Også innen pleie og omsorgstjenestene ytes det helsehjelp til personer med psykiske helseproblem og/eller rusproblemer.

kunne gjenfinnes hos fastlegen og psykisk helsevern, TSB eller hos avtalespesialister. Manglende koblingsmuligheter mellom data fra fastlegene/legevakt og spesialisthelsetjenesten gjør at vi ikke har det eksakte tallet på antall personer som mottar disse tjenestene.

Voksne

Om lag 16 prosent av den voksne befolkningen (629 698 pasienter) fikk behandling hos fastlegen for psykiske helseproblemer og/eller rusproblematikk i 2012, og hadde i overkant av 1,4 millioner konsultasjoner. Nær 47 700 pasienter oppsøkte legevakt for tilsvarende problemer. Pasienter hos fastlegen økte med 1,8 prosent og antall konsultasjoner med 1,3 prosent på nasjonalt nivå siste år, mens pasienter som oppsøkte legevakt på grunn av psykiske helseproblem gikk ned (-4,3 prosent).

Blant den voksne befolkningen var det flest pasienter og konsultasjoner per innbyggere hos fastlegen blant pasienter bosatt i kommuner i Sør-Øst, mens pasient- og konsultasjonsraten var lavest i kommunene i henholdsvis Midt-Norge og Nord.

Omlag 4,3 prosent av den voksne befolkningen var i behandling i det psykiske helsevernet i 2012 (171 038 pasienter), 125 910 i offentlig virksomhet og 51 595 hos avtalespesialister. I TSB var det i tillegg knapt 7000 døgnpasienter og 12 690 pasienter i poliklinisk behandling. Det var vekst i antall pasienter i offentlig virksomhet (2,3 prosent) og en svak reduksjon hos avtalespesialistene (-0,2 prosent) siste år. I TSB økte antallet døgnpasienter kraftig (36,8 prosent), mens polikliniske pasienter gikk noe ned (-8 prosent).

Totalt var pasientratene i det psykiske helsevernet for voksne høyest i Helse Sør-Øst og dernest i Helse Nord. Splittet på offentlig og privat virksomhet, hadde Helse Nord og Midt-Norge de høyeste ratene i offentlig virksomhet, mens Sør-Øst og Vest hadde de høyeste ratene blant avtalespesialister.

Også for voksne har man samme problematikk i forhold til at samme person kan være registrert som pasient ved flere tjenester. I tillegg er det til dels store overlapp mellom psykisk helsevern og TSB. I våre datasett vil pasienter som både har mottatt behandling i TSB og i psykisk helsevern være inkludert i tallene for psykisk

helsevern. De presenterte tallene for TSB gjelder pasienter som kun har mottatt tjenester innen TSB.

Variasjoner mellom kommunegrupper

Omfanget av pasienter som oppsøkte fastlegen for psykiske vansker i 2012 økte med økende kommune-størrelse opp til 50 000 innbyggere. Pasientratene økte fra 98 til 110 prosent av landsgjennomsnittet for barn og unge, og fra 92 til 106 prosent av landsgjennomsnittet for voksne. Deretter avtok pasientraten noe i større kommuner, og i storbyene var raten lavere enn i de øvrige kommunegruppene for barn og unge (82 prosent av landsgjennomsnittet) og på nivå med små kommuner for voksne (94 prosent av landsgjennomsnittet).

I spesialisthelsetjenesten ser vi samme tendens i det psykiske helsevernet for voksne med flere pasienter per innbyggere i store enn i små kommuner, og økende pasient-rate med økende kommune-størrelse. Avtalespesialistene er i stor grad konsentrert i større byer og bidrar dermed til denne tendensen. Det offentlige psykiske helsevernet hadde flest pasienter i mellomstore kommuner.

I det psykiske helsevernet for barn og unge ser vi motsatt tendens i det offentlige tjenestetilbudet, her er pasient-raten høyest i små kommuner og avtagende med økende kommune-størrelse i samtlige regioner. Blant avtalespesialistene var det en tendens til at pasientratene var høyest i de mellomstore kommunene.

At bruk av både fastlege og til dels spesialisthelsetjeneste er lavere i storbyene enn i mindre kommuner, kan være knyttet til større kapasitet og tilgjengelighet til andre tjenester som kan bistå med hjelp i forbindelse med psykiske vansker i storbyene. Dette kan være tjenester som skolehelsetjeneste, helsestasjon for ungdom, kommunal psykologtjeneste og avtalespesialister i psykisk helsevern.

Det var en klar tendens at variasjonene i pasient- og konsultasjonsratene hos fastlegen var størst for de minste kommunene, og avtagende med økende kommune-størrelse. Denne tendensen gjaldt for begge aldersgrupper.

Pasientsammensetning

Fastlegen og det psykiske helsevernet hadde i likhet med tidligere år ulik pasientsammensetning både for den yngre og den eldre delen av befolkningen. For barn og unge opp til og med 17 år, gikk den største andelen av fastlegens konsultasjoner til pasienter med atferds- og følelsesmessige forstyrrelser, nær 22 prosent til pasienter med hyperkinetiske forstyrrelser/ADHD og 24 prosent til pasienter med andre atferdsforstyrrelser. Om lag tilsvarende andel av konsultasjonene i poliklinisk psykisk helsevern ble rettet mot barn og unge med hyperkinetiske forstyrrelser (20,2 prosent), mens en lavere andel gjaldt andre atferdsforstyrrelser (15,8 prosent). I poliklinikkene gjaldt nær 20 prosent av konsultasjonene pasienter med nevrotiske lidelser. Om lag samme andel av oppholdsdøgnene i døgnbehandling gjaldt nevrotiske lidelser (20,1 prosent), og utgjorde sammen med affektive lidelser (18,2 prosent) de største pasientgruppene i døgnbehandlingen. Pasienter med fysiologiske lidelser stod for om lag 10 prosent av oppholdsdøgnene i døgnavdelingene og konsultasjonene hos fastlegen, mens de utgjorde en betydelig lavere andel i poliklinikk (4 prosent) og hos avtalespesialistene (2 prosent). De største pasientgruppene hos avtalespesialistene var pasienter med atferdsforstyrrelser (28,2 prosent) og nevrotiske lidelser (25,8 prosent).

Også når det gjaldt voksne var fastlegens pasientpopulasjon forskjellig fra sammensetningen innen tjenestene i det psykiske helsevernet. En stor andel av konsultasjonene var rettet mot pasienter med affektive lidelser både hos fastlegen (32,2 prosent), i døgnbehandling (27,2 prosent), i poliklinikkene (28,5 prosent) og hos avtalespesialistene (36,4 prosent). Hos fastlegen utgjorde imidlertid pasienter med fysiologiske lidelser (8,5 prosent) en relativt større andel enn i psykisk helsevern (3,4 prosent i poliklinikkene). Hos fastlegen dreier dette seg om spiseforstyrrelser, søvnløshet, manglende sexlyst og senil atferd. Pasienter med stofflidelser utgjorde også en større gruppe hos fastlegene (6,5 prosent) enn i poliklinisk psykisk helsevern (4,2 prosent) og hos avtalespesialister (0,8 prosent), men i døgnavdelingene var denne pasientgruppen i omtrent samme størrelsesorden som

hos fastlegene. Trolig har denne gruppen ulik fordeling av type problematikk. Hos fastlegene utgjorde pasienter med tobakksmisbruk 20,5 prosent av alle pasienter med stofflidelser, mens dette var en nesten ikke-eksisterende pasientgruppe (F17) i det psykiske helsevernet. Pasienter med schizofrene lidelser og personlighetsforstyrrelser utgjorde en større gruppe innenfor det psykiske helsevernet (hhv 16,4 prosent og 7,3 prosent i poliklinikkene) enn hos fastlegene (3 prosent og 1,1 prosent). Pasienter med schizofrenier utgjorde også en betydelig andel av pasientene i døgnbehandlingen i det psykiske helsevernet (36,1 prosent).

En betydelig andel av arbeidet fastlegene utfører i forhold til psykiske vansker, gjelder lettere psykisk lidelser. Dette gjaldt både for barn og unge (13,5 prosent) og voksne (15,2 prosent) i 2012. Blant disse utgjorde psykiske symptomer/plager (P29), depresjonsfølelse (P03), hukommelsesforstyrrelse (P20) og følelse av angst, nervøsitet og anspenhet (P01) de største gruppene.

4.3 Datagrunnlag og klassifisering

Klassifisering av diagnoser

Fastlegen bruker kodeverket ICPC 2 (International Classification of Primary Care) når pasientenes helseproblem skal klassifiseres. Utvalgsriteriet for pasientpopulasjonen som benyttes i denne rapporten, er at pasienten har hatt minst en kontakt som er kodet med ICPC 2 kode fra kapitlet Psykisk helse (P01-P99) i løpet av det aktuelle året. I 2012 utgjør dette 17,8 prosent av alle fastlegens pasienter². I dette ICPC 2 kapitlet inngår også rusmiddelmisbruk (P15-P19) som i oversikten presenteres som en egen kategori. I spesialisthelsetjenesten brukes kodeverket ICD-10 (International Classification of Diseases). Kontaktene med psykisk helsevern er i hovedsak kodet med en diagnose fra kapitlet Psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser (F00-F99)³. I dette kapitlet i ICD-10 inngår et eget underkapittel om ruslidelser (F10-F19). For å sammenligne pasientbehandlingen i fastlegepraksisen og i psykisk helsevern, er P-diagnosene konvertert til F-diagnoser slik tabellen under viser.

2) Alle pasienter i kontakt (oppmøte og telefon) med fastlege/fastlønnet lege i 2012.

3) Det er unntak for tilstander under utredning eller hvor vurderingen ikke konkluderer med at kriteriene for psykisk lidelse eller atferdsforstyrrelse er oppfylt.

Tabell 4.1 Konvertering av kapittel P-Psyisk helse (ICPC 2) til underkapitler av kapittel F-Psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser (ICD-10).

Pasientgruppe	ICPC 2:	ICD-10:
Organiske lidelser	P70, P71	F0-09
Ruslidelser	P15- P19	F10-19
Schizofrenier	P72, P98	F20-29
Affektive lidelser	P73, P76	F30-39
Nevrotiske lidelser	P02, P74, P75, P78, P79, P82	F40-48
Fysiologiske og fysiske atferdssyndromer	P06- P08, P86	F50-59
Personlighetsforstyrrelser	P09, P80	F60-69
Hyperkinetiske forstyrrelser	P81	F90
Atferdsforstyrrelser	P10- P13, P22, P23	F91-98
Psykisk utviklingshemming	P85	F70-79
Utviklingsforstyrrelser	P24	F80-89
Uspesifisert psykiske lidelse	P77, P99	F99
Lettere psykiske lidelser	P01,P03-P05,P20,P25,P27-P29	Konvertert til annet kapittel i ICD-10

De fleste helseproblemer det her dreier seg om korresponderer med diagnoser i kapittel F i ICD-10. Noen av helseproblemene er imidlertid symptomer og enkelte av ICPC-kodene kvalifiserer ikke for konvertering til kapittel F i ICD-10. Dette kan være lettere psykiske lidelser som følelse av angst, nervøsitet, anspenthet, depresjonsfølelse, psykiske symptomer osv. Disse er samlet i nederste kategori i tabellen over.

Pasienter og brukere av tjenester i kommunene

For å anslå omfanget av fastlegens pasienter med psykiske problemer og/eller rusmiddelproblematikk benyttes data fra KUHR (kontroll og utbetaling av helserefusjoner). I tillegg til takstkoder som er grunnlaget for utbetaling fra HELFO, er kontakten også kodet med en diagnosekode, og i dette kapitlet benyttes kontaktene kodet med en hoveddiagnose fra kapitlet Psykisk helse (P01-P99). Tilsvarende tall er hentet fra legevakt. Antall konsultasjoner er eksklusive telefonkontakter og synliggjør fastlegens direkte pasientkontakt. Antall pasienter er inklusive pasienter med telefonkonsultasjoner, og viser det totale antall personer i kontakt med disse tjenestene.

For pasienter som har flyttet i løpet av året, vil disse personene opptre i flere kommuner og de geografiske oversiktene over bruken av fastlegen vil summeres opp til høyere bruk enn de nasjonale tallene. Summen av antall konsultasjoner pr. diagnosegruppe vil også være høyere enn antall konsultasjoner med P-diagnoser. Dette skyldes at en regning kan inneholde flere P-diagnoser.

Innen de øvrige kommunale tjenestene er det ikke ett nasjonalt register av individdata som kan belyse forhold rundt brukere med psykiske problemer og/eller rusproblemer. Hverken IPLOS (nasjonalt register for pleie- og omsorgstjenester) eller andre fagsystem har den nødvendige diagnoseinformasjonen. Tall på antall personer med rusmiddelproblemer er kartlagt i utvalgte kommuner og bydeler gjennom BrukerPlan⁴, men dette er ikke tilgjengelige data per dags dato for 2012, og vil derfor ikke benyttes i denne analysen.

Pasienter i spesialisthelsetjenesten

For å belyse bruk av tjenester i spesialisthelsetjenesten, benyttes pasientdata for psykisk helsevern for voksne,

4) Næss, BM & Nesvåg, S (2012): Brukerplan. Kartlegging av rusproblematikken i 49 kommuner. KORFOR-rapport 06/2012.

Tabell 4.2 Nasjonale tall for antall pasienter hos fastlege/legevakt (P-diagnoser) og psykisk helsevern, avtalespesialister¹ og/eller TSB² 2010-2012.

Alder	Pasienter	2010	2011	2012	Pst endring 2010-12	Pst endring 2011-12
0-17 år	Pasienter fastlege	60 448	62 346	63 492	5,0	1,8
	Pasienter legevakt	3 451	3 687	3 140	-9,0	-14,8
	Pasienter totalt PHV	56 240	57 416	57 745	2,7	0,6
	Offentlig virksomhet	54 012	54 838	55 582	2,9	1,4
	Avtalespesialister	3 066	2 831	3 093	0,9	9,3
	Pasienter kun i TSB					
	døgnpasienter	-	67	71	-	6,0
	kun poliklinikk	-	319	289	-	-9,4
18 år +	Pasienter fastlege	601 178	618 740	629 698	4,7	1,8
	Pasienter legevakt	49 522	49 813	47 653	-3,8	-4,3
	Pasienter totalt PHV	166 383	168 593	171 038	2,8	1,5
	Offentlig virksomhet	120 296	123 118	125 910	4,7	2,3
	Avtalespesialister	52 099	51 697	51 595	-1,0	-0,2
	Pasienter kun i TSB					
	døgnpasienter	-	5 174	7 080	-	36,8
	kun poliklinikk	-	13 805	12 979	-	-6,0

¹ Estimerte tall for avtalespesialister (94 prosent kompletthet).

² Pasienter som både har mottatt behandling i TSB og i psykisk helsevern er inkludert i tallene for psykisk helsevern.

psykisk helsevern for barn og unge, for avtalespesialister og TSB fra Norsk pasientregister (NPR), Helsedirektoratet. Det personentydige pasientregisteret gir mulighet til å beregne hvor mange personer som har mottatt spesialist-behandling innen psykisk helsevern (inkludert avtalespesialister) eller TSB. For aktivitetsåret 2012 representerer pasientdata om lag 94 prosent av aktiviteten hos avtalespesialistene (psykiatere og psykologspesialister)⁵. Innen TSB er det en noen mangler i rapporteringen av aktivitet ved enkelte institusjoner⁶ og i psykisk helsevern er det noen få enheter som mangler i rapporteringen til NPR^{7 8}.

Kommunegruppering og variasjonsmål

Kommunene er klassifisert etter antall innbyggere innad i hver region. Ved sammenstilling av bruken av psykisk helsevern og fastlegetjenester vil denne grupperingen benyttes.

For å beskrive variasjonen mellom kommunenes ratenivå, har vi benyttet laveste rateverdi, medianverdien, den høyeste rateverdien og variasjonskoeffisienten (CV) som er forholdet mellom standardavviket til de observerte rateverdiene dividert med gjennomsnittsraten. CV er et variasjonsmål som påvirkes av ratenivå, antall kommuner og antall innbyggere i kommunene.

5) Helsedirektoratet (2013). Aktivitetsdata for avtalespesialister 2012. IS-0384.

6) <http://www.helsedirektoratet.no/tall-analyse/samdata/datagrunnlag/Documents/Definisjoner%20og%20grunnlagsdata%202012/Definisjonsvedlegg%20Datagrunnlag%20for%20aktivitetsstatistikken%20i%20TSB%202012.pdf>

7) <http://www.helsedirektoratet.no/tall-analyse/samdata/datagrunnlag/Documents/Definisjoner%20og%20grunnlagsdata%202012/Definisjonsvedlegg%20Pasientdata%20fra%20institusjoner%20i%20det%20psykiske%20helsevernet%20for%20voksne%202012.pdf>

8) <http://www.helsedirektoratet.no/tall-analyse/samdata/datagrunnlag/Documents/Definisjoner%20og%20grunnlagsdata%202012/Definisjonsvedlegg%20Pasientdata%20fra%20institusjoner%20i%20det%20psykiske%20helsevernet%20for%20barn%20og%20unge%202012.pdf>

Tabell 4.3 Nasjonale tall for antall pasienter per 1000 innbyggere hos fastlege/legevakt (P-diagnose) og psykisk helsevern og/eller TSB 2010-2012.

Alder	Pasienter	2010	2011	2012
0-17 år	Pasienter fastlege	54,2	55,9	57,0
	Pasienter legevakt	3,1	3,3	2,8
	Pasienter totalt PVH	50,5	51,3	51,4
	Offentlig virksomhet	48,5	49,0	49,5
	Avtalespesialister	2,8	2,5	2,8
	Pasienter kun i TSB			
	døgnpasienter	-	0,1	0,1
	kun poliklinikk	-	0,3	0,3
18 år +	Pasienter fastlege	158,0	160,0	160,3
	Pasienter legevakt	13,0	12,9	12,1
	Pasienter totalt PVH	43,7	43,6	43,5
	Offentlig virksomhet	31,6	31,8	32,1
	Avtalespesialister	13,7	13,4	13,1
	Pasienter kun i TSB			
	døgnpasienter	-	1,3	1,8
	kun poliklinikk	-	3,6	3,2

Tabell 4.4 Antall konsultasjoner (p-diagnose) og pr 1000 innbyggere hos fastlege/legevakt 2010-2012.

	Alder	Konsultasjoner	2010	2011	2012	Pst endring 2010-12	Pst endring 2011-12
Antall konsultasjoner	0-17 år	Fastlege	71 575	75 317	79329	10,8	5,3
		Legevakt	3 137	3 463	3019	-3,8	-12,8
	18 år +	Fastlege	1 376 479	1 415 809	1 433 828	4,2	1,3
		Legevakt	51 642	52 222	51 320	-0,6	-1,7
Konsultasjoner per 1000 innbyggere	0-17 år	Fastlege	64,2	67,6	71,2	-	-
		Legevakt	2,8	3,1	2,7	-	-
	18 år +	Fastlege	361,7	366,1	365,0	-	-
		Legevakt	13,6	13,5	13,1	-	-

Tabell 4.5 Nasjonale tall for antall pasienter (inklusive telefonkonsultasjoner) hos fastlege (P-diagnoser) fordelt på diagnosegruppe i 2012.

Diagnosegrupper	Fastlege		Legevakt	
	0-17 år	18 år +	0-17 år	18 år +
P70 P71 Organiske lidelser	51	23 386	5	2 058
P15-P19 Stofflidelser	804	40 528	750	12 730
herav P17 Tobakkmisbruk	(26)	(8 334)	*	(38)
P72 P98 Schizofrenier	252	15 259	71	3 316
P73 P76 Affektive lidelser	4 688	177 624	388	8 330
P02 P74 P75 P78 P79 P82 Nevrotiske lidelser	6 272	174 510	546	10 179
P06-P08 P86 Fysiologiske og fysiske atferdssyndromer	7 092	146 632	159	3 299
P09 P80 Personlighetsforstyrrelser	318	7 628	28	632
P81 Hyperkinetiske forstyrrelser	14 742	18 686	241	449
P10-P13 P22 P23 Atferdsforstyrrelser	18 094	3 429	317	131
P85 Psykisk utviklingshemming	1 619	7 740	40	343
P24 Utviklingsforstyrrelser	2 804	1 631	23	19
P77 P99 Uspesifisert psykiske lidelse	4 665	18 690	489	4 957
P01 Følelse av angst/nervøsitet/ anspenhet	1 694	40 050	111	4 061
P03 Depresjonsfølelse	2 913	41 674	190	1 655
P04 Irritabel atferd - følelse	265	1 149	32	253
P05 Senilitet, atferd - følelse gammel	*	5 691	*	92
P20 Hukommelsesforstyrrelse	3 242	14 644	32	2 596
P29 Psykiske symptomer/plager IKA	4 219	70 564	173	3 633
P25 Livsfaseproblem hos voksen	26	2 576	0	65
P27 Engstelig for psykisk sykdom	514	1 514	140	1 256
P28 Redusert funksjonsevne pga psykiske problem	121	1 204	*	37
Alle P-diagnoser	63 492	629 698	3 140	47 653

Tabell 4.6 Nasjonale tall for antall konsultasjoner (eksklusive telefonkonsultasjoner) hos fastlege (P-diagnoser) fordelt på diagnosegruppe i 2012.

Diagnosegrupper	Fastlege		Legevakt	
	0-17 år	18 år +	0-17 år	18 år +
P70 P71 Organiske lidelser	40	34 761	*	780
P15-P19 Stofflidelser	996	92 483	636	15313
Herav P17 Tobakkmisbruk	(26)	(9 246)	(0)	(30)
P72 P98 Schizofrenier	267	41 851	71	3410
P73 P76 Affektive lidelser	6815	460 207	383	7923
P02 P74 P75 P78 P79 P82 Nevrotiske lidelser	7090	363 802	489	9294
P06-P08 P86 Fysiologiske og fysiske atferdssyndromer	8001	120 266	123	1843
P09 P80 Personlighetsforstyrrelser	317	15 059	35	839
P81 Hyperkinetiske forstyrrelser	18013	34 701	122	332
P10-P13 P22 P23 Atferdsforstyrrelser	18457	4 004	264	105
P85 Psykisk utviklingshemming	1521	10 194	36	208
P24 Utviklingsforstyrrelser	2334	1 366	11	12
P77 P99 Uspesifisert psykiske lidelse	4899	34 725	519	4974
P01 Følelse av angst/nervøsitet/ anspenhet	1885	65 041	85	3194
P03 Depresjonsfølelse	3323	72 361	130	1072
P04 Irritabel atferd - følelse	245	1 357	30	134
P05 Senilitet, atferd - følelse gammel	*	7 295	*	36
P20 Hukommelsesforstyrrelse	3211	19 239	26	1760
P29 Psykiske symptomer/plager IKA	5219	134 564	148	2921
P25 Livsfaseproblem hos voksen	37	4 094	0	57
P27 Engstelig for psykisk sykdom	478	1 495	137	1254
P28 Redusert funksjonsevne pga psykiske problem	104	1 658	*	19
Alle P-diagnoser	79329	1 433 828	3019	51320

Tabell 4.7 Pasienter 0-17 år i kontakt (P-diagnose) med fastlegen i 2012, etter kommunegruppe.

Kommunestørrelse	Pasienter per 1000 innb.	Prosent av landsgj.sn.	Minimum	Median	Maximum	Relativt standardavvik (prosent)
1-1999 innb	57	98	11	55	162	49
2000-4999 innb	61	105	16	61	107	31
5 000-9999 innb	60	104	18	59	122	28
10000-19 999 innb	62	106	35	61	92	21
20 000-49999 innb	64	110	40	63	79	15
5 0000-99999 innb	58	101	40	56	75	17
100 000 innb +	47	82	41	52	58	14
Totalt	58	100	11	60	162	32

Tabell 4.8 Antall konsultasjoner (P-diagnose) med fastlegen for pasienter 0-17 år i 2012, etter kommunegruppe.

Kommunestørrelse	Konsultasjoner per 1000 innb.	Prosent av landsgj.sn.	Minimum	Median	Maximum	Relativt standardavvik (prosent)
1-1999 innb	60	86	10	52	223	69
2000-4999 innb	70	100	9	67	148	44
5 000-9999 innb	70	99	18	65	148	37
10000-19 999 innb	75	107	41	74	122	26
20 000-49999 innb	77	110	48	75	106	18
5 0000-99999 innb	72	102	45	72	96	21
100 000 innb +	61	87	53	64	75	14
Totalt	70	100	9	67	223	44

Tabell 4.9 Antall voksne pasienter i kontakt (P-diagnose) med fastlegen i 2012, etter kommunegruppe.

Kommunestørrelse	Pasienter per 1000 innb.	Prosent av landsgj.sn.	Minimum	Median	Maximum	Relativt standardavvik (prosent)
1-1999 innb	154	92	87	149	242	22
2000-4999 innb	158	94	86	157	217	18
5 000-9999 innb	167	99	93	166	245	17
10000-19 999 innb	172	103	119	168	224	13
20 000-49999 innb	179	106	129	180	209	11
5 0000-99999 innb	173	103	144	177	207	11
100 000 innb +	158	94	149	160	166	4
Totalt	168	100	86	162	245	18

Tabell 4.10 Antall konsultasjoner (P-diagnoser) knyttet til voksne pasienter hos fastlegen 2012, etter kommunegruppe.

Kommunestørrelse	Konsultasjoner per 1000 innb.	Prosent av landsgj.sn.	Minimum	Median	Maximum	Relativt standardavvik (prosent)
1-1999 innb	257	71	74	238	658	38
2000-4999 innb	297	82	132	288	746	31
5 000-9999 innb	333	91	178	327	546	23
10000-19 999 innb	369	101	219	359	564	22
20 000-49999 innb	381	105	257	383	541	15
5 0000-99999 innb	387	106	310	368	461	14
100 000 innb +	383	105	343	390	409	8
Totalt	364	100	74	313	746	30

Tabell 4.11 Pasienter 0-17 år i kontakt med fastlege (P-diagnose) eller psykisk helsevern i 2012, etter kommunegruppe.

Kommunegruppe		Fastlege		Psykisk helsevern for barn og unge					
		Pasienter		Pasienter off. virksomhet		Pasienter hos avtalespesialister		Totalt	
		Rate	Prosent av landsgj.sn.	Rate	Prosent av landsgj.sn.	Rate	Prosent av landsgj.sn.	Rate	Prosent av landsgj.sn.
Totalt	Sør-Øst	57	98	50	101	3	109	52	101
	Vest	59	103	43	86	3	123	45	87
	Midt-Norge	57	98	48	97	2	64	49	96
	Nord	64	111	66	134	0	19	67	130
	Total	58	100	49	100	3	100	51	100
Sør-Øst	Sør-Øst - under 5 000 innb.	61	105	56	112	2	87	57	111
	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb.	63	108	53	107	3	113	55	107
	Sør-Øst - over 20 000 innb.	64	111	51	104	4	136	54	105
	Sør-Øst - storby ekskl Oslo	53	92	47	96	3	106	49	96
	Sør-Øst - Oslo	41	70	44	89	2	79	45	88
Vest	Vest - under 5 000 innb.	54	93	49	99	2	86	50	98
	Vest - 5 000-19 999 innb.	61	105	46	93	4	137	49	95
	Vest - over 20 000 innb.	62	106	42	85	3	126	45	87
	Vest - storby	59	102	38	76	3	104	40	77
Midt-Norge	Midt-Norge - under 5 000 innb.	60	104	51	103	1	44	52	101
	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb.	56	97	51	104	1	57	52	102
	Midt-Norge - over 20 000 innb.	59	102	47	95	3	133	49	95
	Midt-Norge - storby	52	90	42	84	1	34	42	83
Nord	Nord - under 5 000 innb.	65	112	77	155	1	24	77	150
	Nord - 5 000-19 999 innb.	63	109	69	139	0	19	69	135
	Nord - over 20 000 innb.	71	123	61	124	0	12	62	120
	Nord - storby	56	97	51	102	1	19	51	100
Kommunestørrelse	1-1999 innb.	57	98	59	120	2	68	61	118
	2000-4999 innb.	61	105	57	116	2	62	58	114
	5 000-9999 innb.	60	104	56	114	3	110	58	113
	10000-19 999 innb.	62	106	51	103	2	89	52	102
	20 000-49999 innb.	64	110	50	102	3	124	53	103
	50000-99999 innb.	58	101	46	94	3	99	48	94
	100 000 innb. +	47	82	42	85	2	81	44	85

Tabell 4.12 Antall pasienter per 1000 innbyggere 18 år og eldre i kontakt med fastlege (P-diagnoser) eller psykisk helsevern for voksne i 2012.

Kommunegruppe		Fastlege		Psykisk helsevern for voksne					
		Pasienter		Pasienter off. virksomhet		Pasienter hos avtalespesialister		Totalt	
		Rate	Prosent av landsgj.sn.	Rate	Prosent av landsgj.sn.	Rate	Prosent av landsgj.sn.	Rate	Prosent av landsgj.sn.
Totalt	Sør-Øst	173	103	31	97	15	118	44	102
	Vest	160	95	28	87	14	113	40	94
	Midt-Norge	160	95	37	115	6	47	42	98
	Nord	166	99	38	119	5	42	43	100
	Total	168	100	32	100	12	100	43	100
Sør-Øst	Sør-Øst - under 5 000 innb.	158	94	30	93	7	57	36	83
	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb.	183	109	31	98	11	93	41	96
	Sør-Øst - over 20 000 innb.	182	109	31	98	14	114	44	102
	Sør-Øst - storby ekskl Oslo	172	102	30	95	16	127	44	103
	Sør-Øst - Oslo	155	93	31	98	20	158	48	113
Vest	Vest - under 5 000 innb.	149	89	25	77	8	65	32	74
	Vest - 5 000-19 999 innb.	155	93	31	96	11	92	41	95
	Vest - over 20 000 innb.	169	101	26	82	12	97	37	86
	Vest - storby	163	97	27	86	18	144	43	101
Midt-Norge	Midt-Norge - under 5 000 innb.	157	94	30	95	3	27	33	77
	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb.	157	94	34	105	6	49	39	91
	Midt-Norge - over 20 000 innb.	167	99	42	132	7	54	48	112
	Midt-Norge - storby	160	96	42	130	6	53	47	111
Nord	Nord - under 5 000 innb.	163	97	37	116	3	28	40	94
	Nord - 5 000-19 999 innb.	165	98	40	125	4	36	44	103
	Nord - over 20 000 innb.	180	107	38	117	8	61	44	104
	Nord - storby	157	94	35	111	7	58	42	98
Kommunestørrelse	1-1999 innb.	154	92	31	96	5	37	35	81
	2000-4999 innb.	158	94	31	95	6	47	36	83
	5 000-9999 innb.	167	99	32	99	9	71	39	92
	10000-19 999 innb.	172	103	33	104	10	83	42	99
	20 000-49999 innb.	179	106	33	102	12	100	43	101
	50000-99999 innb.	173	103	32	101	14	113	45	104
	100 000 innb. +	158	94	31	96	17	140	46	108

¹ Betania Malvik, Helse Midt-Norge er ikke med i pasientdatasettet for 2012

Tabell 4.13 Prosentandel kontakter med fastlegen eller psykisk helsevern for barn og unge fordelt etter type helseproblem i 2012.

Diagnosegrupper	Fastlege	Psykisk helsevern for barn og unge		
	Konsultasjoner (N=79 329)	Oppholdsdøgn (N=69 996)	Konsultasjoner poliklinikk (N=729 217)	Konsultasjoner avtalespesialister (N=28 500)
Stofflidelser	1,2	0,2	0,2	0,1
Schizofrenier	0,4	7,6	1,1	0,5
Affektive lidelser	8,5	18,2	11,1	9,6
Nevrotiske lidelser	8,9	20,1	19,7	25,8
Fysiologiske lidelser	10,3	10,4	4,1	2,0
Personlighetsforstyrrelser	0,4	1,1	0,4	1,1
Hyperkinetiske forstyr.	21,9	14,2	20,2	10,7
Atferdsforstyrrelser	23,6	16,9	15,8	28,2
Utviklingsforstyrrelser	3,0	6,8	7,3	6,5
Andre lidelser i kap F (ICD-10)	8,4	0,5	1,6	4,5
Andre diagnoser	13,5	4,1	18,5	10,8
Totalt	100	100	100	100
Kontakter uten diagnose (N=)		5 249	134 533	836

Tabell 4.14 Prosentandel kontakter med fastlegen eller psykisk helsevern for voksne fordelt etter type helseproblem i 2012.

Diagnosegrupper	Fastlege	Psykisk helsevern for voksne		
	Konsultasjoner (N=1 433 828)	Oppholdsdøgn (N=1 219 519)	Konsultasjoner poliklinikk (N=1 292 093)	Konsultasjoner avtalespesialister (N=617 799)
Stofflidelser	6,5	6,6	4,2	0,8
Schizofrenier	3,0	36,1	16,4	1,5
Affektive lidelser	32,2	27,2	28,5	36,4
Nevrotiske lidelser	25,4	11,3	23,0	44,8
Fysiologiske lidelser	8,5	2,9	3,4	2,1
Personlighetsforstyrrelser	1,1	5,3	7,3	5,5
Hyperkinetiske forstyr. Og atferdsforst.	2,6	1,3	3,9	2,2
Andre lidelser i kap F (ICD-10)	5,5	5,7	4,8	3,2
Andre diagnoser	15,2	3,7	8,5	3,5
Totalt	100	100	100	100
Kontakter uten diagnose (N=)		41 762	8 114	9 417

¹ Betania Malvik, Helse Midt-Norge er ikke med i pasientdatasettet for 2012.

5 Helsepersonell

Fra 2010 til 2012 har antallet årsverk i spesialisthelsetjenesten vokst omtrent like mye som befolkningen, og har gitt stabil tilgjengelighet til høyt spesialisert helsepersonell. I pleie og omsorgstjenestene har veksten i årsverk de to siste årene vært noe høyere enn befolkningsveksten, særlig innen brukerrettede tjenester og for sykepleiere. I 2012 økte totalt antall årsverk i spesialisthelsetjenesten¹ med 1 prosent og totalt antall årsverk i pleie- og omsorgstjenestene med 1,8 prosent. I 2012 var totalt antall årsverk i pleie- og omsorgstjenestene 30 prosent høyere (omtrent 130 000 årsverk) enn i spesialisthelsetjenesten (omtrent 100 000 årsverk). Det var nesten like mange sykepleiere og vernepleiere i pleie- og omsorgstjenestene som i spesialisthelsetjenesten, og i 2012 vokste slike årsverk med 5 prosent i pleie og omsorg, og med 1 prosent i spesialisthelsetjenesten.

Årsverk innen forebygging, ved helsestasjoner og i skolehelsetjenesten økte også i 2012. Økningen var 3,4 prosent totalt og tilsvarende høy for sykepleiere.

5.1 Innledning

Personell- og kompetanseprofilen i helse og omsorgssektoren skal utvikles i tråd med målsettingene i Kompetanseløftet 2015 og samhandlingsreformen. Med samhandlingsreformen får de kommunale helse- og omsorgstjenestene økt ansvar. Dette gjør det viktig å rette oppmerksomheten mot innholdet i grunn-, videre- og etterutdanninger. Utdanningene må i større grad vektlegge forløpstenkning, samhandlingskompetanse, sterkere brukermedvirkning, forebygging og folkehelsearbeid.

5.2 Årsverksvekst i helse- og omsorgstjenestene

Figur og tabell 5.1 viser årsverksutviklingen for alle yrkesgrupper i henholdsvis spesialist-, pleie- og omsorgs- og kommunehelsetjenesten.

Det ble i 2012 utført i overkant av 100 000 årsverk i spesialisthelsetjenesten. Dette er en økning på omtrent 3 prosent sammenliknet med årsverksinnsatsen i 2010. Den prosentvise veksten har vært størst i tverrfaglig spesialisert behandling (TSB) med en økning på hele 13 prosent i perioden 2010–2012, mens den faktiske årsverksveksten har vært størst i somatisk spesialisthelsetjenesten ekskl. rehabilitering. Fra 2011–2012 har det vært en nedgang på i underkant av 1 prosent, eller 170 årsverk, i psykisk helsevern. Det er imidlertid noe usikkerhet knyttet til de eksakte tallene for personell i rus og psykisk helsevern knyttet til fordelingen av fellespersonell. Utviklingen i årsverk for psykisk helsevern og psykisk helsearbeid er nærmere beskrevet i kapittel 6.

1) Inklusive private avtalespesialister.

Tabell 5.1 Totalt antall årsverk i helse- og omsorgstjenestene 2012

Tjenesteområde	Årsverk			Prosentvis endr.		Årsverk per 10 000 innbyggere		
	2010	2011	2012	2011-12	2010-12	2010	2011	2012
Årsverk i spesialisthelsetjenesten¹	97 777	99 899	100 930	1,0	3,2	199	200	200
Somatisk spes.helsetj. ekskl. rehab. ²	66 906	68 093	68 808	1,1	2,8	136	137	136
Psykisk helsevern ²	19 790	20 435	20 262	-0,8	2,4	40	41	40
TSB ²	3 469	3 771	3 914	3,8	12,8	7	8	8
Årsverk i pleie og omsorgstjenesten³	126 227	128 902	131 180	1,8	3,9	257	259	260
Årsverk i brukerrettet tjeneste ³	119 895	122 604	124 877	1,9	4,2	244	246	247
Brukerrettede tj. m/vdg. fagutd. ³	49 804	50 389	50 954	1,1	2,3	101	101	101
Brukerrettede tj.m/høysk/univ utd ³	36 938	38 657	41 063	6,2	11,2	75	78	81
Årsverk i kommunehelsetjenesten⁴	10 006	10 352	x	x	x	20	21	x
Forebygging, helsestasjon/ skolehelsetj. ⁵	3 611	3 747	3 875	3,4	7,3	7	8	8
Annet forebyggende helsearbeid ⁶	2 312	2 434	x	x	x	5	5	x
Diagnose, behandling og re-/hab. ⁷	4 049	4 129	x	x	x	8	8	x

¹ SSB Statistikkbanken tabell 09457. Spesialisthelsetjenesten. Avtalte årsverk etter helse- og sosialfaglig utdanning og tjenesteområde. Inklusive private spesialister, ambulanse og rehabilitering.

² SSB/Helsedirektoratet Samdata spesialisthelsetjenesten 2012 - tabell 1.2

³ SSB Statistikkbanken tabell 07790. F1 Konsern. Pleie og omsorgstjenester.

⁴ SSB Statistikkbanken tabell 07798. E1 Konsern. Kommunehelsetjeneste. Sum KOSTRA funksjon 232, 233 og 241.

⁵ SSB Statistikkbanken tabell 07798. E1 Konsern. Kommunehelsetjeneste funksjon 232.

⁶ SSB Statistikkbanken tabell 07798. E1 Konsern. Kommunehelsetjeneste funksjon 233.

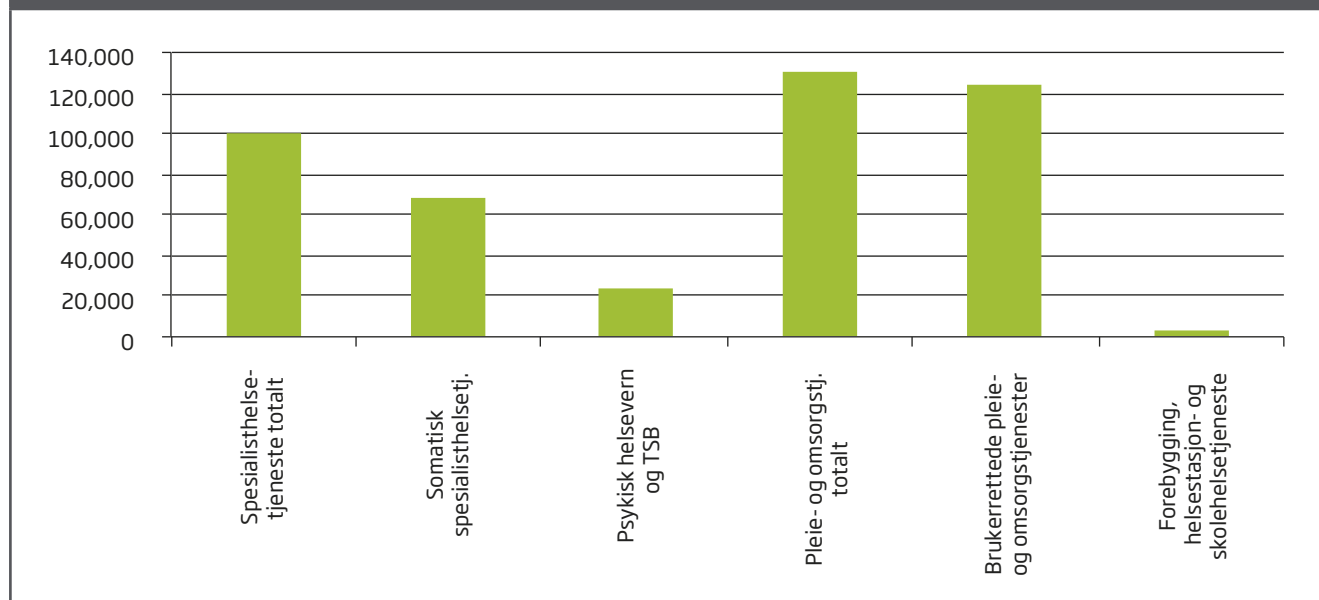
⁷ SSB Statistikkbanken tabell 07798. E1 Konsern. Kommunehelsetjeneste funksjon 241.

x - Data er ikke tilgjengelig

Fra 2010 til 2012 har det vært en økning på omtrent 4 prosent, eller i underkant av 5 000 årsverk, i pleie- og omsorgstjenestene. Den prosentvise veksten har vært størst for personell i brukerrettede tjenester med fagutdanning fra høyskole og universitet med en økning på 11 prosent i perioden 2010-2012.

I kommunehelsetjenesten har det vært en vekst på i overkant av 7 prosent i forebygging, helsestasjon- og skolehelsetjeneste. Totaltall for kommunehelsetjenesten² er ikke tilgjengelig fra SSB for 2012. For nærmere informasjon henvises det til kapittelet om datakvalitet.

2) Kommunehelsetjeneste tilsvarende her KOSTRA-funksjonene 232 (forebygging helsestasjon- og skolehelsetjeneste), funksjon 233 (annet forebyggende helsearbeid) og funksjon 241 (diagnose, behandling og re-/habilitering).

Figur 5.1 Totalt antall årsverk i helse- og omsorgstjenestene 2012

5.3 Legeårsverk i helse- og omsorgstjenestene

Tabell 5.2 viser legeårsverksutviklingen i helse- og omsorgstjenestene fra 2010 til 2012, herunder spesialist- og kommunehelsetjenesten³. For kommunehelsetjenesten viser også tabellen legeårsverk etter avtaleform.

Fra 2010 til 2012 var veksten i legeårsverk i spesialisthelsetjenesten i underkant av 7 prosent. Veksten det siste år var på i underkant av 3 prosent. Legeårsverksveksten i TSB har vært særlig sterk i perioden med en vekst på i underkant av 50 prosent. Det er viktig å merke seg at dette tilsvarer 55 årsverk. Tilsvarende vekst i somatisk spesialisthelsetjeneste eksklusiv rehabilitering og psykisk helsevern er henholdsvis 6,5 prosent og 9 prosent, eller i overkant av 600 og 150 årsverk.

I kommunehelsetjenesten var legeårsverksveksten i underkant av 6 prosent, eller 270 årsverk, fra 2010 til 2012. Den største prosentvise veksten fant sted i

institusjoner for eldre og funksjonshemmete med en vekst på i underkant av 17 prosent. Den største årsverksveksten fant sted innen området diagnose, behandling og rehabilitering med en vekst på i overkant av 190 årsverk fra 2010 til 2012. Det var omtrent nullvekst i legeårsverk for områdene skole- og helsestasjon og administrasjon i perioden.

Dersom man ser på legeårsverk i kommunehelsetjenesten etter avtaleform viser tabellen at den største årsverksveksten fant sted for kommunalt tilsatte leger. Årsverksinnsatsen for leger med denne avtaleformen økte med over 20 prosent fra 2010 til 2012, men årsverksinnsatsen for næringsdrivende leger utenfor fastlegeordningen sank med omtrent 6 prosent. For næringsdrivende leger var veksten 4 prosent, mens det for turnuskandidater har vært nullvekst fra 2010 til 2012. Det er verdt å merke seg at det fra 2010 til 2011 var en nedgang i årsverksinnsatsen fra turnuskandidatene.

3) SSB statistikk over legeårsverk i kommunehelsetjenesten inkluderer alle legeårsverk i primærhelsetjenesten og innsamles gjennom KOSTRA skjema 1 Personell og verksemd i kommunehelsetjenesta.

Tabell 5.2 Legeårsverk i helse- og omsorgstjenestene 2010-2012

Tjenesteområde:	Totalt (N=)			Prosent endr.		Årsverk per 10 000 innb.		
	2010	2011	2012	2011-12	2010-12	2010	2011	2012
Legeårsverk i spesialisthelsetjenesten¹	12 323	12 816	13 158	2,7	6,8	25,0	25,7	26,0
Somatisk spes.helsetj. ekskl rehab. ²	9 654	9 979	10 281	3,0	6,5	19,6	20,0	20,4
Psykisk helsevern ²	1 653	1 771	1 805	1,9	9,2	3,4	3,6	3,6
TSB ²	112	142	168	18,0	49,2	0,2	0,3	0,3
Legeårsverk i komm.helsetj. etter virkemåte³	4 751	4 837	5 020	3,8	5,7	9,7	9,7	9,9
Diagnose, behandl. og rehab.	3 902	3 962	4 094	3,3	4,9	7,9	7,9	8,1
Skole og helsestasjon	206	210	206	-2,0	0,2	0,4	0,4	0,4
Inst for eldre og funksjonshemmet	405	427	472	10,5	16,7	0,8	0,9	0,9
Administrasjon	89	83	89	7,9	0,6	0,2	0,2	0,2
Annet	150	155	159	2,8	5,9	0,3	0,3	0,3
Legeårsverk i komm.helsetj. etter avtaleform³	4 751	4 837	5 020	3,8	5,7	9,7	9,7	9,9
Næringsdrivende fastleger	3 468	3 520	3 605	2,4	4,0	7,0	7,1	7,1
Kommunalt tilsatte leger	695	756	835	10,5	20,1	1,4	1,5	1,7
Turnuskandidater	448	432	448	3,8	0,0	0,9	0,9	0,9
Næringsdrivende utenfor fastlegeordn.	140	129	132	2,0	-5,7	0,3	0,3	0,3

¹ SSB Statistikkbanken tabell 09457. Spesialisthelsetjenesten. Avtalte årsverk etter helse- og sosialfaglig utdanning og tjenesteområde. Inklusive private spesialister, ambulanse og rehabilitering.

² SSB/Helsedirektoratet Samdata spesialisthelsetjenesten 2012 - tabell 1.2

³ SSB Statistikkbanken tabell 03807. Legeårsverk i kommunehelsetjenesten etter virkeområde og avtaleform

5.4 Sykepleierårsverk i helse- og omsorgstjenestene

Tabell 5.3 og figur 5.2 viser sykepleierårsverksutviklingen i helse- og omsorgstjenestene fra 2010 til 2012, herunder årsverk i spesialist-, pleie- og omsorgstjenestene og årsverk i forebygging, helsestasjon og skolehelse-tjeneste. Tabellen viser også årsverksutviklingen i enkelte områder for vernepleiere, jordmødre og helsesøstre.

Fra 2010 til 2012 var veksten i årsverk for sykepleiere i spesialisthelsetjenesten omtrent 4 prosent, eller i underkant av 1400 årsverk. Den prosentvise veksten var særlig sterk i TSB med en prosentvis vekst i perioden på 24 prosent. Veksten i reelle årsverk var størst i somatisk spesialisthelsetjeneste (eksklusiv rehabilitering) med en vekst på over 1000 årsverk. Vi ser av tabellene at årsverksinnsatsen fra sykepleiere innen psykisk helsevern i spesialisthelsetjenesten gikk ned med 1 prosent fra 2011 til 2012.

I pleie- og omsorgstjenestene økte årsverksinnsatsen fra sykepleiere og vernepleiere med 10 prosent, eller 3000 årsverk, fra 2010 til 2012. Årsverksinnsatsen fra både psykiatriske og geriatriske sykepleiere, og sykepleiere med annen spesialistutdanning/videreutdanning økte kraftig i perioden. Økningen var henholdsvis 13, 18 og 20 prosent eller 160, 230 og 420 årsverk. Andre sykepleiere hadde også sterk vekst på omtrent 8 prosent, eller 1550 årsverk. For vernepleiere i pleie- og omsorgstjenesten var den tilsvarende veksten over 11 prosent, eller omtrent 650 årsverk.

Fra 2010 til 2012 var årsverksveksten for sykepleiere i forebygging, helsestasjons- og skolehelsetjeneste i underkant av 6 prosent, eller 150 årsverk. Det var i perioden en sterk vekst i årsverk fra helsesøstre med en prosentvis vekst på omtrent 9 prosent. For jordmødre var den tilsvarende teksten i underkant av 5 prosent. For andre sykepleiere var det en nedgang i årsverksinnsatsen på 7 prosent, eller 35 årsverk.

Tabell 5.3 Sykepleierårsverk i helse- og omsorgstjenestene 2010-2012

	Totalt (N=)			Prosent endring		Årsverk per 10 000 innbyggere		
	2010	2011	2012	2011-12	2010-12	2010	2011	2012
Sykepleiere i spesialisthelsetjenesten ¹	33 751	34 786	35 136	1,0	4,1	69	70	70
Somatisk spes.helsetj. ekskl. rehab. ²	26 071	26 775	27 082	1,1	3,9	53	54	54
Psykisk helsevern ²	5 977	6 191	6 141	-0,8	2,7	12	12	12
TSB ²	748	850	925	8,8	23,6	2	2	2
Sykepleiere og vernepl. i pleie og omsorgstj. ³	30 074	31 465	33 086	5,2	10,0	61	63	66
Psykiatrisk sykepl. i pleie og omsorg	1 255	1 323	1 417	7,1	13,0	3	3	3
Geriatrisk sykepl. i pleie og omsorg	1 322	1 472	1 553	5,5	17,5	3	3	3
Sykepl.annen spes./vd. utd. i pleie og omsorg	2 096	2 308	2 518	9,1	20,1	4	5	5
Andre sykepleiere i pleie og omsorg	19 569	20 263	21 114	4,2	7,9	40	41	42
Vernepleiere i pleie og omsorg	5 832	6 099	6 483	6,3	11,2	12	12	13
Sykepleiere i foreb., helsestasj./skolehelsetj. ⁴	2 748	2 806	2 898	3,3	5,5	6	6	6
Jordmødre	267	269	279	3,8	4,6	1	1	1
Helsesøstre	1 963	2 069	2 136	3,2	8,8	4	4	4
Andre sykepleiere	518	468	483	3,2	-6,8	1	1	1

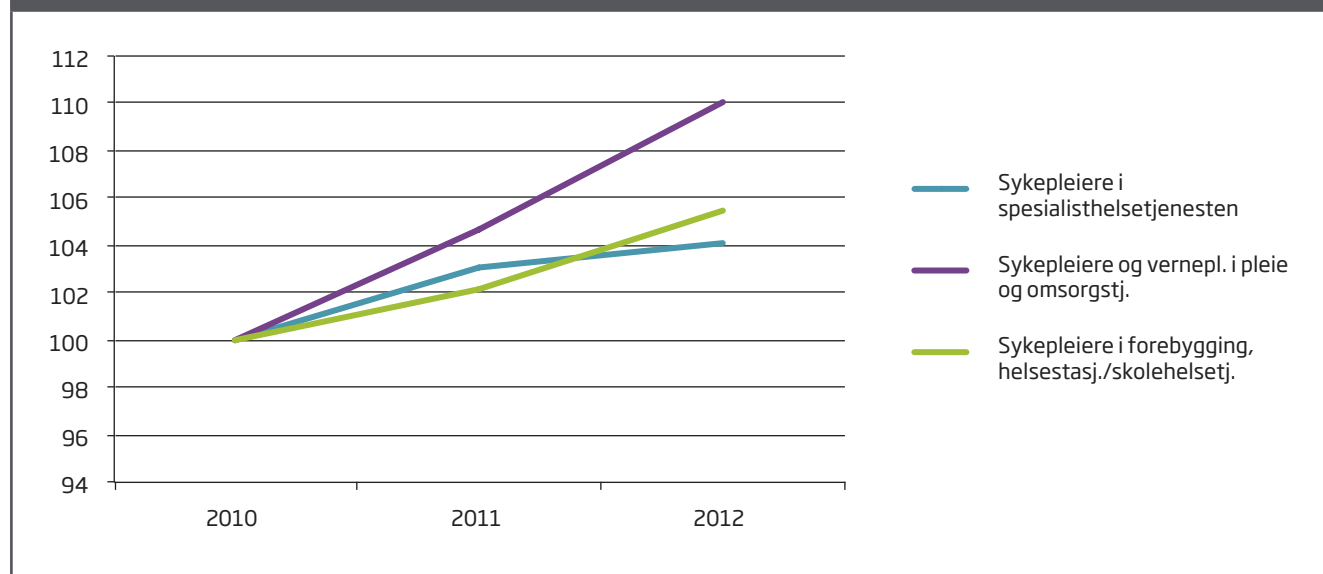
¹ SSB Statistikkbanken tabell 09457. Spesialisthelsetjenesten. Aftalte årsverk etter helse- og sosialfaglig utdanning og tjenesteområde. Inklusive private spesialister, ambulanse og rehabilitering.

² SSB/Helsedirektoratet Samdata spesialisthelsetjenesten 2012 - tabell 1.2

³ SSB Statistikkbanken tabell 09934. Årsverk etter pleie og omsorgstjenesten etter utdanning.

⁴ SSB Statistikkbanken tabell 07798. E1 Konsern. Kommunehelsetjeneste. KOSTRA funksjon 232.

Figur 5.2 Prosentvis vekst i sykepleierårsverk i helse- og omsorgstjenester 2010-2012 (2010=100).

¹ Data fra Norsk pasientregister

² Data for SSB-IPLOS

³ Data fra KUHR-HELFO

5.5 Årsverksinnsatsen i helseregionene

Endringer i årsverk totalt

Tabell 5.4 og figur 5.3 viser endringene i årsverk i helse- og omsorgstjenestene i perioden 2010 til 2012 etter region.

Den prosentvis årsverksveksten i somatisk spesialisthelsetjeneste fra 2010 til 2012 var størst i helseregion Midt-Norge med en vekst på 4 prosent. Utviklingen i årsverk i de andre regionene er tilnærmet likt med en økning på i underkant av 3 prosent.

I helseregionene Sør-Øst og Midt-Norge var den prosentvise årsverksveksten i pleie- og omsorgstjenestene større enn i den somatiske spesialisthelsetjenesten, med en vekst på omtrent 5 prosent. I Vest og Nord var den prosentvise veksten i somatisk spesialisthelsetjenesten noe høyere enn i pleie- og omsorgstjenestene.

Tabell 5.4 Endringer i årsverk i helse- og omsorgstjenester 2010-2012 etter region

	Årsverk totalt 2012 (N=)				Prosent endring 2010-2012			
	Sør-Øst	Vest	Midt-Norge	Nord	Sør-Øst	Vest	Midt-Norge	Nord
Somatisk spes.helsetj. totalt ¹	37 139	13 770	9 810	8 089	2,6	2,9	4,0	2,5
Pleie og omsorgstjenester totalt ²	68 515	27 245	19 530	15 890	4,9	1,7	5,1	2,3
Forebygging, helsestasjon og skolehelse totalt ³	2 088	788	558	442	10,8	1,2	8,3	1,6
Legeårsverk i som. Spes.helsetj. ⁴	5 569	2 055	1 411	1 246	7,0	5,7	8,2	3,7
Legeårsverk i komm.helsetj. ⁵	2 732	1 004	686	573	6,0	6,4	4,5	5,1
Virkeområde diagn., behandl. og rehab.	2 255	801	558	460	4,8	6,6	4,0	4,5
Virkeomr. inst for eldre og funksjonsh.	253	105	62	49	17,9	13,7	16,7	16,9
Næringsdrivende fastleger	2 074	713	515	285	4,5	5,7	3,0	-0,4
Kommunalt tilsatte leger	371	181	92	188	21,9	16,2	22,9	18,5
Sykepleiere i som. spes.helsetj. ⁶	14 436	5 257	4 275	3 112	3,4	4,5	4,6	4,2
Sykepleiere og vernepl. pleie og omsorg ⁷	13 359	5 816	4 218	3 209	12,0	7,6	8,5	15,8
Sykepl. i foreb., helsestasj., skolehelsetj. ⁸	1 534	612	401	351	11,4	8,5	9,6	0,9

¹ SSB/Helsedirektoratet Samdata spesialisthelsetjenesten 2012 - tabell 10.1

² SSB Statistikkbanken tabell 07790. F1 Konsern. Pleie og omsorgstjenester

³ SSB Statistikkbanken tabell 07798. E1 Konsern. Kommunehelsetjeneste

⁴ SSB/Helsedirektoratet Samdata spesialisthelsetjenesten 2012 - tabell 10.1

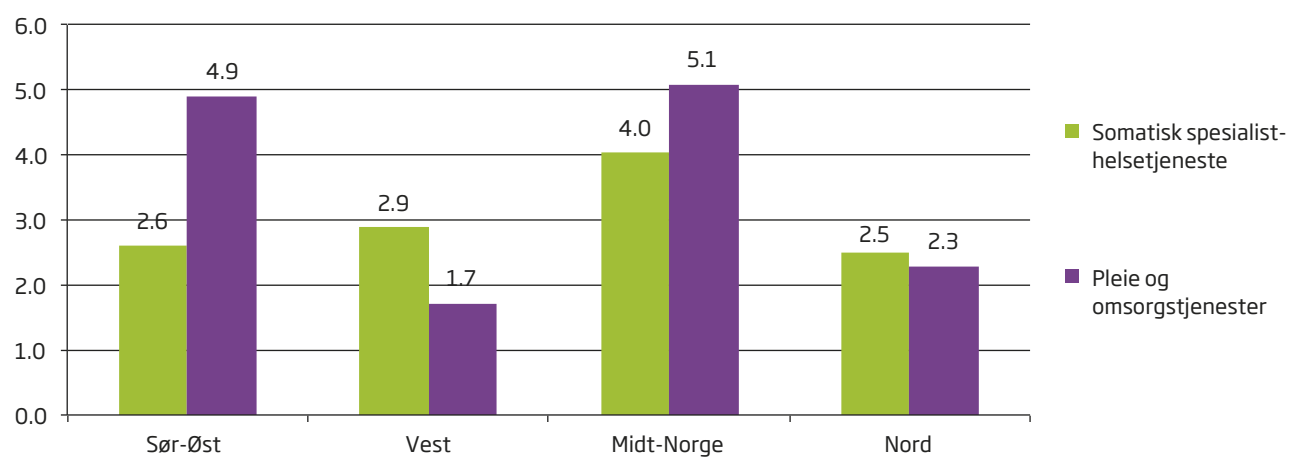
⁵ SSB Statistikkbanken tabell 03807. Legeårsverk i spesialisthelsetjenesten etter virkeområde og avtaleform

⁶ SSB/Helsedirektoratet Samdata spesialisthelsetjenesten 2012 - tabell 10.1

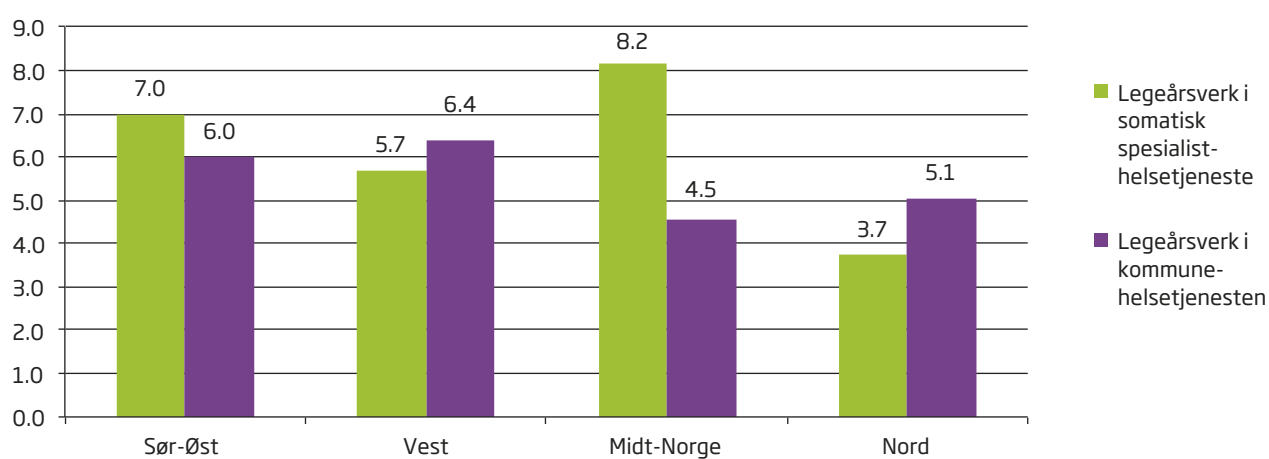
⁷ SSB Statistikkbanken tabell 09934. Årsverk etter pleie og omsorgstjenesten etter utdanning.

⁸ SSB Statistikkbanken tabell 07798. E1 Konsern. Kommunehelsetjeneste. KOSTRA funksjon 232, sum jordmødre, helsesøstre og andre sykepleiere.

Figur 5.3 Prosent endring i årsverksinnsats totalt i helse- og omsorgstjenester 2010-2012

Figur 5.4 Prosentvis endring i legeårsverk i helse- og omsorgstjenestene 2010-2012

Endringer i legeårverk i regionene 2010-12

Figur 5.4 viser endringene i legeårverk i helse- og omsorgstjenestene i perioden 2010 til 2012 etter region.

Årsverksveksten for leger i somatisk spesialisthelsetjeneste var sterk i alle regionene i perioden, men særlig i Midt-Norge og Sør-Øst med en på henholdsvis 8 og 7 prosent. For Vest og Nord var den tilsvarende veksten i underkant av 6 og 4 prosent. Vi ser imidlertid at legeårverksveksten i kommunehelsetjenesten i disse regionene var sterkere enn i den somatiske spesialisthelsetjenesten. I Midt-Norge og Sør-Øst var årsverksveksten for leger sterkere i den somatiske spesialisthelsetjenesten enn i kommunehelsetjenesten.

Endringer i sykepleierårverk i regionene 2010-12

Figur 5.5 viser prosent endring i sykepleierårverk i helse- og omsorgstjenestene i perioden 2010 til 2012 etter region.

Som det framgår av figuren har det vært en kraftig vekst i antall sykepleier- og vernepleierårverk innen pleie- og omsorgstjenestene i alle regioner fra 2010 til 2012.

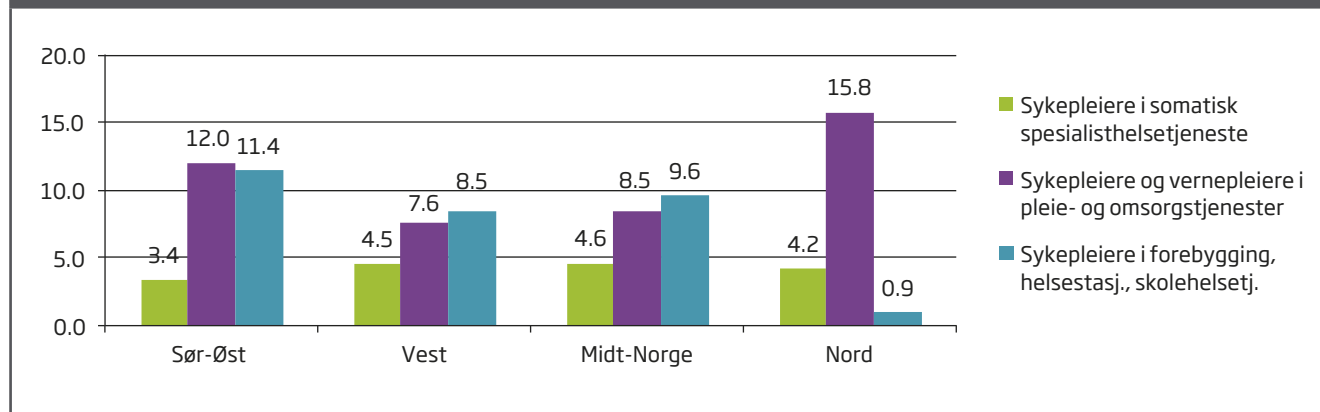
For kommunene i Sør-Øst og Nord var det en særlig sterk vekst på henholdsvis 12 og 16 prosent. Den tilsvarende veksten i Vest og Midt-Norge var i underkant av 8 og 9 prosent.

Antallet årverk for sykepleiere i forebygging, helsestasjons- og skolehelsetjeneste økte også i alle regioner fra 2010 til 2012. Vi ser imidlertid at veksten for kommunene i Nord var kun 1 prosent. I Sør-Øst, Vest og Midt-Norge var veksten mellom 9 og 11 prosent.

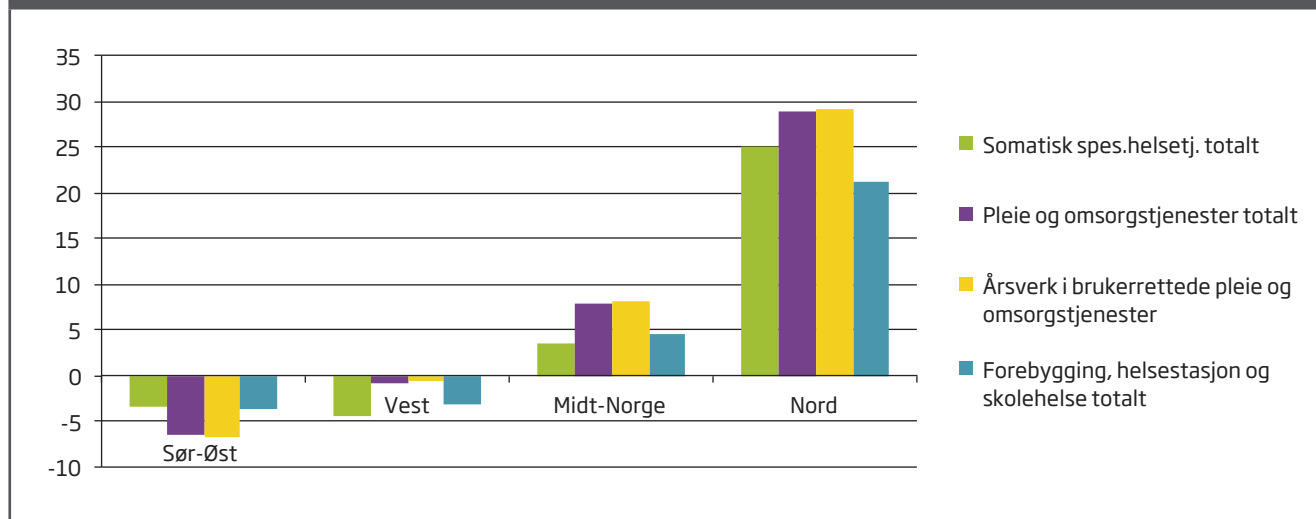
Alle regionene hadde også vekst i antall sykepleierårverk i somatisk spesialisthelsetjeneste. Helse Midt-Norge hadde sterkest vekst med i underkant av 5 prosent.

Årsverksveksten for sykepleiere var mye større i pleie- og omsorgstjenestene enn i somatisk spesialisthelsetjeneste i alle regionene. Vi ser også at veksten i sykepleierårverk i forebygging, helsestasjon- og skolehelsetjeneste er høyere enn i somatisk spesialisthelsetjenesten i alle regionene, med unntak av region Nord.

Figur 5.5 Prosentvis endring i sykepleierårverk i helse- og omsorgstjenestene 2010-2012

Figur 5.6 Årsverk i helse- og omsorgstjenester per 10 000 innbyggere etter region som prosent avvik fra landsgjennomsnittet i 2012 (landsgjennomsnittet=0).

5.6 Årsverk i helse- og omsorgstjenestene per 10 000 innbyggere

Tabell 5.5 viser årsverk i ulike helse- og omsorgstjenester i 2012 per 10 000 innbygger etter region. Tabellene 5.1-5.3 viser også utviklingen i årsverk per 10 000 innbyggere fra 2010 til 2012. Tallene viser at tilgjengeligheten til helsepersonell har vært stabil i perioden, selv om antallet årsverk har økt. Dette knyttes til at befolkningen også har vokst med 1,3 prosent i begge år.

Tall for årsverk per 10 000 innbyggere viser også til dels betydelige regionale forskjeller i tilgjengeligheten til helsepersonell. Dette framkommer særlig godt i figur 5.6 som viser årsverksrater som avvik fra landsgjennomsnittet. Landsgjennomsnittet er satt lik 0. Figuren viser at region Nord har høyest antall årsverk per 10 000 innbyggere i både spesialisthelsetjenesten og i primærhelsetjenestene. Dette kan knyttes til de store geografiske områdene regionen skal dekke og hvordan tjenestene er organisert for å kunne tilby gode tjenester til en spredtbyggd befolkning, samt regionale forskjeller i behov for helsetjenester (NOU 2008:2). Vi ser videre at Midt-Norge

har høyere nivå av årsverk per 10 000 innbyggere enn Vest og Sør-Øst. Dette gjelder særlig for pleie og omsorgstjenester. Totalt for regionene Sør-Øst og Vest er tilgjengeligheten til helsepersonell rundt eller noe lavere enn landsgjennomsnittet, men det er også store variasjoner mellom helseforetaksområder og kommuner innad i disse regionene (se tabell 5.6).

I siste tabell i kapitlet (tabell 5.6) viser vi forskjeller mellom kommunegruppene i legeårsverk i kommunehelsetjenesten, årsverk for brukerrettede tjenester innen pleie- og omsorg, samt årsverk i forebygging, på helsestasjoner og i skolehelsetjenesten. Tabellen viser at små kommuner i alle regioner har et høyere nivå av legeårsverk, årsverk i pleie og omsorg, samt årsverk i forebygging, helsestasjon og skolehelsetjeneste per innbygger enn større kommuner. Dette er også illustrert i figur 5.7. I denne figuren er nivået av årsverk per innbygger relatert til landsgjennomsnittet som er satt lik 0.

Figur 5.7 Relativt nivå av årsverk per innbygger 2012 for utvalgte helse- og omsorgstjenester etter kommune-størrelse. (Landsgjennomsnitt=0).

Tabell 5.5 Årsverk i helse- og omsorgstjenestene 2012 per 1000 innbygger etter region

	Årsverk per 10 000 innbyggere 2012				
	Sør-Øst	Vest	Midt-Norge	Nord	Totalt
Somatisk spes.helsetj. totalt ¹	131,6	130,0	140,8	170,4	136,2
Pleie og omsorgstjenester totalt ²	242,9	257,3	280,4	334,8	259,7
Brukerrettede pleie- og omsorgstjenester	230,8	245,7	267,0	319,1	247,2
Forebygging, helsestasjon og skolehelse totalt ³	7,4	7,4	8,0	9,3	7,7
Legeårsverk i som. spes.helsetj. ⁴	19,7	19,4	20,3	26,3	20,4
Legeårsverk i komm.helsetj. ⁵	9,7	9,5	9,9	12,1	9,9
Virkeområde diagn., behandl. og rehab.	8,0	7,6	8,0	9,7	8,1
Virkeomr. inst for eldre og funksjonsh.	0,9	1,0	0,9	1,0	0,9
Næringsdrivende fastleger	7,4	6,7	7,4	6,0	7,1
Kommunalt tilsatte leger	1,3	1,7	1,3	4,0	1,6
Sykepleiere i som. spes.helsetj. ⁶	51,2	49,6	61,4	65,6	53,6
Sykepleiere og vernepl.i pleie og omsorgstjenester ⁷	58,7	70,5	74,4	81,6	65,5
Sykepl. i forebygging, helsestasjoner, skolehelsetj. ⁸	5,4	5,8	5,8	7,4	5,7

¹ SSB/Helsedirektoratet Samdata spesialisthelsetjenesten 2012 – tabell 10.4

² SSB Statistikkbanken tabell 07790. F1 Konsern. Pleie og omsorgstjenester

³ SSB Statistikkbanken tabell 07798. E1 Konsern. Kommunehelsetjeneste

⁴ SSB/Helsedirektoratet Samdata spesialisthelsetjenesten 2012 – tabell 10.4

⁵ SSB Statistikkbanken tabell 03807. Legeårsverk i spesialisthelsetjenesten etter virkeområde og avtaleform

⁶ SSB/Helsedirektoratet Samdata spesialisthelsetjenesten 2012 – tabell 10.4

⁷ SSB Statistikkbanken tabell 09934. Årsverk etter pleie og omsorgstjenesten etter utdanning.

⁸ SSB Statistikkbanken tabell 07798. E1 Konsern. Kommunehelsetjeneste. KOSTRA funksjon 232, sum jordmødre, helsesøstre og andre sykepleiere.

Tabell 5.6 Årsverk per 10 000 innbyggere i helse- og omsorgstjenester etter kommunegrupper 2010-2012: Leger i kommunehelsetjenesten, brukerrettede årsverk i pleie- og omsorgstjenesten og årsverk i forebygging, skolehelsetjenesten og på helsestasjoner.

		Leger i kommunehelsetj. per 10 000 innb. ¹			Årsverk i brukerrettet tjeneste innen pleie- og omsorg per 10 000 innb. ²			Årsverk i forebygging, helsestasjon og skolehelsetj. per 10 000 innb. ³		
		2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Region	Sør-Øst	9,4	9,4	9,7	226	230	231	6,9	7,2	7,4
	Vest	9,2	9,3	9,5	248	245	246	7,6	7,7	7,4
	Midt-Norge	9,7	9,4	9,9	260	262	267	7,6	7,6	8,0
	Nord	11,7	11,8	12,1	315	319	319	9,3	9,1	9,3
	Totalt	9,6	9,6	9,9	244	246	247	7,3	7,5	7,7
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	12,3	12,3	12,7	306	309	317	8,3	8,4	8,5
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	8,8	8,7	9,1	241	246	250	7,3	7,4	7,7
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	9,1	9,0	9,2	263	264	273	7,9	7,9	8,0
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	8,7	8,8	9,1	216	225	225	6,5	7,0	6,9
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	9,5	9,8	10,0	252	249	257	6,3	6,7	7,0
	Storby ekskl. Oslo	8,8	8,8	9,4	227	232	230	7,6	8,2	8,3
	Oslo	10,0	10,1	9,8	170	174	169	5,8	5,9	6,5
Vest	Under 5 000 innb.	13,1	12,9	13,3	331	332	340	8,6	8,4	9,0
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	9,4	9,7	9,7	265	266	266	7,6	7,6	7,6
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	9,9	9,9	10,2	263	268	271	6,9	6,5	6,9
	Over 20 000 innb.	7,1	7,4	7,7	207	207	213	4,8	5,6	5,4
	Storby	8,6	8,8	8,9	230	222	218	8,3	8,4	7,7
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	12,2	12,0	12,3	349	351	356	8,6	8,4	8,7
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	9,7	9,3	10,2	256	260	266	7,4	7,4	8,1
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	9,2	9,2	9,7	259	252	264	8,8	9,7	10,5
	Over 20 000 innb.	9,0	8,9	9,2	258	264	263	8,6	8,0	8,7
	Storby	8,5	8,5	8,3	205	207	212	5,9	6,4	6,2
Nord	Under 5 000 innb.	16,0	16,7	17,1	414	419	418	8,6	7,9	8,4
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	11,6	11,5	12,2	296	303	304	9,0	9,2	9,0
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	11,6	11,8	11,9	335	339	338	11,2	10,9	10,9
	Over 20 000 innb.	7,0	6,9	6,9	274	273	270	10,5	10,6	11,3
	Storby	10,1	10,4	10,1	197	199	210	7,3	7,4	7,0

6

Årsverk innenfor psykisk helse og rus

Det er langt flere årsverk innenfor psykisk helse enn på rusfeltet, ca. fire ganger så mange årsverk totalt. Innenfor rusfeltet går det omtrent like mange årsverk til kommunalt rusarbeid som til spesialisthelsetjenesten, mens tilnærmet to tredjedeler av årsverkene innenfor psykisk helsefeltet går til spesialisthelsetjenesten (PHV).

Det er regionale forskjeller i antall årsverk både på psykisk helse- og rusfeltet. Kommuner og spesialisthelsetjeneste i nord har flere årsverk per innbygger på disse områdene enn andre regioner.

Små kommuner med færre enn 5 000 innbyggere har jevnt over flere årsverk per innbygger i kommunalt psykisk helsearbeid enn større kommuner. Det er en tydelig tendens til at disse små kommunene, med unntak av de i nord, bruker færre årsverk i spesialisthelsetjenesten (PHV) per innbygger sammenlignet med større kommuner innenfor samme helseregion.

Årsverksinnsatsen innen psykisk helsevern (spesialisthelsetjenesten) for både voksne og barn økte i løpet av opptrappingsperioden (1998–2008), men har deretter hatt noe nedgang. Innenfor kommunalt psykisk helsearbeid for voksne har antall årsverk holdt seg relativt stabilt gjennom siste femårsperiode, mens det for tjenester rettet mot barn og unge har vært en nedgang. Både innen tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB) og kommunalt rusarbeid (KRA) har antall årsverk økt i løpet av de siste årene.

En stadig større andel av årsverkene innen kommunalt psykisk helsearbeid til voksne går til fast personell ved boliger. Denne endringen kan skyldes at det stadig blir kortere oppholdstid i spesialisthelsetjenesten og at flere pasienter/brukere derfor har behov for et kommunalt døgntilbud med fast personell.

En større andel av årsverkene innenfor kommunalt psykisk helsearbeid rettet mot barn og unge går nå til tjenester innen helsestasjon- og skolehelsetjeneste, mens en redusert andel av årsverkene går til andre tjenester.

I TSB er døgnplasskapasiteten redusert de siste årene (2011- 2012). Det har derimot vært en betydelig økning i antall årsverk i poliklinisk/ambulant virksomhet innen TSB.

Både på psykisk helse- og rusfeltet har flertallet av de ansatte høyere utdanning, både på kommune- og spesialisthelsetjenestenivå. Andelen med høy utdanning er likevel noe høyere i spesialisthelsetjenesten enn i kommunehelsetjenesten.

Over 60 prosent av kommunene opplever at samarbeidet med spesialisthelsetjenesten både på systemnivå og samarbeidet rundt den enkelte pasient fungerer godt.

6.1 Nasjonale tall

Det var totalt 32 205 årsverk innenfor psykisk helsevern og kommunalt psykisk helsearbeid i 2012. 62,9 prosent av årsverkene var innenfor spesialisthelsetjenesten, mens 37,1 prosent var innenfor kommunalt psykisk helsearbeid. Ser vi særskilt på årsverkene innenfor psykisk helsevern, viser tallgrunnlaget at 83 prosent av årsverkene var rettet mot voksne, og de resterende 17 prosentene var innenfor tjenester for barn og unge (0-17 år). I kommunalt psykisk helsearbeid var 78 prosent rettet mot voksne og 22 prosent rettet mot barn og unge. Av den totale årsverksinnsatsen innenfor psykisk helse i 2012 var 80,5 prosent rettet mot voksne og 19,5 prosent rettet mot barn og unge. Velger vi å se på antall årsverk per 10000 innbygger basert på befolkningsgrunnlaget innenfor de aktuelle aldergruppene 0-17 år og 18 år og eldre, viser beregninger på landsbasis at det samlet sett er 66,3 årsverk per 10000 innbygger rettet mot voksne og 56,1 årsverk per 10 000 innbygger rettet mot barn og unge.

Innenfor tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelemisbruk (TSB) og kommunalt rusarbeid er det langt færre årsverk enn innenfor psykisk helse. Samlet sett viser tallgrunnlaget for 2012 at det var 7 969 registrerte årsverk hvorav 50,9 prosent var innenfor kommunalt rusarbeid og 49,1 prosent var i TSB. Innenfor TSB kategoriseres ikke årsverkene etter hvorvidt de ytes overfor pasienter i spesifikke aldersgrupper, mens resultatene fra en kartlegging av årsverk innen kommunalt rusarbeid viser at 15 prosent av årsverkene er knyttet til tiltak/tjenester som retter seg spesifikt mot personer i aldersgruppen 15-25 år. Samlet for TSB og kommunalt rusarbeid er det 19,6 årsverk per 10 000 innbygger.

6.2 Regionale variasjoner

Tabell 6.1 viser regionale forskjeller i årsverk innen psykisk helsevern og kommunalt psykisk helsearbeid. Helse Nord har flest årsverk per innbygger både innenfor psykisk helsevern for voksne og i psykisk helsevern for barn og unge. Helse Midt-Norge har færrest årsverk per innbygger i psykisk helsevern for voksne, mens Helse Vest har færrest årsverk for barn og unge. Innen kommunalt psykisk helsearbeid har kommuner i Vest- og Sør-Øst færrest årsverk per innbygger (22 per 10 000 innbygger), mens Nord og Midt-Norge ligger betydelig høyere med henholdsvis 28 og 29 årsverk per 10 000 innbygger.

Når vi sammenfatter registrerte årsverk innenfor TSB og rapporterte årsverk innen kommunalt rusarbeid i forhold til region (tabell 6.2), finner vi at det er flest årsverk per innbygger i Nord (22 årsverk per 10 000 innbyggere). Deretter følger Sør-Øst med 21 årsverk per 10 000 innbyggere, region Vest med 19 og til slutt Midt-Norge med 17 årsverk per 10 000 innbyggere. Ser vi kun på årsverkene innenfor TSB, er det flest årsverk per innbygger i Helse Sør-Øst. Tett bak følger Helse Nord med dekningsgrad på 10 årsverk per 10 000 innbygger. Færrest årsverk i TSB per 10 000 innbyggere er det i Helse Vest (8,7) og Helse Midt-Norge (8,5).

6.3 Årsverksinnsats og kommunestørrelse

Data på årsverksinnsats i psykisk helsevern og psykisk helsearbeid viser at småkommuner tenderer til å ha flere årsverk per innbygger innen psykisk helsearbeid og bruker mindre tjenester innen spesialisthelsetjenesten (PHV) enn større kommuner. Disse små kommunene bruker derfor en mindre andel av årsverkene innen psykisk helsevern enn større kommuner med færre årsverk innen kommunalt psykisk helsearbeid.

I en rapport fra SINTEF foreslås det at tendensen til at små kommuner generelt har flere årsverk per 10000 innbygger innenfor psykisk helsearbeid kan skyldes smådriftsulemper versus stordriftsfordeler og ulike behov i befolkningen¹.

For rusfeltet lar ikke årsverkene innenfor TSB seg fordele på kommunenivå blant annet fordi pasientdata fremdeles suppleres av institusjonsstatistikk fra SSB². Ser vi imidlertid på antall årsverk per 10000 innbygger i kommunalt rusarbeid i forhold til kommunestørrelse, så ser vi motsatt tendens enn det som var tilfelle for kommunalt psykisk helsearbeid. De minste kommunene i Sør-Øst, Vest og Midt-Norge har færre årsverk per innbygger enn de større kommunene i sine regioner.

6.4 Utviklingen i årsverk

Årsverksinnsatsen innen psykisk helsevern for voksne økte under opptrappingsplanperioden fra 1999 til 2008, og var ved opptrappingsplanens slutt på totalt 16 726 årsverk. Korrigert for veksten i befolkningen, økte personellinnsatsen i det psykiske helsevernet for voksne med 13 prosent i denne perioden. Fra 2008 til 2012 viser personelltallene i psykisk helsevern for voksne nedgang fra 45,3 årsverk per 10 000 innbygger i 2008 til 42,4 årsverk for 2012.

Årsverksinnsatsen innen psykisk helsevern for barn og unge hadde en enda større vekst under opptrappingsplanen enn for voksne, og hadde totalt 3763 årsverk i 2008. Etter opptrappingsplanens slutt har det vært noe nedgang i årsverksinnsatsen både hvis man ser på totalen og i rater per 10 000. I 2012 var det totalt 3593 årsverk innen psykisk helsevern for barn og unge.

Innenfor kommunalt psykisk helsearbeid er utviklingen i årsverksinnsats noe ulikt i forhold til om tjenestene er rettet mot voksne eller barn og unge. Utviklingen er relativt uendret fra 2011–2012 for årsverk innenfor tjenester/tiltak rettet voksne; fra 9 326 årsverk i 2011 til 9 267 årsverk i 2012 (-0,6 prosent). Over en femårsperiode har det vært en vekst på 2,2 prosent i antall årsverk i tjenester/tiltak rettet mot voksne. Årsverksutviklingen innenfor tjenester/tiltak overfor barn og unge viser en noe annen tendens. Fra 2011 til 2012 var det en rapportert økning på 2,8 prosent i antall årsverk. Men ser vi utviklingen over en femårsperiode (2007–2012) vises det seg at det har vært en reduksjon i antall årsverk på 9,2 prosent; fra 2961 til 2688.

I TSB har det vært en økning på 18,1 prosent i antall årsverk i perioden 2009–2012. Fra 2011 til 2012 var det en prosentvis økning på 3,8 prosent i antall årsverk. Innenfor kommunalt rusarbeid har antall rapporterte årsverk økt med 9,6 prosent i perioden 2010–2012.

1) *Kommunale tiltak i psykisk helsearbeid 2012 (IS-8). Sintef Teknologi og samfunn, avd. Helse (Ose, S. & Slettebak, R.), 2013*

2) *Samdata 2012*

6.5 Endringer i organiseringen av behandlings-tilbudet

Både innenfor psykisk helsevern for voksne og psykisk helsevern for barn og unge har det fra opptrappingsplanens start og frem til 2012 vært en forskyving av årsverk fra døgnavdelinger til mer ambulant og poliklinisk virksomhet.

Innenfor kommunalt psykisk helsearbeid er det ulik utvikling i organiseringen av tilbudet for voksne versus barn og unge. For årsverkene som knyttes til *voksne* øker andelen årsverk som går til fast personell i boligtilbud; I perioden 2007–2012 økte antall årsverk som inngår i bolig med fast personell med 14,5 prosent for denne gruppen, mens årsverksinnsatsen totalt for voksne i samme periode kun økte med 2,2 prosent. I en rapport fra SINTEF³ vurderes det om utviklingen er en konsekvens av redusert behandlingstid i spesialisthelsetjenestens døgninstitusjoner, og at flere pasienter/brukere nå har behov for et kommunalt døgntilbud med fast personell enn tidligere. Totalt brukes 45,2 prosent av årsverksinnsatsen innenfor kommunalt psykisk helsearbeid overfor voksne til bolig med fast personell. Utviklingen innenfor årsverk i kommunalt psykisk helsearbeid rettet mot *barn og unge* viser at andel årsverk som disponeres i helsestasjons- og skolehelsetjeneste har økt fra 34,6 prosent av totalt antall årsverk i 2007 til 39,4 prosent av totalt antall årsverk i 2012. Motsatt tendens ser vi i andre tiltak/tjenester innenfor kommunalt psykisk helsearbeid overfor barn og unge. Andel årsverk som går til behandling, oppfølging, rehabilitering og miljøarbeid overfor barn og unge er redusert fra 54,2 prosent i 2007 til 51,7 prosent i 2012, og årsverk som ytes innenfor aktiviteter, kultur- og fritidstiltak overfor barn og unge utgjør en mindre andel av samlede årsverk i 2012 (8,9 prosent) enn det som var tilfelle i 2007 (11,2 prosent).

I rapporten fra SINTEF beskrives sammenhengen mellom utvikling i årsverksinnsats og fordeling av de samlede årsverkene innenfor kommunalt psykisk helsearbeid på følgende måte:

«Det observeres en nedgang i årsverksinnsats i kommunalt psykisk helsearbeid rettet mot barn og unge. Mange kommuner melder om store utfordringer knyttet til å få prioritert å komme tidlig inn i forhold til barn og unge med psykiske vansker. Dette må ses i sammenheng med utfordringene i tjenester til voksne, fordi en økende andel av årsverkene i kommunene ser ut til å gå til tjenester og tiltak til voksne. Dette har igjen sammenheng med nedleggelse av døgnplasser i spesialisthelsetjenesten»

(«Kommunale tiltak i psykisk helsearbeid 2012», Ose & Slettebak, SINTEF 2013)

I tverrfaglig spesialistbehandling for rusmiddelmisbruk er døgnplasskapasiteten redusert når vi ser på perioden 2011–2012, mens det i samme tidsperiode har vært en betydelig økning i antall årsverk innen poliklinisk/ambulant virksomhet. I 2011 var 22,8 prosent av årsverkene i TSB innenfor poliklinisk virksomhet, mens det i 2012 var 24 prosent innenfor poliklinisk/ambulant virksomhet. Innen kommunalt rusarbeid går 30 prosent av årsverkene til oppfølgingstjenester i bolig, mens det går mindre andeler til andre tjenester som ruskonsulent-tjenester (22 prosent) og tjenester/tiltak rettet mot ungdom og unge voksne (15 prosent). I perioden 2010–2012 har andelen årsverk som går til oppfølgings-tjenester i bolig vært stabil.

3) *Kommunale tiltak i psykisk helsearbeid 2012 (IS-8). Sintef Teknologi og samfunn, avd. Helse (Ose, S. & Slettebak, R.), 2013*

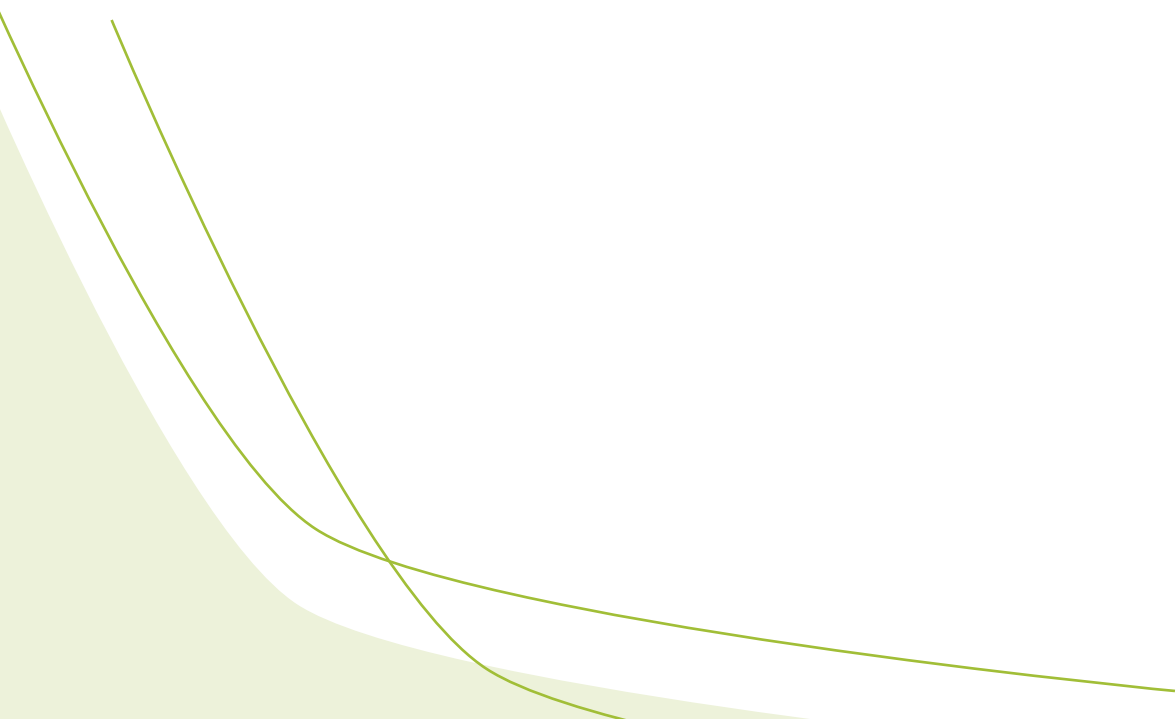
Kompetanse i tjenestene

Samlet for psykisk helsevern i 2012 utgjorde leger, psykologer og syke- og vernepleiere en betydelig andel (55,4 prosent) av den totale årsverksinnsatsen (SAM-DATA 2012). I tillegg til denne helsefaglige kompetansen var det også en betydelig andel sosialfaglig kompetanse i tjenesten (6,7 prosent barnevernspedagoger og sosionomer). Utover disse personellkategoriene var det også registrert en vesentlig andel årsverk i kategoriene «annet helsepersonell» (11 prosent) og «annet personell med høyskoleutdanning» (5 prosent). Samlet sett utgjør de ovenstående årsverkene med høyere utdanning 78,1 prosent av den samlede årsverksinnsatsen innenfor psykisk helsevern.

Kompetansenivået blant personell innenfor kommunalt psykisk helsearbeid er også høyt, og det er en positiv utvikling å spore både innen årsverkene som ytes overfor voksne og for årsverkene i tjenester/tiltak overfor barn og unge. I 2012 hadde 57 prosent av personellet i tjenester/tiltak overfor voksne høyskoleutdanning/ universitetsutdanning, mot en andel på 54 prosent i 2007. Innenfor tjenester rettet mot barn og unge hadde 84 prosent høyskoleutdanning/ universitetsutdanning i 2012, en økning fra 80 prosent i 2007. I 2012 var det 260 psykologårsverk innen kommunalt psykisk helsearbeid, hvorav 214 av årsverkene var i tjenester rettet mot barn og unge. Fra 2007 til 2012 har antall psykologer i kommunen økt med 45 prosent, fra 179 årsverk i 2007 til 260 i 2012.

Andel årsverk med helse -og sosialfaglig utdanning i TSB i 2012 utgjorde 74 prosent av den totale årsverksinnsatsen. Andelen personell med denne type utdanning var noe høyere innenfor de offentlige institusjonene sammenlignet med de private institusjonene, 79 prosent versus 67 prosent. Samlet sett har andel årsverk med helsefaglig kompetanse i TSB økt fra 39 til 45 prosent i perioden 2009-2012, mens andel årsverk med spesialisering har økt fra 26 til 31 prosent i samme periode. Andelen personell med sosialfaglig kompetanse i TSB holdt seg uendret på 16 prosent i perioden 2009-2012.

Innenfor kommunalt rusarbeid var andelen av årsverk med helse-/sosialfaglig høyskoleutdanning 64 prosent i 2012, tilsvarende som for 2011. Det er en svak positiv utvikling i andelen av disse årsverkene som innehar videreutdanning i rus og/eller psykisk helsearbeid. I 2011 var det 24 prosent av personellet innen kommunalt rusarbeid som hadde helse/sosialfaglig utdanning med videreutdanning i rus og/eller psykisk helsearbeid, mens det i 2012 var 26 prosent.

Samarbeid mellom kommune og spesialisthelsetjeneste⁴

I den årlige kartleggingen av psykisk helsearbeid i kommunene (IS-24) stilles det i 2012 spørsmål som berører samarbeidet mellom kommunalt psykisk helsearbeid og spesialisthelsetjenesten.⁵ Følgende spørsmål er blant annet inkludert;

Hvordan opplever dere at samarbeidet med spesialisthelsetjenesten rundt tjenestene til mennesker med psykiske lidelser

1. fungerer på systemnivå?
2. fungerer rundt den enkelte pasient?

I alt 95 prosent av landets kommuner svarte på disse to spørsmålene, og svarfordelingen er som vist prosentvis i stolpediagrammet under.

Generelt opplever flertallet av kommunene at samarbeidet både på systemnivå (60 prosent) og samarbeidet rundt den enkelte pasient (63 prosent) fungerer ganske godt eller svært godt. Det er kun 2-6 prosent som har vurdert at samarbeidet fungerer ganske dårlig eller svært dårlig. Det ble også kartlagt om kommunene opplevde å få tilstrekkelig veiledning fra spesialisthelsetjenesten. Ca. en tredjedel av kommunene ga tilbakemelding og de ikke

får tilstrekkelig veiledning fra spesialisthelsetjenesten, mens resten av kommunene er relativt fornøyd med veiledningen fra spesialisthelsetjenesten. Blant de kommunene som ikke opplever å få tilstrekkelig veiledning fra spesialisthelsetjenesten, utdypes dette blant annet med argumenter som:

- lav kapasitet i spesialisthelsetjenesten
- spesialisthelsetjenesten prioriterer ikke å gi veiledning
- spesialisthelsetjenesten mangler veilederkompetanse eller at veiledningen er for personavhengig og sporadisk
- kommunen selv har få ressurser til å etterspørre veiledning fra spesialisthelsetjenesten

Også i rapportering på kommunalt rusarbeid (IS-8) fra 2012 vurderes spesialisthelsetjenestens veiledning. På følgende spørsmål; i hvilken grad opplever du at kommunen får tilstrekkelig veiledning fra spesialisthelsetjenesten, er svarfordelingen for 402 kommuner gjengitt i stolpediagrammet under.

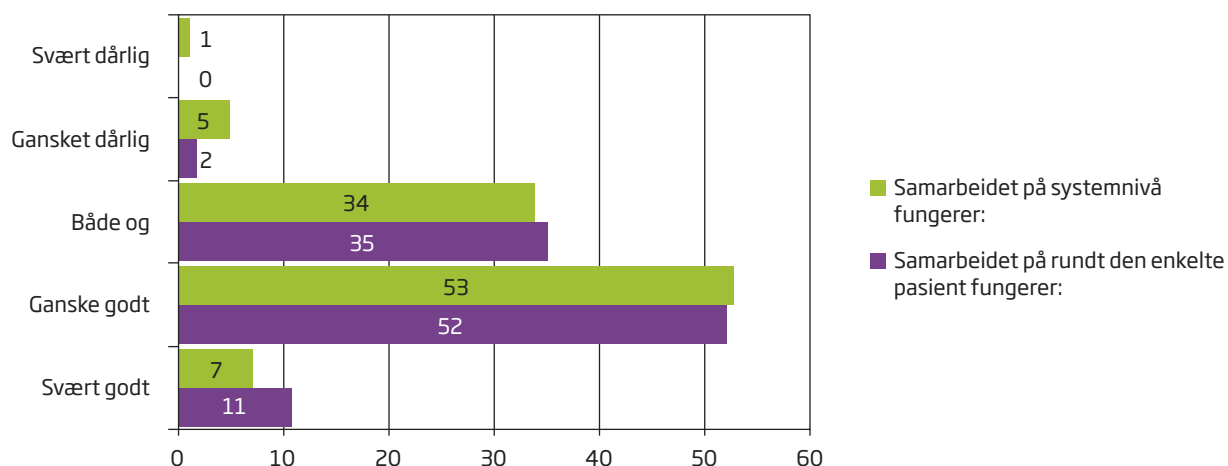
Resultatet viser at det var 37 prosent som vurderte at kommunen i stor eller svært stor grad fikk tilstrekkelig veiledning, 51 prosent vurderte at kommunen i noen grad fikk tilstrekkelig veiledning, mens kun 8 prosent vurderte at kommunen i liten grad fikk tilstrekkelig veiledning.

4) Informasjonen i dette kapitlet baserer seg på rapportene *Kommunale tiltak i psykisk helsearbeid 2012, IS-24* (Ose & Slettebak, SINTEF) og *Rapportering på kommunalt rusarbeid 2012, IS-8* (Rambøll)

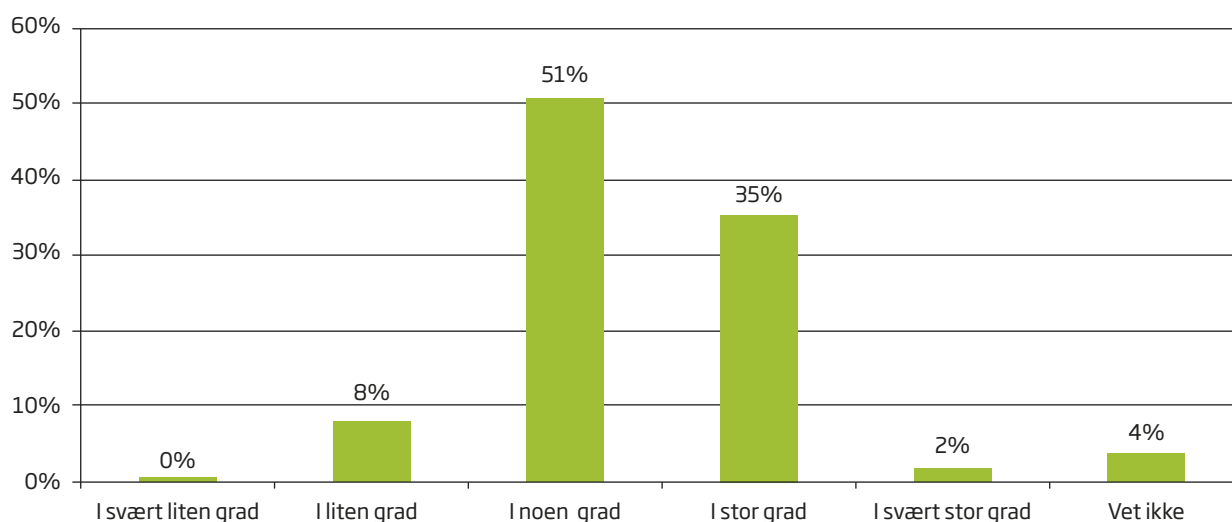
5) Det er SINTEF Teknologi og samfunn, avdeling Helse som har ansvaret for innsamling, kvalitetssikring og analyser av IS-24. Det er SINTEF som i samarbeid med Helsedirektoratet utvikler spørsmålene som inngår i kartleggingen. Helsedirektoratet er oppdragsgiver. Det er fagpersoner i kommunene som fyller ut IS-24-kartleggingsskjemaet (helsesjefer, psykiatrikoordinatorer, virksomhetsledere, fagansvarlige, kommunelege/bydelsoverlege, avdelingsledere og andre som er tett på tjenestene).

Figur 6.1 Prosentvis andel svar i ulike svarkategorier på to spørsmål om hvordan samarbeidet med spesialisthelsetjenesten fungerer på henholdsvis systemnivå og rundt den enkelte pasient. Det er ansatte i kommunalt psykisk helsearbeid som har svart på spørsmålene.

Figur 6.2 Prosentvis andel svar i ulike svarkategorier på spørsmål om kommunen får tilstrekkelig veiledning fra spesialisthelsetjenesten. Det er ansatte i kommunalt rusarbeid som har svart på spørsmålet.

Tabell 6.1 Totalt antall årsverk og antall årsverk per 10 000 innbyggere for voksne, barn og unge innen kommunalt psykisk helsearbeid (PHA) og psykisk helsevern (PHV) etter region 2012

		Sør-Øst	Vest	Midt-Norge	Nord	Totalt
Antall årsverk per 10000 innbyggere:						
PHA	Barn og unge	23,6	18,2	30,5	30,8	23,9
	Voksne	21,7	23,5	28,7	27,5	23,6
	Totalt	22,1	22,3	29,1	27,9	23,6
PHV	Barn og unge	32,8	27,0	31,0	41,0	32,0
	Voksne	41,9	41,8	40,0	49,9	42,4
	Totalt	39,9	38,3	38,0	48,0	40,1
Totalt PHA og PHV		65,8	51,6	68,3	74,3	64,0
Antall årsverk totalt (N=)						
PHA	Antall årsverk PHA barn og unge	1 441	457	472	318	2 688
	Antall årsverk PHA voksne	4 788	1 902	1 557	1 020	9 267
	Totalt antall årsverk PHA	6 229	2 359	2 029	1 339	11 955
PHV	Antall årsverk PHV barn og unge	2 015	675	479	424	3 593
	Antall årsverk PHV voksne	9 253	3 381	2 169	1 852	16 655
	Totalt antall årsverk PHV	11 268	4 056	2 649	2 276	20 248
Totalt PHA og PHV		17 497	6 415	4 678	3 615	32 205

Tabell 6.2 Totalt antall årsverk og antall årsverk per 10 000 innbyggere for voksne og barn og unge innen kommunalt rusarbeid (KRA) og tverrfaglig spesialist behandling for rusmiddelmisbruk (TSB) etter region 2012.

		Sør-Øst	Vest	Midt-Norge	Nord	Totalt
Per 10000 innb.	KRA	10,5	10,3	8,6	11,6	10,3
	TSB	10,7	8,7	8,5	10,4	10,0
	Totalt KRA og TSB	21,2	19,0	17,1	22,0	20,3
Totalt (N=)	Antall årsverk KRA	2 322	836	465	432	4 055
	Antall årsverk TSB	2 365	703	460	485	3 914
	Totalt antall årsverk KRA og TSB	4 687	1 539	925	917	7 969

Tabell 6.3 Antall årsverk per 10 000 innbyggere, fordelt etter kommunestørrelse for 2012 i de ulike regionene, hvor PHA viser tilgjengelig årsverk, mens PHV viser bruk av spesialisthelsetjenesten i de ulike kommunegruppene.

		Psykisk helsearbeid (PHA)	Psykisk helsevern (PHV)
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	29,3	33,5
	5 000-19 999 innb.	22,8	37,6
	Over 20 000 innb.	22,6	38,8
	Storby ekskl Oslo	24,6	41,2
	Oslo	16,3	44,7
Vest	Under 5 000 innb.	30,7	34,9
	5 000-19 999 innb.	24,5	39,3
	Over 20 000 innb.	24,0	32,1
	Storby	18,1	40,4
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	32,0	29,4
	5 000-19 999 innb.	25,9	33,6
	Over 20 000 innb.	28,3	40,5
	Storby	32,5	48,2
Nord	Under 5 000 innb.	42,1	47,0
	5 000-19 999 innb.	23,4	46,6
	Over 20 000 innb.	27,1	46,7
	Storby	13,8	54,8

Del II

Om samhandlingsreformen

7 Oppbygging av døgntilbud for øyeblikkelig hjelp i kommunene

Fra 1.1.2016 får kommunene ansvar for å gi innbyggerne sine tilbud om døgntilbud for øyeblikkelig hjelp. Den nye ordningen innebærer at en del akuttpasienter med behov for døgntilbud kan tas hånd om i kommunen istedenfor å bli innlagt på sykehus. I 2012 ble det etablert en tilskuddsordning for å støtte opp om etablering av det nye kommunale tilbudet. Helsedirektoratet har samlet inn rapporter om framdrift i det nye tjenestetilbudet fra kommuner som har mottatt tilskudd. Rapportene beskriver status for døgnplassene per 1. september 2013.

I alt har 206 av landets 428 kommuner mottatt tilskudd for å bygge opp et kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp. Den første aktivitetsrapporteringen viser at 154 kommuner har etablert et tilbud for sine innbyggere per 1. september 2013. Noen kommuner har etablert interkommunale tilbud, det vil si at to eller flere kommuner deler på ansvaret for å gi innbyggerne et kommunalt døgntilbud.

Tilbudet blir i hovedsak benyttet av eldre pasienter. Aldersgruppen over 67 år utgjør 75 prosent av pasientene, og gruppen mellom 80 og 89 år utgjør alene 37 prosent av den samlede pasientmengden. Tilbudet domineres av korte innleggelser. 79 prosent av innleggelsene er 3 dager eller kortere. 66 prosent av pasientene blir utskrevet til hjemmet, mens 13 prosent av innleggelsene gikk videre til sykehus.

Omfanget av innleggelser for øyeblikkelig hjelp i medisinske diagnoser på sykehus er lavere for de kommunene som var først i gang med et kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp enn for andre kommuner. Denne forskjellen var imidlertid også tilstede i 2010 og 2011, og kan derfor ikke knyttes direkte til opprettelsen av et kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp. Det var ingen vesentlig nedgang i innleggelser for ø-hjelp på sykehus for kommuner som startet opp et kommunalt døgn-tilbud for øyeblikkelig hjelp i 2012.

7.1 Innledning

I dette kapitlet gjøres det rede for status for etableringen av kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp. Innrapporterte data fra kommunene oppsummeres og gir et bilde av hvordan tilbudet så langt er bygd opp og benyttes.

Intensjonen med oppbyggingen av et kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp er å forebygge en sterk vekst i øyeblikkelig hjelp-innleggelser i spesialisthelsetjenesten som følge av økt antall eldre. Det er derfor også interessant å følge utviklingen i omfanget av slike innleggelser i spesialisthelsetjenesten over tid og sammenligne kommuner som har etablert et kommunalt døgntilbud og kommuner som enda ikke har kommet i gang med dette. I dette kapitlet analyseres derfor utviklingen i antall innleggelser for øyeblikkelig hjelp knyttet til medisinske diagnoser fra 2010 til 2013.

7.2 Status for kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp

Kommunene har startet oppbygging av nytt tilbud for å ta hånd om pasienter med behov for døgntilbud for øyeblikkelig hjelp. Oppbyggingen av tilbudet støttes gjennom egen tilskuddsordning for å gjøre kommunene i stand til å overholde ny forpliktelse i lovgivning som gjelder fra 1.1.2016. I henhold til Helse og omsorgstjenesteloven §3-5 gis kommunene da plikt til å tilby et øyeblikkelig hjelp døgntilbud. 206 av 428 kommuner har per 2013 mottatt tilskudd til øyeblikkelig hjelp døgntilbud. Første år for tilskuddsordningen var 2012 da 111 kommuner fikk tilskudd, mens 95 flere kommuner fikk tilskudd i 2013.

De kommunene som har mottatt tilskudd i 2012 og 2013 ble per 31. august bedt om å rapportere status for tilskuddsordningen i en egen rapportering til Helse- direktoratet. Denne rapporteringen gir et første bilde av hvordan tjenestetilbudet er bygd opp både med hensyn til administrative variable og informasjon om sammen- setning av pasientene. Driftsperioden for rapporterings- enhetene varierer fra ett år til 14 dager. Data er likevel summert slik de er rapportert og gir et grunnlag for å si noe om status så langt. Det er ikke alle rapporterings- enhetene som har vært i stand til å rapportere på alle variablene.

Fra rapporteringen framgår det at de kommunene som så langt har mottatt tilskudd samlet sett vil bygge opp en kapasitet i øyeblikkelig hjelp døgntilbud tilsvarende 340 senger. Oppgaven blir løst gjennom selvstendige tilbud i 47 enkeltkommuner, eller ved hjelp av interkommunale samarbeidsløsninger. Det er 38 ulike interkommunale samarbeid som inkluderer fra 2 til 12 kommuner. I rappor- teringen til Helsedirektoratet inngår 83 av 85 rappor- tingsenheter. 2 enkeltkommuner, Skjervøy kommune og Kvæangen kommune har til tross for tre purringer ikke innrapportert data til Helsedirektoratet.

Per 1. september er det etablert et øyeblikkelig hjelp døgntilbud for 154 kommuner. Tilbudet er i etablerings- fasen og kommunene har hatt ulik driftsperiode med kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp.

Tabell 7.1 gir en oversikt over hvor mange kommuner og hvor stor andel av kommunene per region og kommune- gruppe som har mottatt tilskudd til å etablere døgn- plasser for øyeblikkelig hjelp. I tabellen vises også hvor mange kommuner og andel av kommuner som har startet driften av dette tilbudet per 1. september 2013.

Tabell 7.1 Regionfordeling av kommuner som har mottatt tilskudd for å etablere øyeblikkelig hjelp døgntilbud etter driftsperiode. Data fra døgntilbud for øyeblikkelig hjelp i kommunene per 31.08.2013.

	Kommunegruppe	Antall komm. som har mottatt tilskudd	Andel av komm. som har mottatt tilskudd	Antall komm. med ø-hjelp døgntilbud	Andel av komm. med ø-hjelp døgntilbud
Totalt	Helse Sør-Øst	88	51	69	40
	Helse Vest	40	47	22	26
	Helse Midt-Norge	44	52	38	45
	Helse Nord	34	39	25	29
	Totalt	206	48	154	36
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	29	42	25	36
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	35	64	26	44
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	4	44	4	44
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	9	64	8	57
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	6	50	3	25
	Storby ekskl. Oslo	4	50	2	25
	Oslo	1	100	1	100
Vest	Under 5 000 innb.	15	33	8	17
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	18	69	11	42
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	2	40	0	-
	Over 20 000 innb.	3	60	2	40
	Storby	2	67	1	33
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	22	46	22	46
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	16	62	11	42
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	2	50	2	50
	Over 20 000 innb.	3	60	3	60
	Storby	1	100	0	-
Nord	Under 5 000 innb.	22	34	17	26
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	5	42	4	33
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	3	50	3	50
	Over 20 000 innb.	3	100	1	33
	Storby	0	0	0	-

Hvordan brukes det kommunale døgntilbudet for øyeblikkelig hjelp?

Det kommunale døgntilbudet for øyeblikkelig hjelp skal etableres for å sikre et alternativ til ikke planlagte innleggelser i sykehus på lokalt nivå, nær pasienten. Det går fram av rapporteringen at den største andelen pasienter blir henvist fra legevaktslege 66 prosent jf tabell 7.2, mens fastlegen står for 23 prosent av henvisningene. Erfaringer fra Hallingdal Sjukestugu viser at det er variasjon i henvisningspraksis mellom legene og fra de ulike kommunene som sogner til tilbudet. Reiseavstand for pasienten og legene erfaring har betydning for hvordan legene håndterer pasienter med behov for øyeblikkelig hjelp. Datagrunnlaget fra kommunene inneholder drøyt 4000 henvisninger der en høy andel henvisning fra legevaktslege viser at tilbudet er kjent og brukes som et alternativ til sykehusinnleggelse. Datagrunnlaget er foreløpig for begrenset til å se nærmere på variasjon i henvisnings og forbruksmønster mellom kommunene.

Data fra tidspunkt for innleggelse indikerer også at døgntilbudet oppleves som reelt. Tabell 7.2 viser at det er bare 31 prosent av innleggelserne som er foretatt på dagtid på hverdager.

Som det går fram av tabell 7.3 er det mer enn 4200 pasienter som har vært innlagt i et kommunalt tilbud for øyeblikkelig hjelp. Nær 80 prosent av innleggelserne har en varighet på mindre enn tre døgn. Dersom vi legger til grunn at pasienter med mer enn 5 liggedager, har et gjennomsnitt på 7 liggedager, vil det estimerte antallet liggedager være rundt 11 000 liggedøgn totalt.

Det er i hovedsak eldre pasienter som benytter det kommunale døgntilbudet for øyeblikkelig hjelp – 75 prosent av de innlagte pasientene er 67 år eller eldre og 52 prosent av brukerne er 80 år og eldre. 58 prosent av brukerne er kvinner, mens 42 prosent er menn.

Pasientene som blir innlagt for øyeblikkelig hjelp i kommunen kommer i hovedsak fra eget hjem (91 prosent av pasientene). En noe lavere andel, 66 prosent, skrives direkte ut til hjemmet. For 13 prosent av pasientene medførte innleggelsen videre behov for oppfølging i spesialisthelsetjenesten, mens 17 prosent fikk videre oppfølging gjennom annet kommunalt døgntilbud, se tabell 7.4.

Tabell 7.2 Oversikt over hvilken instans som har henvist til kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp og fordeling av inntakstid for innleggelserne. Data fra døgntilbud for øyeblikkelig hjelp i kommunene per 31.08.2013.

	Antall innleggelser	Andel av innleggelserne	Antall kommuner-/rapporteringsenheter
Hvem er pasienten henvist fra?			
Legevaktslege	2 650	66	
Fastlege	922	23	
Annen lege i kommunen	106	3	
Lege i akuttinntak eller spesialisthelsetjenesten	145	4	
Annet	216	5	
Totalt	4 039	100	116
Tidspunkt for innleggelsen:			
Dagtid hverdager (08.00–15.30)	947	31	
Kveld hverdager (15.31–23.00)	1 053	34	
Natt hverdager (23.01–07.59)	306	10	
Helg og høytidsdager	757	25	
Totalt	3 063	100	47

Tabell 7.3 Oversikt over oppholdstid per innleggelse og aldersfordelingen for innlagte pasienter. Data fra døgntilbud for øyeblikkelig hjelp i kommunene per 31.08.2013.

Oppholdstid for innleggelsen:	Antall innleggelser	Andel av innleggelsene	Antall kommuner
Mindre enn ett døgn	682	15	
Ett døgn	913	21	
To døgn	877	20	
Tre døgn	1038	23	
Fire døgn	368	8	
Fem døgn	187	4	
Mer enn fem døgn	376	8	
Antall innleggelser	4441	100	120
Aldersfordeling for pasientene:			
Under 18 år	32	1	
Fra 18 til 49 år	471	11	
Fra 50 til 66 år	534	13	
Fra 67 til 79 år	990	23	
Fra 80 til 89 år	1572	37	
Over 90 år	633	15	
Totalt	4232	100	117

Tabell 7.4 Oversikt over hvor pasienten kommer fra før innleggelse og hvor pasienten utskrives til etter innleggelsen. Data fra døgntilbud for øyeblikkelig hjelp i kommunene per 31.08.2013.

	Antall innleggelser	Andel av innleggelsene	Antall kommuner
Hvor kommer pasienten fra?			
Hjemmet	4 029	91	
Kommunal inst. eller bolig med heldøgns omsorgstj.	181	4	
Spesialisthelsetjenesten	118	3	
Annet	121	3	
Totalt	4 449	100	125
Hvor sendes pasienten etter innleggelsen?			
Hjemmet	2 808	66	
Kommunal institusjon eller bolig med heldøgns omsorgstjenester	720	17	
Spesialisthelsetjenesten	559	13	
Annet	195	5	
Sum	4 282	100	124

7.3 Utviklingen i medisinske innleggelser for øyeblikkelig hjelp i spesialisthelsetjenesten 2010-2013

Utviklingen i antall innleggelser for øyeblikkelig hjelp i spesialisthelsetjenesten kan indirekte si noe om kommunenes samlede utfordringer med hensyn til sykkelighet i befolkningen og behov for oppfølging i kommunene. I dette kapitlet sees det nærmere på øyeblikkelig hjelps innleggelser med medisinske diagnoser. Avgrensningen til medisinsk diagnoser betyr at vi holder innleggelser for kirurgiske inngrep og nyfødte utenfor analysene.

I det følgende vises utviklingen i perioden fra 2010 til 2013. Data for 2013 er så langt kun tilgjengelig for 1. og 2. tertial. For å følge utviklingen i disse årene sammenlignes data per 2. tertial for alle årene. Nivået av innleggelser for øyeblikkelig hjelp per 2. tertial vil være lavere enn årsforbruket per innbygger og avviker derfor fra tall presentert i for eksempel Samdata spesialisthelsetjenesten.

Tabell 7.5 viser antall innleggelser for øyeblikkelig hjelp i medisinske diagnoser per 2. tertial 2010-2013 for befolkningen totalt og for eldre 80 år og over. Det går fram av tabellen at antall innleggelser øker betydelig fra

Tabell 7.5 Antall innleggelser for øyeblikkelig hjelp med medisinske diagnoser per 2. tertial 2010-2013 for landet totalt og for eldre over 80 år.

		Antall innleggelser for øyeblikkelig hjelp per 2. tertial				Prosent endring	
		2010	2011	2012	2013	2010-13	2012-13
Opphold totalt	Norge totalt:						
	Helse Sør-Øst	173 119	172 218	177 344	175 197	1,2	-1,2
	Helse Vest	64 535	66 369	68 591	69 373	7,5	1,1
	Helse Midt-Norge	43 229	42 272	42 610	43 638	0,9	2,4
	Helse Nord-Norge	29 928	30 084	30 623	30 952	3,4	1,1
	Totalt	310 811	310 943	319 168	319 160	2,7	-0,0
	Eldre 80 år og over:						
	Helse Sør-Øst	36 296	35 970	37 090	35 562	-2,0	-4,1
	Helse Vest	12 927	13 004	13 835	13 823	6,9	-0,1
	Helse Midt-Norge	9 463	9 324	9 260	9 323	-1,5	0,7
	Helse Nord-Norge	6 072	6 023	6 237	6 281	3,4	0,7
	Totalt	64 758	64 321	66 422	64 989	0,4	-2,2
Opphold med 0-3 dager liggetid	Norge totalt:						
	Helse Sør-Øst	111 819	111 527	117 899	117 715	5	-0
	Helse Vest	41 661	43 500	45 465	46 356	11	2
	Helse Midt-Norge	27 120	27 054	27 517	28 397	5	3
	Helse Nord-Norge	18 708	18 860	19 661	20 153	8	3
	Totalt	201 318	202 952	212 554	214 634	7	1
	Eldre 80 år og over:						
	Helse Sør-Øst	16 994	17 245	19 081	18 847	11	-1
	Helse Vest	6 055	6 196	6 816	7 027	16	3
	Helse Midt-Norge	4 369	4 393	4 455	4 527	4	2
	Helse Nord-Norge	2 823	2 759	2 960	3 049	8	3
	Totalt	30 241	30 593	33 312	33 450	11	-2

2011 til 2012¹, men var stabilt fra 2012 til 2013. Økningen fra 2011 til 2012 var størst i Helse Sør-Øst og Helse Vest. For eldre over 80 år var antall innleggelser for øyeblikkelig hjelp i medisinske diagnoser stabilt i perioden, men omfanget økte fra 2011 til 2012, og falt igjen i 2013.

Det kommunale døgntilbudet for øyeblikkelig hjelp har et særlig fokus på å avhjelpe korte innleggelser. Vi har derfor også analysert utviklingen i antall korte innleggelser for øyeblikkelig hjelp i medisinske diagnoser, d.v.s. opphold med 0–3 dager liggetid. Vi finner noe sterkere økning i korte ø-hjelps-opphold enn i ø-hjelp totalt. Økningen var særlig sterk fra 2011 til 2012. I 2013 var det også noe økning i korte ø-hjelps-opphold i medisinske diagnoser, men ikke for eldre 80 år og over.

Som tabellene over viser er trenden med vekst i antall korte opphold lik for alle regioner, både for befolkningen samlet sett og for aldersgruppen over 80 år. Andel korte opphold er 1–2 prosentpoeng lavere for befolkningen tilhørende Helse Nord og Helse Midt-Norge enn for Sør-Øst og Helse Vest i hele perioden både for befolkningen samlet sett og for befolkningen 80 år og over.

Antallet kortvarige ø-hjelps-opphold i medisinske diagnoser økte i alle regioner fra 2011 til 2012, men for perioden som helhet var det mindre vekst i slike innleggelser i Helse Midt-Norge enn i andre regioner. Dette gjelder særlig for ø-hjelps-innleggelser av eldre 80 år og over.

7.4 Omfanget av medisinske innleggelser for øyeblikkelig hjelp blant eldre

Det er variasjon mellom regionene i omfanget av innleggelser for øyeblikkelig hjelp i medisinske diagnoser for eldre over 80 år. Omfanget av slike innleggelser er høyest i Helse Vest og lavest i Helse Midt-Norge. Årsaken til variasjonen mellom regionene er sammensatt, og kan trolig knyttes til både forhold ved sykehusenes mottak og organisering av slike innleggelser og til tjenestetilbudet i kommunene.

I Samhandlingsstatistikk 2011–12 viste vi at de kommunene som først hadde søkt og mottatt tilskudd for opprettelse av et kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp, hadde noe lavere nivå av liggedager på sykehus for øyeblikkelig hjelp per innbygger 80 år og over enn andre kommuner. Dette kunne tolkes i retning av at de kommunene som først søkte og mottok tilskudd, hadde sterkere fokus på denne problemstillingen, og allerede hadde opprettet tilbud som lettere kunne utvides til å omfatte den nye ordningen enn andre kommuner. Med utgangspunkt i innrapporterte aktivitetsdata fra det kommunale døgntilbudet for øyeblikkelig hjelp, har vi denne gangen skilt mellom:

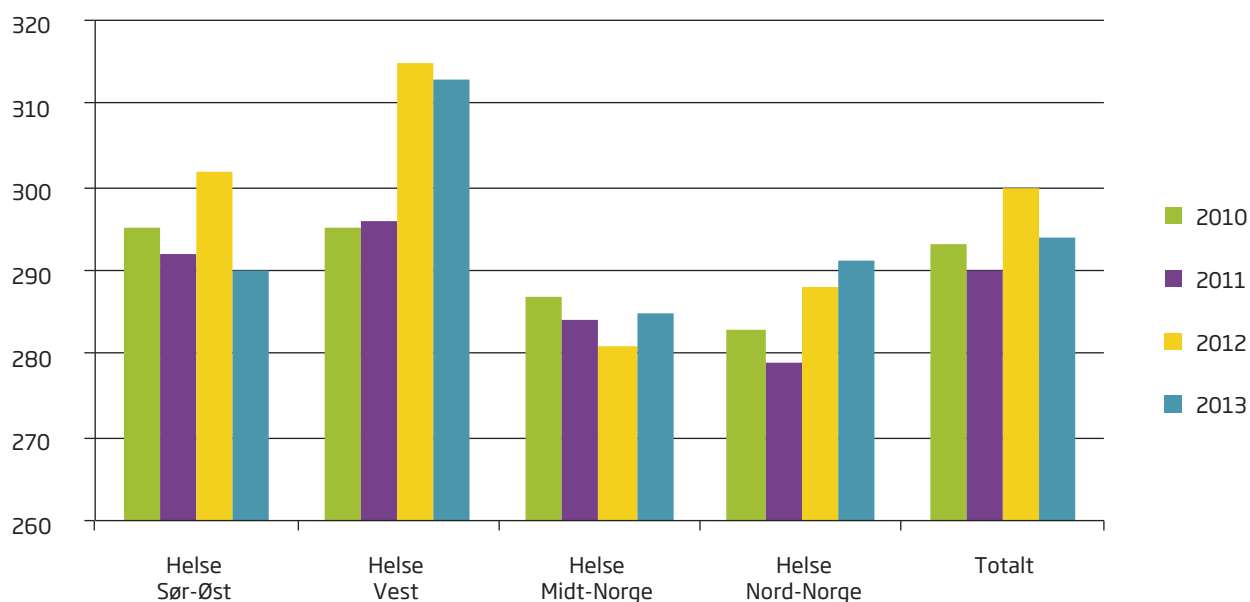
- Kommuner som startet et døgntilbud for øyeblikkelig hjelp i 2012.
- Kommuner som startet et døgntilbud for øyeblikkelig hjelp fra januar til mai 2013.
- Kommuner som ikke hadde startet et kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp per 1. juni 2013.

Omfanget av innleggelser for øyeblikkelig hjelp i medisinske diagnoser er lavere for kommuner som var først i gang med et kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp enn for kommuner som ikke var i gang med et slikt kommunalt tilbud i 2012. Forskjellene i omfanget av ø-hjelps-innleggelser eksisterte også før opprettelsen av det nye kommunale tilbudet, men avstanden fra landsgjennomsnittet for disse kommunene var større i 2013 (-8,2 prosent) enn i 2010 (-6,5 prosent). Det er imidlertid ingen vesentlig nedgang i innleggelser for ø-hjelp på sykehus for kommuner som startet opp et kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp i 2012.

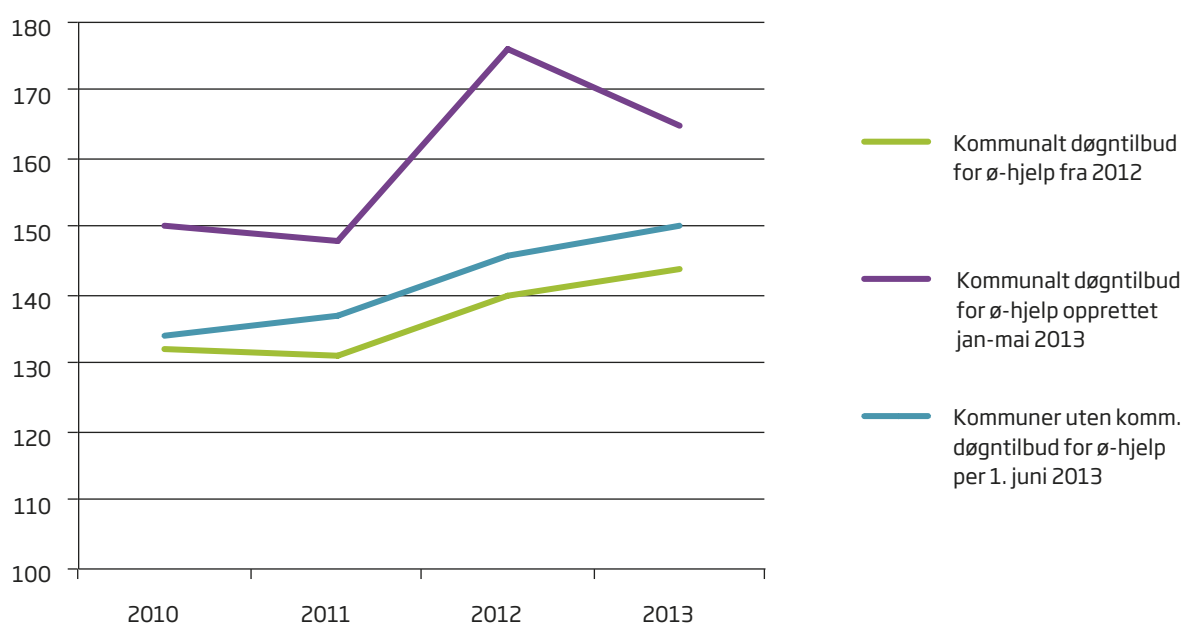
Kommuner som startet et kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp i perioden fra januar til mai 2013, har et høyere nivå av innleggelser for øyeblikkelig hjelp i medisinske diagnoser enn kommuner som enda ikke hadde startet et slikt tilbud i juni 2013. De kommunene som startet opp tilbudet i første halvdel av 2013, hadde en betydelig økning i slike innleggelser i 2012, men også tydelig nedgang i 2013.

1) I 2012 var det en sterkere økning i antall opphold i 1. og 2. tertial enn i 3. tertial. Økningen i antallet innleggelser i 1. og 2. tertial 2012 knyttes delvis til økt kapasitet som følge av at kommunene tok imot utskrivningsklare pasienter tidligere enn før (se kapittel 10 om utskrivningsklare pasienter).

Figur 7.1 Innleggelser for øyeblikkelig hjelp i medisinske diagnoser per 1000 innbyggere 80 år og over per 2. tertial 2010-2013 etter region.

Figur 7.2 Antall kort-tids-innleggelser (0-3 liggedager) for øyeblikkelig hjelp med medisinske diagnoser per 1000 innbygger 80 år og over etter driftstid for kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp. Data per 2. tertial 2010-2013.

Figur 7.2 viser tilsvarende forskjeller og utvikling i antall innleggelser for øyeblikkelig hjelp *med kort varighet* (1–3 dager). Nivået av ø-hjelps innleggelser med medisinske diagnoser med kort varighet for eldre 80 år og over, var lavere for kommuner som startet et døgntilbud for øyeblikkelig hjelp i 2012 enn for andre kommuner, men omfanget av slike innleggelser økte.

Vi har ikke gjort grundige nok analyser av andre forskjeller mellom disse gruppene av kommuner til å konkludere med at tidlig oppstart av et kommunalt døgntilbud for

øyeblikkelig hjelp forklarer det lavere nivået av ø-hjelpsinnleggelser på sykehus. Det er likevel mulig at tidlig oppstart av døgntilbud kan henge sammen med at disse kommunene har hatt et sterkere fokus på at pasientene skal ivaretas på lokalt nivå, også før Samhandlingsreformen. Det kan også være andre bakenforliggende forhold ved disse kommunene som bidrar til dette mønsteret og det er grunn til å understreke at ratene vil være sårbare for tilfeldige variasjoner.

Tabell 7.6 Antall innleggelser for øyeblikkelig hjelp med medisinske diagnoser per 1000 innbygger 80 år og over etter driftstid for kommunalt døgntilbud for øyeblikkelig hjelp. Data per 2.tertial 2010–2013.

	2010	2011	2012	2013
Kommunalt døgntilbud for ø-hjelp fra 2012	274	271	276	270
Kommunalt døgntilbud for ø-hjelp jan-mai 2013	325	316	339	317
Kommuner uten komm. døgntilbud for ø-hjelp per juni 2013	289	289	295	295
Total	293	290	300	294

Tabell 7.7 Innleggelser for øyeblikkelig hjelp i medisinske diagnoser per 1000 innbyggere og relativt nivå av slike innleggelser (landsgjennomsnittet=100). Data per 2.tertial 2010-2013.

Kommunegrupper		Relativt nivå (landsgjennomsnitt =100)				Rate per 1000 innbygger			
		2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
Totalt	Helse Sør-Øst	100	99	99	98	63	62	63	61
	Helse Vest	99	102	103	104	63	64	65	65
	Helse Midt-Norge	101	99	97	100	64	61	61	62
	Helse Nord	101	102	102	104	64	64	65	65
	Totalt	100	100	100	100	63	62	63	62
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	107	109	105	102	68	68	66	64
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	97	95	97	96	61	59	61	60
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	119	114	112	110	75	71	71	69
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	93	93	93	93	58	58	59	58
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	106	107	108	106	67	67	68	66
	Storby ekskl. Oslo	97	98	99	99	61	61	63	62
	Oslo	101	98	98	94	64	61	62	59
Vest	Under 5 000 innb.	107	107	108	109	67	67	68	68
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	102	103	104	104	64	64	66	65
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	111	111	110	114	70	69	69	71
	Over 20 000 innb.	97	101	103	105	61	63	65	66
	Storby	95	99	99	101	60	62	63	63
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	113	109	104	107	72	68	65	67
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	99	97	95	98	62	60	60	61
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	113	113	109	110	71	70	69	69
	Over 20 000 innb.	102	101	102	105	64	63	65	65
	Storby	90	87	86	88	57	54	55	55
Nord	Under 5 000 innb.	107	108	105	108	68	67	66	67
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	97	104	102	105	61	65	65	66
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	131	130	131	134	83	81	83	83
	Over 20 000 innb.	92	92	93	96	58	57	59	60
	Storby	78	77	80	78	49	48	51	48

Tabell 7.8 Innleggelser for øyeblikkelig hjelp i medisinske diagnoser per 1000 innbyggere 80 år og over, samt relativt nivå av slike innleggelser (landsgjennomsnittet=100). Data per 2. tertial 2010-2013.

Kommunegruppe		Relativt nivå (landsgjennomsnitt =100)				Rate per 1000 innbygger 80 år+			
		2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
Totalt	Helse Sør-Øst	101	101	101	99	295	292	302	290
	Helse Vest	101	102	105	106	295	296	315	313
	Helse Midt-Norge	98	98	94	97	287	284	281	285
	Helse Nord	97	96	96	99	283	279	288	291
	Totalt	100	100	100	100	293	290	300	294
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	85	89	84	79	249	259	253	232
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	87	86	86	86	254	249	258	251
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	121	113	120	103	355	328	361	303
	Over 20 000 innb. – lengre reiseavstand	92	91	88	89	269	264	263	261
	Over 20 000 innb. – kort reiseavstand	102	107	104	106	299	311	310	312
	Storby ekskl. Oslo	101	101	102	101	295	292	306	297
	Oslo	126	122	126	122	368	353	379	358
Vest	Under 5 000 innb.	86	91	93	93	253	263	280	275
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	102	100	100	103	298	291	301	302
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	108	111	112	123	315	323	335	362
	Over 20 000 innb.	98	100	113	109	288	291	338	320
	Storby	106	107	109	110	309	310	328	324
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	91	86	81	87	266	251	241	256
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	91	89	91	94	265	258	272	276
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	120	128	112	105	352	372	336	308
	Over 20 000 innb.	100	106	104	105	294	307	311	308
	Storby	108	105	96	102	317	306	288	299
Nord	Under 5 000 innb.	81	82	79	81	237	238	236	238
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	88	87	91	96	258	252	274	284
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	125	129	130	132	365	375	389	388
	Over 20 000 innb.	106	99	100	100	310	288	299	294
	Storby	107	105	103	110	314	303	308	323

8

Korttidsplasser

Fra 2010 til 2012 har det vært en tydelig økning i både antall mottakere av korttidsopphold og i antall plasser for korttidsopphold. Fra 2009 til 2012 økte antallet mottakere av korttidsopphold for utredning eller behandling med 32 prosent, mens veksten i totalt antall korttidsplasser var på 17 prosent.

Økningen i totalt antall institusjonsplasser i kommunene i 2012 var betydelig lavere enn for korttidsplasser (1,5 prosent fra 2009 til 2012), og innebærer at andelen korttidsplasser i kommunene også har økt. Andelen korttidsplasser har økt fra 14,4 prosent i 2009 til 16,6 prosent i 2012.

Økt antall mottakere av korttidsopphold kan delvis knyttes til økt antall korttidsplasser, men skyldes også at varigheten på oppholdene har blitt kortere. I 2009 var gjennomsnittlig oppholdstid per korttidsopphold 17-18 dager. I 2012 var dette falt til 14-16 dager.

8.1 Innledning

Kommunene vil i årene fremover bygge opp nye tilbud for å løse utfordringene i tilknytning til den demografiske utviklingen og samhandlingsreformen. Ett av virkemidlene vil trolig være å etablere nye korttidsplasser i kommunene, for å gi et tilbud før, i stedet for og etter sykehusinnleggelser. Det er derfor viktig å følge med på utviklingen i bruken av disse plassene.

Korttidsopphold betraktes som en ressurseffektiv tjeneste. I rapporten «Kostnader og kvalitet i pleie- og omsorgssektoren»¹ konkluderes det med at «Korttidsopphold i institusjon kan, dersom det organiseres på en god måte, bidra til å avlaste og smøre» pleie- og omsorgssektoren». God kapasitet på korttidsopphold vil kunne gi gunstig og effektiv ressursbruk ved at kommunene kan redusere omfanget av institusjonsplasser og erstatte det med flere hjemmebaserte tjenester.

Kommuner som ikke klarer å opprettholde effektive pasientstrømmer, får to symptomer på sirkulasjonssvikt: Opphopning av «utskrivingsklare pasienter» i lokalsykehuset eller køproblemer på sykehjemsnivået i hjemkommunen med en høy andel langtidspasienter.»

Undersøkelsen viser også at det er behovet for god samhandling mellom sykehjem og hjemmetjenester for de pasienter som har mulighet for å kunne bo i egen bolig med støtte fra tjenestene. Dette krever tilstrekkelige tjenester i hjemmet, tilpassede boliger og et tilstrekkelig tilbud av korttidsplasser i sykehjem.

8.2 Datagrunnlag

Datagrunnlaget for antall mottakere av tidsbegrenset opphold på institusjon er hentet fra IPLOS-registeret, antall plasser er hentet fra KOSTRA. Data fra IPLOS er tilrettelagt og levert av SSB.

1) S. Hjelmbrekke, K. Løyland, G. Møller og I. Vardheim (2011): Kostnader og kvalitet i pleie- og omsorgssektoren. TF-rapport nr. 280 2011, Telemarksforskning.

Korttidsplasser:

For kommuner som har registrert data i enkelte år, men ikke i alle år er det tatt utgangspunkt i registrerte data for å estimere data for år med manglende informasjon. Dersom det er registrert data for kun ett år, har tilsvarende data blitt lagt inn for de resterende årene og vil dermed ikke påvirke endringstallene. I 7 kommuner er det ikke registrert data i noen av årene 2009-12. Dette er Lom, Gjesdal, Bokn, Sande, Klæbu, Flatanger og Vikna. For disse kommunene er det lagt inn tall for gjennomsnittlig antall plasser per 1000 innbygger 80 år og eldre i 2012. Tall for 2012 er også benyttet for tidligere år og påvirker dermed ikke endringstallene. Tallene kan avvike noe fra tall presentert i Samhandlingsstatistikk 2011-12 ettersom det ikke ble lagt inn missingverdier for kommunene i den rapporten.

Mottakere av korttidsplasser:

For mottakere av korttidsplasser er det tatt utgangspunkt i innregistrerte data. I kommuner som ikke har

gyldige data for mottakere av korttidsplasser, er også befolkningstallene utelatt fra befolkningsgrunnlaget ved beregning av rater per 10 000 innbyggere.

8.3 Økt antall mottakere av korttidsopphold

IPLOS-rapporten for 2012², samt kapittel 3 i denne rapporten, viser en tydelig økning i antallet mottakere av korttidsopphold i løpet av 2012. Antall mottakere av korttidsopphold for utredning eller behandling økte med 22,5 prosent i 2012, mens veksten var 9-10 prosent for mottakere av andre typer korttidsopphold.

Fra 2011 til 2012 økte antallet mottakere av tidsbegrenset opphold i institusjon for behandling eller utredning fra 48 til 57 mottakere per 10 000 innbyggere, og fra 7,3 til 8,7 mottakere 80 år og over per 100 innbyggere.

Tabell 8.1 Antall kommuner med gyldig registrering av mottakere av tidsbegrenset opphold i løpet av året 2011-12.

	Totalt		80 år og over	
	2011	2012	2011	2012
Mottakere av tidsbegr. opph. i inst. utredning/behandling	352	363	348	351
Mottakere av tidsbegr. opph. i inst. annet	396	389	382	370
Mottakere av tidsbegr. opph. inst. hab./rehab.	377	383	363	364

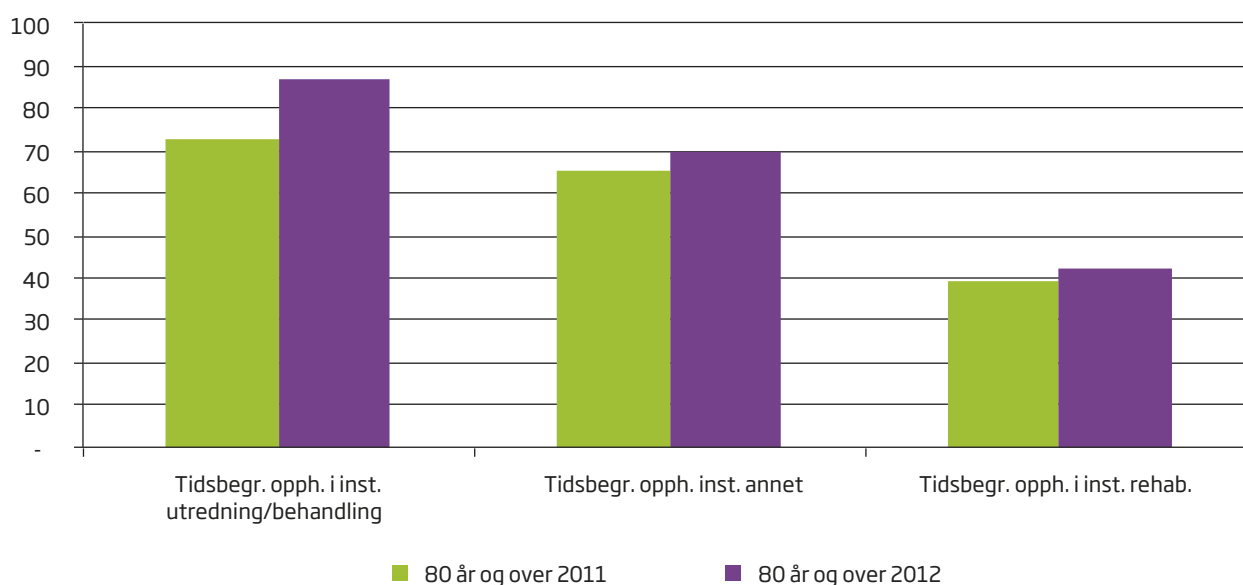
Tabell 8.2 Mottakere av tidsbegrenset opphold i institusjon i løpet av året 2009-12.

	Antall mottakere i løpet av året (N=)				Prosent endring	
	2009	2010	2011	2012	2009-12	2011-12
Tidsbegr. opph. i inst. utredn./behandl.	20 343	20 979	21 976	26 926	32,4	22,5
Tidsbegr. opph. i inst. annet	20 900	20 250	19 911	21 736	4,0	9,2
Tidsbegr. opph. inst. rehab./hab.	12 218	12 550	13 523	14 782	21,0	9,3

Data fra SSB-IPLOS.

2) SSB rapport 43/2013: Pleie og omsorgstjenesten 2012.

Figur 8.1 Mottakere av tidsbegrenset opphold i institusjon i løpet av året 80 år og eldre per 1000 innbyggere 2011-12.

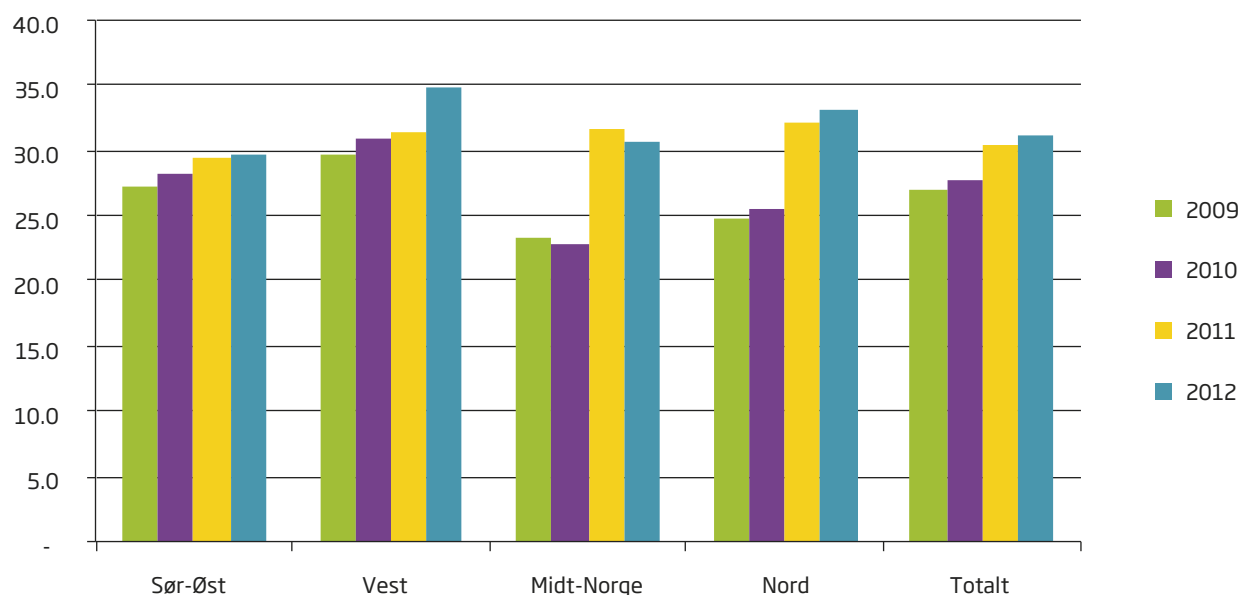
8.4 Økt antall korttidsplasser

Et korttidsopphold kan defineres som et opphold hvor det foreligger avtale/vedtak om utskriving. Antall korttidsplasser har økt betydelig de siste fire årene, men det er tydelige variasjoner mellom kommunene i når og hvor stor veksten i antall korttidsplasser har vært. Kommuner i Midt-Norge og i Nord har hatt større prosentvis vekst enn kommuner i Sør-Øst i omfanget av slike plasser, men nivået av korttidsplasser per 1000 innbyggere 80 år og over er likevel omtrent like høyt for kommuner i Sør-Øst som for kommuner i Midt-Norge. På regionalt nivå i 2012 varierte omfanget av korttidsplasser per 1000 innbyggere 80 år og over fra 30 plasser per 1000 eldre innbygger i region Sør-Øst til 35 plasser per 1000 eldre innbygger i region Vest.

Tabell 8.3 Antall korttidsplasser og institusjonsplasser totalt 2009-2012.

	Plasser totalt (N=)				Prosent endring	
	2009	2010	2011	2012	2009-12	2011-12
Antall korttidsplasser:						
Sør-Øst	3 328	3 464	3 620	3 655	10	1
Vest	1 297	1 355	1 383	1 533	18	11
Midt-Norge	766	748	1 044	1 015	32	-3
Nord	526	549	694	717	36	3
Totalt	5 918	6 116	6 740	6 920	17	3
Antall institusjonsplasser totalt:						
Sør-Øst	21 856	21 953	21 903	22 048	1	1
Vest	8 339	8 395	8 470	8 597	3	1
Midt-Norge	6 252	6 335	6 260	6 341	1	1
Nord	4 617	4 586	4 616	4 705	2	2
Totalt	41 064	41 269	41 249	41 691	2	1

Figur 8.2 Korttidsplasser per 1000 innbyggere 80 år og over 2009-12.

Selv om det er relativt liten variasjon mellom kommunene i antall korttidsplasser per 1000 eldre innbygger når vi summerer kommuner på regionalt nivå, er det likevel betydelige variasjoner mellom kommunene i antall korttidsplasser per 1000 eldre innbyggere. Mellom kommunegruppene varierte nivået av slike plasser fra 16 til 43 korttidsplasser per 1000 eldre innbygger (se tabell 8.4). Det laveste nivået finner vi i for mellomstore kommuner i Vest med kort reiseavstand til sykehus, samt storby i Midt-Norge (Trondheim). Det høyeste nivået av korttidsplasser per eldre innbygger i 2012 finner vi i Tromsø.

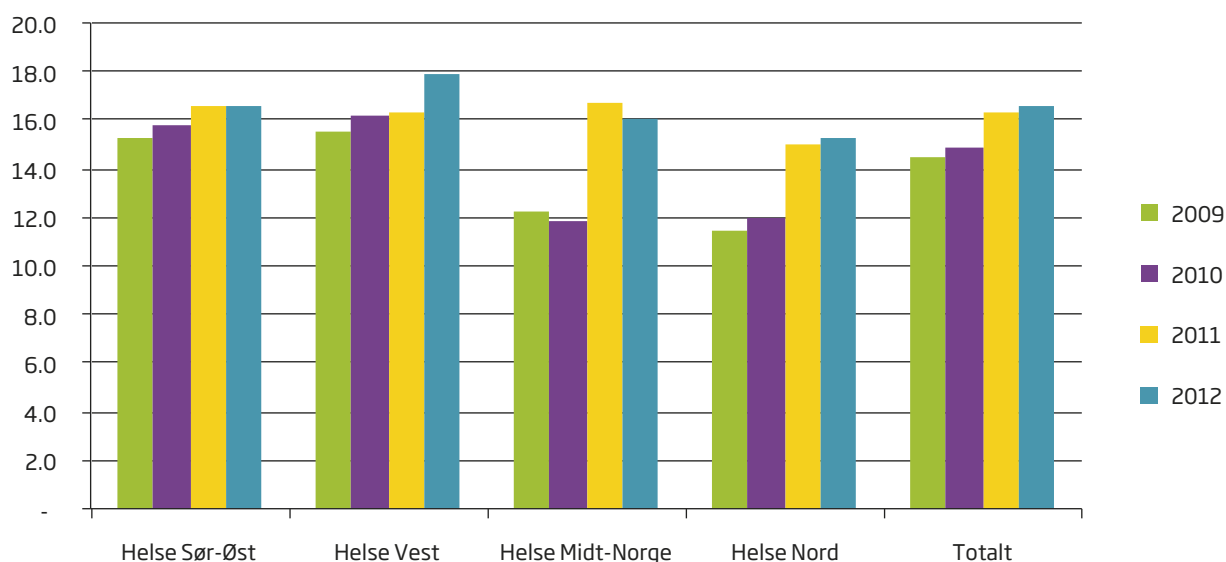
Vi finner ingen systematisk variasjon mellom kommunene når det gjelder størrelse og antall plasser for korttidsopphold per 1000 eldre innbygger. Noen store byer har et høyt nivå av korttidsplasser per innbygger, mens andre har et lavere nivå. Tilsvarende for mindre kommuner.

8.5 Stor kommunal variasjon i andel korttidsplasser

Ettersom antallet institusjonsplasser totalt ikke har økt like sterkt som antallet korttidsplasser, har også *andelen* korttidsplasser økt. Fra 2009 til 2012 økte andelen korttidsplasser fra 14,4 til 16,6 prosent av alle institusjonsplasser. Variasjonen mellom kommunene i andel korttidsplasser er imidlertid stor. Noen kommuner har ikke korttidsplasser i det hele tatt, mens andre har kun korttidsplasser. Dette viser at kommunene har ulike strategier og tar i bruk ulike virkemidler for å gi innbyggerne gode helsetjenester.

Forskjellene mellom kommunene og regionene, i andel korttidsopphold på institusjon, var imidlertid noe mindre i 2012 enn i 2009. Dette tyder på at forskjellene mellom Norske kommuner er i ferd med å bli redusert.

Figur 8.3 Andel korttidsplasser etter region 2009-12.

Vi har analysert om andelen korttidsplasser kan knyttes til kommunestørrelse (se figur 8.3). Med unntak av de minste kommunene, som har en noe lavere andel korttidsplasser enn større kommuner, finner vi ingen systematiske sammenhenger mellom kommunenes innbyggertall og andel korttidsopphold. Noen middels store kommuner har en høy andel korttidsopphold, mens andre har en lavere andel.

8.6 Kortere varighet av oppholdene

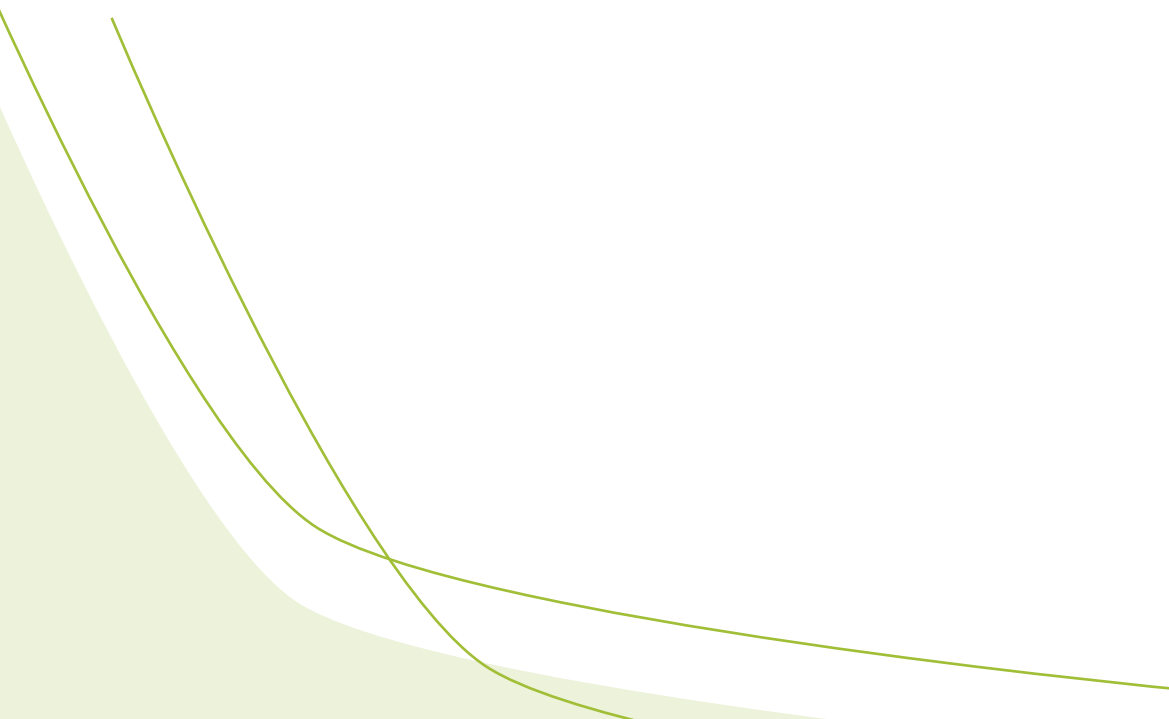
Behovet for å ta i mot utskrivningsklare pasienter fra sykehusene, er trolig en viktig årsak til økningen i antall og andel korttidsplasser.

I kapittel 3 viste vi også at tallene fra IPLOS viser økt gjennomstrømming av mottakere av tidsbegrenset opphold. Dette skyldes trolig økt press på denne type plasser gjennom raskere utskrivning fra spesialisthelsetjenesten. Trolig vil vi se en fortsatt økning i gjennomstrømmingen og en økning i antall korttidsplasser i kommunene i de nærmeste årene for å kunne imøtekomme behovet for plasser til utskrivningsklare pasienter fra sykehus. Hva som er en optimal gjennomstrømming vil avhenge av faktorer som brukergrupper og utbygging av hjemmebaserte tjenester. For høy gjennomstrømming

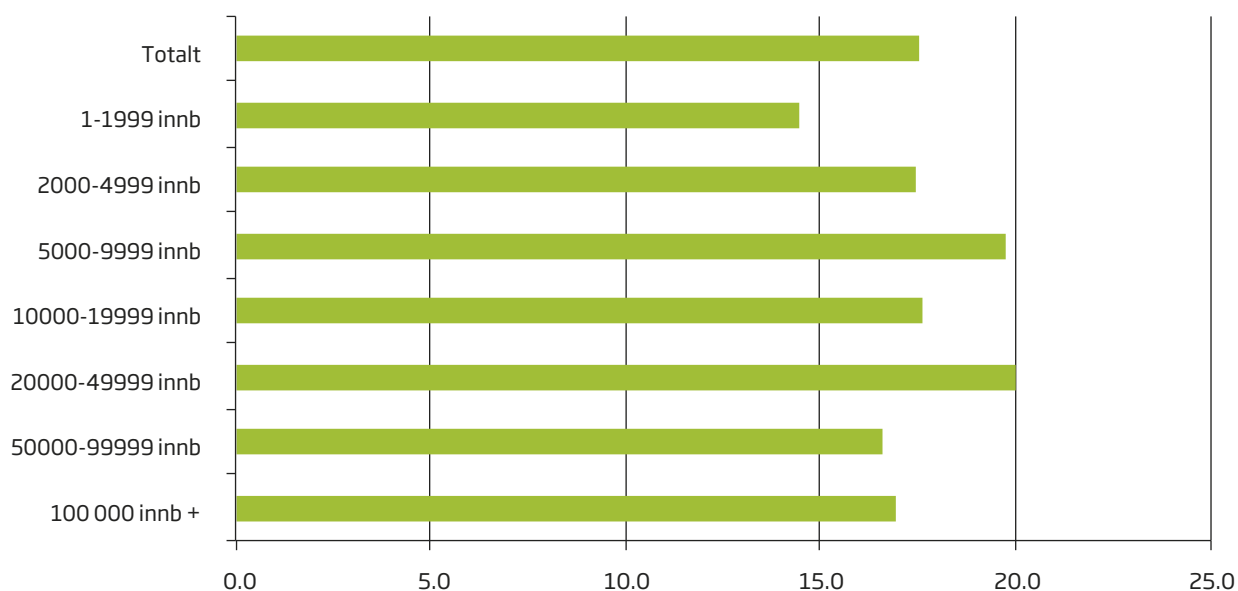
kan gå ut over kvaliteten på tilbudet. For lav gjennomstrømming kan gå ut over effektiviteten.

For korttidsoppholdene, kan vi også beregne gjennomsnittlig oppholdstid. Når oppholdstiden reduseres kan dette være en indikasjon på at det er et økende press på denne type plasser. Som vi ser av figur 8.5 har oppholdstiden gått noe ned i alle regioner de senere årene, fra omtrent 17 dager til omtrent 15 dager. Endringen er også omtrent like stor for alle regioner.

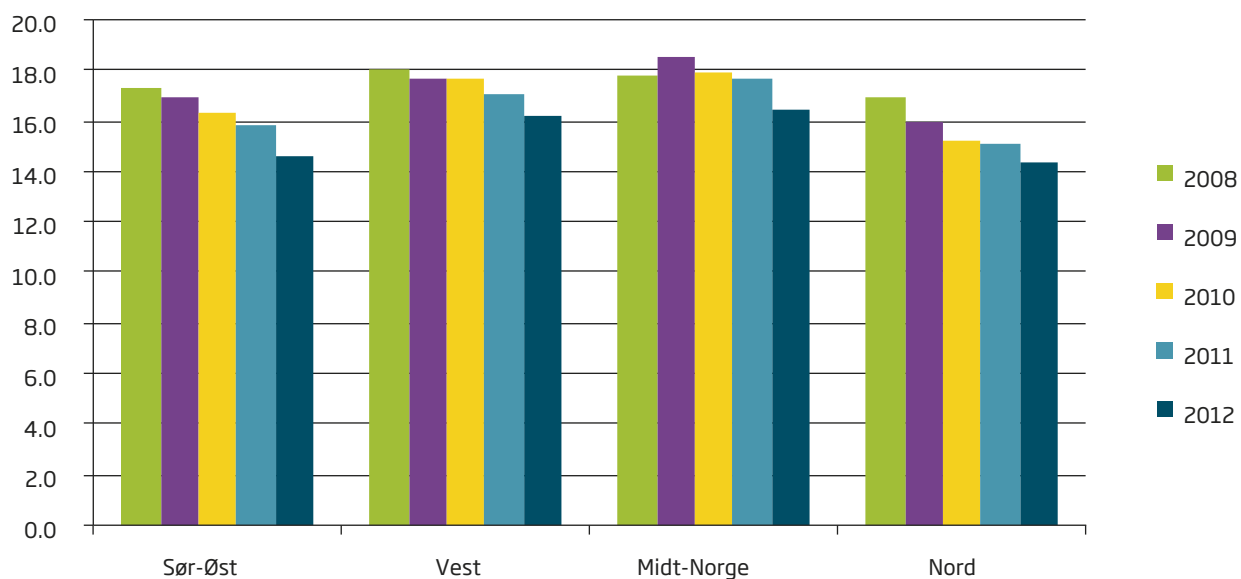
Arbeidet med å skrive pasienter raskere ut av spesialisthelsetjenestens ser altså ut til å påvirke bruken av korttidsplasser i kommunene slik at flere brukere benytter tilbudet, men at hver bruker får et mer kortvarig tilbud. Det er fortsatt store forskjeller mellom kommunene i bruken av korttidsplasser, men forskjellene er i ferd med å bli redusert.

Figur 8.4 Andel korttidsplasser etter kommunistørrelse 2012

Figur 8.5 Gjennomsnittlig varighet av korttidsoppholdene 2008-12. Gjennomsnittlig antall dager. Data fra IPLOS-SSB.

Tabell 8.4 Antall korttidsplasser per 1000 innbyggere 80 år og over 2009-2012 etter kommunegrupper.

Kommunegrupper		Korttidsplasser per 1000 innb. 80 år+			
		2009	2010	2011	2012
Totalt	Sør-Øst	27,2	28,2	29,4	29,7
	Vest	29,8	30,9	31,5	34,9
	Midt-Norge	23,3	22,7	31,8	30,8
	Nord	24,7	25,5	32,1	33,1
	Totalt	26.9	27.7	30.4	31.2
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	28,1	28,7	31,3	34,1
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	23,6	26,0	27,1	31,6
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	20,9	22,0	19,1	24,9
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	29,8	33,1	35,8	29,5
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	28,1	27,1	33,0	28,2
	Storby ekskl. Oslo	28,5	29,0	30,4	30,5
	Oslo	28,3	28,2	24,9	27,0
Vest	Under 5 000 innb.	24,1	25,5	30,2	31,6
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	28,3	28,4	28,5	30,5
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	21,3	24,3	19,1	15,7
	Over 20 000 innb.	21,6	27,6	29,3	36,3
	Storby	36,5	36,5	36,3	41,4
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	26,1	27,9	30,5	35,5
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	23,6	22,1	24,4	29,3
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	14,1	13,4	21,7	27,0
	Over 20 000 innb.	31,7	33,3	36,6	41,9
	Storby	14,8	10,6	43,5	17,8
Nord	Under 5 000 innb.	26,1	25,8	33,1	35,4
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	20,8	21,2	29,2	28,4
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	20,8	22,8	28,2	27,7
	Over 20 000 innb.	25,6	30,1	34,6	34,3
	Storby	34,8	30,6	36,9	43,1

Tabell 8.5 Andel korttidsplasser av plasser totalt 2009-2012 etter kommunegrupper.

Kommunegrupper		Andel korttidsplasser (prosent)			
		2009	2010	2011	2012
Totalt	Sør-Øst	15,2	15,8	16,5	16,6
	Vest	15,6	16,1	16,3	17,8
	Midt-Norge	12,3	11,8	16,7	16,0
	Nord	11,4	12,0	15,0	15,2
	Totalt	14,4	14,8	16,3	16,6
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	14,3	14,3	15,4	16,3
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	13,5	14,7	15,5	18,0
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	12,7	13,6	12,4	16,1
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	18,4	20,2	21,5	17,7
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	17,7	17,9	21,7	18,4
	Storby ekskl. Oslo	17,0	17,3	18,4	18,3
	Oslo	13,1	13,1	11,5	12,3
Vest	Under 5 000 innb.	12,0	12,6	14,5	15,0
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	17,5	17,6	17,4	18,2
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	13,9	15,5	12,2	10,2
	Over 20 000 innb.	11,4	14,5	15,0	19,6
	Storby	17,2	17,3	17,3	19,2
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	12,1	13,1	14,4	16,3
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	12,0	11,2	12,3	15,1
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	9,3	8,8	12,7	19,0
	Over 20 000 innb.	20,0	20,8	23,5	25,3
	Storby	7,6	5,1	22,3	8,8
Nord	Under 5 000 innb.	10,8	10,7	13,5	14,2
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	10,3	10,9	14,7	13,9
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	9,7	10,8	14,6	14,0
	Over 20 000 innb.	12,8	15,4	17,6	17,2
	Storby	17,5	15,8	18,7	21,6

Tabell 8.6 Mottakere av tidsbegrenset opphold på institusjon per 1000 innbyggere 2012 etter kommunegrupper.

Kommunegrupper		Mottakere totalt		Mottakere 80 år og over	
		Tidsbegr. opph. på inst. for utredn./behandling	Tidsbegr. opph. på inst. - annet	Tidsbegr. opph. på inst. for utredn./behandling	Tidsbegr. opph. på inst. - annet
Totalt	Sør-Øst	5,9	4,1	92,6	64,6
	Vest	5,5	3,9	89,9	67,6
	Midt-Norge	4,8	5,9	69,3	85,8
	Nord	5,5	5,4	76,8	78,6
	Totalt	5.7	4.4	87.2	69.8
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	6,9	6,4	90,5	80,8
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	4,3	5,2	62,1	79,9
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	4,5	4,5	62,4	66,3
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	5,9	3,4	97,3	59,3
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	7,2	4,1	97,5	56,9
	Storby ekskl. Oslo	6,2	4,9	92,4	76,2
	Oslo	6,4	2,1	124,8	37,9
Vest	Under 5 000 innb.	5,7	5,6	63,0	67,7
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	4,1	3,7	64,5	60,7
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	3,2	6,3	52,3	139,2
	Over 20 000 innb.	5,9	2,8	97,7	55,8
	Storby	6,2	3,8	112,6	67,7
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	7,9	8,1	92,0	87,9
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	4,5	5,4	68,8	77,9
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	7,1	4,8	99,5	70,4
	Over 20 000 innb.	5,6	4,3	77,6	62,2
	Storby	2,3	6,7	32,9	124,3
Nord	Under 5 000 innb.	6,0	7,7	58,5	89,0
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	4,5	6,6	59,7	102,9
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	6,6	4,9	88,5	65,8
	Over 20 000 innb.	6,2	5,2	102,8	75,9
	Storby	3,8	0,8	95,2	17,4

For informasjon om mottakere av tidsbegrenset opphold på institusjon ved rehabilitering/habilitering, se kapittel 14 om rehabilitering.

Tabell 8.7 Gjennomsnittlig varighet av korttidsopphold i antall dager 2008-2012.

Kommunegruppe		Gjennomsnittlig varighet av korttidsopphold				
		2009	2009	2010	2011	2012
Totalt	Sør-Øst	17,3	17,0	16,3	15,9	14,7
	Vest	18,0	17,7	17,7	17,1	16,2
	Midt-Norge	17,9	18,5	17,9	17,7	16,4
	Nord	16,9	16,0	15,2	15,1	14,4
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	17,8	17,9	17,5	17,4	15,9
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	16,1	16,4	16,0	15,5	14,5
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	17,4	17,4	16,9	16,5	16,2
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	18,9	19,0	18,8	18,1	16,2
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	16,8	16,5	16,4	15,5	14,5
	Storby ekskl. Oslo	18,5	18,1	18,3	18,0	16,5
	Oslo	17,1	15,6	13,9	13,5	12,4
Vest	Under 5 000 innb.	17,5	17,8	17,5	17,0	16,5
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	17,2	17,4	17,9	17,7	16,2
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	16,1	15,9	15,9	14,9	15,1
	Over 20 000 innb.	17,1	17,5	17,7	17,5	15,4
	Storby	18,9	18,0	17,8	17,1	16,5
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	16,4	16,1	16,2	16,0	14,6
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	16,9	18,1	17,1	17,1	15,1
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	15,6	15,6	15,5	14,4	15,1
	Over 20 000 innb.	20,3	19,5	19,3	19,5	18,5
	Storby	19,9	23,0	21,6	20,2	19,5
Nord	Under 5 000 innb.	15,2	15,2	14,6	14,3	14,0
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	17,4	16,2	14,9	14,8	13,7
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	15,1	15,0	14,6	14,7	15,5
	Over 20 000 innb.	19,3	16,4	16,0	15,7	13,6
	Storby	22,0	19,8	19,0	21,0	22,4

9

Potensielt forebyggbare innleggelser

Internasjonale studier viser at tilbudet i primærhelsetjenesten har betydning for volumet av innleggelser i sykehus for utvalgte pasientgrupper. Denne type potensielt forebyggbare innleggelser har derfor i en del land blitt benyttet som indikator for kapasitet og kvalitet i primærhelsetjenesten. Spørsmålet er om vi kan finne tilsvarende sammenhenger med basis i norske data. Målet med analysen er ikke å besvare dette fullt ut, men å danne grunnlag for en diskusjon om nytte og eventuelt innretning av et slikt indikatorsystem her i landet.

Det eksisterer klare forskjeller i bruk av sykehus for de definerte pasientgruppene mellom norske kommuner. En enkel korrelasjonsanalyse viser relativt lite sammenfall mellom antall innleggelser i sykehus og dekningsgrad i primærhelsetjenesten. Samtidig er det interessante tendenser til samvariasjon for noen av pasientkategoriene. Det er derfor behov for videre utviklingsarbeid, både i forhold til hvilke pasientgrupper som skal inkluderes, metode og datagrunnlag.

9.1 Innledning

Lokalbaserte tjenester og forebygging vektlegges i økende grad i helsetjenesten. God tilgang og kvalitet på primærhelsetjenester¹ og en effektiv arbeidsdeling mellom primærhelsetjeneste og spesialisthelsetjeneste er nøkkelfaktorer i den sammenheng. En god primærhelsetjeneste kan delvis bidra til forebygging som hindrer at sykdom oppstår (primærforebygging), og ikke minst bidra til å hindre forverring av sykdommer/tilstander (sekundærforebygging). Dette sparer den enkelte for dårligere helse og behov for helsetjenester, som innleggelser i sykehus. God primærhelsetjenester handler også om at det finnes lokale tilbud for behandling og tilsyn når behovet er der, uansett dag eller tid på døgnet.

I internasjonal litteratur er det kommet mange studier som for en rekke pasientgrupper understøtter at tilbudet i primærhelsetjenesten har betydning for antall innleggelser i sykehus. Det er på basis av dette utviklet en

indikator² på hvor godt primærhelsetjenestetilbudet er lokalt. Den har blitt benyttet i mange land, men inntil nå ikke blitt analysert med norske data. Flere betegnelser er blitt brukt i internasjonal litteratur, som Potentially preventable hospital admissions, Potentially avoidable admissions og Ambulatory care-sensitive conditions, dvs innleggelser i sykehus som er sensitive for egenskaper ved lokale helsetjenestetilbud. I dette kapitlet brukes betegnelsen «Potensielt forebyggbare innleggelser» (PFI). Ordet «potensielt» er viktig i denne sammenheng, for selv med optimalt tilbud i kommunene vil fortsatt en del av innleggelsene (PFI) være nødvendige. Hvor stor andel av innleggelsene som kan forebygges er det imidlertid få gode undersøkelser for.

Ambisjonen for dette kapitlet er å starte et utviklingsarbeid for å undersøke om systemet brukt i Australia (og i andre land) også er egnet for norsk helsetjeneste. I samarbeid med erfarne allmennleger er det utarbeidet en liste for mulige grupper av PFI som skal betraktes som

1) Primærhelsetjenesten omfatter i dette kapitlet fastleger og kommunale helse- og omsorgstjenester.

2) Indikatoren måler antall innleggelser i sykehus for gitte pasientgrupper som samlet sett kan påvirkes av kapasitet og kvalitet i lokale helse- og omsorgstilbud.

3) Vi har høsten 2013 samarbeidet med Anders Grimsmo og Pål Kristensen for å utarbeide et første sett med pasientgrupper som kan testes med norske data. De har også bidratt i utarbeidelse av kapitlet.

det første skritt på veien og ikke som et ferdig indikator-system.³ Vårt ønske er at denne analysen danner grunnlag for en diskusjon om relevansen av et system for PFI i Norge, herunder eventuelt hvilke pasientgrupper som bør inkluderes eller ekskluderes. Utvelgelsen i denne analysen har tatt utgangspunkt i den australske versjonen.

Basert på de utvalgte diagnosene beskrives i dette kapitlet omfang og utvikling i innleggelser (PFI) de siste årene i Norge. Videre analyseres forskjeller mellom kommuner i innleggelsesvolum og det gjøres en første undersøkelse av forholdet mellom innleggelser og karakteristika ved primærhelsetjenesten og kommuner.

9.2 Datagrunnlag og definisjoner

Datagrunnlaget i dette kapitlet er hentet fra Norsk pasientregister (innleggelser og polikliniske konsultasjoner), fra Statistisk sentralbyrå (informasjon om ressurser og dekningsgrader i primærhelsetjenesten) og fra Helseforvaltningen-HELFO (konsultasjoner hos fastlege og legevakt).

Ved analyser av pasientdata fra somatiske sykehus benytter vi normalt utskrivninger fra sykehus. Dette gjelder også denne analysen, slik at volumet av «innleggelser» i realiteten vil være utskrivninger. Vi benytter likevel begrepet innleggelser siden fokus i dette kapitlet er primærhelsetjenestens mulighet til å påvirke innleggelser i sykehus.

Polikliniske konsultasjoner i gruppen Legebehandlede skader som inngår her inkluderer bare første besøk for de som har mer enn en kontakt.

9.3 Potensielt forebyggbare innleggelser – hvor både primær- og spesialisthelsetjenesten kan ha en rolle

Indikatoren for potensielt forebyggbare innleggelser bygger på et utvalg av diagnoser registrert etter innleggelse i sykehus. Diagnosene har det til felles at det handler om problemstillinger hvor både primærhelsetjeneste og spesialisthelsetjeneste har eller kan få en rolle i behandlingen, men hvor en rekke forhold påvirker utfallet. Det omfatter tilgjengelighet på primærhelsetjenester (legedekning, legestabilitet, sykehjem, hjemmetjenester, mm.), kompetanse, tilgang på informasjon om pasienten (journal og epikriser), lokale tradisjoner, avstand til sykehus, legevaktsordning, arbeidsbelastning på vakt, legens villighet til å tåle usikkerhet/ta ansvar, mm. Forholdene påvirker grensen for når og om primærlegen bestemmer seg for å videresende pasienten til spesialisthelsetjenesten. Det er med andre ord diagnoser hvor både systemiske, økonomiske og personlige forhold har innvirkning. I tillegg er det tatt hensyn til mer tekniske kriterier som at det er diagnosegrupper med et tilstrekkelig volum, og at de lar seg avgrense.

Listen ble første gang prøvd ut i Australia i 1993 og har der vært i bruk i over 15 år.⁴ Den er delt i to hovedgrupper – en liste for øyeblikkelig hjelp innleggelser og en liste for innleggelse ved forebyggbare sykdommer (vaksinerbare og kroniske). Dette har blitt evaluert flere ganger og i ulike sammenhenger. Konklusjonene har vært positive med hensyn til å være et instrument som kan måle kvalitet på og tilgang til primærhelsetjenester.⁵ Den er også anvendt med hell på lokalt nivå (tilsvarende vårt kommunenivå).⁶ Legedekning, nærhet til tjenestetilbud, kontinuitet i kontakt med helsetjenesten, åpningstider

4) Australian Institute of Health and Welfare, *National Healthcare Agreement: PI 22-Selected potentially preventable hospitalisations*, 2011, Metadata online register: Canberra.

5) Ansari, Z., *The Concept and Usefulness of Ambulatory Care Sensitive Conditions as Indicators of Quality and Access to Primary Health Care*. Australian Journal of Primary Health, 2007. 13(3): p. 91-110.
Katterl, R., et al., *Potentially avoidable hospitalisations in Australia: Causes for hospitalisations and primary health care interventions*, 2012, Primary Health Care Research & Information Service (PHC RIS) Adelaide.
Maslow, K. and J.G. Ouslander, *Measurement of potentially preventable hospitalizations*, 2012, Long-term quality alliance: Washington DC.
Tian, Y., A. Dixon, and H. Gao, *Emergency hospital admissions for ambulatory care-sensitive conditions: identifying the potential for reductions*, in Data Briefing 2012, The King's Fund: London. p. 13.
Rosano, A., et al., *The relationship between avoidable hospitalization and accessibility to primary care: a systematic review*. The European Journal of Public Health, 2012.

6) Ansari, Z., et al., *Small Area Analysis of Ambulatory Care Sensitive Conditions in Victoria*, Australia. Popul Health Manag, 2013.

og tilbud utenom ordinære åpningstider er eksempler på forhold ved primærhelsetjenesten som litteraturen viser til kan ha betydning.

Potensielt forebyggbare innleggelser er følsom for demografiske (alder og kjønn) og sosiale forhold (sosial klasse) og i analysene må det kontrolleres for dette. I følge internasjonale studier er det bare med stor forsiktighet at man kan vurdere forskjeller knyttet til enkeltdiagnoser på listen. Det er betraktningen av summen av antall innleggelser for en samlet liste som har vist seg å være valid.

Tilpasning til norsk praksis og organisering

Det er til dels stor forskjell på hvordan helsetjenesten er organisert i ulike land, herunder grenseoppgangen mellom primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Den viktigste forskjellen i denne sammenhengen gjelder øyeblikkelig hjelp hvor legevakt, akuttpoliklinikk og akuttmottak i mange land ofte er organisert sammen i «emergency clinics». Klinikkenes drives av spesialisthelsetjenesten, og pasienter henvender seg dit direkte uten henvisning. Legevakten i Norge drives av primærhelsetjenesten og om lag 80 prosent av alle som innlegges i sykehus har med henvisning etter at behovet for innleggelse er vurdert av primærlege først. Primærleger i Norge er med andre ord mer involvert i innleggelser og ved et bredere aspekt av diagnoser enn i mange andre land. AMK-sentralene spiller også en rolle ved innleggelser i sykehus.

Det er derfor tatt inn noen nye diagnoser i listen som i Norge i stor grad blir behandlet i primærhelsetjenesten

(f eks behandling av steinsmerter – nyrestein og gallestein) og hvor bare noen legges inn. Kritikken som er rettet mot utvalget av diagnoser i andre land, er at det blant annet er lagt for stor vekt på forekomst i befolkningen (f eks høyt blodtrykk, som er tatt ut i vår analyse) og for lite vekt på diagnoser med en høy rate av innleggelser (f eks hjertesvikt).

Sammenliknet med den australske listen er noen symptomdiagnoser tatt med i vår analyse. Det omfatter pasienter som innlegges med mistanke om alvorlig sykdom, men hvor dette blir avkreftet (f eks pasienter utskrevet fra sykehus med brystmerter – mulig hjertesykdom eller utskrevet med magesmerter – mulig blindtarm, galleblærebetennelse, mm.). Dette representerer store grupper innleggelser.

Forekomsten av sykdom varierer mellom land og forekomsten har også endret seg over tid. I forhold til den australske listen er f eks innleggelse for reumatisk hjertesykdom og blødende magesår tatt ut i vår analyse (magesår er erstattet med funksjonelle mage-tarm lidelser). Noen grupper er utvidet med nye diagnoser (f eks er svineinfluensa lagt til listen over influensa-sykdommer, falsk krupp er lagt til ØNH-infeksjoner).

I noen land har man hatt tradisjon for å oppgi diabetes som innleggelsesdiagnose hvis pasienten har diabetes, selv om den umiddelbare årsaken var en annen diagnose (f eks slag, hjerteinfarkt, nyresvikt, oa). I vår analyse er diabetesgruppen blitt delt i tre – 1) innleggelse for

Tabell 9.1 Likheter og forskjeller for inkluderte pasientgrupper mellom det australske systemet og det norske forslaget.

	Inngår i Norge	Inngår ikke i Norge
Inngår i Australia	Influensa og lungebetennelse, Andre vaksinasjoner, Astma, KOLS, Hjertesvikt, Diabetes (inkl komplikasjoner), Angina, Underernæring, Gastroenteritt og dehydrering, Hudinfeksjoner, Underlivsinfeksjon, Øre- nese- hals infeksjoner, Krampor, Epilepsi, Mangelanemier, Urinveisinfeksjon, Mage/tarmlidelser	Reumatisk hjertesykdom, Hypertensjon, Perforert /blødende magesår, Tannsykdommer, Gangren
Inngår ikke i Australia	Atrieflimmer/-flutter, Brystmerter, Magesmerter, Steinsmerter/-sykdom, Liggesår/trykksår, Lårbensbrudd, Legebehandlede skader	

diabetes som hoveddiagnose med akutt for lavt eller høyt blodsukker, 2) innleggelse for diabetes som bidiagnose, med vanlige langtidskomplikasjoner som hoveddiagnose (neuropati, retinopati, nyresvikt, mm), 3) innleggelse med diabetes som bidiagnose men med akutt hjerte-kar sykdom som hoveddiagnose, er flyttet til respektive hjerte-kar grupper (hjerteinfarkt, angina, mm).

Hovedforskjellene mellom den australske avgrensingen (2010) og vår analyse vises i tabell 9.1.

Kategorier og pasientgrupper

Inspirert av arbeidet i Australia skilles det i analysen mellom tre ulike pasientkategorier (vaksinerbare, kroniske og akutte), samt at det skilles mellom potensielt forebyggbare akuttinnleggelser og potensielt forebyggbare tilstander (som igjen kan påvirke volum av innleggelser). Det er ikke uten videre enkelt å foreta et slikt skille for en del pasient-

grupper, men det er forsøkt gjort på en best mulig måte. En av pasientgruppene; Legebehandlede skader, skiller seg noe fra de andre gruppene ved at den består av polikliniske konsultasjoner.⁷ Denne gruppen er ment å dekke en del mindre skader som også potensielt kan håndteres av fastlegene, som overfladiske skader og åpne sår, forstuvninger og forstrekninger og andre mer begrensede skader. I fravær av et bedre begrep kalles gruppen Legebehandlede skader. I analysen er denne gruppen skilt ut som en egen kategori.

I forslaget til en avgrensning til norske forhold er det imidlertid i hovedsak innleggelser som er inkludert, og for de fleste innleggelser er oppholdstiden 1 døgn eller mer. Det inngår imidlertid noen innleggelser hvor pasienten skrives ut samme dag som innleggelsen. For de fleste gruppene er andelen samme-dags innleggelser om lag 10 prosent. Tabell 9.2 gir en oversikt for hvilke pasientgrup-

Tabell 9.2 Kategorisering av potensielt forebyggbare innleggelser. (N oppgitt i 2012-tall)

	Potensielt forebyggbare akuttinnleggelser	Innleggelser for potensielt forebyggbare tilstander
Vaksinefølsomme		Kategori 1 Forebyggbare ved vaksinerings Influensa og lungebetennelse, Andre vaksinasjoner (N=3 204)
Kroniske	Kategori 4 Akuttinnleggelser kronikere Astma, KOLS, Hjertesvikt, Angina, Atrieflimmer/atrieflutter, Diabetes, Epilepsi, Funksjonelle mage-tarmlidelser (N=62 580)	Kategori 2 Forebyggbare kroniske tilstander Diabetes med langtidskomplikasjoner, Mangelanemier, Under-/feilernæring (N=5 315)
Akutte sykdommer	Kategori 5 Akuttinnleggelser andre Smerter i buk/bekken, Gastroenteritt og dehydrering, Urinveisinfeksjon, Underlivsinfeksjon, Stensmerter/-sykdom, Hudinfeksjoner, Influensa og lungebetennelse, ØNH-infeksjon, Brystmerter, Kramper (N=99 185)	Kategori 3 Forebyggbare andre tilstander Liggesår/trykksår, Lårbensbrudd (N=14 446)
Legebehandlede skader	Kategori 6 Legebehandlede skader (Overfladiske skader og åpne sår, forstuvninger og forstrekninger og andre mer begrensede skader) (N=148 543)	

7) Av polikliniske konsultasjoner i denne gruppen er kontroller ekskludert, samt at kun første kontakten for pasienter som har mer enn 1 kontakt er inkludert.

per som er kategorisert i hvilke hovedkategorier. Nærmere definisjon av pasientgruppene finnes tabell 9.11.

9.4 Utvikling i potensielt forebyggbare innleggelser 2010-2012

Det er av flere grunner viktig å tallfeste volum for hovedkategorier og pasientgrupper. For de påfølgende analysene er det ønskelig at de inkluderte pasientgruppene volummessig hverken er for små eller for dominerende. Tidligere internasjonale studier viser at analysene primært bør gjøres for alle gruppene samlet og resultatene vil da kunne preges av grupper med et dominerende volum. Pasientgrupper med et lite volum av innleggelser vil i svært liten grad påvirke resultatene, men kan likevel bli inkludert dersom det er viktig av andre årsaker.

Tabell 9.3 viser de siste års utvikling i volumet av innleggelser for hovedkategoriene presentert i tabell 9.2. Det er stor forskjell i volum mellom de seks hovedkategoriene. De minste hovedkategoriene er potensielt forebyggbare innleggelser ved vaksinasjon eller ved kroniske tilstander med hhv ca 3 000 og 5 000 innleggelser. Den største

innleggelser/konsultasjoner. Kategorien akuttinnleggelser ved andre tilstander omfatter om lag 100 000 innleggelser.

Det er i hovedsak store likhetstrekk mellom hovedkategoriene når det gjelder liggetid, andel døgnopphold og andel akuttinnleggelser. Pasientgruppene som inngår i kategorien «innleggelser ved andre forebyggbare tilstander» har en noe høyere andel opphold med liggetid 5 dager eller mer. Dette er også kategorien med høyest gjennomsnittlig alder, som også er en forklaringsfaktor for lengre liggetider.

Det er en høy andel akuttinnleggelser for alle kategoriene (75-100 prosent), og naturlig nok for de to kategoriene som definisjonsmessig kun skal inkludere akuttinnleggelser. Tilsvarende er det en høy andel (75-100 prosent) døgnopphold for alle kategorier unntatt Legebehandlede skader.

Utviklingen i årene 2010 til 2012 er noe ulik for de seks hovedkategoriene. Innleggelser for vaksinerbare tilstander øker relativt kraftig i perioden, fra 1 900 til 3 200 innleggelser. Det er innleggelser med hovedtilstandskode

Tabell 9.3 Potensielt forebyggbare akuttinnleggelser og innleggelser for potensielt forebyggbare tilstander per hovedkategori, samt legebehandlede skader. 2010-2012.

Kategori	2010	2011	2012	Prosent endring	
				2010-2012	2011-2012
1. Forebyggbare ved vaksinerings	1 925	2 493	3 204	66 %	29 %
2. Forebyggbare kroniske tilstander	5 144	5 259	5 315	3 %	1 %
3. Forebyggbare andre tilstander	15 338	15 034	14 446	-6 %	-4 %
4. Akuttinnleggelser kronikere	60 847	59 644	62 580	3 %	5 %
5. Akuttinnleggelser andre	92 505	95 984	99 185	7 %	3 %
6. Legebehandlede skader	146 361	150 243	148 543	1 %	-1 %
Totalt	322 120	328 657	333 273	3 %	1 %

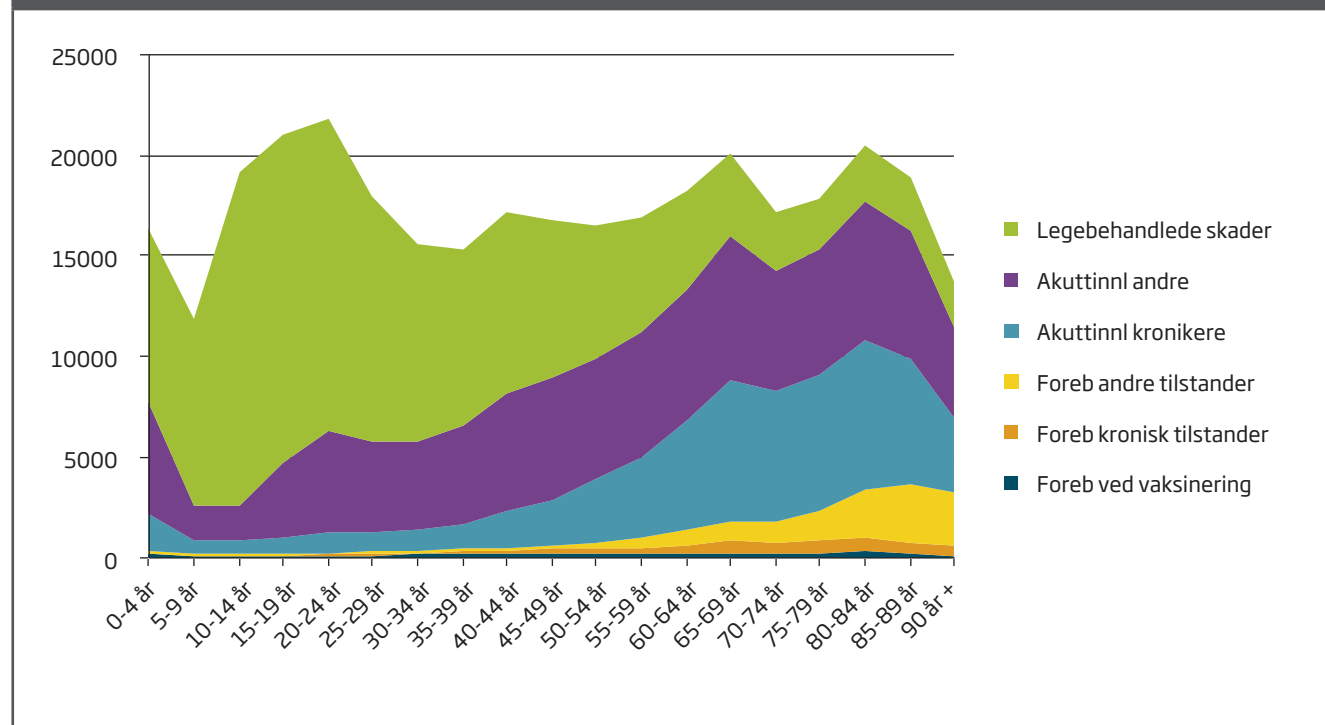
kategorien er legebehandlede skader med ca 150 000

influenza (ICD-10; identifisert virus (J10) og uidentifisert (J11)) som bidrar mest i den observerte veksten, og veksten kommer ved mange helseforetak og sykehus. Innleggelser for forebyggbare kroniske tilstander er tilnærmet uendret perioden sett under ett, mens innleggelser for andre forebyggbare tilstander viser en svak reduksjon i de aktuelle årene. Akuttinnleggelser for kroniske og andre tilstander øker noe perioden sett under ett. Legebehandlede skader har et høyere nivå i 2011 enn de to andre årene.

Figur 9.1 viser aldersfordelingen for de seks hovedkategoriene i 2012 (profilen er tilnærmet identisk for alle tre årene) og i figur 9.2 vises volumet per 1000 innbyggere.

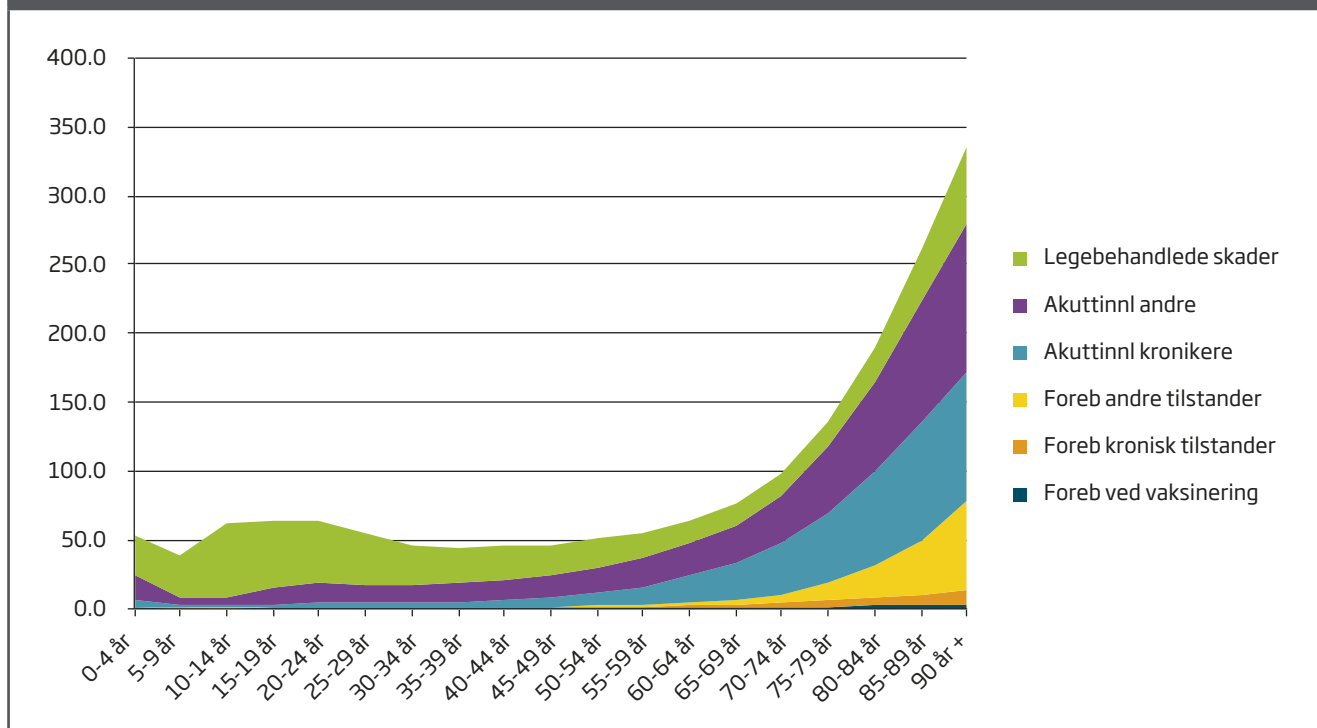
Figurene viser aldersfordelingen både for hver gruppe (definert av de ulike fargene) og samlet. Kategorien «Legebehandlede skader» domineres av barn og unge voksne, mens akuttinnleggelser for andre tilstander har et stort innslag i alle aldersgrupper for voksne. Akuttinnleggelser for pasienter med kroniske sykdommer domineres av eldre mennesker. Målt i forhold til aldersgruppenes størrelse er det et generelt bilde at rate per 1000 innbygger øker med alderen. Unntaket er gruppen med legebehandlede skader (poliklinisk), hvor raten er høyest i 10–20-årsalderen.

Figur 9.1 Antall innleggelser for hovedkategoriene etter alder. 2012.

Figur 9.2 Innleggelser per 1000 innbyggere for hovedkategoriene. 2012.

Figur 9.3 viser volumet per pasientgruppe innenfor fem av hovedkategoriene som gjelder innleggelser. Av visuelle hensyn er gruppen Legebehandlede skader ikke tatt med i figuren da denne gruppen har svært mange innleggelser/konsultasjoner (ca 150 000), og betydelig høyere enn den nest største gruppen. Noen av pasientgruppene har et relativt beskjedent volum. Dette gjelder alle grupper i kategori 1 (forebyggbare ved vaksinerings) og kategori 2 (forebyggbare kroniske tilstander), samt liggesår/trykksår i kategori 3 (forebyggbare andre tilstander). I kategori 4 for «Akuttinnleggelser kronikere» er det også et beskjedent volum for astma og (akutt) diabetes. I kategori 5 om andre akuttinnleggelser er det underlivsinfeksjoner og kramper som har et relativt lavt volum.

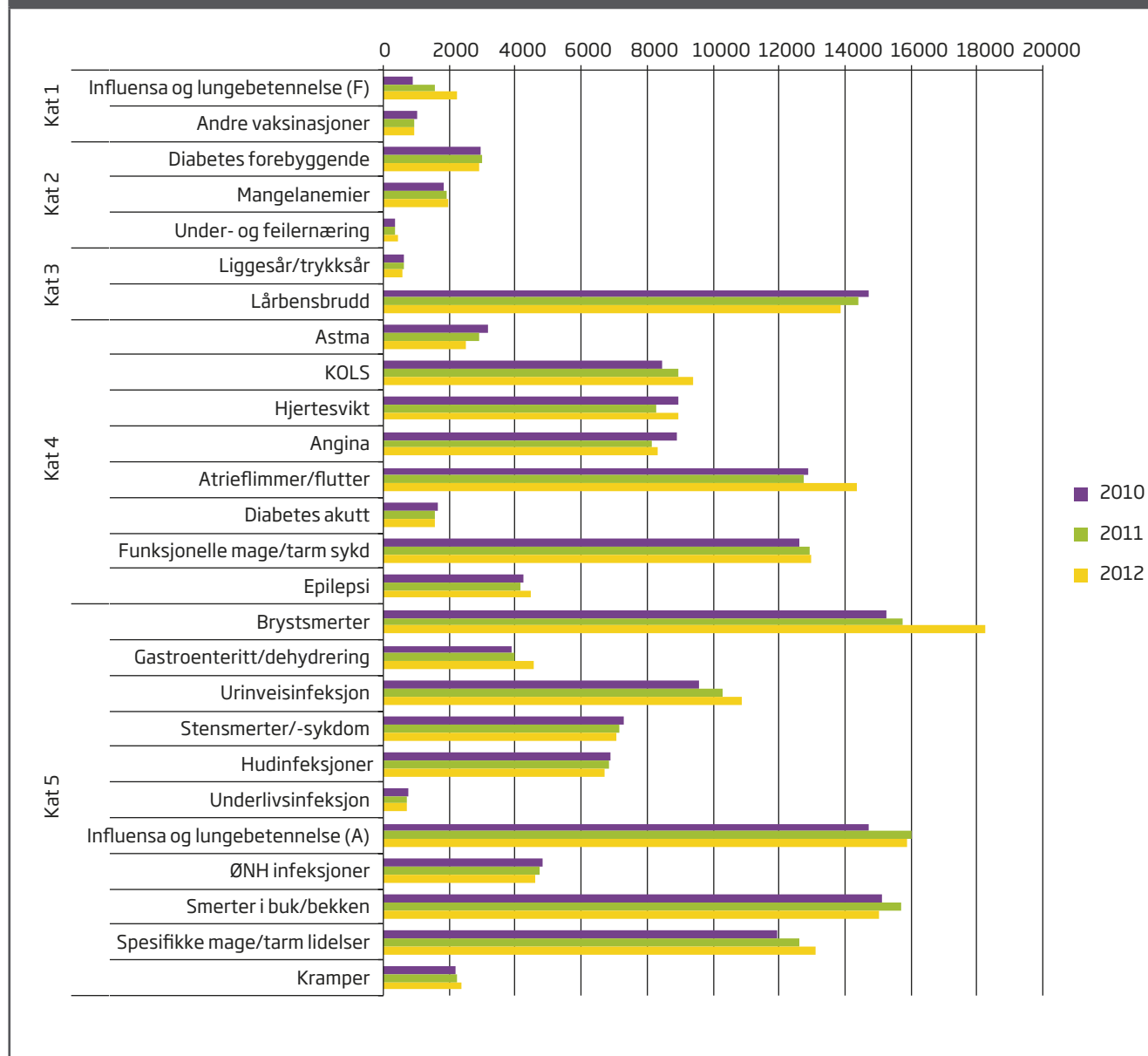
Det er pasientgrupper innen flere av kategoriene som relativt sett har et dominerende volum, og som gjør at disse gruppene vil veie tungt i de påfølgende analysene i kapitlet. Når man analyserer kategori 1-5 samlet viser figur

9.3 at det er flere pasientgrupper som har et tilnærmet like høyt volum. Samlet sett er det derfor ikke slik at noen få grupper vil veie urimelig tungt i analyseresultatene, siden det er 7-8 grupper med et relativt høyt volum.⁸ Spørsmålet kan heller knyttes til de gruppene med et så lite volum at de sannsynligvis i veldig liten grad vil påvirke resultatene.

Det fremgår av figur 9.3 en til dels ulik utvikling i volum for pasientgruppene fra 2010 til 2012. For vaksinerbar influensa og lungebetennelse (i kategori 1) har det vært en jevn vekst alle tre årene, mens «andre vaksinasjoner» har vært tilnærmet uendret. For lårbensbrudd og astma har det i samme periode vært en jevn reduksjon. For mange grupper har nivået vært tilnærmet uendret disse tre årene. For to av gruppene (Brystsmerter og Atrieflimmer/-flutter) er nivået i 2012 markert høyere enn i 2010-2011. For atrieflimmer/-flutter har det både vært en økning i prevalens, samt en økende behandlings-

8) Om lag 50 prosent av innleggelsene har hovedtilstandskode smerte i buk/bekken eller hals/bryst, åndedrett (lungebetennelse, KOLS), lårbensbrudd eller hjertesykdommer.

Figur 9.3 Antall innleggelser for pasientgrupper innenfor hovedkategori 1-5. 2010-2012.

aktivitet som sannsynlige forklaringer på den observerte veksten. Det er ikke like klart hva som er forklaringen for økningen i antall opphold med brystsmarter i 2012.

Det fremgikk av figur 9.3 at volumet av innleggelser/kontakter for de enkelte pasientgruppene er svært forskjellig innen og mellom de fem kategoriene. I avsnitt 9.5–9.6, som omhandler forskjeller mellom kommuner og kommunegrupper, vil vi bruke kategori-inndelingen fra figur 9.3. I små kommuner vil det ofte være få pasienter og ratene blir svært følsomme for små endringer i pasientvolum hvis vi finmasker pasientgruppene for mye. Katterl m fl (2012)⁹ anbefaler at PFI analyseres og tolkes som en samlet gruppe fordi dette styrker påliteligheten/reliabiliteten til PFI som en indikator på tilgjengelighet til primærhelsetjenester.

9.5 Forskjeller mellom kommuner i omfang av potensielt forebyggbare innleggelser

Kommunene har ansvar for at befolkningen har god tilgang til primærhelsetjenester. Dette innbefatter både fastleger, pleie- og omsorgstjenester og andre primærhelsetjenester i kommunal regi. Et viktig spørsmål i dette kapitlet er om vi finner indikasjoner på at arbeidsdelingen mellom primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten for utvalgte pasientgrupper varierer fra kommune til kommune.

Figur 9.4 viser forskjeller i kommunenes innleggsesrate for «potensielt forebyggbare innleggelser» samt ratefordelingen for «Legebehandlede skader». Figuren gir en visuell framstilling av spredningen ved bruk av et såkalt boxplot⁹. Tabell 9.4 angir ulike mål på sentraltendens (median og gjennomsnitt) og spredning for de samme ratene.

Forskjellen mellom kommunen med laveste og kommunen med høyeste rate er svært stor for begge gruppene. For innleggelsene strekker ratene seg fra 17 per 1000 innbygger til 64 i kommunen med den høyeste raten, en forskjell på 46. Totalt sett varierer innleggsesratene med 20 prosent.¹⁰

Forskjellene mellom kommunene er enda større for behandling av skader enn for innleggelser. Raten varierer fra 5 til 61 per 1000 innbyggere og totalt varierer ratene med 39 prosent.

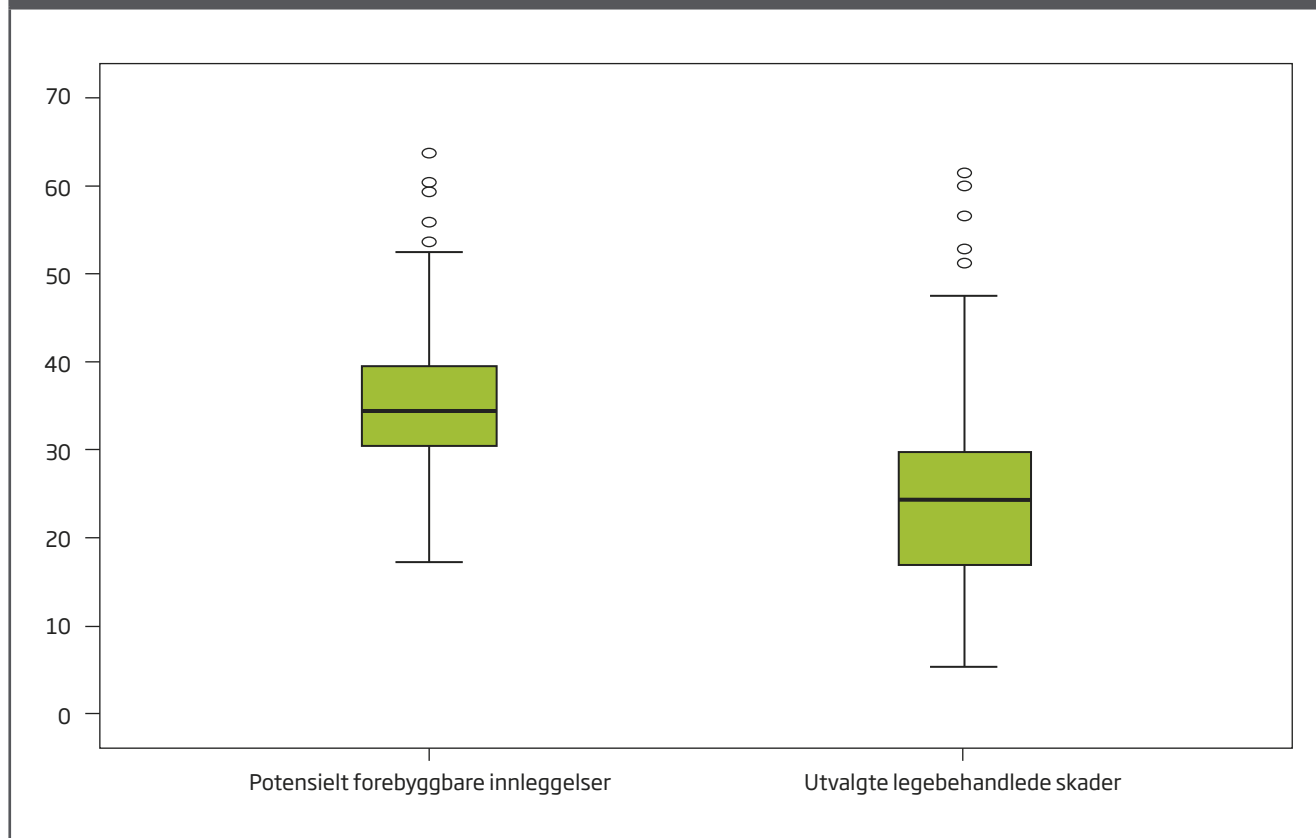
I begge gruppene er det noen kommuner som har svært høye rater sett i forhold til gjennomsnittet. Disse er markert som sirkler i figuren. En nærmere undersøkelse viser at kommuner med høye avvikende rater for innleggelser (PFI) i hovedsak er veldig små kommuner, mens kommuner med avvikende høye rater for poliklinisk skadebehandling i hovedsak er befolkningsmessig store kommuner og byer. Samtidig er noen av de største byene også blant kommunene med svært lave rater for legebehandlede skader. De store forskjellene kan gjenspeile ulik organisering og innhold i tilbudet ved kommunal legevakt, spesielt i sykehuskommuner hvor legevakten er samlokalisert med sykehusenes skadepoliklinikk.

I figur 9.5 splittes totalraten for potensielt forebyggbare innleggelser (PFI) basert på de fem pasientkategoriene fra tabell 9.2. Vaksinerbare sykdommer og andre potensielt forebyggbare kroniske tilstander (kategori 1 og 2) har svært få innleggelser og slås derfor sammen til en gruppe i figuren. Tabell 9.5 viser tilhørende deskriptiv statistikk for ratene vist i figuren.

9) Boksene i midten markerer at 50 prosent av kommunene har rater som ligger innenfor dette området. Streken i midten viser medianen og angir at halvparten av kommunene har en verdi høyere eller lavere enn denne. Streken utenfor boksene angir at kommunene med de 25 prosent høyeste og laveste ratene ligger i angitt område. Kommuner med rater som er mer enn tre boks-lengder fra den øverste eller nederste kanten av boksen kalles ekstremverdier. Dette er vist med en stjerne (*). Tilfeller med verdier mellom 1,5 og 3 boks-lengder fra den øverste eller nederste kanten av boksen blir kalt uteliggere og er vist med en sirkel.

10) Målt som relativt standardavvik ((standardavvik/gjennomsnitt)*100)

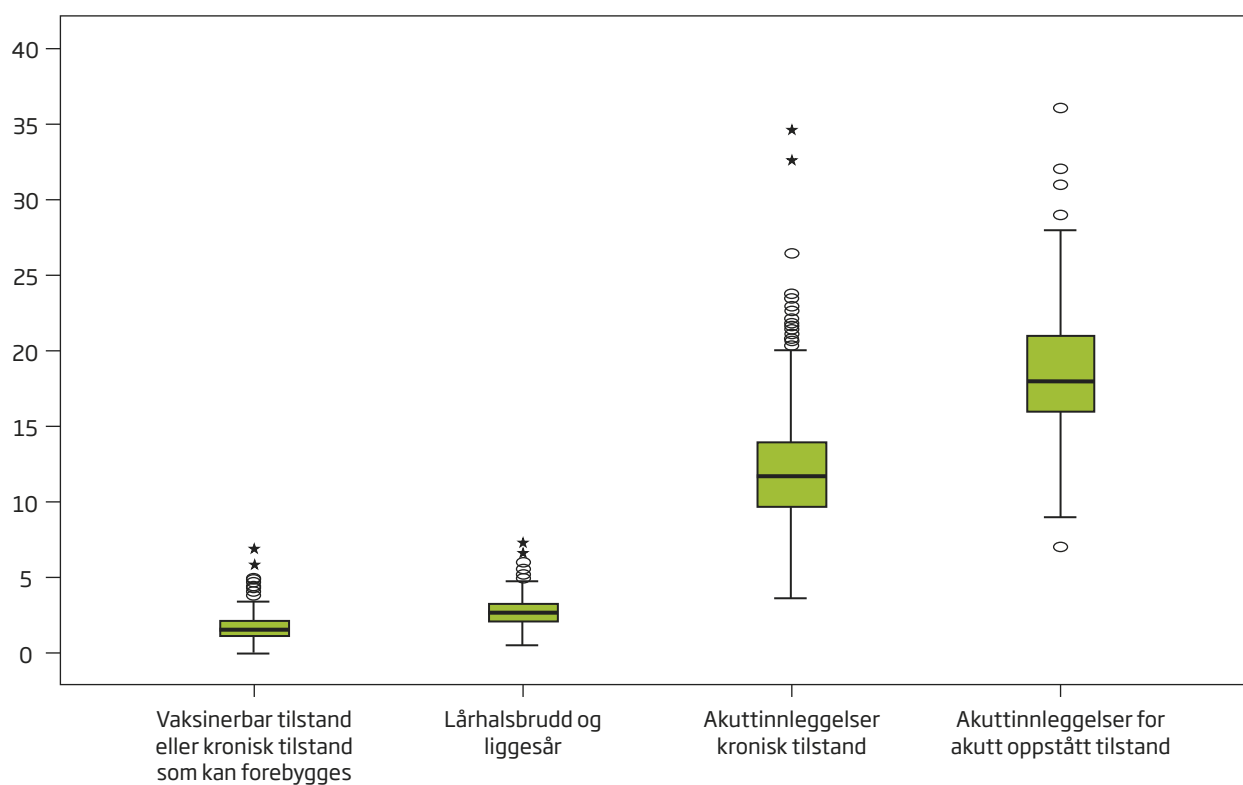
Figur 9.4 Illustrasjon av spredning i kommunevise kjønns- og aldersstandardiserte rater for potensielt forebyggbare innleggelser og Legebehandlede skader. Per 1000 innbyggere. 2012.

Tabell 9.4 Beskrivelse av sentraltendens og spredning av standardiserte rater på kommunenivå i 2012. Potensielt forebyggbare innleggelser (kategori 1-5 samlet) og Legebehandlede skader.

	Antall kommuner (N)	Median	Gj.snitt	Min	Maks	Maks-Min	Std. avvik	Relativt standard-avvik (prosent)
Potensielt forebyggbare innleggelser (PFI)	428	34,4	35,2	17,3	63,7	46	7,15	20
Legebehandling mindre skader	428	24,4	24,4	5,3	61,4	56	9,56	39

Figur 9.5 Illustrasjon av spredning i kommunevise kjønns- og aldersstandardiserte rater for ulike hovedkategorier PFI . Per 1000 innbyggere 2012.

Tabell 9.5 Beskrivelse av sentraltendens og spredning av standardiserte rater på kommunenivå i 2012. Diagnoser etter hovedkategorier PFI.

	Antall kommuner	Median	Gj snitt	Min	Maks	Maks-Min	Std. avvik	Relativt standard-avvik (prosent)
Forebyggbare tilstander (kat 1-2)	428	1,5	1,7	0,0	14,0	14	1,17	68
Forebyggbar andre tilstander: Lårhalsbrudd og liggesår	423	2,7	2,7	0,5	7,2	7	0,97	36
Akuttinnleggelse kronisk tilstand	428	11,7	12,1	3,6	34,6	31	3,95	33
Akuttinnleggelser andre tilstander	428	18,0	18,7	7,0	36,0	29	4,33	23

Figur 9.5 gjenspeiler at antall innleggelser er svært forskjellig for gruppene. Når man splitter materialet i mindre undergrupper er det også langt flere kommuner som statistisk sett skiller seg ut med avvikende høye rater. I kommuner med en liten befolkning vil raten kunne svinge mye fra år til år. En indikasjon er at forskjellen mellom kommunene er langt større for små pasientgrupper enn for store. Forskjellene er størst for den minste gruppen (kategori 1 og 2), som blant annet inkluderer vaksinerbare sykdommer og diabeteskomplikasjoner, med 68 prosent variasjon. Den store variasjonen kan derfor delvis gjenspeile veldig små tall og lite robuste kommunerater når vi inkluderer data bare for ett år. Men også for de to største diagnosekategoriene er det relativt store forskjeller mellom kommunene. Av disse er variasjonen størst for akuttinnleggelser hvor pasienten har en kronisk sykdom, herunder KOLS, hjertesvikt, atrieflimmer/-flutter og angina (33 prosent variasjon slik det måles her). For kategorien «akuttinnleggelser andre tilstander» er variasjonen 23 prosent.

Ved å se på forskjeller mellom kommuner innad i kommunegrupper med ulik størrelse bekreftes inntrykket av størst variasjon i antall innleggelser blant de minste kommunene, men det er også klare forskjeller mellom større kommuner (se tabell 9.10). Samtidig har småkommuner i gjennomsnitt ikke spesielt høyere antall innleggelser per innbyggere (kjønns- og aldersstandardisert) enn større kommuner.

9.6 Forhold som bidrar til forskjeller i innleggesrater

Basert på diagnosene som er inkludert i vårt utvalg er det relativt store forskjeller mellom kommuner i innleggesrater for utvalgte diagnosegrupper og rater for poliklinisk behandling av akutte skader. Det er som tidligere nevnt mange forhold som kan bidra til forskjeller mellom

kommuner i bruk av spesialisthelsetjenesten. I dette avsnittet diskuteres og analyseres noen slike faktorer, men ambisjonen er i denne omgang ikke å gjøre en uttømmende analyse av forklaringsfaktorer.

Forskjeller i behov

Forskjeller i befolkningens samlede behov for helse-tjenester er en viktig faktor. Det finnes ikke et direkte mål på behov eller sykkelighet på befolkningsnivå, men det finnes kunnskap om forhold som påvirker behovet for helsetjenester og derfor kan fungere som indikatorer. Befolkningen i kommuner med en høy andel eldre vil normalt ha behov for mer helsetjenester enn kommuner med en lav andel. I tillegg kan økonomiske og sosiale forskjeller utløse ulikt behov for tjenester. Löfqvist m.fl (2013)¹¹ viser at sosioøkonomiske faktorer er viktige i analyser av forskjeller i «unngåelige» innleggelser basert på en analyse fra Stockholms län i Sverige. Ulik befolkningssammensetning bidrar til naturlige variasjoner i behov for helsetjenester generelt sett og skaper dermed også ulikt ressursbehov knyttet til primærhelse-tjenester i kommunene. Katterl m.fl (2012)¹² viser at behovsrelaterte faktorer som alder, sosioøkonomisk status, helsestatus og komorbiditet har en sterk effekt på omfang av innleggelser, og at dette har veldig sterk støtte i forskningslitteraturen. Pasientdata fra Norsk pasientregister inneholder opplysninger om alder og kjønn på pasientene. Kombinert med befolkningstall fra SSB kan vi derfor kontrollere for ulik kjønns- og alderssammensetning i kommunene. Det er tidligere utviklet en behovsindeks på kommunenivå¹³ som inkluderer alderssammensetning, dødelighet, utdanningsnivå, uførhet og levekår. Alder og dødelighet har størst betydning for den samlede indeksen. Behovsindeksen er basert på egenskaper ved hele befolkningen. Den er derfor best egnet som behovsindikator for hele befolkningen samlet. Kalseth (2009)¹⁴ finner at kommuneforskjeller i bruk av sykehus i større grad skyldes behovsforskjeller enn ulik ressursinnsats og dekningsgrader i kommunene. Høyt

11) Löfqvist T et al *Inequalities in avoidable hospitalisation by area income and the role of individual characteristics: A population-based register study in Stockholm County, Sweden*. BMJ Qual Saf 2013;0:1-9.

12) Katterl, R., et al., *Potentially avoidable hospitalisations in Australia: Causes for hospitalisations and primary health care interventions*, 2012, Primary Health Care Research & Information Service (PHC RIS) Adelaide.

13) Oppdatering av behovsindeks utviklet i forbindelse med NOU 2008:2.

14) Kalseth, B (2009) Kommunevis forskjeller i bruk av sykehus. I Kalseth, B (red) Sektorrapport for somatisk spesialisthelsetjeneste 2008. SINTEF Teknologi og samfunn

beregnet behov i kommunene sammenfaller både med høyere ressursbruk og dekningsgrad i helse- og omsorgstjenesten og med høyere forbruk av sykehustjenester.

Forskjeller i tjenestetilbud

I tillegg til ulikt behov kan det være forskjeller ved tilbudet av tjenester på kommunenivå, enten i tilbudenenes organisering, kapasitet eller egenskaper ved personellet. Det kan som eksempel være forskjeller i tilgang på personell med spesifikk kompetanse mellom kommuner. Normalt har de store kommunene lettere tilgang på ulike typer personell enn små kommuner i distriktet. Som referert i innledningen er det flere internasjonale litteraturoppsummeringer og analyser som i stor grad støtter antakelsen om at forskjeller i «avoidable hospitalisations» er en indikator på tilgjengelighet til primærhelsetjenester. Kommunedata fra SSB gir oss mulighet til å sammenholde kjennetegn ved primærhelsetjenesten med omfang av innleggelser for PFI-diagnoser og skadebehandling på sykehus. Relevante kommunevariable beskriver blant annet ressursinnsats (penger, personelldekning) og hvor mange som mottar kommunale tjenester. Deraas (2011-2013)¹⁵ finner ikke at høyere dekningsgrad i kommunene (primærleger, mottakere av kommunale tjenester) gir mindre bruk av sykehus i sine analyser av innleggelser blant eldre og bruk av poliklinikk.

Kommunestørrelse og avstand til sykehus

Norge er et langstrakt land med spredt bosetting. Nærhet til tjenestetilbud er derfor et viktig tema. Flere tidligere analyser har vist at bruk av spesialisthelsetjenester kan varierer med reiseavstand. I tillegg kan det tenkes at ulik størrelse på kommunene systematisk bidrar til ulikheter i tjenestetilbud. I denne analysen foretas en enkel betraktning angående reiseavstand og kommunestørrelse.

Forskjeller i innleggesrater for befolkningen i ulike deler av landet, etter kommunestørrelse og reiseavstand til sykehus

I hvilken grad har størrelse på kommunene og avstand til sykehus betydning for bruken av sykehusene? I tabell 9.6 er det beregnet rater for befolkningen som bor i ulike regioner av landet og hvor type kommune og reiseav-

stand er inkludert i klassifiseringen. Ratene er beregnet for hele gruppen og ikke basert på gjennomsnitt for kommunene som inngår i den enkelte kommunegruppe. I tabellen ses ratene i forhold til landsgjennomsnittet. En verdi på 96 viser at raten ligger fire prosent under landsgjennomsnittet, mens en verdi på 120 viser at raten ligger 20 prosent over.

Det er for kategorien «Legebehandlede skader» vi finner de største forskjellene i rate mellom områdene. Det kan som tidligere nevnt være flere årsaker til dette, som f.eks ulik organisering av legevakttilbudet lokalt og ulik rapporteringsgrad av denne type aktivitet. Sammenlignes raten for storbyene er det en påfallende stor forskjell mellom «Nord storby» og «Midt-Norge storby» på den ene siden og «Vest storby» og aller mest Oslo i andre enden. En mulig forklaring på den høye raten for Oslo kan være at deler av Oslo Legevakt (bl a Skadelegevakt) er organisert under Oslo universitetssykehus og inngår i datagrunnlaget rapportert til Norsk pasientregister. For vaksinerbare tilstander, kroniske tilstander som potensielt kan forebygges og for kategorien lårhalsbrudd og liggesår har Oslo og de største byene i region Vest noe høyere rate enn andre. Det er også en tendens til at de fleste kommunetypene på Vestlandet ligger blant de med høyest rate.

For innleggelser totalt er det en tendens til at storbyer og kommuner med kort reiseavstand til sykehus har en noe høyere rate enn mindre kommuner og kommuner med lang reiseavstand. Unntaket er de største kommunene i Nord-Norge. Ratenivået i Vest er også totalt sett litt høyere enn i de andre regionene. Oslo ligger litt over landsgjennomsnittet for alle kategoriene. Utover dette er det kun mindre forskjeller mellom kommunegruppene i regionene.

15) Deraas et al (2011) Does long-term care use within primary health care reduce hospital use among older people in Norway? A national five-year population-based observational study. BMC Health Services Research 2011, 11:287 og Deraas et al (2013) Is a high level of general practitioner consultations associated with low outpatients specialist clinic use? A cross-sectional study. BMJ Open 2013;3

Tabell 9.6 Kønns og aldersstandardiserte rater i prosent av landsgjennomsnitt for PFI-grupper og legebehandlede skader. Fordelt etter type kommune (størrelse og reiseavstand til sykehus). Per 1000 innbyggere 2012.

Kommunegruppe		Forebyggbare ved vaksinerings eller potensiell forebyggbar kronisk tilstand	Forebyggbar tilstand lårhalsbrudd og trykksår	Akutt-innleggelser kronikere	Akutt-innleggelser andre tilstander	Totalt innleggelser	Lege-behandlede skader
Region	Helse Sør-Øst	97	98	96	98	97	110
	Helse Vest	103	110	113	111	111	95
	Helse Midt-Norge	96	93	99	97	97	80
	Helse Nord	114	99	100	92	96	81
	Norge totalt	100	100	100	100	100	100
	Norge per 1 000 innb.	1,7	2,8	12,3	19,5	36,3	28,9
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	96	86	89	92	91	72
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	88	98	91	93	93	85
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	92	94	114	106	107	103
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	91	85	81	92	88	84
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	98	95	101	99	100	113
	Storby ekskl. Oslo	84	93	96	98	96	71
	Oslo	128	124	108	110	111	195
Vest	Under 5 000 innb.	80	90	100	103	100	89
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	85	99	111	114	110	78
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	108	91	122	112	113	107
	Over 20 000 innb.	109	101	129	116	119	90
	Storby	119	129	112	110	112	107
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	106	87	91	91	91	84
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	87	101	99	94	96	81
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	113	97	117	107	110	103
	Over 20 000 innb.	102	93	98	98	97	122
	Storby	86	85	104	102	101	39
Nord	Under 5 000 innb.	125	99	98	88	94	74
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	104	99	99	95	97	67
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	111	118	126	111	117	109
	Over 20 000 innb.	113	94	95	82	89	120
	Storby	115	80	83	94	90	32

Trekk ved primærhelsetjenesten i kommunene og forskjeller i bruken av sykehus

Finner vi indikasjoner på at kommuner med større dekningsgrad av fastleger og personell i pleie- og omsorgstjenestene, eller som gir flere innbyggere kommunale tilbud, har færre innleggelser i sykehus for diagnosene/tilstandene inkludert i dette kapitlet? Diagnosegrupper som har et høyt innslag av eldre pasienter forventes i større grad å påvirkes av trekk ved pleie- og omsorgstjenestene.

I tabell 9.7 framstilles samvariasjon (korrelasjon) mellom rater for innleggelser (PFI) og rater for en rekke variable på kommunenivå, uttrykt ved Pearsons korrelasjonskoeffisient.¹⁶ Kommunestørrelse og reiseavstand til sykehus (fra kommunesentret) er også inkludert. Sykehusbruk uttrykkes som rater standardisert for alders- og kjønns-sammensetning i kommunene.

Tabell 9.7 Korrelasjoner mellom innleggelser (PFI) i sykehus per 1000 innbyggere (kjønns- og aldersstandardisert) og utvalgte egenskaper ved primærhelsetjenesten i kommunene. 2012.

	Potensielt forebyggbar tilstand; kategori 1 og 2	Potensielt forebyggbar tilstand kategori 3	Akutt-innleggelser kronikere kategori 4	Akutt-innleggelser andre kategori 5	Totalt forebyggbare innleggelser (PFI)
Legeårsverk ¹	0,103*	0,123*	0,080	-0,099*	0,017
Legevaktskonsultasjoner ¹	0,101*	0,038	0,055	-0,017	0,047
Fastlegekonsultasjoner ¹	-0,038	-0,020	-0,034	0,068	0,013
Sum årsverk pleie og omsorg ¹	0,205**	0,038	-0,006	-0,150**	-0,059
Sykepleiere i pleie og omsorg ¹	0,158**	0,040	-0,086	-0,106*	-0,092
Mottakere hjemmesykepleie ¹	0,133**	0,128**	-0,030	-0,130**	-0,058
Beboere langtidsopphold inst ¹	0,196**	0,124*	0,024	-0,126**	-0,022
Plasser tidsbegrenset opphold inst ¹	0,066	0,087	-0,074	-0,003	-0,024
Plasser i institusjon korr for utleie ¹	0,246**	0,061	-0,013	-0,147**	-0,060
Legetimer pr. uke pr. beboer i sykehjem	-0,118*	0,066	0,070	0,075	0,072
Andel korttidsplasser	-0,048	-0,029	-0,076	0,021	-0,038
Andel årsverk brukerrettet tj m fagutd.	-0,019	0,023	-0,047	0,033	-0,009
Andel årsverk brukerrettet tjenester m fagutd. høyskole	-0,038	-0,057	-0,106*	0,098*	-0,018
Befolkning totalt	-0,005	0,047	0,027	0,070	0,066
Behovsindeks	0,190**	0,091	0,063	-0,100*	0,019
Andel i befolkningen over 80 år	0,133**	-0,040	-0,023	-0,108*	-0,068
Reiseavstand fra komm.senter til sykehus	0,093	0,039	0,041	-0,100*	-0,019

¹ Per 1000 innbyggere

** Signifikant korrelasjon (0.01 nivå)

* Signifikant korrelasjon (0.05 nivå)

16) Observerte korrelasjon eller samvariasjon mellom variable på kommunenivå (f.eks. rater for sykehusbruk og rater for legeårsverk) er ikke bevis for at det er en årsakssammenheng mellom dem, men viser at det er et mønster hvor f.eks. kommuner med høy legerate eller høy sykehjemsdekning også har høye innleggelsesrater. I mange tilfeller vil det være en reell sammenheng, men enkel korrelasjon er ikke tilstrekkelig bevis. Bakenforliggende forhold som påvirker helseforskjeller mellom kommuner kan gi ulikt behov for f.eks. legedekning og sykehjems plasser. Vi vil også minne om at mange av variablene på kommunenivå f.eks. innenfor pleie og omsorg er innbyrdes høyt korrelerte fordi de ofte vil henge sammen. F.eks. vil kommuner med mange tjenestemottakere eller sykehjems plasser ofte også ha mange årsverk. Begge variablene er et uttrykk for dekningsgraden i pleie- og omsorgssektoren.

Det skilles mellom innleggelser for «Forebyggbare tilstander» hvor vaksinerings eller bedre langtidsoppfølging potensielt kan hindre at tilstanden oppstår (kategori 1-3 i tabell 9.7) og akuttinnleggelser som potensielt kunne vært forhindret med medisinsk oppfølging fra primærlegen når den akutte tilstanden oppstår eller med støtte fra andre tjenester i kommunen (kategori 4 og 5).

Slik det måles her er det ikke veldig sterk samvariasjon mellom de utvalgte egenskapene ved kommunene og antall innleggelser. For to av pasientkategoriene er det likevel noen interessante mønster og statistisk signifikante samvariasjoner, selv om styrken på disse også er relativt svake. PFI-kategori 1 og 2 inkluderer vaksinerbar influensa og lungebetennelse, potensielt forebyggbare langtidskomplikasjoner av diabetes, mangelanemier og under-/feilernæring. For denne gruppen har kommuner med god dekningsgrad av kommunale tjenester til en viss grad flere innleggelser.¹⁷ Sammenfallet gjelder spesielt årsverk innen pleie og omsorg og plasser i institusjon, men også legeårsverk og flere legevaktskonsultasjoner, selv om samvariasjonen med innleggelsesraten for de sistnevnte er enda svakere. En mulig fortolkning er at god dekning av f.eks. sykehjemsplasser også medfører at ulike tilstander avdekkes. Det er også en svak tendens til at flere legetimer per beboer i sykehjem sammenfaller med lavere antall innleggelser.

For den andre PFI-gruppen med en viss samvariasjon går mønsteret i motsatt retning. Det gjelder kategorien akuttinnleggelser (kategori 5 i tabell 9.7) hvor sykdommen er oppstått akutt og blant annet inkluderer brystsmerter, smerter i buk/bekken, gallestenssmerter osv. Dette er gruppen som har det største volum av innleggelser. Her finner vi at kommuner med god dekningsgrad innen pleie og omsorg til en viss grad har færre innleggelser enn kommuner med lavere dekningsgrad.

I tabell 9.7 er det tatt hensyn til ulike kjønns- og alderssammensetning når innleggelsesratene er beregnet. Brukes ustandardiserte rater finner man et mer tydelig sammenfall mellom dekningsgrader i primærhelsetjenesten og antall innleggelser. Behovsforskjeller som følge av ulike befolkningssammensetning gjenspeiler seg altså tydelig i sammenfallende ulikheter i ressursinnsats og tjenestedekning i kommunene.

Hovedtyngden av ressurser i pleie og omsorgssektoren er forbeholdt oppfølging og pleie av eldre mennesker, selv om en stadig større andel er rettet mot yngre tjenestemottakere. Tabell 9.8 tar utgangspunkt i antall innleggelser (PFI-kategoriene) for innbyggere 80 år og eldre og sammenholder disse med de samme variablene i kommunene som i tabell 9.7. Det er interessant å se at sammenfallet mellom ulike mål på dekningsgrad i kommunene og den samlede innleggelsesraten er litt klarere for de eldste sammenlignet med resultatet for hele befolkningen (tabell 9.7). Men samvariasjonen er fortsatt relativt svak. Kommuner med høy institusjonsdekning, årsverk i pleie og omsorg og legeårsverk har noe lavere innleggelsesnivå (eller omvendt). Antall mottakere av hjemmesykepleie synes ikke å sammenfalle med færre innleggelser, det går heller svakt i motsatt retning. Liten befolkning, høy andel eldre i kommunen og lang reiseavstand synes også til en viss grad å sammenfalle med færre innleggelser totalt sett for de eldste, selv etter korreksjon for alderssammensetning i rateberegningen. Tabellen viser også at de observerte tegn til mønstre først og fremst gjelder akuttinnleggelser for akutt oppståtte tilstander og til en viss grad akuttinnleggelser for kroniske tilstander, altså de største pasientgruppene.

Et viktig forhold å gjøre oppmerksom på er en ganske høy samvariasjon mellom variablene som beskriver dekningsgrader i primærhelsetjenesten. I tillegg samvarierer disse ofte med befolkningssammensetning, reiseavstand og kommunestørrelse. Små kommuner har oftere lang reiseavstand, en høy andel eldre og høyere dekningsgrad av kommunale tjenester.

17) Når det i teksten f.eks. sies at høyt antall innleggelser i en viss grad sammenfaller med høye verdier på kommunevariablene, betyr det implisitt også at et lavt antall innleggelser sammenfaller med lav verdi på kommunevariablene (positiv korrelasjon). Negativ korrelasjon (minustegn i tabellen) viser til at høye verdier på den ene dimensjonen (innleggelser) sammenfaller med lave verdier på den andre (f.eks. egenskaper ved kommunene) eller at du har et omvendt mønster.

Tabell 9.8 Korrelasjoner mellom innleggelser (PFI) i sykehus per 1000 innbyggere 80 år og eldre (kjønnsstandardisert) og utvalgte egenskaper ved primærhelsetjenesten i kommunene. 2012.

	Potensielt forebyggbar tilstand; kategori 1 og 2	Potensielt forebyggbar tilstand kategori 3	Akutt-innleggelser kronikere kategori 4	Akutt-innleggelser andre kategori 5	Totalt forebyggbare innleggelser (PFI)
Legeårsverk ¹	0,332**	-0,027	-0,053	-0,261**	-0,171**
Legevaktskonsultasjoner over 80 år ¹	0,067	0,068	0,112*	-0,064	0,099*
Fastlegekonsultasjoner over 80 år ¹	-0,128*	0,144**	0,065	0,110*	0,148**
Sum årsverk pleie og omsorg ¹	0,246**	0,010	-0,126**	-0,236**	-0,204**
Sykepleiere i pleie og omsorg ¹	0,277**	-0,032	-0,163**	-0,190**	-0,247**
Mottakere hjemmesykepl over 80 år ¹	0,005	0,187**	0,089	0,022	0,142**
Beboere langtidsopph inst over 80 år ¹	0,284**	-0,066	-0,107*	-0,080	-0,147**
Plasser tidsbegrenset opphold inst ¹	0,153**	-0,129**	-0,159**	-0,133**	-0,236**
Plasser i institusjon korr for utleie ¹	0,301**	-0,104*	-0,201**	-0,202**	-0,303**
Legetimer pr. uke pr. beboer i sykehjem	0,088	0,117*	0,084	-0,029	0,09
Andel korttidsplasser	0,055	-0,013	-0,107*	0,035	-0,069
Andel årsverk brukerrettet tj m fagutd.	0,055	-0,013	-0,107*	0,035	-0,069
Andel årsverk brukerrettet tjenester m fagutd. høyskole	0,026	-0,039	-0,050	0,161**	0,019
Befolkning totalt	-0,066	0,070	0,088	0,162**	0,163**
Behovsindeks	0,166**	0,066	-0,069	-0,218**	-0,127**
Andel i befolkningen over 80 år	0,048	-0,035	-0,124*	-0,166**	-0,194**
Reiseavstand fra komm.senter til sykehus	0,086	-0,071	-0,072	-0,121*	-0,140**

¹ Per 1000 innbyggere

** Signifikant korrelasjon (0.01 nivå),

* Signifikant korrelasjon (0.05 nivå)

Tabell 9.9 viser at rater for legebehandlede skader ved poliklinikk er svakt negativt korrelert med raten for legeårsverk i kommunene når hele befolkningen i kommunene er inkludert. Det er dermed en tendens til at kommuner med en høyere dekningsgrad for fastleger har færre pasienter behandlet for mindre skader ved sykehusenes poliklinikker. Lang reiseavstand synes også til en viss grad å sammenfalle med færre pasienter til sykehushets poliklinikk. Sammenhengene er ikke veldig sterke,

men er signifikante også når pasientraten er kjønns- og aldersstandardisert. For de eldste i befolkningen er det heller en svak tendens til samvariasjon med motsatt fortegn.

Tabellen indikerer også at det er en tendens til at store kommuner har en høyere rate for poliklinisk behandlede skader enn små kommuner, men som for legedekning er samvariasjonen ikke særlig sterk.

Tabell 9.9 Korrelasjoner mellom antall pasienter per 1000 innbyggere behandlet for utvalgte skader på sykehus (kjønns- og aldersstandardiserte rater) og utvalgte egenskaper ved kommunene 2012.

	Pasienter behandlet for skade Befolkningen totalt	Pasienter behandlet for skade Alder 80 år og over
Legeårsverk ¹	-0,163**	0,142**
Legevaktskonsultasjoner ¹	-0,013	-0,029 ²
Fastlegekonsultasjoner ¹	0,020	-0,043 ²
Plasser tidsbegrenset opphold institusjon ¹	-0,090	0,193**
Plasser i institusjon korr for utleie ¹	-0,060	0,139**
Netto driftsutgifter kommunehelsetjenesten ¹	-0,113*	0,131**
Befolkning totalt	0,159**	0,151**
Behovsindeks	-0,016	0,100*
Andel i befolkningen over 80 år	-0,058	0,019
Reiseavstand fra kommunesenter til sykehus	-0,163**	0,005

¹ Per 1000 innbyggere

² Konsultasjoner legevakt og fastlege inkluderer bare de over 80 år

** Signifikant korrelasjon (0.01 nivå)

* Signifikant korrelasjon (0.05 nivå)

9.7 Oppsummering og diskusjon

Hensikten med analysen har for det første vært å undersøke om et indikatorsystem for potensielt forebyggbare innleggelser kan ha relevans for den norske helsetjenesten. Resultatene gir ikke et entydig svar på dette, men det kan diskuteres om dette skyldes data-grunnlag og modellspesifikasjon eller om systemet ikke er så egnet i en norsk setting. For det andre har det vært nødvendig å tilpasse avgrensingen av pasientgrupper til norsk praksis og organisering. Avgrensingen som er gjort i denne analysen er ment å være et innspill til en diskusjon og ikke som et endelig forslag. En oversikt med pasientgrupper hvor innleggelser kan være sensitive for kapasitet og/eller kvalitet i primærhelsetjenesten vil være interessant med hensyn til samhandlingsreformen. Hvilke pasientgrupper som bør inngå i en slik oversikt bør imidlertid være gjenstand for en bredere diskusjon og analyse.

Gjennom arbeidet med å tilpasse til norsk praksis og organisering er det utviklet en kategorisering av pasientgrupper som skiller mellom a) innleggelser for tilstander som potensielt kunne vært unngått med forebyggende tiltak fra

primærhelsetjenestens side og b) akuttinnleggelser/besøk ved skadepoliklinikk som potensielt kunne vært håndtert av primærlege og/eller andre kommunale tjenester. Pasientens tilstand grupperes også etter hvorvidt den er vaksinerbar, kronisk eller har oppstått akutt.

Foreløpige funn

Analysene viser at det til dels er store forskjeller mellom kommuner i innleggelser for de definerte diagnosegruppene (PFI). Variasjonen er størst blant de minste kommunene. For skader behandlet ved sykehusenes poliklinikker er variasjonen større enn for innleggelsene og størst blant de største kommunene.

En enkel korrelasjonsanalyse viste relativt lite sammenfall mellom standardiserte rater for antall innleggelser (PFI) i kommunene og dekningsgrad i primærhelsetjenesten. Det samme gjaldt for behandling av mindre skader ved sykehusenes poliklinikker. Det var likevel noen interessante tendenser til samvariasjon for noen av pasientkategoriene og tendensen var også noe klarere når analysen kun omfattet innleggelser for de eldste i befolkningen.

Det er viktig å korrigere for behovsforskjeller når vi sammenligner kommunene. Hvis innleggsratene ikke justeres for alders- og kjønns sammensetning vil resultatet være at høy dekningsgrad per innbygger i kommunene faller sammen med høy rate for innleggelser, altså sammenfall som skyldes ulikheter i behov.

Videre analyser

Det kan tenkes at systemet med potensielt forebyggbare innleggelser ikke er like velegnet for norske forhold. Norge har en befolkning med relativt god helse og den sosiale ulikheten er mindre enn i mange andre land. I tillegg gir fastlegeordningen i Norge primærlegene en helt annen rolle når det gjelder innleggelser i sykehus enn det vi finner i mange andre land ved at de har en viktig portvaktfunksjon inn mot spesialisthelsetjenesten. Basert på vår relativt enkle analyse er det for tidlig å konkludere om PFI er egnet eller ikke som indikator for kapasitet og kvalitet i primærhelsetjenesten.

Når vi ikke finner at kommuner med høy dekningsgrad i primærhelsetjenesten har vesentlig mindre bruk av sykehus, kan en potensiell forklaring være at vi benytter for grove indikatorer. Dette fordi ressursene i kommunene i hovedsak skal dekke oppgaver som ikke er i gråsonen mot spesialisthelsetjenesten. Fastlegene og pleie- og omsorgstjenesten i kommunene har ansvar for et svært vidt spekter av helse relaterte problemstillinger, både akutte og ikke. De aller fleste blir håndtert uten at spesialisthelsetjenesten er involvert. Grenseflaten mot spesialisthelsetjenesten er slik sett begrenset hvis man tar i betraktning all aktivitet primærhelsetjenesten besørger med sine personellressurser. Variablene på kommunenivå som dekker all aktivitet kan derfor bli for grove til å kunne forvente sterke sammenhenger. Som en videreutvikling av analysene vil det være aktuelt å se mer på sammenhengen mellom spesifikk aktivitet i kommunene og bruken av sykehusene. Eksempelvis er det aktuelt å sammenholde aktivitet for de samme pasientgruppene på fastlegebruk og kontakt med sykehus, og se enda mer på forskjeller knyttet til oppfølging av de eldre.

Det er mange forhold som potensielt kan påvirke hvor mange pasienter som henvises videre til spesialisthelsetjenesten og som vi ikke har informasjon om. Stabilitet i legetjenesten er en slik faktor som kan tenkes å være av betydning. Dette er også en typisk utfordring i små distriktskommuner. Alternativ døgnsorg, som for eksempel bruk av kommunale ø-hjelpsplasser, kan også hindre innleggelser.

I en mer helhetlig analyse av kommunevise forskjeller i sykehusbruk er det viktig å ta i betraktning at ulike sider ved sykehus tilbudet også kan ha betydning. Variasjoner i press på sengekapasiteten, kapasitet ved poliklinikkene og muligheter for primærhelsetjenesten til å konsultere spesialist før innleggelse er eksempler på forhold som kan virke inn. Flere tidligere analyser har vist at befolkningen i vertskommuner for sykehus bruker sykehuset mer enn de som bor lenger unna. Raten for innleggelser og spesielt raten for pasienter behandlet for mindre skader ved sykehusenes skadepoliklinikker er i gjennomsnitt litt høyere i vertskommunene enn andre kommuner, også for pasientgruppene som inngår i denne analysen.

Mange kommuner i Norge har få innbyggere og små forskjeller i antall innleggelser kan gi svært ustabile rater i de minste kommunene fra år til år når vi ser på snevre pasientgrupper. Ikke uventet er det mange små kommuner blant de med høyest eller lavest rate for potensielt forebyggbare innleggelser. Dette kan håndteres gjennom å slå sammen data for flere år. Samtidig viser resultatene at det også er en del forskjeller mellom større kommuner som det vil være interessant å analysere videre.

Et videre skritt vil også være å analysere på et lavere nivå (individnivå), både i forhold til pasientenes sosiale bakgrunn, helsestatus og helsetjenesteforbruk, samt inkludere data om egenskaper ved fastlegene. Dette er imidlertid en langt mer krevende analyse, både når det gjelder tilgang på og tilrettelegging av data.

Det er med andre ord nødvendig med videreutvikling både av systemet for potensielt forebyggbare innleggelser, samt med datagrunnlag og metode for analysene.

Tabell 9.10 Beskrivelse av sentraltendens og spredning av kjønns- og aldersstandardiserte rater på kommunenivå i 2012. Diagnoser etter hovedkategorier og totalt PFI, samt legebehandlede skader.

	Kommune-størrelse	N	Median	Gjennomsnitt	Min	Max	Std. avvik	Relativt standard avvik
Innleggelser Potensielt forebyggbare tilstander (Kategori 1-2)	Under 2 500	127	1,8	2,0	0	14	1,77	0,90
	2 501-4 999	101	1,4	1,6	0	5	1,09	0,66
	5 000-19 999	147	1,5	1,5	0	3	0,56	0,36
	20 000 eller mer	53	1,6	1,7	1	3	0,38	0,23
	Total	428	1,5	1,7	0	14	1,17	0,68
Innleggelser Potensielt forebyggbare tilstander: Låthalsbrudd og liggesår (Kategori 3)	Under 2 500	122	2,5	2,8	1	7	1,42	0,51
	2 501-4 999	101	2,5	2,6	1	4	0,77	0,30
	5 000-19 999	147	2,8	2,8	1	5	0,69	0,25
	20 000 eller mer	53	2,6	2,7	2	5	0,64	0,24
	Total	423	2,7	2,7	1	7	0,97	0,36
Akutt-innleggelse kronikere (Kategori 4)	Under 2 500	127	11,2	11,9	4	35	5,41	0,45
	2 501-4 999	101	11,7	11,5	5	22	3,37	0,29
	5 000-19 999	147	12,0	12,6	5	23	3,17	0,25
	20 000 eller mer	53	12,0	12,1	7	18	2,40	0,20
	Total	428	11,7	12,1	4	35	3,95	0,33
Akuttinnleggelser, andre (Kategori 5)	Under 2 500	127	18,0	17,6	7	36	5,10	0,29
	2 501-4 999	101	18,0	18,6	11	29	4,42	0,24
	5 000-19 999	147	19,0	19,5	13	29	3,75	0,19
	20 000 eller mer	53	19,0	19,4	14	27	2,96	0,15
	Total	428	18,0	18,7	7	36	4,33	0,23
Totalt PFI (Kategori 1-5)	Under 2 500	127	33,6	34,1	17	64	8,93	0,26
	2 501- 4 999	101	34,0	34,3	20	52	6,73	0,20
	5 000-19 999	147	35,5	36,5	25	56	6,13	0,17
	20 000 eller mer	53	35,7	35,8	27	48	4,90	0,14
	Total	428	34,4	35,2	17	64	7,15	0,20
Lege-behandlede skader	Under 2 500	127	22,3	23,0	6	45	8,24	0,36
	2 501-4 999	101	23,9	23,1	6	45	8,90	0,39
	5 000-19 999	147	25,4	25,1	5	57	9,03	0,36
	20 000 eller mer	53	27,8	28,2	9	61	13,42	0,48
	Total	428	24,4	24,4	5	61	9,56	0,39

Tabell 9.11 Pasientgrupper per hovedkategori med definisjon som er inkludert i analysene.

PFI-grp	PFI-navn	Definisjon datakjøringer	Hovedkategori PFI
Vaksinérbare sykdommer			
01	Influenza og lungebetennelse	Hovedtilstand: J10, J11, J13, J14, Døgn- og dagopphold	Kategori 1 Vaksinerbare tilstander
02	Andre vaksinasjoner	Alle tilstander: A35-A37, A80, B05, B06, B26, B16.1, B16.9, B18.0, B18.1, G00.0. Døgn- og dagopphold	Kategori 1 Vaksinerbare tilstander
Kroniske sykdommer			
11	Diabetes med komplikasjoner	Hovedtilstand G50-G64, H25-H28, H30-H36, H40-H42, K05, N00-N29 OG tilleggstilstand E10-E14. Døgn- og dagopphold	Kategori 2 Kroniske tilstander
12	Mangelanemi	Hovedtilstand: D50- D51, D52 Døgn- og dagopphold	Kategori 2 Kroniske tilstander
13	Underernæring og feilernæring	Hovedtilstand: E40-E43, E46, E55.0, E64.3. Døgn- og dagopphold	Kategori 2 Kroniske tilstander
04	Astma	Hovedtilstand: J45, J46 Døgn- og dagopphold	Kategori 4 Akuttinnleggelser kronikere
05	KOLS	Enten hovedtilstand: J41-J44, J47 Eller hovedtilstand J20 kombinert med tilleggstilstand J41-J44, J47. Døgn- og dagopphold	Kategori 4 Akuttinnleggelser kronikere
06	Hjertesvikt	Hovedtilstand: I50, J81, I11.0 Døgn- og dagopphold	Kategori 4 Akuttinnleggelser kronikere
08	Angina	Hovedtilstand: I20, I24.0, I24.8, I14.9 Døgn- og dagopphold	Kategori 4 Akuttinnleggelser kronikere
09	Atrieflimmer/-flutter	Hovedtilstand: I48, I49, R00 Døgn- og dagopphold	Kategori 4 Akuttinnleggelser kronikere
10	Diabetes uten komplikasjoner	Enten hovedtilstand E10-E14 med underkap .0, .1, .7, .8 Eller E10-E14 som tilleggstilstand dersom hovedtilstand er E87.0, E87.2. Døgn- og dagopphold	Kategori 4 Akuttinnleggelser kronikere
19	Funksjonelle mage-tarm lidelser, inklusive overfladisk betennelses-/sårtilstander uten blødning	Hovedtilstand: R11-R15, K20-K21, K30, K44, K58-K59, R19.4, R19.5, K22.0, K22.1, K22.2, K22.4, K22.9, K25.3, K25.7, K25.9, K26.3, K26.7, K26.9, K27.3, K27.7, K27.9, K28.3, K28.7, K28.9, K29.1-9, K31.1-6, K31.8-9, K52.9, K57.3, K57.9, K56.4, F50.5. Døgn- og dagopphold	Kategori 4 Akuttinnleggelser kronikere
43	Epilepsi	Hovedtilstand: G40, G41 Døgn- og dagopphold	Kategori 4 Akuttinnleggelser kronikere

PFI-grp	PFI-navn	Definisjon datakjøringer	Hovedkategori PFI
Akutte sykdommer			
28	Liggesår/trykksår	Hovedtilstand: L89 Døgn- og dagopphold	Kategori 3 Andre tilstander
44	Lårbensbrudd	Hovedtilstand: S72, S76, S79 Døgn- og dagopphold	Kategori 3 Andre tilstander
15	Smerter buk/bekken	Hovedtilstand: R10, K35, K36, K37, K56, K57.0-2, K57.4-8, K65.0, K66.0, K81.0, K81.9, K85, Døgn- og dagopphold	Kategori 5 Andre forebyggbare akuttinnleggelser
07	Brystsmerter	Hovedtilstand: R07.2, R07.3, R07.4 Døgn- og dagopphold	Kategori 5 Andre forebyggbare akuttinnleggelser
16	Gastroenteritt og dehydrering	Hovedtilstand: E86, A09.9, K52.2, K52.8, K52.9 Døgn- og dagopphold	Kategori 5 Andre forebyggbare akuttinnleggelser
17	Urinveisinfeksjon	Hovedtilstand: N10-N12, N13.6, N30.0, N39.0 Døgn- og dagopphold	Kategori 5 Andre forebyggbare akuttinnleggelser
18	Stensmerter/-sykdom	Hovedtilstand: N20, N21, K80.0, K80.2, K80.5, K80.8 Døgn- og dagopphold	Kategori 5 Andre forebyggbare akuttinnleggelser
20	Hudinfeksjoner	Hovedtilstand: L01, L02, L03, L04, L08, L88, A46, B02, B00.0, B00.1, B00.8, B00.9, L98.0, L98.3, T79.3. Døgn- og dagopphold	Kategori 5 Andre forebyggbare akuttinnleggelser
21	Underlivsinfeksjon	Hovedtilstand: N70-N74, N76, N77 Døgn- og dagopphold	Kategori 5 Andre forebyggbare akuttinnleggelser
22	Influenza og lungebetennelse	Hovedtilstand: J09, J13, J14, J10.0, J11.0, J15.3, J15.4, J15.7, J15.9, J16.8, J18.1, J18.8 Døgn- og dagopphold	Kategori 5 Andre forebyggbare akuttinnleggelser
23	Øre, nese og hals infeksjoner	Hovedtilstand: H67, J01-J03, J05, J06, H66.1, H66.4, H66.9, H70.0 Døgn- og dagopphold	Kategori 5 Andre forebyggbare akuttinnleggelser
42	Kramper	Hovedtilstand: O15, R56 Døgn- og dagopphold	Kategori 5 Andre forebyggbare akuttinnleggelser
Andre grupper			
30	Legebehandlede skader	Hovedtilstand: S00, S01, S03, S10, S11, S16, S20, S21, S30, S31, S40, S41, S43, S46, S50, S51, S53, S56, S60, S61, S63, S66, S70, S71, S73, S76, S80, S81, S83, S86, S90, S93, S96, S05.0, S05.1, S06.0, S13.4, S23.3, S23.4, S33.5 Poliklinisk aktivitet, samt dag- og døgnopphold (med maks 1 liggedag).	Kategori 6 Legebehandlede skader

10

Utskrivningsklare pasienter

I 2012 og 2013 har antallet opphold hvor pasienten meldes utskrivningsklar økt betydelig (90 prosent fra 2011 til 2012, og 140 prosent fra 2011 til 2013). Det er størst økning i opphold hvor pasienten tas imot av kommunen samme dag som han/hun meldes utskrivningsklar, spesielt i Helse Sør-Øst og Helse Vest. Antall opphold for utskrivningsklare pasienter hvor pasienten blir liggende på sykehus i mer enn 2 dager etter at melding er sendt kommunen, er imidlertid mer enn halvert.

For pasienter som blir meldt utskrivningsklare var det en betydelig nedgang i gjennomsnittlig liggetid fra 2011 til 2012. Nedgangen i liggetid var størst for perioden etter at de ble meldt utskrivningsklar, men det var også noe nedgang i gjennomsnittlig liggetid før pasientene ble meldt utskrivningsklare. Det er også en nedgang i liggetid for andre pasienter. Denne endringen er imidlertid svakere enn for pasienter som meldes utskrivningsklare.

Liggedagsratene for utskrivningsklare pasienter gikk betydelig ned i alle regioner og nesten alle kommunegrupper etter innføringen av samhandlingsreformen i 2012. Nivået er omtrent uendret fra 2012 til 2013, men det er store forskjeller mellom regioner og kommunegrupper.

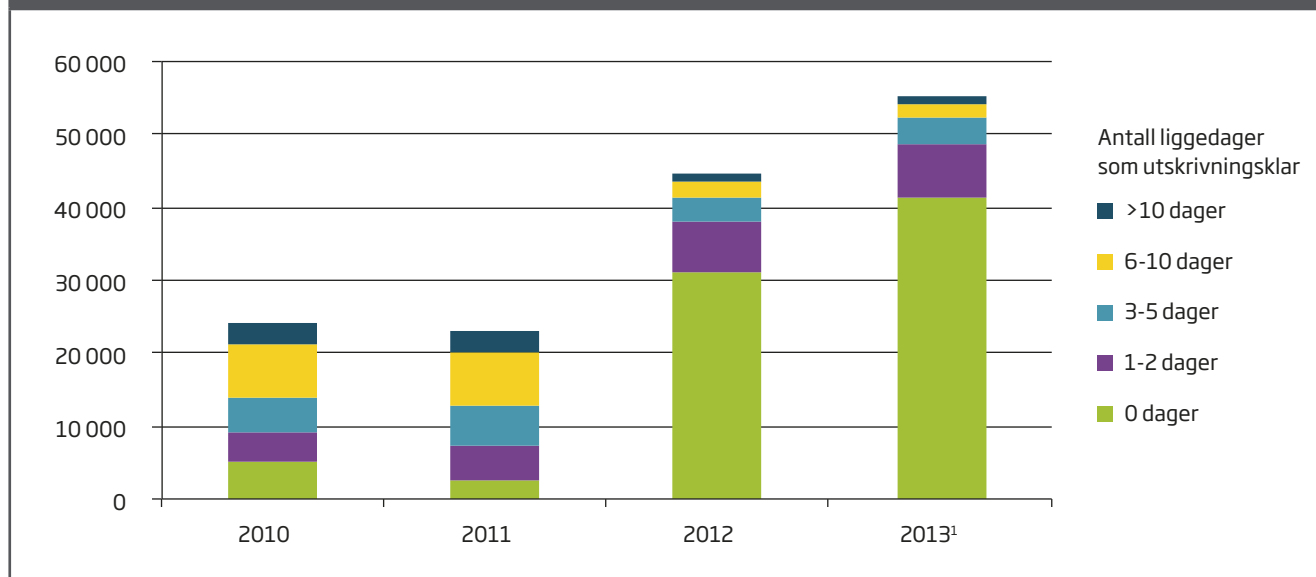
10.1 Innledning

I 2012 var det en betydelig nedgang i liggedager for utskrivningsklare pasienter. Nedgangen er i tråd med intensjonen i samhandlingsreformen, da disse pasientene får et kommunalt tilbud tidligere enn før og behandles på laveste effektive omsorgsnivå. Dette bidrar videre til å frigjøre ressurser i spesialisthelsetjenesten. Det har imidlertid vært påpekt at ordningen kan ha hatt flere virkninger. En studie i Sykepleien Forskning¹ viser at flere kommuner har hevdet at flere pasienter meldes som utskrivningsklar. I mange kommuner ble det også påpekt at liggetiden var blitt kortere for pasienter med oppfølgingsbehov, og at disse pasientene var sykere enn før ved utskrivning. Det ble også hevdet at det var flere pasienter enn tidligere med komplekse problemstillinger og krevende avansert behandling som ble utskrevet til kommunene.

Det ble innført en ny ordning for kommunalt finansieringsansvar av utskrivningsklare pasienter i somatisk spesialisthelsetjeneste 1. januar 2012. Kommunene må betale 4 000 kroner per døgn pasienten blir liggende på sykehus etter at pasienten er definert som utskrivningsklar, i påvente av et kommunalt helse- og omsorgstjenestetilbud. De regionale helseforetakene er ansvarlige for oppgjørsordningen. Det eksisterte også tidligere en betalingsordning for utskrivningsklare pasienter² hvor betaling kunne kreves fra ti dager etter at kommunen skriftlig var varslet om at pasienten var utskrivningsklar. Under denne ordningen kunne helseforetak og kommuner inngå egne avtaler som innebar at betalingsordningen falt bort. Kommunene hadde dermed svakere økonomiske insentiver til å ta imot utskrivningsklare pasienter.

1) Grimsmo, Anders (2013): Hvordan har kommunene løst utfordringen med utskrivningsklare pasienter? Sykepleien Forskning nr 8 (2). Doi:10.4220/sykepleienf.2013.0053

2) Prop. 91 L (2010-2011).

Figur 10.1 Antall opphold for utskrivningsklare pasienter etter liggetid som utskrivningsklar 2010-2013¹.

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

Formålet med dette kapitlet er å følge utviklingen for utskrivningsklare pasienter i perioden fra 2010–2013. I år inkluderer vi også oversikter over utviklingen i opphold for utskrivningsklare pasienter som meldes utskrivningsklare og tas imot av kommunen samme dag og oversikter over utviklingen i liggetid for utskrivningsklare pasienter både før og etter at pasienten meldes utskrivningsklar.

10.2 Utviklingen i antall utskrivningsklare opphold

Figur 10.1 viser antall opphold for utskrivningsklare pasienter etter utskrivningsklar liggetid i 2010–2013. Utviklingen viser en tydelig endring ved innføring av

kommunalt finansieringsansvar fra første døgn fra og med 2012. Sammenlignet med 2010 var det i 2013 omtrent åtte ganger så mange utskrivningsklare opphold som ble tatt imot av kommunen samme dag som de ble meldt utskrivningsklare. Det totale antallet opphold for utskrivningsklare pasienter har økt betydelig de to siste årene når vi teller med de oppholdene som tas imot av kommunen samme dag som de blir meldt utskrivningsklare. Samtidig har det vært mer enn en halvering av antall opphold med flere enn 6 liggedager som utskrivningsklar i 2012. Siste år var bildet omtrent uendret, med unntak av en fortsatt økning i antall opphold som er tatt imot av kommunen samme dag. Tidligere praksis med ti karensdager før kommunalt finansieringsansvar kan ha bidratt til at en del pasienter tidligere ikke ble registrert som utskrivningsklare.

Tabell 10.1 Antall opphold for utskrivningsklare pasienter etter liggetid som utskrivningsklar 2010-2013¹.

	Totalt antall opphold for utskrivningsklare pasienter (N=)				Prosent endring	
	2010	2011	2012	2013 ¹	2011-12	2011-13
0 dager	5 133	2 422	30 935	41 273	1 177	1 604
1-2 dager	4 025	4 897	7 250	7 352	48	50
3-5 dager	4 912	5 625	3 323	3 639	-41	-35
6-10 dager	7 039	7 311	1 932	1 938	-74	-73
>10 dager	2 860	2 931	1 140	1 086	-61	-63
Totalt	23 969	23 186	44 580	55 287	92	138

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

10.3 Utviklingen i gjennomsnittlig liggetid for utskrivningsklare pasienter

Figur 10.2 viser gjennomsnittlig liggetid ved opphold for pasienter som er meldt utskrivningsklare i 2010-2013. I 2011 var gjennomsnittlig liggetid ved opphold for utskrivningsklare pasienter 14,7 dager. I 2012 falt gjennomsnittlig liggetid for disse oppholdene med 5,9 liggedager, og gikk ytterligere ned med 0,8 dager i 2013.

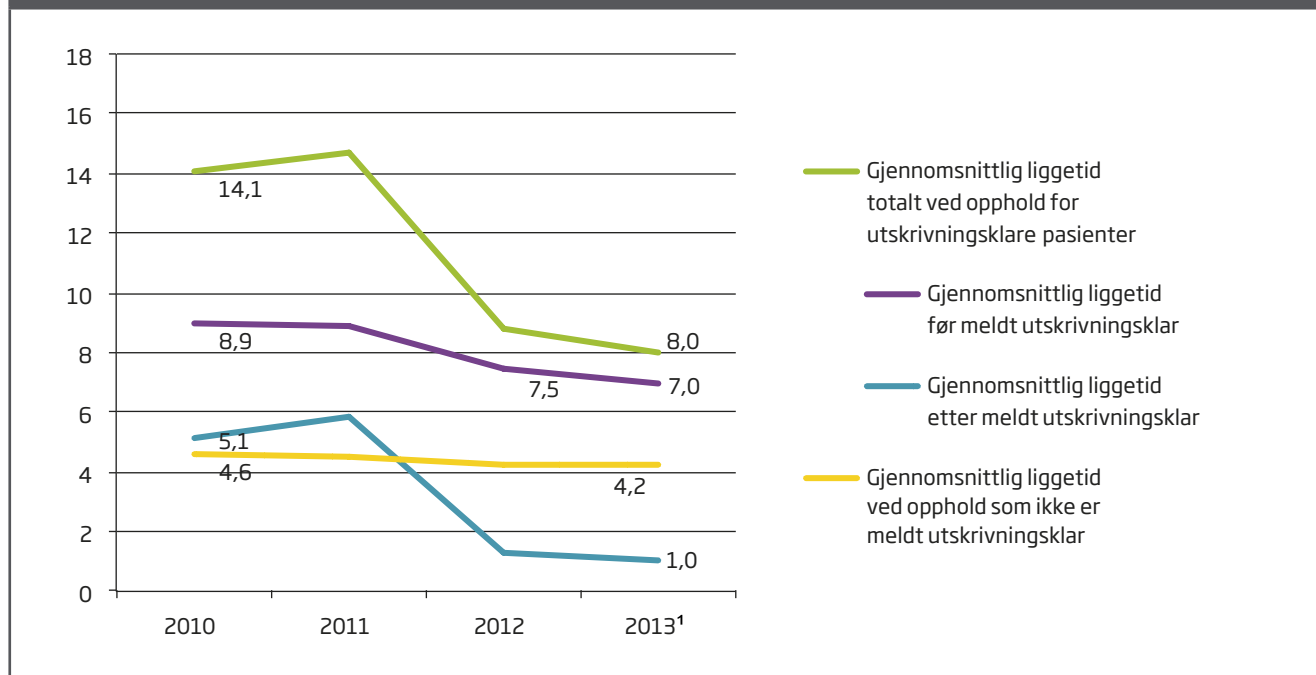
Vi kan dele opp liggetiden ved opphold for pasienter som har blitt meldt utskrivningsklare i tiden før og etter de ble meldt utskrivningsklare. Gjennomsnittlig liggetid før pasientenes opphold ble meldt utskrivningsklare var 8,9 dager i 2010 og 2011, 7,5 liggedager i 2012 og 7,0 liggedager i 2013. Gjennomsnittlig liggetid etter at pasientenes opphold er meldt utskrivningsklare falt fra 5,1 liggedager i 2010 til 1 liggedag i 2013.

Det er også nedgang i liggetid for andre pasienter (som ikke er meldt utskrivningsklare). Denne endringen er svakere enn for pasienter som er meldt utskrivningsklare. Utskrivningsklare pasienter har fortsatt lengre liggetid enn andre pasienter.

Når vi ekskluderer opphold som er meldt utskrivningsklare og tatt imot av kommunen samme dag ser vi også en nedgang i gjennomsnittlig liggetid for utskrivningsklare opphold. Nedgangen er imidlertid svakere sammenlignet med utviklingen når disse oppholdene er inkludert. Dette gjelder både liggetiden før og etter oppholdet ble meldt utskrivningsklart (resultater ikke vist).

Når flere pasienter enn før meldes utskrivningsklar til kommunene, kan pasientsammensetningen for utskrivningsklare pasienter være endret. Data viser at det i særlig grad er pasienter som tas imot av kommunene samme dag som de meldes utskrivningsklare som har økt, og som bidrar til kortere liggetid på sykehus før de meldes utskrivningsklar.

Figur 10.2 Gjennomsnittlig liggetid ved opphold for pasienter som er meldt utskrivningsklare 2010-2013^{1,2}.

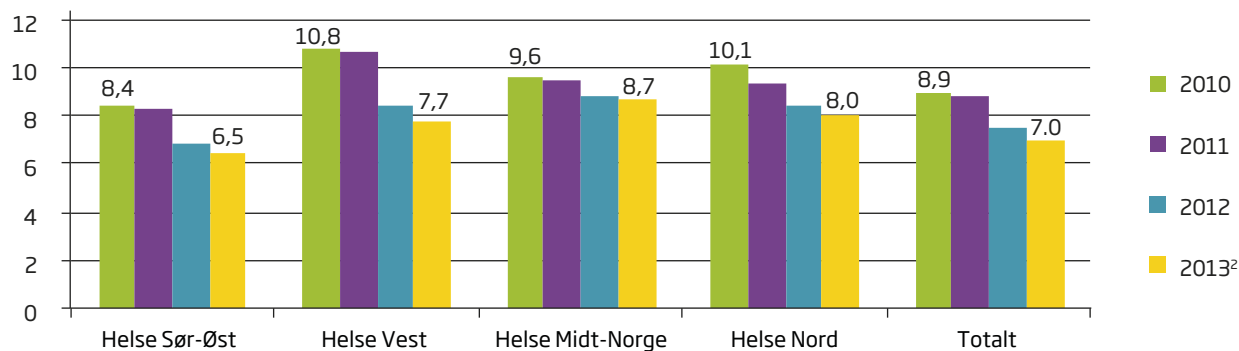
Data fra Norsk pasientregister.

¹ Data per 2. tertial 2013.

² Opphold for pasienter som er meldt utskrivningsklare og tatt imot av kommunen samme dag er inkludert.

Utviklingen i gjennomsnittlig liggetid etter region

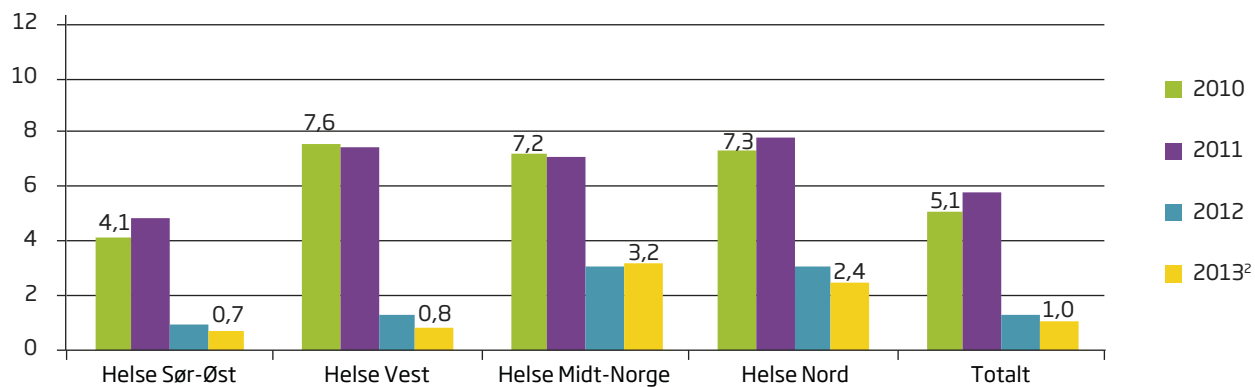
Figur 10.3 og 10.4 viser gjennomsnittlig liggetid etter region, henholdsvis før og etter at pasienten ble meldt utskrivningsklar. Det har vært en nedgang i gjennomsnittlig liggetid før pasienten ble meldt utskrivningsklar i alle regioner i perioden fra 2010 til 2013. Nedgangen var minst i Helse Midt-Norge. Helse Sør-Øst og Helse Vest hadde den største nedgangen i gjennomsnittlig liggetid etter at pasienten ble meldt utskrivningsklar. I 2013 hadde Helse Sør-Øst en gjennomsnittlig liggetid på 0,7 dager etter pasienten ble meldt utskrivningsklar, mens Helse Midt-Norge og Helse Nord hadde et gjennomsnitt på henholdsvis 3,2 og 2,4 liggedager. Opphold for pasienter som ble meldt utskrivningsklare og tatt imot av kommunen samme dag er inkludert. Vi finner tilsvarende utvikling når vi ekskluderer disse oppholdene, men gjennomsnittlig liggetid blir gjennomgående høyere (resultater ikke vist).

Figur 10.3 Gjennomsnittlig liggetid før pasienten er meldt utskrivningsklar¹ etter region 2010-2013².

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Opphold for pasienter som er meldt utskrivningsklar og tatt imot av kommunen samme dag er inkludert.

² Data per 2. tertial 2013.

Figur 10.4 Gjennomsnittlig liggetid etter at pasienten er meldt utskrivningsklar¹ etter region 2010-2013².

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Opphold for pasienter som er meldt utskrivningsklar og tatt imot av kommunen samme dag er inkludert.

² Data per 2. tertial 2013.

10.4 Utviklingen i rater for utskrivningsklare pasienter etter region og kommunegruppe 2010-2013

Før samhandlingsreformen trådte i kraft var det registrert relativt få opphold for utskrivningsklare pasienter hvor pasienten ble tatt imot av kommunen samme dag. I 2010 var det registrert ett slikt opphold per 1 000 innbyggere på nasjonalt nivå. I Helse Sør-Øst var raten 1,7 opphold per 1 000 innbyggere, mens raten lå mellom 0,1-0,4 for de andre regionene. I 2012 var det en kraftig økning i opphold for pasienter som ble tatt imot av kommunen samme dag til 6,1 slike opphold per 1 000 innbyggere. Helse Sør-Øst hadde også i 2013 den høyeste raten for disse oppholdene.

På nasjonalt nivå har det har vært en økning på 32 prosent siste år i ratene for opphold for utskrivningsklare pasienter som tas imot av kommunen samme dag som de blir meldt utskrivningsklare. I 2013 hadde Helse Sør-Øst 10,4 opphold per 1 000 innbyggere for pasienter som ble meldt utskrivningsklare og tatt imot av kommunen samme dag. Dette var 29 prosent høyere enn landsgjennomsnittet. Helse Vest lå 7 prosent under landsgjennomsnittet i 2013 med 7,5 opphold per 1 000 innbyggere, mens Helse Midt-Norge og Helse Nord hadde lavere rater (i underkant av 3 slike opphold per 1 000 innbyggere).

Det er store forskjeller mellom kommunegruppene. I 2013 lå alle kommunegruppene i Helse Sør-Øst over landsgjennomsnittet i ratene for opphold for pasienter som ble tatt imot av kommunen samme dag som de ble meldt utskrivningsklare, med unntak av storby eksklusive Oslo som lå 7 prosent under landsgjennomsnittet. Kommunegruppen i Helse Sør-Øst med over 20 000 innbyggere og lengre reiseavstand lå 75 prosent over landsgjennomsnittet for opphold som ble tatt imot av kommunen samme dag som pasientene ble meldt utskrivningsklare, og hadde den

høyeste raten for slike opphold. Alle kommunegruppene i Helse Midt-Norge og Helse Nord hadde lavere rate for pasienter som tas imot av kommunen samme dag som de ble meldt utskrivningsklare enn landsgjennomsnittet. Storbyer i Helse Midt-Norge og Helse Nord (Trondheim og Tromsø), hadde det laveste nivået av opphold for pasienter som tas imot av kommunen samme dag som de meldes utskrivningsklare.

Liggedagsratene for utskrivningsklare pasienter viste en markert nedgang i alle regioner og nesten alle kommunegrupper etter innføringen av samhandlingsreformen. Ratene for utskrivningsklare pasienter falt med 32 prosent, mens liggedagsratene falt med 58 prosent fra 2011 til 2012³. I Helse Midt-Norge var det imidlertid en svak økning i raten for liggedager for utskrivningsklare pasienter fra 2011 til 2012 for kommuner med mer enn 20 000 innbyggere.

I 2013⁴ var det 11,2 liggedager for utskrivningsklare pasienter per 1 000 innbyggere. På nasjonalt nivå var nivået omtrent uendret fra 2012 til 2013, men det er store forskjeller mellom regioner og kommunegrupper. I 2013 hadde Helse Midt-Norge og Helse Nord henholdsvis 89 og 12 prosent høyere rate for liggedager for utskrivningsklare pasienter enn landsgjennomsnittet, mens Helse Sør-Øst og Helse Vest hadde henholdsvis 13 og 28 prosent lavere rate enn landsgjennomsnittet. Den høye raten for liggedager for utskrivningsklare pasienter i Helse Midt-Norge kan knyttes til Trondheim, som har høyest nivå av liggedagsrater for utskrivningsklare pasienter av kommunegruppene. Liggedagsratene for utskrivningsklare pasienter er også høy i andre byer med mer enn 20 000 innbyggere i Midt-Norge og i Tromsø.

3) Tallene avviker svakt fra Samhandlingsstatistikk 2011-12 hvor data for 2012 var et årsestimat basert på aktivitet per 2. tertial 2012.

4) Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

Kommuner med over 20 000 innbyggere i Nord har den laveste raten av liggedager for utskrivningsklare pasienter med kun 1,3 liggedager per 1 000 innbyggere i 2013. Kommuner med mindre enn 5 000 innbyggere har et relativt sett lavt nivå av liggedager for utskrivningsklare pasienter i alle regioner.

Utviklingen i oppholdsratene for utskrivningsklare pasienter med en eller flere liggedager som utskrivningsklar, viser samme utvikling som liggedagsratene. Vi finner også tilsvarende mønster for den eldre delen av befolkningen (80 år og eldre).

10.5 Utskrivningsklare pasienter i psykisk helsevern og rusbehandling

En rapport fra SINTEF publisert i oktober 2013 analyserer blant annet omfanget av utskrivningsklare pasienter innen psykisk helsevern og TSB (Ose og Slettebak 2013)⁵. Rapporten viser at det er en relativt lav andel ventende utskrivningsklare pasienter i psykisk helsevern for voksne (7 prosent) og i tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelmisbruk (1 prosent). Årsaken til at disse pasientene ikke er utskrevet er stort sett at de mangler et kommunalt boligtilbud. Mange behandlere og pasienter vurderer at pasienten som er utskrivningsklar trenger et døgnbemannet tilbud i kommunen.

I rapporten påpekes det at de pasientene som er utskrivningsklare har alvorligere problembelastning enn øvrig pasientpopulasjon. De har lavere utdanning, oftere en alvorlig psykisk lidelse og et mer mangelfullt sosialt nettverk (familie/venner). Disse pasientene er oftere menn, bosatt i storby, innlagt for øyeblikkelig hjelp og re-innlagt. Rapporten slår fast at dette er pasienter som sannsynligvis trenger et omfattende tilbud i kommunene i tillegg til en omsorgsbolig med bemanning eller tilsyn.

De dataene som er innhentet av SINTEF viser at både pasienter og behandlere i spesialisthelsetjenesten opplever samarbeidet mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene som godt. En godt fungerende ansvarsgruppe med dyktig koordinator og en aktiv individuell plan (IP) er elementer som ofte trekkes fram når samhandlingen beskrives som god. Rapporten slår også fast at mange pasienter får god hjelp fra ACT-team. I de tilfellene hvor samarbeidet beskrives som dårlig, handler det ofte om uavklarte botilbud og at det tar lang tid å få på plass nødvendige tilbud, eller at pasienten ikke ønsker hjelp fra kommunen.

5) Ose S.O. & Slettebak R. Unødvendige innleggelser, utskrivningsklare pasienter og samarbeid rundt enkeltpasienter – omfang og kjennetegn ved pasientene. SINTEF Teknologi og samfunn. Avd. helse, Gruppe for arbeid og helse. 2013.

10.6 Datagrunnlag og definisjoner

Data i dette kapitlet er hentet fra Norsk pasientregister (NPR). Analysene er basert på datagrunnlaget for innlagte pasienter fra SAMDATA 2010–2013 og per 2. tertial 2013. Tall for 2013 er beregnet på grunnlag av innrapportert aktivitet per 2. tertial, med en antagelse om at 2/3 av aktiviteten kom i denne perioden. Gjennomsnittlig liggetid er beregnet per 2. tertial 2013.

Sykehuset skal etter forskrift om kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten og kommunal betaling for utskrivningsklare pasienter § 13, tredje ledd, rapportere dato for når pasienten er utskrivningsklar til Norsk pasientregister. Datakvaliteten på liggetid for utskrivningsklare pasienter er imidlertid noe usikker. Det er indikasjoner på at rapporterte data ikke er komplette, samt usikkerhet knyttet til registreringshåndtering av pasienter som blir avmeldt som utskrivningsklare. Dataene er basert på sykehusenes registrering av utskrivningsklare pasienter og det kan være avvik mellom registreringer i data fra Norsk pasientregister og det som kommunene faktisk betaler for. Dette gir noe usikkerhet til analysene og data må tolkes med forsiktighet.

Liggedager for utskrivningsklare pasienter er antall dager mellom utskrivningsklar-dato (registrert av sykehuset) og faktisk utskrivningsdato. Liggetid før pasienten er meldt utskrivningsklar viser til antall dager mellom innskrivningsdato og utskrivningsklar-dato.

På grunn av stor endring i volum av opphold for pasienter som meldes utskrivningsklare og tas imot av kommunen samme dag er det tatt med egne tabeller og figurer for disse pasientene. På regionalt nivå viser vi bare utviklingen med disse oppholdene inkludert. Vi finner imidlertid lignende trend med nedgang i gjennomsnittlig liggetid, men noe svakere når disse oppholdene ekskluderes.

Generelt er det noe økning i omfanget av utskrivningsklar liggetid fra 2010 til 2011. Dette kan skyldes økende fokus på registrering og oppmerksomhet rundt den nye ordningen med kommunalt finansieringsansvar fra første døgn. I så fall vil 2011 representere et bedre sammenligningsgrunnlag for utviklingen enn registreringene fra 2010.

Befolkningstall brukt til rateberegning er hentet fra SSB og er fra 1. januar påfølgende år. For 2013 er det brukt estimerte befolkningstall som også er hentet fra SSB.

Tabell 10.2 Opphold for pasienter som er meldt utskrivningsklare og tatt imot av kommunen samme dag per 1 000 innbyggere i 2010-2013¹.

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Opphold for pasienter som tas imot av kommunen samme dag per 1 000 innbyggere					Pst. endring
		2013 ¹	2010	2011	2012	2013 ¹	2012-13 ¹	
Region	Helse Sør-Øst	129	1,7	0,7	7,7	10,4	36	
	Helse Vest	93	0,2	0,3	6,0	7,5	26	
	Helse Midt-Norge	36	0,1	0,1	2,5	2,9	15	
	Helse Nord	35	0,4	0,3	2,7	2,8	5	
	Totalt	100	1,0	0,5	6,1	8,1	32	
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	124	2,3	0,8	7,2	10,0	39	
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	140	1,8	0,8	8,4	11,3	34	
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	105	1,0	0,6	5,4	8,5	55	
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	175	1,9	0,7	9,6	14,1	47	
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	141	3,1	1,4	8,4	11,4	36	
	Storby ekskl. Oslo	93	1,7	0,4	5,9	7,5	28	
	Oslo	120	0,5	0,4	7,4	9,7	31	
Vest	Under 5 000 innb.	74	0,2	0,4	5,4	5,9	9	
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	93	0,2	0,2	6,1	7,5	23	
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	105	0,2	0,7	7,5	8,5	14	
	Over 20 000 innb.	66	0,1	0,7	5,2	5,3	2	
	Storby	106	0,2	0,1	6,1	8,5	40	
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	44	0,2	0,1	2,9	3,5	22	
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	50	0,1	0,1	3,6	4,1	13	
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	20	0,1	0,1	1,6	1,6	-4	
	Over 20 000 innb.	51	0,1	0,1	3,4	4,1	24	
	Storby	5	0,1	0,1	0,5	0,4	-18	
Nord	Under 5 000 innb.	21	0,4	0,3	2,2	1,7	-22	
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	40	0,4	0,2	3,0	3,2	7	
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	61	0,8	0,3	4,1	4,9	20	
	Over 20 000 innb.	51	0,2	0,5	3,7	4,1	12	
	Storby	1	0,1	0,1	0,2	0,1	-38	

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

Tabell 10.3 Liggedager for utskrivningsklare pasienter per 1 000 innbyggere 2010-2013¹.

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Liggedager for utskrivningsklare pasienter per 1 000 innbyggere				Pst. endring
		2013 ¹	2010	2011	2012	2013 ¹	2012-13 ¹
Region	Helse Sør-Øst	87	24,5	25,3	8,9	9,7	10
	Helse Vest	72	18,2	22,5	10,7	8,1	-25
	Helse Midt-Norge	189	29,1	30,2	19,2	21,2	10
	Helse Nord	112	37,4	43,1	16,4	12,6	-23
	Totalt	100	25,0	27,1	11,4	11,2	-1
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	32	8,0	7,5	4,2	3,6	-15
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	53	11,7	12,6	6,4	5,9	-8
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	92	17,7	16,3	9,3	10,3	11
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	96	21,1	23,8	8,5	10,8	27
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	134	15,2	16,8	11,0	15,0	36
	Storby ekskl. Oslo	79	21,7	28,4	11,9	8,9	-25
	Oslo	105	53,1	47,5	8,7	11,8	36
Vest	Under 5 000 innb.	49	15,8	17,9	5,3	5,5	5
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	36	18,4	17,6	5,1	4,0	-21
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	115	8,4	13,9	12,4	12,9	4
	Over 20 000 innb.	102	5,4	14,1	7,8	11,4	47
	Storby	82	24,1	30,3	15,9	9,2	-42
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	55	25,7	18,0	8,9	6,2	-30
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	85	22,3	28,0	7,5	9,5	27
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	53	17,6	19,7	3,7	5,9	61
	Over 20 000 innb.	320	28,2	35,1	36,5	35,9	-2
	Storby	335	43,2	40,1	30,6	37,5	23
Nord	Under 5 000 innb.	69	31,0	33,1	9,2	7,8	-16
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	101	33,6	44,9	12,2	11,3	-7
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	177	35,1	52,2	23,3	19,8	-15
	Over 20 000 innb.	12	45,4	50,8	9,2	1,3	-86
	Storby	288	46,3	39,1	39,2	32,2	-18

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

Tabell 10.4 Opphold for utskrivningsklare pasienter¹ per 1 000 innbyggere 2010-2013².

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Opphold for utskrivningsklare pasienter per 1 000 innbyggere				Pst. endring
		2013 ²	2010	2011	2012	2013 ²	2012-13 ²
Region	Helse Sør-Øst	99	4,3	4,5	2,5	2,7	7
	Helse Vest	86	2,2	2,7	2,5	2,4	-7
	Helse Midt-Norge	134	3,9	4,1	3,7	3,7	0
	Helse Nord	86	4,7	5,2	2,6	2,4	-10
	Totalt	100	3,8	4,2	2,7	2,7	1
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	44	1,5	1,9	1,5	1,2	-17
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	66	2,2	2,7	2,0	1,8	-8
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	74	3,0	3,3	2,2	2,0	-8
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	117	3,6	4,2	2,3	3,2	42
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	139	2,7	3,4	3,4	3,8	13
	Storby ekskl. Oslo	96	4,0	4,6	2,9	2,6	-8
	Oslo	120	8,9	8,0	2,9	3,3	13
Vest	Under 5 000 innb.	43	2,4	2,8	1,2	1,2	0
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	40	2,6	2,8	1,1	1,1	-4
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	89	1,4	2,5	2,5	2,4	-1
	Over 20 000 innb.	76	0,8	2,3	1,6	2,1	28
	Storby	125	2,5	2,8	3,9	3,4	-13
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	64	3,6	2,8	2,3	1,8	-25
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	75	3,0	3,3	2,1	2,0	-2
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	59	2,5	2,5	1,4	1,6	13
	Over 20 000 innb.	202	3,6	3,7	5,4	5,5	3
	Storby	217	5,9	6,8	5,7	5,9	3
Nord	Under 5 000 innb.	68	4,0	4,2	1,7	1,9	8
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	89	4,3	4,6	2,2	2,4	11
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	138	4,8	6,0	4,5	3,8	-17
	Over 20 000 innb.	30	7,2	8,0	2,1	0,8	-61
	Storby	144	3,2	3,5	3,7	3,9	6

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Opphold for pasienter som er meldt utskrivningsklar og tatt imot av kommunen samme dag er ekskludert.² Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut

Tabell 10.5 Utskrivningsklare pasienter¹ per 1 000 innbyggere 2010-2013².

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Utskrivningsklare pasienter per 1 000 innbyggere				Pst. endring
		2013 ²	2010	2011	2012	2013 ²	2012-13 ²
Region	Helse Sør-Øst	99	3,6	3,9	2,4	2,5	6
	Helse Vest	87	2,0	2,5	2,3	2,2	-3
	Helse Midt-Norge	130	3,6	3,7	3,3	3,3	0
	Helse Nord	88	4,2	4,6	2,4	2,2	-8
	Totalt	100	3,3	3,6	2,5	2,5	2
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	48	1,4	1,8	1,4	1,2	-14
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	68	2,1	2,6	1,9	1,7	-8
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	75	2,7	3,1	2,1	1,9	-9
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	117	3,3	3,8	2,1	2,9	39
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	142	2,4	3,1	3,1	3,6	16
	Storby ekskl. Oslo	95	3,6	3,9	2,6	2,4	-8
	Oslo	115	7,0	6,4	2,6	2,9	10
Vest	Under 5 000 innb.	45	2,3	2,6	1,1	1,1	2
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	42	2,3	2,6	1,1	1,1	-4
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	88	1,3	2,4	2,3	2,2	-4
	Over 20 000 innb.	76	0,7	2,2	1,5	1,9	26
	Storby	126	2,2	2,5	3,4	3,2	-8
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	68	3,3	2,7	2,2	1,7	-22
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	76	2,8	3,1	2,0	1,9	-3
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	61	2,4	2,5	1,4	1,5	7
	Over 20 000 innb.	196	3,3	3,3	4,7	4,9	5
	Storby	203	5,3	5,7	4,9	5,1	4
Nord	Under 5 000 innb.	72	3,7	3,9	1,6	1,8	11
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	90	4,0	4,1	2,0	2,3	11
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	139	4,3	5,4	4,0	3,5	-13
	Over 20 000 innb.	32	6,2	6,6	2,0	0,8	-59
	Storby	145	2,8	3,2	3,4	3,6	6

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Opphold for pasienter som er meldt utskrivningsklar og tatt imot av kommunen samme dag er ekskludert.² Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

Tabell 10.6 Liggedager for utskrivningsklare pasienter per 1 000 innbyggere, eldre 80 år + 2010-2013¹.

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Liggedager for utskrivningsklare pasienter per 1 000 innbyggere				Pst. endring
		2013 ¹	2010	2011	2012	2013 ¹	2012-13 ¹
Region	Helse Sør-Øst	86	356	359	121	137	14
	Helse Vest	73	286	349	153	117	-24
	Helse Midt-Norge	180	387	427	247	288	16
	Helse Nord	112	529	588	206	179	-13
	Totalt	100	364	390	154	160	3
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	25	81	79	41	40	-3
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	46	145	162	80	74	-7
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	69	218	215	105	109	5
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	92	328	341	107	146	37
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	133	187	208	147	212	44
	Storby ekskl. Oslo	85	314	402	170	135	-20
	Oslo	126	951	837	146	202	38
Vest	Under 5 000 innb.	43	188	215	52	69	34
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	39	300	273	72	61	-15
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	121	128	202	203	193	-5
	Over 20 000 innb.	118	100	226	128	188	47
	Storby	86	391	504	239	137	-43
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	38	250	191	91	61	-33
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	76	317	397	96	121	27
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	49	252	325	54	79	46
	Over 20 000 innb.	337	357	523	477	538	13
	Storby	396	737	691	506	632	25
Nord	Under 5 000 innb.	47	339	376	79	74	-5
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	88	532	588	155	141	-9
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	155	447	653	293	247	-16
	Over 20 000 innb.	12	699	745	135	20	-85
	Storby	560	1073	964	818	894	9

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

Tabell 10.7 Opphold for utskrivningsklare pasienter¹ per 1 000 innbyggere, eldre 80 år + 2010-2013².

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Opphold for utskrivningsklare pasienter per 1 000 innbyggere				Pst. endring
		2013 ²	2010	2011	2012	2013 ²	2012-13 ²
Region	Helse Sør-Øst	99	62	66	37	40	8
	Helse Vest	92	34	42	39	37	-6
	Helse Midt-Norge	129	53	59	49	52	5
	Helse Nord	80	66	72	36	32	-10
	Totalt	100	55	61	39	40	3
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	32	16	19	15	13	-15
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	58	28	36	26	23	-11
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	54	39	43	30	22	-29
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	112	55	63	31	45	46
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	132	33	43	46	53	16
	Storby ekskl. Oslo	100	57	67	42	40	-3
	Oslo	152	158	145	54	61	13
Vest	Under 5 000 innb.	33	27	33	12	13	12
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	42	41	44	17	17	-1
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	95	20	36	39	38	-2
	Over 20 000 innb.	99	14	39	31	40	26
	Storby	142	39	46	65	57	-12
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	51	36	29	24	21	-15
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	69	42	49	27	28	3
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	60	35	40	20	24	17
	Over 20 000 innb.	205	50	56	71	82	16
	Storby	259	101	122	102	105	3
Nord	Under 5 000 innb.	44	43	47	18	18	-4
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	82	67	63	32	33	4
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	118	62	75	60	48	-21
	Over 20 000 innb.	34	110	118	28	14	-52
	Storby	240	73	81	82	97	18

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Opphold for pasienter som er meldt utskrivningsklar og tatt imot av kommunen samme dag er ekskludert.² Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

Tabell 10.8 Utskrivningsklare pasienter¹ per 1 000 innbyggere, eldre 80 år + 2010-2013²

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Utskrivningsklare pasienter per 1 000 innbyggere				Pst. endring
		2013 ²	2010	2011	2012	2013 ²	2012-13 ²
Region	Helse Sør-Øst	99	52	56	34	37	8
	Helse Vest	93	30	38	35	34	-3
	Helse Midt-Norge	126	49	53	44	46	4
	Helse Nord	82	59	63	33	30	-7
	Totalt	100	48	53	36	37	4
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	34	15	19	14	13	-10
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	60	26	34	25	22	-11
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	54	35	41	28	20	-28
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	113	50	56	29	42	44
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	135	30	40	41	50	21
	Storby ekskl. Oslo	100	50	57	38	37	-3
	Oslo	147	124	115	49	54	11
Vest	Under 5 000 innb.	34	26	31	11	13	12
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	45	37	41	17	16	-1
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	93	17	35	36	34	-4
	Over 20 000 innb.	98	13	37	29	36	24
	Storby	142	35	40	57	53	-8
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	54	34	28	23	20	-13
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	72	39	46	26	27	3
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	61	33	39	20	23	11
	Over 20 000 innb.	196	46	49	63	73	15
	Storby	244	91	103	88	90	2
Nord	Under 5 000 innb.	47	40	44	17	18	1
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	83	61	56	29	31	5
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	118	55	68	53	44	-18
	Over 20 000 innb.	36	95	97	26	13	-48
	Storby	243	65	75	77	90	17

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Opphold for pasienter som er meldt utskrivningsklar og tatt imot av kommunen samme dag er ekskludert.² Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

11

Utviklingen i reinnleggelser for pasienter som meldes utskrivningsklare

Andelen reinnleggelser etter opphold hvor pasienten ikke ble meldt utskrivningsklar til kommunen gikk noe ned fra 2010 til 2013. Nedgangen var størst fra 2010 til 2011. Det var også en svak nedgang siste år, men bare for Helse Sør-Øst. Nivået i 2013 var imidlertid gjennomgående lavere enn i 2010, også for de fleste kommunegruppene.

Andelen reinnleggelser etter opphold hvor pasienten ble meldt utskrivningsklar og ble tatt imot av kommunen etter 0-1 dager som utskrivningsklar, økte svakt fra 2012 til 2013. Sammenlignet med 2010 har slike reinnleggelser økt med 4,3 prosentpoeng. Helse Sør-Øst har den høyeste andelen reinnleggelser etter opphold for utskrivningsklare pasienter hvor pasienten ble tatt imot av kommunen etter 0-1 dag som utskrivningsklar gjennom hele perioden fra 2010-2013.

Andelen reinnleggelser etter opphold hvor pasienten hadde 2 eller flere liggedager som utskrivningsklar på sykehus økte også i 2013. Økningen kan knyttes til utviklingen i Helse Sør-Øst og Helse Midt-Norge. Det er til dels store forskjeller mellom regioner og kommunegrupper i nivå og utvikling for andel reinnleggelser for pasienter som er meldt utskrivningsklare.

11.1 Innledning

Data for 2012 viste en tydelig nedgang i gjennomsnittlig liggetid. Dette gjaldt særlig for pasienter med særskilt behov for oppfølging fra kommunen etter utskrivning, ofte omtalt som utskrivningsklare pasienter. Det var fortsatt nedgang i gjennomsnittlig liggetid i 2013, men nedgangen for utskrivningsklare pasienter var moderat fra 2012 til 2013 (se kapittel 10). Samtidig har antall opphold for pasienter som meldes utskrivningsklare og tas imot av kommunen samme dag som de meldes utskrivningsklare økt kraftig i 2012 og 2013, spesielt i Helse Sør-Øst og Helse Vest. Det har vært påpekt at dersom pasientene skrives ut for tidlig fra sykehus, kan kortere liggetid føre til høyere risiko for reinnleggelser. Ettersom omfanget av pasienter som meldes utskrivningsklare har økt betydelig, kan det også ha vært en endring i pasientsammensetningen for utskrivningsklare pasienter.

Det er rimelig å anta at pasienter som har behov for å tas imot av kommunen når de skrives ut av sykehuset har et

annet morbiditetsmønster og funksjonsnivå enn andre pasienter, og at dette fører til at utskrivningsklare pasienter har høyere risiko for en reinnleggelse enn andre pasienter. Samtidig er det viktig å følge utviklingen i andel reinnleggelser for denne gruppen, ettersom liggetiden både før og etter pasienten er meldt utskrivningsklar er betydelig redusert.

I dette kapitlet beskriver vi utviklingen i reinnleggelser per 2. tertial 2010-2013 etter:

- Opphold for pasienter som ikke er meldt utskrivningsklare.
- Opphold for pasienter som er meldt utskrivningsklare.
  - Opphold for pasienter som er meldt utskrivningsklare og har blitt tatt imot av kommunen etter 0-1 dager.
  - Opphold for pasienter som er meldt utskrivningsklare og har 2 eller flere liggedager som utskrivningsklar.

11.2 Utviklingen i reinnleggelser 2010-2013

Det er flere opphold for utskrivningsklare pasienter etter innføringen av kommunalt finansieringsansvar for utskrivningsklare pasienter i 2012 (se kapittel 10). Økningen gjelder i hovedsak opphold for pasienter som meldes utskrivningsklare og tas imot av kommunen samme dag. Samtidig er antall opphold for utskrivningsklare pasienter som tas imot av kommunen etter 2 eller flere dager etter at de ble meldt utskrivningsklare omtrent halvert. Det kan ha skjedd en endring i hvilke pasienter som meldes utskrivningsklare, som igjen påvirker utviklingen i andel reinnleggelser for utskrivningsklare pasienter.

Opphold for pasienter som ikke ble meldt utskrivningsklare hadde 9,6 prosent reinnleggelser i første og andre tertial 2013. Dette representerer en nedgang på 0,7 prosentpoeng sammenlignet med 2010. Andelen reinnleggelser etter opphold for utskrivningsklare pasienter som ble tatt imot av kommunen etter 0-1 dager etter at de ble meldt utskrivningsklar var 18,9 prosent i 2013. Dette representerer en økning på 4,3 prosentpoeng sammenlignet med 2010. Økningen var størst i 2011 og 2012, med en ytterligere økning på 0,5 prosentpoeng siste år. Videre var det 16,5 prosent reinnleggelser for pasienter som hadde 2 eller flere liggedager som utskrivningsklar. For disse oppholdene økte andelen reinnleggelser med 1,6 prosentpoeng fra 2010. Størstedelen av denne økningen kom i 2013 (+ 1,5 prosentpoeng).

Også for aldersgruppen 80 år og eldre har det vært en nedgang i andel reinnleggelser for pasienter som ikke er meldt utskrivningsklare i perioden fra 2010 til 2013 (-0,9 prosentpoeng). For de eldste var andelen reinnleggelser etter opphold hvor pasienten ble meldt utskrivningsklar og hvor pasienten ble tatt imot av kommunen etter 0-1 dager omtrent uendret i 2013 sammenlignet med 2010. Andelen reinnleggelser etter opphold for pasienter med 2 eller flere liggedager som utskrivningsklar var 14,7 prosent for pasienter 80 år og eldre i 2013, og økte med 0,9 prosentpoeng fra 2010.

Regionale utviklingstrekk

Det er til dels store forskjeller mellom regioner og kommunegrupper i nivå og utvikling for andel reinnleggelser for utskrivningsklare pasienter. Det kan likevel

virke som om risikoen for reinnleggelser er noe høyere i middels store kommuner med kort reiseavstand til sykehus, enn i andre kommuner. For pasienter som *ikke* ble meldt utskrivningsklar, fremkommer dette tydelig i alle regioner. For pasienter som ble meldt utskrivningsklar, gjenfinner vi dette mønsteret i Helse Vest og i Helse Nord, men ikke i Helse Midt-Norge. I Helse Sør-Øst er det særlig de store kommunene med mer enn 20 000 innbyggere, som har det høyeste nivået av reinnleggelser for pasienter som ble meldt utskrivningsklare til kommunene.

Helse Sør-Øst

Helse Sør-Øst hadde nedgang i andel reinnleggelser fra 2010 til 2013 etter opphold der pasienten *ikke* ble meldt utskrivningsklar (-0,8 prosentpoeng). Siste år var Helse Sør-Øst den eneste regionen med noe nedgang i andel reinnleggelser etter slike opphold (- 0,3 prosentpoeng). 8,9 prosent av oppholdene for pasienter som ikke ble meldt utskrivningsklare ble etterfulgt av en reinnleggelse i Helse Sør-Øst i 2013. Middels store kommuner med kort reiseavstand til sykehus hadde 10,1 prosent reinnleggelser for denne gruppen av pasientopphold.

Helse Sør-Øst har den høyeste andelen reinnleggelser for pasienter som ble meldt utskrivningsklare og tatt imot av kommunen etter 0-1 dag som utskrivningsklar. I 2013 gjaldt dette 19,5 prosent av disse oppholdene, en økning på 4,5 prosentpoeng sammenlignet med 2010. Andelen reinnleggelser for denne gruppen økte også noe fra 2012 til 2013 (+0,5 prosentpoeng).

I Helse Sør-Øst var det 17,3 prosent reinnleggelser etter opphold for pasienter med 2 eller flere liggedager som utskrivningsklar i 2013, en økning på 1,6 prosentpoeng sammenlignet med 2010. Økningen knyttes til 2013, da nivået i 2011 og 2012 var lavere enn i 2010.

Helse Vest

Helse Vest hadde uendret andel reinnleggelser (8,8 prosent) etter opphold hvor pasienten *ikke* ble meldt utskrivningsklar fra 2012-13. Nivået var noe lavere i 2012 og 2013 enn i 2010 (-0,5 prosentpoeng). Også for alle kommunegruppene var andelen reinnleggelser etter opphold for pasienter som ikke ble meldt utskrivningsklare lavere i 2012 og 2013 sammenlignet med 2010, med unntak av gruppen med over 20 000 innbyggere.

I 2013 var det 18,1 prosent reinnleggelser etter opphold for pasienter som ble meldt utskrivningsklare og tatt imot av kommunen etter 0-1 dager. Dette representerer en økning på 6 prosentpoeng sammenlignet med 2010. Den største økningen kom i 2012, mens nivået var omtrent uendret siste år. For pasienter som hadde 2 eller flere liggedager som utskrivningsklar var det en nedgang i andel reinnleggelser i 2011, etterfulgt av en økning på 2,4 prosentpoeng i 2012 sammenlignet med 2010.

For pasienter som ble meldt utskrivningsklare økte andelen reinnleggelser i 2013 sammenlignet med 2010 for alle kommunegruppene i Helse Vest. Kommune-gruppene med under 5 000 innbyggere og Storby hadde imidlertid noe nedgang i andel reinnleggelser for utskrivningsklare pasienter siste år (henholdsvis -0,2 og -1,9 prosentpoeng).

Helse Midt-Norge

For pasienter som ikke ble meldt utskrivningsklare i Helse Midt-Norge var det 9,2 prosent reinnleggelser i 2013, en økning på 0,3 prosentpoeng siste år. For denne gruppen av pasienter var nivået av reinnleggelser noe lavere i 2013 enn i 2010.

Tendensen til økt andel reinnleggelser etter opphold for pasienter som ikke ble meldt utskrivningsklare fra 2012 til 2013 var særlig tydelig for de minste kommunene i regionen. Nivået av reinnleggelser for pasienter som ikke er meldt utskrivningsklar er imidlertid høyest for kommuner med middels størrelse (fra 5 000 til 20 000 innbyggere) og med kort reiseavstand til sykehus (10,3 prosent).

For pasienter som ble meldt utskrivningsklare og som ble tatt imot av kommunen etter 0-1 dager som utskrivningsklar, hadde Helse Midt-Norge noe lavere andel reinnleggelser enn de andre regionene (15,5 prosent i 2013). Det var likevel en tydelig økning i andelen reinnleggelser av slike pasienter fra 2010 til 2013 (+4,4 prosentpoeng), og fra 2012 til 2013 (+1,5 prosentpoeng).

Andel reinnleggelser etter opphold for pasienter med 2 eller flere liggedager som utskrivningsklar økte med 2,7 prosentpoeng fra 2012 til 2013 i Helse Midt-Norge.

Helse Nord

For pasienter som ikke ble meldt utskrivningsklare til kommunene, har nivået av reinnleggelser vært relativt stabilt fra 2010 (9,4 prosent) til 2013 (9,2 prosent) i Helse Nord.

Helse Nord er den eneste regionen som har hatt en nedgang (-1,6 prosentpoeng) i andel reinnleggelser etter opphold for pasienter som ble meldt utskrivningsklare og ble tatt imot av kommunen etter 0-1 dager som utskrivningsklar fra 2012 til 2013.

Andel reinnleggelser etter opphold for pasienter med 2 eller flere liggedager som utskrivningsklar viste imidlertid en tendens til økning fra 2012 til 2013 (+ 0,3 prosentpoeng).

Når det gjelder kommunegrupper i Helse Nord varierer andelen reinnleggelser for pasienter som ble meldt utskrivningsklare fra 10,0 prosent i Tromsø (storby) til 20,6 prosent for middels store kommuner med kort reiseavstand til sykehus.

11.3 Datagrunnlag

Data i dette kapitlet er hentet fra Norsk pasientregister (NPR). Analysene er basert på datagrunnlaget for innlagte pasienter fra SAMDATA per 2. tertial¹ 2010-2013. Opphold for utskrivningsklare pasienter er basert på utskrivningsklar-dato, som registrert av sykehuset. Liggedager for utskrivningsklare pasienter er antall dager mellom utskrivningsklar-dato og faktisk utskrivningsdato. Dette er pasienter som har et særskilt oppfølgingsbehov fra kommunen etter sykehusbehandlingen.

Sykehuset skal etter forskrift om kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten og kommunal betaling for utskrivningsklare pasienter² § 13, tredje ledd, rapportere dato for når pasienten er utskrivningsklar til Norsk pasientregister. Datakvaliteten på liggetid for utskrivningsklare pasienter er imidlertid noe usikker. Det er indikasjoner på at rapporterte data ikke er komplette, samt usikkerhet knyttet til registreringshåndtering av

1) Fra og med januar til og med august.

2) FOR-2011-11-18-1115.

pasienter som blir avmeldt som utskrivningsklare. Dataene er basert på sykehusenes registrering av utskrivningsklare pasienter og det kan være avvik mellom registreringer i data fra Norsk pasientregister og det som kommunene faktisk betaler for. Dette gir noe usikkerhet til analysene og data må tolkes med forsiktighet.

En reinnleggelse er definert som en innleggelse for øyeblikkelig hjelp innen 30 dager etter utskrivning. Reinnleggelser inkluderer ikke pasienter som legges inn og skrives ut samme dag. Øyeblikkelig hjelp er definert

som alle innleggelser som ikke er planlagt behandling. Alle fødsler og friske nyfødte (DRG 370-75, 382, 390-91) er også definert som øyeblikkelig-hjelp

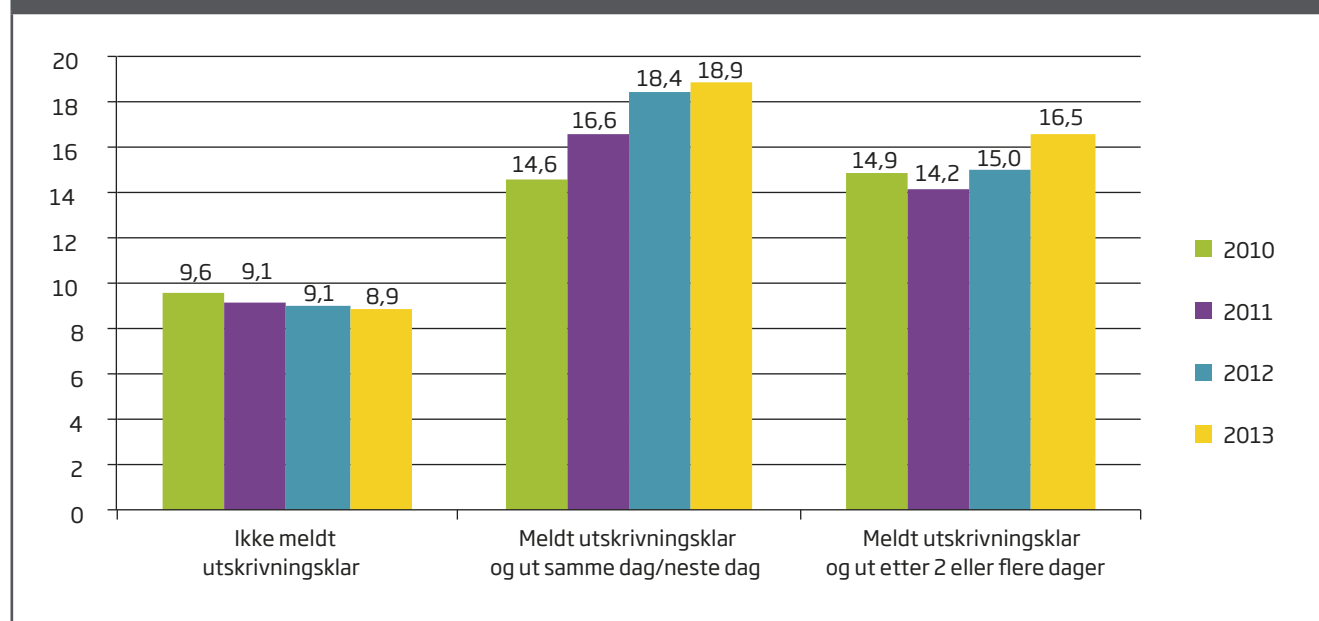
I tabellen for kommunegrupper viser vi andel reinnleggelser etter sykehusopphold hvor pasienten var meldt utskrivningsklar uavhengig av lengde på det utskrivningsklare oppholdet, da det for enkelte kommunegrupper ville blitt få opphold ved inndeling i grupper av utskrivningsklare pasienter. Dette gjelder spesielt for 2011.

Tabell 11.1 Antall opphold for utskrivningsklare pasienter per 2. tertial 2010-2013.

	Antall opphold hvor pasienten ikke ble meldt utskrivningsklar	Antall opphold for utskrivningsklare pasienter som ble tatt imot av kommunen 0-1 dager etter meldt utskrivningsklar	Antall opphold for pasienter med 2 eller flere liggedager på sykehus som utskrivningsklar
2010	501 018	5 644	11 079
2011	509 264	2 890	11 915
2012	507 031	22 919	6 008
2013	499 298	31 079	5 756

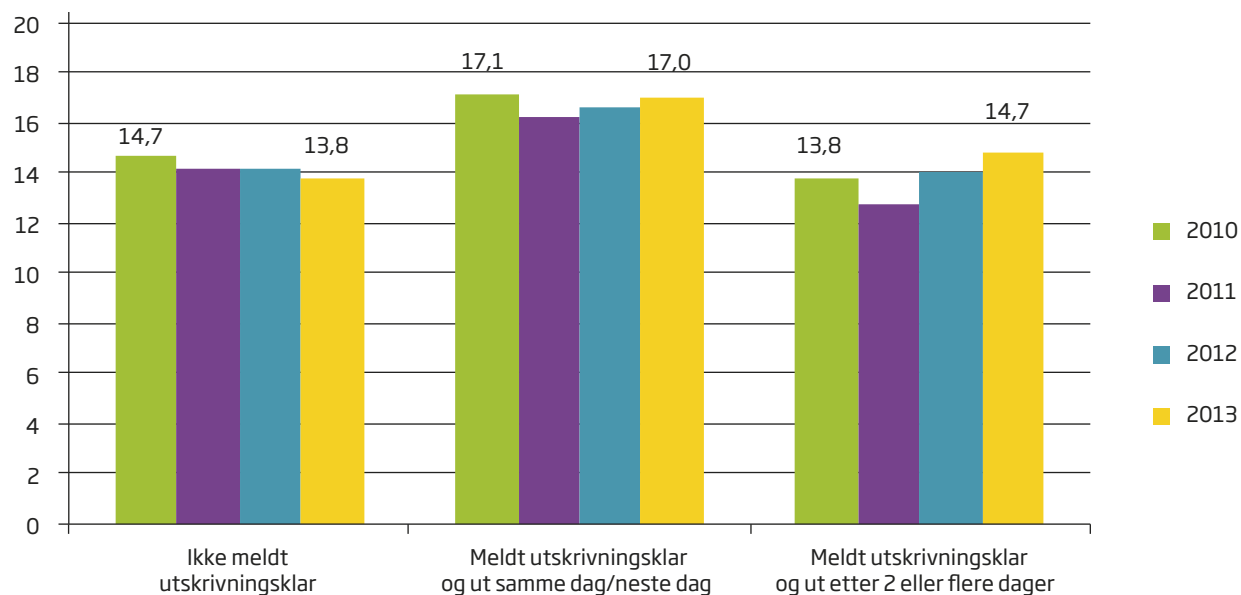
Data fra Norsk pasientregister.

Figur 11.1 Andel reinnleggelser for øyeblikkelig hjelp innen 30 dager etter utskrivningsklar status per 2. tertial 2010-2013

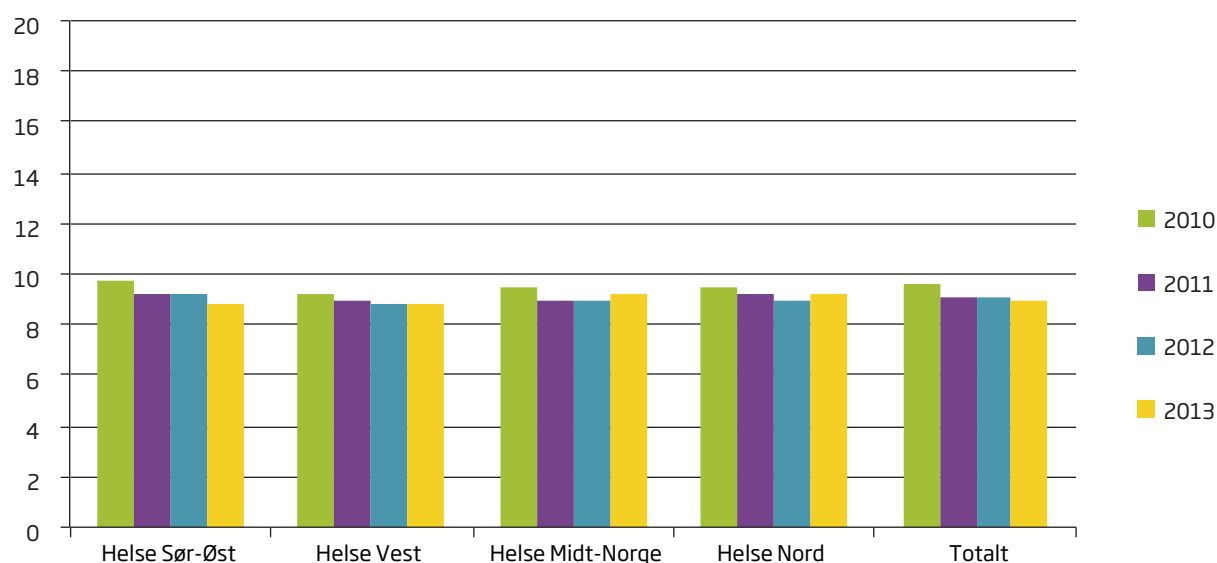
Data fra Norsk pasientregister.

Figur 11.2 Andel reinnleggelser for øyeblikkelig hjelp innen 30 dager etter utskrivningsklar status for eldre 80 år og over per 2. tertial 2010-2013.

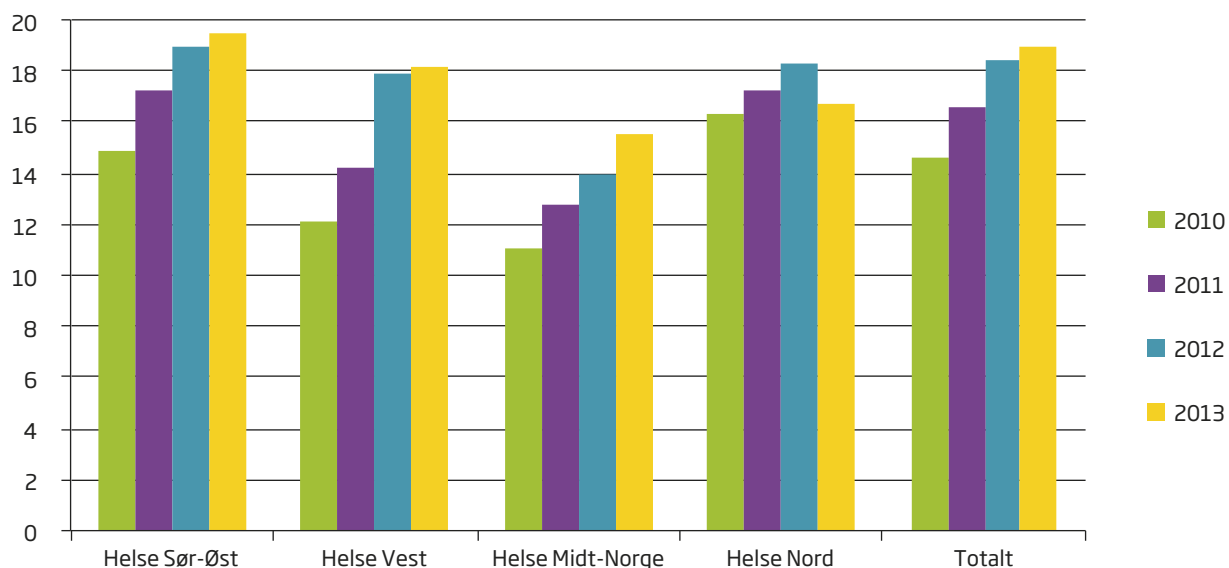
Data fra Norsk pasientregister.

Figur 11.3 Andel reinnleggelser for øyeblikkelig hjelp innen 30 dager etter opphold hvor pasienten ikke ble meldt utskrivningsklar per 2. tertial 2010-2013.

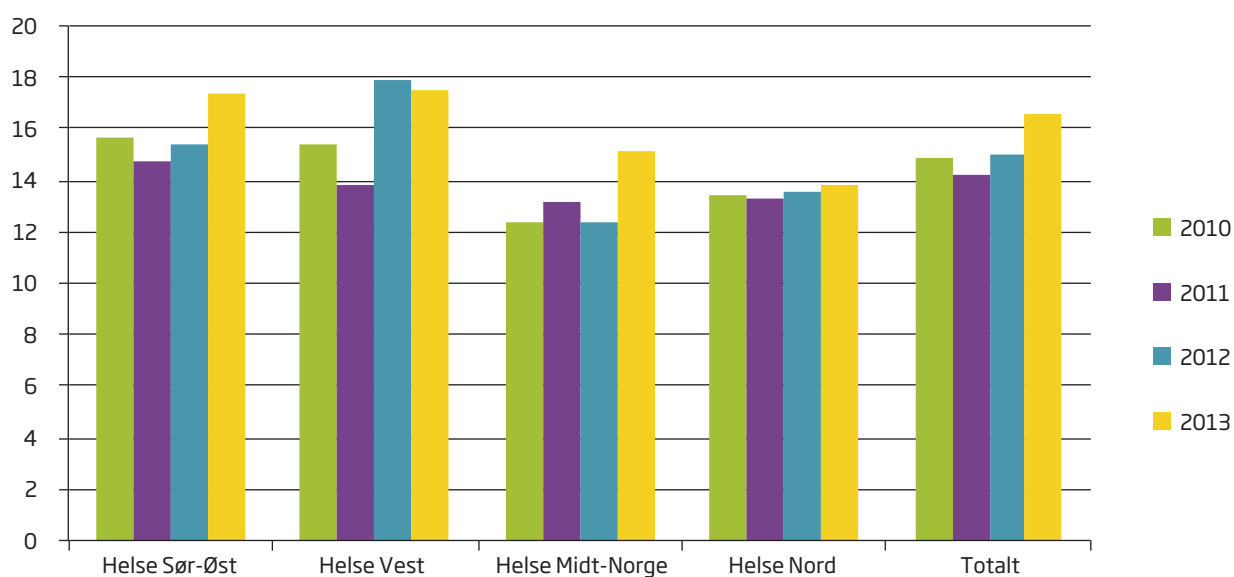
Data fra Norsk pasientregister.

Figur 11.4 Andel reinnleggelser for øyeblikkelig hjelp innen 30 dager etter opphold hvor pasienten ble meldt utskrivningsklar og ble tatt imot av kommunen samme dag/neste dag per 2. tertial 2010-2013.

Data fra Norsk pasientregister.

Figur 11.5 Andel reinnleggelser for øyeblikkelig hjelp innen 30 dager etter opphold for pasienter med 2 eller flere liggedager på sykehus som utskrivningsklar per 2. tertial 2010-2013.

Data fra Norsk pasientregister.

Tabell 11.2 Andel reinnleggelser for øyeblikkelig hjelp innen 30 dager etter utskrivningsklar status per 2. tertial 2010-2013.

		2010	2011	2012	2013
Sør-Øst	Ikke meldt utskrivningsklar	9,7	9,2	9,2	8,9
	Meldt utskrivningsklar og ut samme dag/neste dag	14,8	17,3	19,0	19,5
	Meldt utskrivningsklar og ut etter 2 eller flere dager	15,7	14,7	15,3	17,3
Vest	Ikke meldt utskrivningsklar	9,3	9,0	8,8	8,8
	Meldt utskrivningsklar og ut samme dag/neste dag	12,1	14,2	17,9	18,1
	Meldt utskrivningsklar og ut etter 2 eller flere dager	15,4	13,8	17,8	17,5
Midt-Norge	Ikke meldt utskrivningsklar	9,5	8,9	8,9	9,2
	Meldt utskrivningsklar og ut samme dag/neste dag	11,1	12,7	14,0	15,5
	Meldt utskrivningsklar og ut etter 2 eller flere dager	12,4	13,1	12,3	15,1
Nord	Ikke meldt utskrivningsklar	9,4	9,2	8,9	9,2
	Meldt utskrivningsklar og ut samme dag/neste dag	16,3	17,2	18,4	16,8
	Meldt utskrivningsklar og ut etter 2 eller flere dager	13,5	13,3	13,6	13,9
Totalt	Ikke meldt utskrivningsklar	9,6	9,1	9,1	8,9
	Meldt utskrivningsklar og ut samme dag/neste dag	14,6	16,6	18,4	18,9
	Meldt utskrivningsklar og ut etter 2 eller flere dager	14,9	14,2	15,0	16,5

Tabell 11.3 Andel reinnleggelser for øyeblikkelig hjelp innen 30 dager etter sykehusopphold hvor pasienten ikke ble meldt utskrivningsklar per 2. tertial 2010-2013.

	Kommunegruppe	Andel reinnleggelser etter opphold som ikke er meldt utskrivningsklare			
		2010	2011	2012	2013
Region	Helse Sør-Øst	9,7	9,2	9,2	8,9
	Helse Vest	9,3	9,0	8,8	8,8
	Helse Midt-Norge	9,5	8,9	8,9	9,2
	Helse Nord	9,4	9,2	8,9	9,2
	Totalt	9,6	9,1	9,1	8,9
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	9,5	9,2	9,0	8,8
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	9,7	9,1	9,1	8,8
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	11,3	10,4	11,3	10,1
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	9,7	8,9	8,7	8,0
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	10,4	10,1	10,1	9,9
	Storby ekskl. Oslo	10,3	9,8	10,0	9,7
	Oslo	8,4	7,8	8,1	7,7
Vest	Under 5 000 innb.	9,1	9,4	8,7	8,8
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	9,2	8,8	8,5	8,5
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	10,5	9,2	9,5	9,8
	Over 20 000 innb.	8,4	8,6	9,6	9,3
	Storby	9,5	9,1	8,5	8,6
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	9,0	9,0	8,6	9,1
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	9,1	8,5	8,5	8,6
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	10,1	10,4	10,9	10,3
	Over 20 000 innb.	9,5	8,5	8,8	9,2
	Storby	10,3	9,2	9,2	9,4
Nord	Under 5 000 innb.	8,9	9,1	8,5	8,9
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	8,7	8,9	8,3	9,0
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	10,8	10,5	10,1	10,4
	Over 20 000 innb.	9,7	8,9	9,1	9,2
	Storby	9,9	8,8	9,1	8,8

Data fra Norsk pasientregister.

Tabell 11.4 Andel reinnleggelser for øyeblikkelig hjelp innen 30 dager etter sykehusopphold hvor pasienten ble meldt utskrivningsklar per 2. tertial 2010-2013.

	Kommunegruppe	Andel reinnleggelser etter opphold som er meldt utskrivningsklare			
		2010	2011	2012	2013
Region	Helse Sør-Øst	15,3	15,3	18,4	19,2
	Helse Vest	14,9	13,8	17,9	18,0
	Helse Midt-Norge	12,3	13,1	13,2	15,3
	Helse Nord	13,9	13,8	16,5	15,9
	Totalt	14,8	14,6	17,7	18,5
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	10,7	17,3	13,0	17,5
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	11,7	15,3	17,5	17,1
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	16,1	12,9	18,5	18,7
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	13,1	15,0	19,4	18,2
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	16,8	18,8	19,7	20,4
	Storby ekskl. Oslo	18,2	16,7	17,6	20,6
	Oslo	16,1	13,7	19,8	20,9
Vest	Under 5 000 innb.	12,8	13,6	15,7	15,5
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	15,1	15,7	17,9	20,4
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	12,5	7,2	17,9	21,1
	Over 20 000 innb.	16,9	14,5	17,1	20,7
	Storby	15,2	13,5	18,4	16,5
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	14,7	12,0	12,5	12,3
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	10,1	13,0	12,1	16,0
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	6,4	5,2	19,2	14,2
	Over 20 000 innb.	15,4	17,9	15,0	16,9
	Storby	11,9	12,3	12,2	14,7
Nord	Under 5 000 innb.	14,2	8,9	16,8	11,8
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	10,0	13,4	16,6	17,2
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	15,9	14,0	18,1	20,6
	Over 20 000 innb.	15,7	17,3	16,0	15,4
	Storby	12,5	14,0	13,7	10,0

Data fra Norsk pasientregister.

12

Kommunal medfinansiering i somatisk spesialisthelsetjeneste

Kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten innebærer at kommunene skal dekke en del av kostnadene når innbyggerne bruker somatiske sykehustjenester, og ble innført fra og med 2012.

På nasjonalt nivå har det vært en økning i beregnet kommunal medfinansiering fra 2012 til 2013 på 1,6 prosent, som tilsvarer omtrent 86 millioner kroner. Korrigert for befolkningsveksten var imidlertid nivået omtrent uendret gjennom hele perioden fra 2010–2013. For gruppen 80 år og eldre var veksten i beregnet kommunal medfinansiering fra 2010 til 2013 på 2,2 prosent. Dette tilsvarer en økning på rundt 19 millioner kroner, eller 19 kroner per eldre innbygger.

Det er betydelig variasjon mellom kommuner og kommunegrupper i beregnet kommunal medfinansiering. Både omfang og variasjoner mellom kommunene er knyttet til kommunestørrelse. Små kommuner har i gjennomsnitt et høyere nivå av kommunal medfinansiering per innbygger enn store kommuner, men har også større variasjon mellom kommunene i medfinansieringskostnader.

20 prosent av pasientene omfattet av kommunal medfinansiering stod for om lag 85 prosent av de samlede kostnadene i 2012. I slutten av kapitlet er også effekten av den innførte takordningen, samt alternative takordninger beregnet.

12.1 Innledning

I 2012 ble kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten innført. Ordningen medførte at kommunene fikk et medfinansieringsansvar for innbyggernes bruk av somatiske sykehustjenester.

Innledningsvis beskrives kort bakgrunnen og innretningen av ordningen, samt datagrunnlaget. Deretter beskrives utviklingen i nivået av kommunal medfinansiering i perioden 2010–2013¹, gitt den hypotetiske forutsetningen at ordningen eksisterte i 2010 og 2011. Vi beskriver variasjoner i beregnet kommunal medfinansiering mellom helseregioner og kommunegrupper². Tilslutt presenteres data for 2012 spesielt.

Bakgrunn

Kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten er et av de økonomiske virkemidlene i Samhandlingsreformen. Bakgrunnen for innføringen av ordningen er en forventning om at kommunene blir mer bevisste på viktigheten av å fremme helse, forebygge sykdom og bygge opp lokale tilbud når de er med på å betale for innbyggernes sykehusopphold. Målet for ordningen er å få kommunene til å ta større ansvar for innbyggernes helse.

1) Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus for 1. og 2. tertial 2013.

2) Se vedlegg for oversikt over hvilken kommunegruppe de ulike kommunene tilhører.

Om ordningen

Forskrift om kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten og kommunal betaling for utskrivningsklare pasienter³ regulerer kommunens medfinansieringsansvar for egne innbyggers behandling innen somatikk i spesialisthelsetjenesten. Kommunal medfinansiering er hjemlet i lov om kommunale helse- og omsorgstjenester § 11-3⁴.

Kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten bygger på Innsatsstyrt finansiering (ISF)⁵. Ordningen innebærer for den enkelte kommune at den skal medfinansiere behandlingen av kommunens pasienter i spesialisthelsetjenesten etter DRG-systemet. Dette omfatter alle sykehusopphold (innleggelse, dagbehandling eller poliklinisk behandling) innen somatisk spesialisthelsetjeneste med unntak for kirurgisk behandling, behandling med en del kostbare biologiske legemidler, fødsler og behandling av nyfødte.

Kommunen betaler 20 prosent av kostnadene for de sykehusopphold som omfattes av ordningen. Selve beregningene av kommunens medfinansieringsandel foretas på grunnlag av aktivitet som måles gjennom DRG-systemet. For å skjerme kommunene fra kostbare sykehusopphold er det innført en takordning som innebærer at medfinansieringsandelen ikke skal overstige mer enn om lag 31 500 kroner per sykehusopphold i 2013.

12.2 Datagrunnlaget

I kapittelet benyttes to ulike datagrunnlag⁶. Det første er et *estimert* datagrunnlag for perioden 2010–2013. Det andre er det *rapporterte* datagrunnlaget for 2012 og første tertial 2013.

Om det estimerte datagrunnlaget

Datagrunnlaget omfatter alle sykehusopphold som inngår i kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten. Følgende tilpasninger er utført⁷: kommunal medfinansiering er beregnet ut fra enhetsrefusjonen for 2013⁸ og refusjonsandel 0,2 for 2010 til 2013 både i totalmaterialet og for aldersgruppen 80 år og eldre.

Siden ordningen ble innført fra og med 2012, representerer tallene for 2010 og 2011 beregnet kommunal medfinansiering, gitt at ordningen hadde eksistert disse årene.

Befolkningstall brukt til beregning av kostnad per innbygger er hentet fra SSB og er fra 1. januar påfølgende år. For 2013 er det brukt framskrevne befolkningstall per 1. januar 2014, alternativ MMM.

Totalmaterialet

For å kunne fremstille endringer over tid er data for 2010–2012 er gjort sammenlignbare med 2013. Dette innebærer justeringer i forhold til endringer i ISF-regelverket. Vi gjør oppmerksom på at disse endringene kan påvirke forholdet mellom ISF og KMF i perioden fra 2010–2013. Kostnadsvektene for den aktiviteten som inngår i KMF-grunnlaget økte fra 2010 til 2013, mens vektene for aktiviteten som ikke inngår i KMF-grunnlaget ble redusert⁹.

Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013. Videre avviker data for 2012 noe fra fjorårets rapport, da denne var basert på en års-prognose. Prognosen for 2012 hadde lite avvik nasjonalt, men til dels betydelige avvik for enkelte kommuner. Dette kan være verdt å merke seg også i forhold til tolkning av 2013-tallene, da disse er basert på en tilsvarende prognose.

3) FOR-2011-11-18-1115

4) LOV-2011-06-24-30

5) For nærmere beskrivelse av forholdet mellom ISF og KMF, se Innsatsstyrt finansiering 2012 (IS-1945). Modellen for Kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten er ikke endret for 2013.

6) Enkelte begreper forklares ikke nærmere her, for eksempel DRG-poeng, korrigerte DRG-poeng og kostnadsvekter. Vi henviser til regelverket for i ISF 2013 for nærmere omtale og beskrivelse av disse begrepene.

7) For nærmere beskrivelse av forholdet mellom ISF og KMF, se Innsatsstyrt finansiering 2012 (IS-1945).

8) I 2013 er enhetsrefusjonen 39 447 kroner per DRG-poeng.

9) 5,6 prosent økning fra 2010–2011 og 0,6 prosent nedgang i 2012 og i 2013.

Behovsindeksen er beregnet som i NOU 2008:2 (Magnussen-utvalget) og er basert på kommunenes alderssammensetningen i befolkningen, indikatorer på sykелighet¹⁰, utdanningsnivået i befolkningen samt andre levekårsfaktorer¹¹ og en klimaindeks.

Aldersvariablene vektet med til sammen 58 prosent, sykелighetsindikatorerne vektet med 29 prosent, mens utdanning og levekårsindikatorerne teller 9,7 prosent og klimaindeksen er gitt en vekt på 3,2 prosent. Behovsindeksen er lik 1 på nasjonalt nivå og varierer mellom 0,77 og 1,55 på kommunenivå. Den indeksen som er benyttet i våre analyser har oppdaterte befolkningstall fra 1. januar 2013, tall på dødelighet i kommunene fra 2012 og data på utdanningsnivå fra 2012 (antall med grunnskole som høyeste utdanning).

Eldre 80 år og over

Det er gjort noen egne justeringer av datagrunnlaget for aldersgruppen 80 år og eldre. Korrigering for regelverksendringer fra 2010 til 2013 er gjort på samme måte som for totalmaterialet, men effektene avviker fra totaleffekten blant annet på grunn av annen pasientsammensetning i denne aldersgruppen. Det er også benyttet en egen periodiseringsfaktor for aldersgruppen, basert på det empiriske datagrunnlaget.

Om det rapporterte datagrunnlaget

Det rapporterte datagrunnlaget er det som benyttes i beregning av kommunenes kostnader. Alle sykehusopphold som er omfattet av ordningen er inkludert. Datagrunnlaget er ikke korrigert for regelverksendringer og andre justeringer som i det estimerte datagrunnlaget. Det er heller ikke tatt hensyn til korrigeringer som følge av endelig årsavregning for kommunal medfinansiering i 2012 og 2013. Det er benyttet en refusjonsandel på 0,2 og enhetsrefusjon på 38 209 kroner i 2012 og 39 447 i 2013. Dette datagrunnlaget benyttes kun i avsnittet om kommunal medfinansiering i 2012.

12.3 Utviklingen i beregnet kommunal medfinansiering 2010-2013

Utviklingen på nasjonalt nivå

På nasjonalt nivå har det vært en økning i beregnet kommunal medfinansiering fra 2012 til 2013 på 1,6 prosent, som tilsvarer omtrent 86 millioner kroner. Korrigert for vekst i befolkningen utgjør endringen siste år en økning på 3 kroner per innbygger, mens nivået av beregnet kommunal medfinansiering var omtrent uendret i perioden fra 2010-2012¹².

For gruppen 80 år og eldre var veksten i beregnet kommunal medfinansiering fra 2010 til 2013 på 2,2 prosent. Dette tilsvarer en økning på rundt 19 millioner kroner, eller 91 kroner per innbygger. I 2013-kroner var det også en økning på 1,2 prosent siste år, som tilsvarer 58 kroner per innbygger. Ettersom bruken av sykehus-tjenester øker med alder er kostnadene i aldersgruppen 80 år og eldre høyere enn for befolkningen totalt.

Forskjeller mellom regioner og kommunegrupper

På regionalt nivå er det noen forskjeller i nivået av kommunal medfinansiering. Helse Sør-Øst og Helse Midt-Norge ligger tett opp mot landsgjennomsnittet i 2013, mens Helse Vest og Helse Nord har henholdsvis 4 prosent lavere og 6 prosent høyere nivå enn landsgjennomsnittet. Korrigert for behov (NOU 2008:2)¹³ var nivået av beregnet kommunal medfinansiering i Helse Sør-Øst og Helse Midt Norge på linje med landsgjennomsnittet, mens nivået i Helse Vest var høyere enn landsgjennomsnittet (3 prosent). I Helse Nord var nivået 3 prosent lavere enn landsgjennomsnittet. Behovsindeksen oppsummerer informasjon om alderssammensetningen i befolkningen, sykелighet, utdanningsnivå, levekår og klima.

10) Sykелighetsindikatorerne inkluderer dødelighet for personer 20 år og eldre, sykefravær, personer på uføretrygd og rehabilitering.

11) Lavekårsfaktorene inkluderer personer på sosialtrygd og attføring, samt tilfeller av voldskriminalitet.

12) Tallene avviker fra fjorårets rapport, blant annet på grunn av at det i fjor ble brukt et estimat for 2012. I år har vi tatt med faktiske tall for 2012. Disse er, som tallene for 2010-2011, oppgitt i 2013-kroner.

13) Se innledningskapittelet for nærmere beskrivelse av innholdet i behovsindeksen.

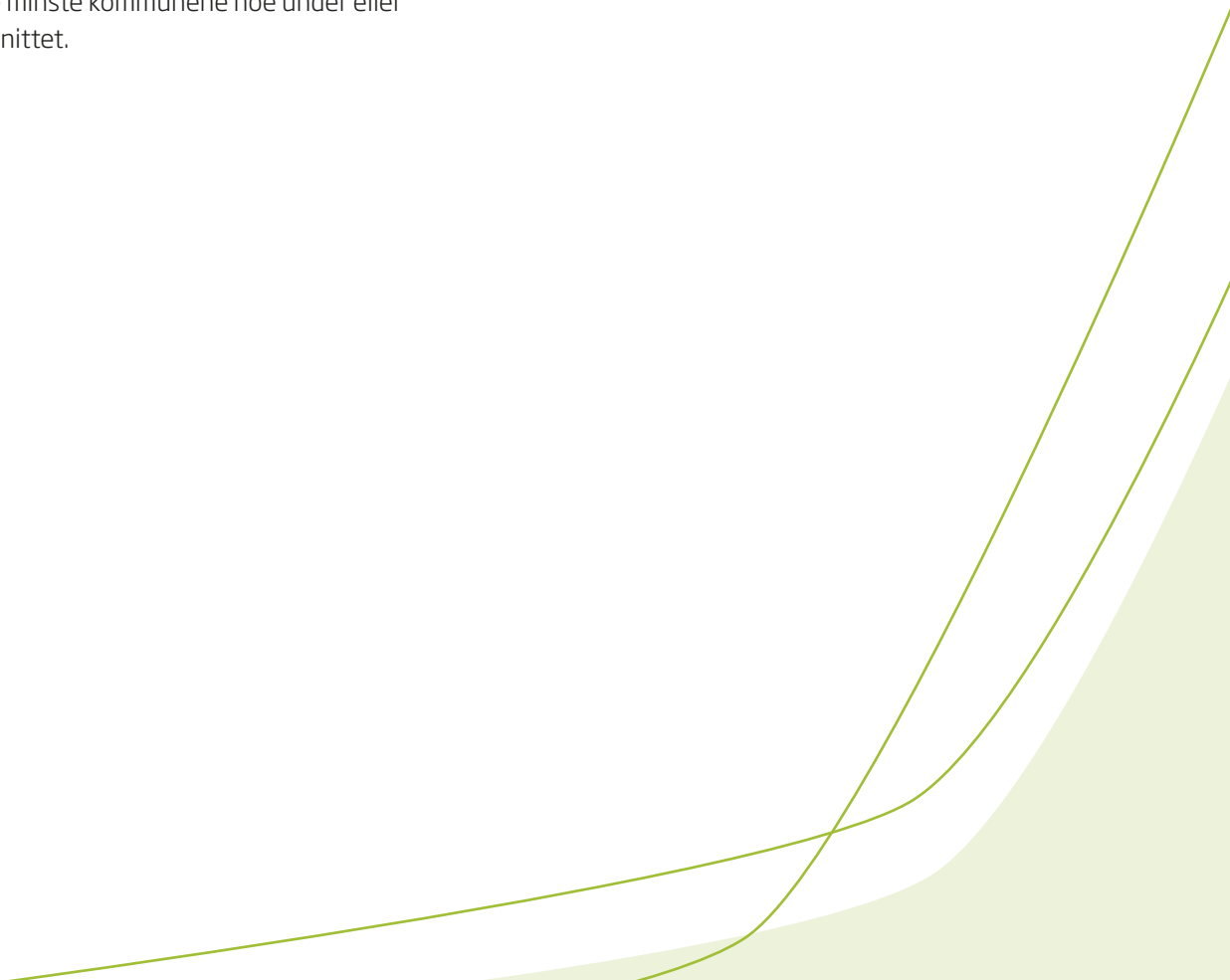
Alle regionene hadde økning i beregnet kommunal medfinansiering både siste år og i 2013 sammenlignet med 2010. Veksten var størst i Helse Vest, med en økning på 9,7 prosent i 2013 sammenlignet med 2010 og 4,7 prosent økning siste år. Korrigert for befolkningsvekst hadde Helse Sør-Øst en nedgang på 10 kroner per innbygger siste år. I Helse Vest økte beregnet kommunal medfinansiering med 34 kroner per innbygger fra 2012 til 2013.

Det er betydelige forskjeller i nivået av kommunal medfinansiering per innbygger mellom grupper av kommuner. Storbykommuner følger mønsteret fra tidligere år og har også i 2013 gjennomgående lavere nivå av beregnet kommunal medfinansiering per innbygger enn mindre kommuner. Når vi korrigerer for behov, er imidlertid nivået i Oslo rundt landsgjennomsnittet. Det er vekst i nivået av beregnet kommunal medfinansiering i alle storbykommuner unntatt Oslo fra 2012 til 2013.

I 2013 har de minste kommunene 8-18 prosent høyere nivå av kommunal medfinansiering enn landsgjennomsnittet. Når vi korrigerer for behov, er imidlertid bruken av sykehustjenester i de minste kommunene noe under eller rundt landsgjennomsnittet.

Blant de eldste har det vært en tydelig vekst i nivået av beregnet kommunal medfinansiering fra 2010 til 2013. Veksten var størst i Helse Vest og Helse Nord, og gjelder alle regionene unntatt Helse Sør-Øst.

For aldersgruppen 80 år og eldre er det også variasjoner i beregnet kommunal medfinansiering på regionalt nivå. Det er også tydelige forskjeller mellom kommunegruppene. Ettersom behovskorrigeringen er nært knyttet til alderssammensetningen i befolkningen, gir det ikke mening å behovskorrigere tallene for eldre 80 år og over. For eldre er sammenhengen mellom kommunestørrelse og bruk av sykehustjenester annerledes enn for befolkningen totalt, og de største kommunene, samt mellomstore kommuner med kort reiseavstand til sykehus hadde høyere nivå av beregnet kommunal medfinansiering enn små kommuner.

Rapportert datagrunnlag for kommunal medfinansiering i 2012

I figur 12.1 representerer hver søyle langs den horisontale aksene en kommune og dens faktiske kostnader per innbygger i 2012. Den lilla linjen viser gjennomsnittskostnaden per innbygger for alle kommuner på omlag 1 100 kroner. Median-kostnaden for kommunal medfinansiering var om lag 1 090 kroner. Figuren viser tydelig variasjon mellom kommunene. I 2012 varierte det fra rundt 650 kroner til over 2 700 kroner. Variasjonsbredden er dermed på over 2 000 kroner fra den kommunen med lavest til høyest kostnad. Kommunene i hver ende av figuren har i hovedsakelig lave innbyggertall og påvirkes sterkt av om de har hatt kostbare pasienter eller ikke.

Betydningen av takordningen

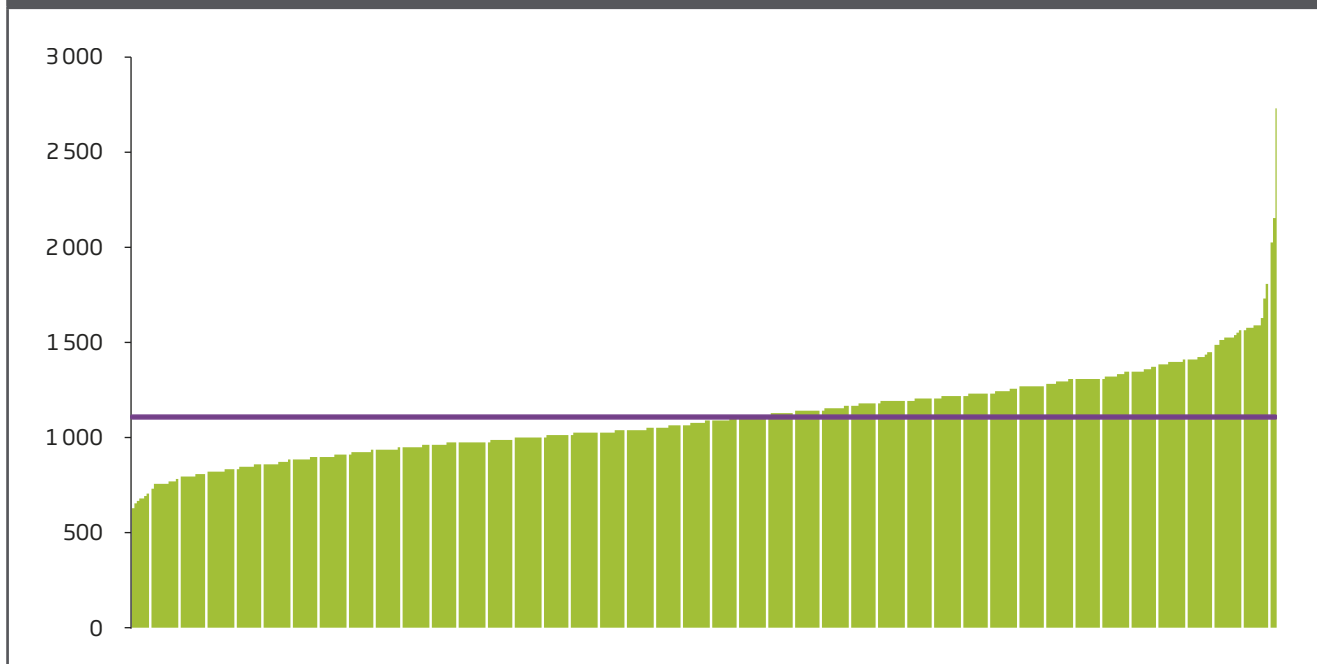
Som nevnt innledningsvis ble det innført en takordning for å skjerme den enkelte kommune fra dyre enkelt-

opphold. Takordningen innebærer at kommunens medfinansieringsandel for et enkeltopphold ikke overstiger 30 000 kroner¹⁴.

Med dagens takordning var de samlede kostnadene i 2012 om lag 5,159 milliarder kroner. Uten takordningen ville kommunenes samlede kostnader til kommunal medfinansiering i 2012 beløpe seg til om lag 5,188 milliarder kroner (tabell 12.8). Dagens takordning reduserte dermed de samlede kostnadene med 0,56 prosent (om lag 29 millioner kroner).

Tabell 12.8 viser også effekten av to alternative takordninger. Begge de alternative takordningene som er presentert gir sterkere effekt enn dagens takordning. Dersom det settes et tak på 23 000 kroner per enkeltopphold i stedet for 30 000 kroner, ville de samlede kostnadene i 2012 blitt redusert med 0,94 prosent i sammenligning en kommunal medfinansiering uten

Figur 12.1 Kostnader per innbygger for kommunal medfinansiering etter kommune i 2012.

Data fra Norsk pasientregister.

14) Teknisk sett 4 korrigerte DRG-poeng, som tilsvarer i denne sammenheng om lag 30 000 kroner (30 567 kroner i 2012).

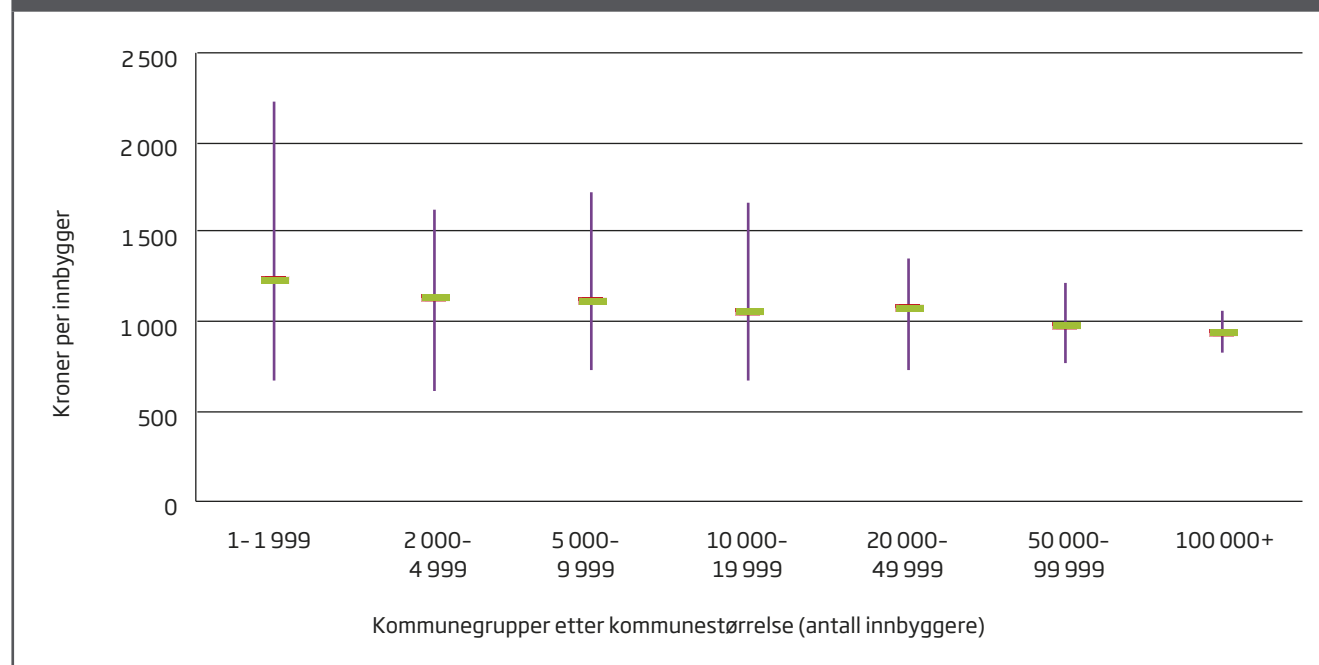
takordning. Det andre alternativet tar utgangspunkt i et tak på 30 000 kroner per enkeltopphold og et samlet tak per år per pasient per kommune på 100 000 kroner. Dette ville gjort de samlede kostandene for kommunal medfinansiering 2,08 prosent lavere enn beregnet kommunal medfinansiering uten takordning. Innføring av en takordning per pasient per år vil dermed ha større effekt enn dagens takordning, men vil også være betydelig vanskeligere å beregne/administrere. En slik takordning vil i særlig grad gi en noe større skjermingseffekt for små kommuner.

Grunnen til at en takordning som tar utgangspunkt i hver pasients samlede bruk per år har større skjermingseffekt enn dagens takordning skyldes at 20 prosent av pasientene (om lag 332 000 pasienter av samlet sett 1, 658

millioner pasienter) stod for omlag 85 prosent av de samlede kostnadene innen kommunal medfinansiering. Dette utgjør om lag 4,4 milliarder kroner av totalt 5, 16 milliarder kroner. Se tabell 12.9.¹⁵ Mange av de dyreste pasientene har hatt gjentatte behandlinger som bidrar til høye kostnader. Vi ser også av figur 12.2 at det er størst sprik i kostnader per innbygger i gruppene av de minste kommunene, mens nivået er mer stabilt for gruppene av kommuner med flere innbyggere.

Tabell 12.10 viser fordelingen av utgiftene etter ulike alderskategorier fra og med første tertial 2012 til og med første tertial 2013. Barn og unge stod for 9 prosent av kommunenes kostnader til kommunal medfinansiering i 2012, mens personer på 80 år og over stod for 20 prosent.

Figur 12.2 Variasjon i beregnet kommunal medfinansiering per innbygger 2013¹ etter kommunestørrelse.

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

15) Tallene gir en rimelig god indikasjon på pasientpopulasjonen, men må tolkes med noe varsomhet på grunn av problemer med å identifisere unike pasienter. Tallene er ment for å illustrere utfordringer med noen kostbare pasienter og må ikke tolkes som en eksakt beskrivelse av situasjonen.

Tabell 12.1 Beregnet kommunal medfinansiering i millioner kroner 2010-2013¹ (faste priser).

	Kommunegruppe	Beregnet kommunal medfinansiering i millioner kroner				Pst. endr	Pst. endr
		2010	2011	2012	2013 ¹	2012-13 ¹	2010-13 ¹
Region	Helse Sør-Øst	2 933	2 951	2 979	3 000	0,7	2,3
	Helse Vest	985	1 011	1 032	1 081	4,7	9,7
	Helse Midt-Norge	721	734	741	751	1,3	4,1
	Helse Nord	503	518	524	531	1,3	5,5
	Totalt	5 143	5 214	5 277	5 363	1,6	4,3
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	222	221	213	214	0,6	-3,5
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	609	600	615	614	-0,2	0,9
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	132	128	124	127	2,8	-3,3
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	408	412	419	427	1,8	4,5
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	426	432	440	440	0,1	3,3
	Storby ekskl. Oslo	556	560	559	572	2,3	3,0
	Oslo	581	597	609	605	-0,5	4,2
Vest	Under 5 000 innb.	127	125	126	131	4,3	3,7
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	247	253	259	271	4,5	9,6
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	68	66	68	72	4,7	5,0
	Over 20 000 innb.	144	146	151	157	3,9	9,3
	Storby	400	421	428	450	5,2	12,7
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	141	140	135	137	1,9	-2,6
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	214	219	220	222	0,5	3,4
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	57	59	59	62	3,4	7,8
	Over 20 000 innb.	152	157	163	161	-1,0	5,7
	Storby	157	159	164	170	3,4	8,1
Nord	Under 5 000 innb.	150	152	152	155	2,1	3,4
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	107	116	115	116	1,2	8,9
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	94	92	96	96	0,3	2,9
	Over 20 000 innb.	99	104	105	105	0,3	6,8
	Storby	54	54	56	58	2,7	6,9

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

Tabell 12.2 Beregnet kommunal medfinansiering i faste priser per innbygger 2010-2013¹.

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Kroner per innbygger			
		2013 ¹	2010	2011	2012	2013 ¹
Region	Helse Sør-Øst	100	1 069	1 060	1 056	1 046
	Helse Vest	96	959	971	975	1 009
	Helse Midt-Norge	102	1 061	1 067	1 064	1 068
	Helse Nord	106	1 074	1 100	1 104	1 115
	Totalt	100	1 045	1 046	1 045	1 048
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	108	1 188	1 177	1 130	1 129
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	99	1 073	1 044	1 059	1 041
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	116	1 292	1 244	1 194	1 215
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	101	1 062	1 058	1 061	1 062
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	112	1 176	1 177	1 185	1 169
	Storby ekskl. Oslo	97	1 025	1 019	1 002	1 015
	Oslo	90	969	974	976	946
Vest	Under 5 000 innb.	108	1 115	1 096	1 095	1 136
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	97	969	978	985	1 013
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	109	1 116	1 079	1 099	1 142
	Over 20 000 innb.	97	986	981	998	1 018
	Storby	91	883	917	916	955
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	109	1 192	1 178	1 125	1 144
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	102	1 062	1 073	1 070	1 065
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	111	1 104	1 138	1 134	1 158
	Over 20 000 innb.	109	1 128	1 142	1 172	1 144
	Storby	89	905	904	913	935
Nord	Under 5 000 innb.	115	1 160	1 179	1 174	1 202
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	105	1 032	1 115	1 095	1 101
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	130	1 334	1 312	1 357	1 359
	Over 20 000 innb.	100	1 015	1 055	1 059	1 053
	Storby	78	792	780	800	821

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

Tabell 12.3 Beregnet kommunal medfinansiering i faste priser per innbygger, behovskorrigert (NOU2008:2) 2010-2013¹.

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Kroner per innbygger				
		2013 ¹	2010	2011	2012	2013 ¹	
Region	Helse Sør-Øst	100	1 063	1 054	1 052	1 043	
	Helse Vest	103	1 028	1 042	1 046	1 083	
	Helse Midt-Norge	100	1 043	1 049	1 043	1 047	
	Helse Nord	97	984	1 005	1 004	1 014	
	Totalt	100	1 045	1 046	1 045	1 048	
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	97	1 076	1 055	1 015	1 014	
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	94	1 020	996	1 004	986	
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	105	1 192	1 142	1 087	1 106	
	Over 20 000 innb. – lengre reiseavstand	101	1 055	1 055	1 057	1 057	
	Over 20 000 innb. – kort reiseavstand	106	1 121	1 120	1 128	1 113	
	Storby ekskl. Oslo	98	1 039	1 034	1 013	1 025	
	Oslo	102	1 084	1 094	1 102	1 068	
Vest	Under 5 000 innb.	103	1 075	1 050	1 044	1 083	
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	104	1 045	1 052	1 061	1 091	
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	113	1 172	1 124	1 142	1 187	
	Over 20 000 innb.	110	1 104	1 104	1 125	1 148	
	Storby	100	963	996	1 002	1 045	
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	97	1 049	1 036	995	1 011	
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	99	1 041	1 051	1 042	1 038	
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	106	1 053	1 091	1 089	1 111	
	Over 20 000 innb.	108	1 112	1 123	1 155	1 127	
	Storby	96	966	966	983	1 007	
Nord	Under 5 000 innb.	91	939	943	936	958	
	5 000–19 999 innb. – lengre reiseavstand	96	945	1 023	1 002	1 008	
	5 000–19 999 innb. – kort reiseavstand	112	1 160	1 140	1 173	1 175	
	Over 20 000 innb.	97	982	1 012	1 017	1 011	
	Storby	84	855	835	856	878	

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

Tabell 12.4 Beregnet kommunal medfinansiering i millioner kroner for pasienter 80 år og eldre 2010-2013¹ (faste priser).

	Kommunegruppe	Beregnet kommunal medfinansiering i millioner kroner				Pst. endr	Pst. endr
		2010	2011	2012	2013 ¹	2012-13 ¹	2010-13 ¹
Region	Helse Sør-Øst	513	511	513	510	-0,5	-0,6
	Helse Vest	174	177	181	190	5,0	9,2
	Helse Midt-Norge	135	136	134	135	1,2	0,5
	Helse Nord	83	85	86	89	3,1	7,2
	Totalt	905	909	914	924	1,2	2,2
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	42	40	37	36	-4,3	-14,0
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	95	94	95	93	-2,0	-1,6
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	25	24	22	22	-2,5	-11,9
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	64	63	64	66	2,9	2,6
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	77	80	78	81	2,9	4,3
	Storby ekskl. Oslo	99	101	104	104	0,8	5,8
	Oslo	112	109	112	108	-3,2	-3,2
Vest	Under 5 000 innb.	26	26	27	27	0,9	5,9
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	43	43	42	46	8,0	5,3
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	12	11	13	14	9,0	16,1
	Over 20 000 innb.	21	21	22	23	4,0	9,6
	Storby	72	75	77	80	4,3	11,5
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	28	27	26	27	6,0	-3,4
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	38	39	40	39	-2,4	2,6
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	11	12	11	11	-1,1	-2,4
	Over 20 000 innb.	28	30	29	29	0,1	4,3
	Storby	29	28	28	29	3,9	-1,2
Nord	Under 5 000 innb.	24	25	25	26	2,7	6,3
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	16	17	17	18	7,2	16,0
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	18	18	18	18	2,2	4,1
	Over 20 000 innb.	17	17	18	17	-1,5	5,0
	Storby	9	8	8	9	8,1	4,4

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

Tabell 12.5 Beregnet kommunal medfinansiering i faste priser per innbygger for pasienter 80 år og eldre 2010-2013¹.

	Kommunegruppe	Relativt nivå	Kroner per innbygger				
		2013 ¹	2010	2011	2012	2013 ¹	
Region	Helse Sør-Øst	100	4 173	4 151	4 168	4 163	
	Helse Vest	103	3 972	4 026	4 123	4 301	
	Helse Midt-Norge	99	4 092	4 133	4 053	4 134	
	Helse Nord	98	3 856	3 929	3 972	4 109	
	Totalt	100	4 090	4 102	4 123	4 181	
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	81	3 700	3 647	3 452	3 372	
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	86	3 681	3 636	3 659	3 582	
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	105	5 007	4 795	4 539	4 390	
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	96	4 052	3 931	3 927	4 028	
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	109	4 393	4 543	4 409	4 574	
	Storby ekskl. Oslo	100	4 002	4 043	4 170	4 190	
	Oslo	118	4 872	4 808	5 007	4 918	
Vest	Under 5 000 innb.	92	3 550	3 597	3 832	3 840	
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	100	4 007	4 004	3 890	4 190	
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	119	4 410	4 083	4 570	4 989	
	Over 20 000 innb.	107	4 269	4 267	4 413	4 484	
	Storby	105	3 974	4 132	4 226	4 390	
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	88	3 697	3 608	3 390	3 666	
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	94	3 837	3 868	4 025	3 949	
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	105	4 486	4 940	4 453	4 411	
	Over 20 000 innb.	109	4 415	4 633	4 527	4 548	
	Storby	106	4 482	4 356	4 243	4 437	
Nord	Under 5 000 innb.	84	3 253	3 367	3 410	3 511	
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	92	3 405	3 579	3 587	3 859	
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	124	5 004	4 911	5 063	5 187	
	Over 20 000 innb.	102	4 150	4 336	4 319	4 260	
	Storby	113	4 573	4 286	4 321	4 706	

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

Tabell 12.6 Beregnet kommunal medfinansiering i faste priser (millioner kroner) i 2010-2013¹.

Kommunestørrelse	Beregnet kommunal medfinansiering i millioner kroner				Pst. endr	Pst. endr
	2010	2011	2012	2013 ¹	2012-13 ¹	2010-13 ¹
1-1 999 innb	146	145	142	145	2,2	-0,6
2 000-4 999 innb	493	493	483	493	1,9	-0,2
5 000-9 999 innb	667	676	682	682	-0,1	2,2
10 000-19 999 innb	860	857	874	897	2,6	4,3
20 000-49 999 innb	1 229	1 250	1 278	1 291	1,0	5,0
50 000-99 999 innb	555	560	565	578	2,4	4,3
100 000 innb +	1 193	1 232	1 251	1 277	2,1	7,1
Totalt	5 143	5 214	5 277	5 363	1,6	4,3

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

Tabell 12.7 Beregnet kommunal medfinansiering i faste priser per innbygger 2010-2013¹.

Kommunestørrelse	Relativt nivå 2013 ¹	Relativt nivå 2013 ¹ behovs-korrigert	Kroner per innbygger			
			2010	2011	2012	2013 ¹
1-1 999 innb	118	98	1 248	1 242	1 213	1 238
2 000-4 999 innb	108	96	1 145	1 139	1 110	1 127
5 000-9 999 innb	108	100	1 132	1 138	1 140	1 127
10 000-19 999 innb	100	99	1 045	1 028	1 035	1 047
20 000-49 999 innb	105	104	1 093	1 096	1 106	1 100
50 000-99 999 innb	94	96	984	979	971	982
100 000 innb +	91	100	938	951	950	954
Totalt	100	100	1 045	1 046	1 045	1 048

Data fra Norsk pasientregister.

¹ Data for 2013 er et årsestimat som er beregnet ut fra faktisk aktivitet ved somatiske sykehus per 2. tertial 2013.

Tabell 12.8 Sammenligning av KMF uten takordning med dagens takordning og alternativ takordninger i 2012. Faktiske tall i millioner kroner.

	KMF-uten takordning	KMF-dagens takordning	Effekt (%)	KMF-takordning alternativ 1	Effekt (%)	KMF-takordning alternativ 2	Effekt (%)
	Ingen takordning (mill. kr)	Max 30 000 kroner per opphold (mill. kr)		Max 23 000 kroner per opphold (mill. kr)		Max 30 000 kroner per opphold + max 100 000 per pasient per kommune per år	
2012	5 188	5 159	-0,56	5 139	-0,94	5 080	-2,08

Data fra Norsk pasientregister.

Tabell 12.9 Fordeling av kostnader i KMF i 2012. Etter akkumulerte kostnader per pasient.

	Millioner kroner (prosent)	Antall pasienter (prosent)
Mest kostbare pasienter	4 384 (85)	332 000 (20)
Øvrige pasienter	775 (15)	1 326 000 (80)
Totalt	5 159 (100)	1 658 000 (100)

Data fra Norsk pasientregister.

Tabell 12.10 Kostnader for kommunal medfinansiering fordelt per alderskategori for 2012 og per 1. tertial 2013. Faktiske tall i millioner kroner og prosent av total.

	Faktisk kommunal medfinansiering i millioner kroner (prosent av total)				
	2012				2013
	Tertial 1	Tertial 2	Tertial 3	Samlet	Tertial 1
0-17 år	163 (9)	130 (8)	152 (9)	444 (9)	164 (9)
18-49 år	380 (21)	362 (22)	393 (23)	1 133 (22)	397 (22)
50-66 år	444 (25)	430 (26)	447 (26)	1 321 (26)	462 (25)
67-79 år	419 (24)	408 (25)	421 (24)	1 248 (24)	446 (24)
80-89 år	282 (16)	259 (16)	259 (15)	800 (16)	275 (15)
90 år +	81 (5)	67 (4)	63 (4)	212 (4)	80 (4)
Totalt	1 769 (100)	1 655 (100)	1 735 (100)	5 159 (100)	1 823 (100)

Data fra Norsk pasientregister.

13

Frisklivssentraler

Antall etablerte frisklivssentraler har økt fra 42 i 2008 til 170 i 2012.

13.1 Frisklivssentraler – beskrivelse og historikk

Frisklivssentralen er en kommunal forebyggende helse-tjeneste med tilbud om hjelp til endring og mestring av levevaner. Frisklivssentralen gir strukturert oppfølging primært gjennom helsesamtale, tilbud om fysisk aktivitet, kostholdsendring og snus- og røykeslutt. Aktuelle utviklingsområder for frisklivssentraler er hjelp til mestring av utfordringer knyttet til psykisk helse, søvnvansker, risikofylt alkoholbruk og tilbud til barn og unge. Flere frisklivssentraler tilbyr kurs i mestring av depresjon, kurs i mestring av belastninger, kurs i mestring av søvnvansker og ulike tilbud til barn og unge og deres foreldre. Frisklivssentralen skal ha oversikt over andre helsefremmende og forebyggende tilbud i kommunen og samarbeide med andre aktører der det er naturlig.

Frisklivssentralen tar i mot personer henvist fra helsepersonell eller NAV for oppfølging. Personer kan også henvende seg til frisklivssentralen uten å være henvist. Det tidsbegrensede, strukturerte veilednings- og oppfølgingstiltaket som henviste personer får tilbud om ved frisklivssentralen kalles *Frisklivsresept*. Frisklivsresept-perioden starter og avsluttes med en helsesamtale.

Den første frisklivssentralen i Norge ble etablert i Modum kommune i Buskerud i 1996. I 2004 inngikk Helsedirektoratet et samarbeid med fem fylker (Troms, Nordland, Buskerud, Oppland og Vest-Agder) om utvikling av kommunale oppfølgingstilbud for personer med helsemessig behov for å endre levevaner. Bakgrunnen var at det i St.meld. nr. 16 (2002–2003) *Resept for et sunnere*

Norge ble innført en takst i Fastlegetariffen som heter *Grønn resept*. Taksten kan utløses ved at legene gir veiledning om kosthold og/eller fysisk aktivitet til pasienter med høyt blodtrykk, diabetes eller sykelig overvekt som ikke går på medikamenter.

For mange pasienter vil det, i tillegg til veiledning fra legen, være behov for et oppfølgingstilbud som sikrer støtte og hjelp til endring av levevaner. Over statsbudsjettet i 2003 ble det bevilget 1 million kroner årlig i fem år for utvikling av kommunale oppfølgingsprogram. De fem fylkene som inngikk i samarbeidet utviklet i hovedsak to modeller: *Fysak-/frisklivssentraler* og *fysiotek*. Begge modeller inneholdt tilbud om individuell helsesamtale basert på motiverende intervju-metodikk til risikogrupper henvist fra helsepersonell. *Fysak-/frisklivssentralene* ga tilbud om fysisk aktivitet og kostholdsendring i regi av *fysak/frisklivssentralene*, mens *fysiotekene* henviste videre til andre lag og foreninger med hensyn til overnevnte. Modellene ble evaluert av Møreforskning i 2007. Det ble funnet svakheter og styrker ved begge modellene. Helsedirektoratet ga i sin tilrådning til Helse- og omsorgsdepartementet (2009) råd om å slå sammen modellene til frisklivssentral, og anbefalte etablering av frisklivssentraler i alle kommuner. Fra 2009 er det bevilget 6–7 millioner kroner årlig over statsbudsjettet til etablering og videreutvikling av frisklivssentraler. Midlene har de siste fire årene blitt fordelt likt til fylkene. I 2013 ble det gitt en tilleggsbevilgning på 14 millioner kroner til etablering og videreutvikling av frisklivssentraler. I tillegg ble det lyst ut tilskuddsmidler på 20 millioner til utvikling av tjenestetilbud til kronikergrupper, forankret i frisklivssentral.

13.2 Utvikling av kommunale frisklivssentraler

Fra 2011 er spørsmål om kommunen har frisklivssentral kommet inn i KOSTRA-rapporteringen til Statistisk Sentralbyrå. Tallene fra 15. mars 2011 viser at 115 kommuner svarte ja på spørsmålet. Dette tilsvarer vel 25 prosent av alle kommuner. Det er store fylkesvise forskjeller. 73 prosent av kommunene i Oppland har frisklivssentraler, men bare 3 prosent av kommunene i Hordaland (KOSTRA-rapportering 2011). Kriteriet for å være en frisklivssentral er at den er kommunalt driftet, har tilbud om helsesamtale og frisklivsresept, og tilbud om fysisk aktivitet, kostholds- og/eller tobakkssluttveiledning.

Av frisklivssentralene som Helsedirektoratet fikk rapportering fra i 2011 var det 27 kommuner som samarbeidet om frisklivssentral. Totalt var det 6 interkommunale sentraler. Om lag 45 sentraler hadde egne tilbud om røykesluttkurs og ca. 90 sentraler hadde tilbud om oppfølging av ernæring (fortrinnsvis «Bra mat for bedre helse-kurs»). Stillingsandeler ved frisklivssentralene varierte fra 0,2 -3 årsverk. Gjennomsnittlig ansatte per frisklivssentral var 0,75. Om lag 50 prosent av sentralene hadde mindre enn 1,0 stilling. I følge tall fra KOSTRA-rapporteringen i 2012 er det 170 kommuner med frisklivssentraler. Alle fylker har minst én frisklivssentral.

13.3 Ressurser og kompetanse

For å sikre faglig forsvarlige tilbud ved frisklivssentralene er det behov for å styrke ressurser og kompetanse. For å ivareta kompetanseutvikling for nyansatte og for nyetablerte frisklivssentraler, har Helsedirektoratet, i samarbeid med Fylkesmannen og fylkeskommunen, startet gjennomføring av regionale grunnkurs innenfor emneområdene kosthold, tobakk, fysisk aktivitet og motive-rende intervju, i tillegg til kurs om søvn og søvnproblemer. Det er også gjennomført kurslederkurs i mestring av depresjon og mestring av belastninger, såkalte KID- og KIB-kurs. I tillegg finnes det flere høyskoler med aktuelle studieemner som er relevante for ansatte i frisklivssentraler. Helsedirektoratet har, som ledd i kompetanse- og nettverksbygging, arrangert årlige nasjonale frisklivskonferanser siden 2008.

Tabell 13.1 Totalt antall frisklivssentraler (FLS) etablert . Data rapportert til Helsedirektoratet).

År	2008	2009	2010	2011	2012
Antall FLS	42	52	70	100	170

Tabell 13.2 Antall frisklivssentraler etter kommunegrupper 2012

Kommunegruppe		Antall frisklivs- sentraler 2012
	Sør-Øst	95
	Vest	18
	Midt-Norge	25
	Nord	32
	Norge totalt	170
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	32
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand til sykehus	27
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand til sykehus	5
	over 20 000 innb. - lengre reiseavstand til sykehus	9
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand til sykehus	9
	Storby ekskl Oslo	4
	Oslo	9
Vest	Under 5 000 innb.	6
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand til sykehus	6
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand til sykehus	1
	Over 20 000 innb.	3
	Storby	2
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	14
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand til sykehus	5
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand til sykehus	2
	Over 20 000 innb.	3
	Storby	1
Nord	Under 5 000 innb.	17
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand til sykehus	8
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand til sykehus	4
	Over 20 000 innb.	2
	Storby	1

14

Habilitering, rehabilitering og individuell plan

Fra 2011 til 2012 var det tydelig vekst i antallet mottakere av tidsbegrenset opphold for rehabilitering i kommunene. Veksten gjaldt alle regioner og knyttet i hovedsak til økt gjennomstrømming av plassene, men det var også noen flere kommuner som rapporterte IPLOS-data på rehabilitering i institusjon i 2012 enn i tidligere år.

Veksten i antall brukere i kommunene med individuell plan fortsatte også i 2012. Det samme gjelder andel kommuner som har egen koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering.

Tilgjengelige data på rehabilitering viser tydelige regionale forskjeller. Store regionale forskjeller kan gå på bekostning av pasient- og brukerrettighetene, og målet må være et mest mulig likt tilbud uavhengig av bosted. Det er imidlertid viktig å utvise forsiktighet med hensyn til å konkludere i retning av at noen pasienter får et dårligere tilbud enn andre, ettersom kvaliteten på dataene er noe usikre – spesielt for tall knyttet til rehabilitering utenfor institusjon i kommunene. I 2012 rapporterte 70 prosent av kommunene i Norge ingen mottakere av rehabilitering utenfor institusjon.

14.1 Innledning

Habilitering og rehabilitering foregår i og utenfor institusjon, i både kommuner og i spesialisthelsetjenesten og ved offentlige og private institusjoner. Habiliterings- og rehabiliteringstjenester representerer tverrfaglige behandlingsforløp som ofte går på tvers av nivåene i helsetjenesten og er derfor relevant i et samhandlingsperspektiv.

Tidligere analyser (Helsedirektoratet 2013¹) har vist en nedgang de senere årene i antall pasienter som mottar rehabilitering. Fra 2011 til 2012 ser vi fortsatt nedgang i antallet pasienter som mottar primær døgnehabilitering i spesialisthelsetjenesten, men antallet pasienter som mottok sekundær døgnehabilitering og/eller dag- og poliklinisk rehabilitering økte like mye som befolkningen, og viser stabile rater per 1000 innbyggere fra 2011 til 2012. Det har også vært en positiv utvikling i antall koordinerende enheter for habilitering og rehabilitering, samt antall individuelle planer for mottakere av pleie- og omsorgstjenester i kommunene. Det er imidlertid viktig å

være bevisst på at selv om antall pasienter som mottar rehabilitering er et viktig måleparameter, så gir det ingen informasjon om omfang, varighet og innhold. I spesialisthelsetjenesten har man andre måltall for hvor mye og hvilken type rehabilitering som gis, men i kommunen er det foreløpig vanskelig å produsere god statistikk på dette området. Både i spesialisthelsetjenesten og i kommunene er det vanskelig å vise fram aktiviteten innen habilitering. Noe av dette forsvinner inn i rehabiliteringstallene, mens annen habiliteringsaktivitet er det foreløpig vanskelig å måle.

Helsedirektoratet har stort fokus på å bedre framtidig statistikk. Målet er å kunne vise fram god statistikk på aktiviteten også innen habilitering i spesialisthelsetjenesten. På kommunesiden jobbes det også med å legge til rette for bedre og mer differensiert statistikk innen habilitering og rehabilitering. På sikt er det også en målsetting å kunne vise fram samhandlingen mellom nivåene, ikke bare hva som skjer på hvert av nivåene.

1) Helsedirektoratet 2013: Samhandlingsstatistikk 2011-12, IS-nr 2040.

14.2 Definisjon av habilitering og rehabilitering

Forskrift om habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator har følgende definisjon:

«Habilitering og rehabilitering er tidsavgrensede, planlagte prosesser med klare mål og virkemidler, hvor flere aktører samarbeider om å gi nødvendig bistand til pasientens og brukerens egen innsats for å oppnå best mulig funksjons- og mestringsevne, selvstendighet og deltakelse sosialt og i samfunnet.»

I kommunene registreres tiltak, herunder rehabilitering i og utenfor institusjon, til mottakere av pleie- og omsorgstjenester gjennom IPLOS. Tilbud til andre brukergrupper utenfor pleie og omsorg blir ikke fanget opp. I spesialisthelsetjenesten registreres re-/habiliterings-tjenester i Norsk pasientregister (NPR).

I denne rapporten omtaler vi primær og sekundær døgnrehabilitering i helseforetak. Definisjonene av disse rehabiliteringsformene er:

Primær døgnrehabilitering

Rehabilitering med innleggelse der en av rehabiliteringskodene i diagnosekodeverket ICD-10 er satt som hovedtilstand i det pasientadministrative systemet. Dette skal i henhold til definisjonen gjøres ved opphold i avdelinger eller institusjoner hvor hensikten med oppholdet hovedsakelig er rehabilitering.

Sekundær døgnrehabilitering

Rehabilitering med innleggelse der en av rehabiliteringskodene i ICD-10 er satt som annen tilstand i det pasientadministrative systemet. Dette skal i henhold til definisjonen gjøres når samme opphold omfatter både akuttbehandling og rehabilitering. Den akutte sykdommen skal i disse tilfellene kodes som hovedtilstand, mens rehabilitering skal kodes som annen tilstand.

Spesielt om primær og sekundær rehabilitering

For mange kan disse begrepene være forvirrende. Det er kanskje nærliggende å tro at primærrehabilitering er rehabilitering tidlig i et forløp, f.eks. like etter at et hjerneslag har inntruffet. Ofte vil det imidlertid være motsatt. Man blir lagt inn til akutt behandling for hjerne-slaget, hvorpå man så fort som mulig starter opp rehabiliteringsprosessen på akuttavdelingen. Da vil rehabilitering bli kodet som annen tilstand og altså bli definert som sekundær rehabilitering.

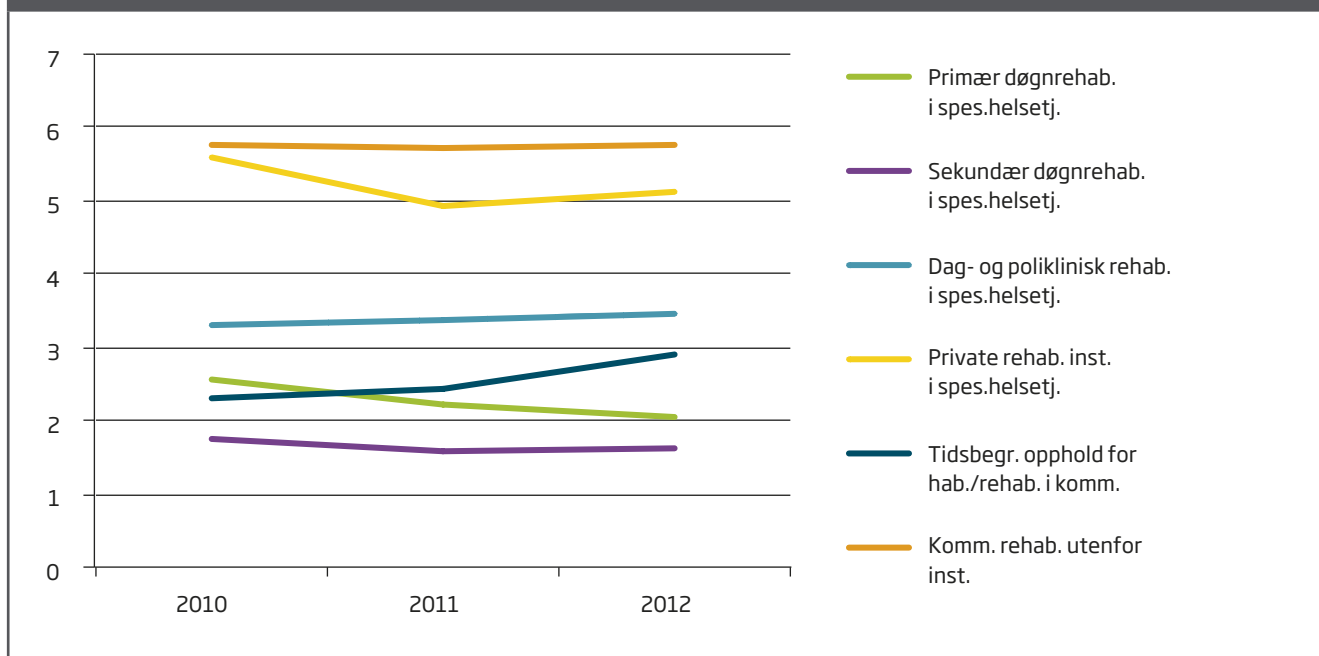
14.3 Utviklingen i rehabilitering 2010-2012

Figur 14.1 viser at antallet mottakere av tidsbegrenset opphold for rehabilitering i kommunene økte fra 2010 til 2012, mens antallet mottakere av andre typer rehabiliteringstjenester i hovedsak har vært stabilt i disse årene. I kapittel 3 ble det påpekt at det var økt gjennomstrømming for alle typer korttidsopphold i kommunene, også for pasienter som får tidsbegrenset opphold for rehabilitering. Dette kan henge sammen med at gjennomsnittlig varighet av oppholdene har gått noe ned. Økningen i antall mottakere av rehabilitering på institusjon i kommunene kan i hovedsak knyttes til økt gjennomstrømming, men det er også flere kommuner som har rapportert mottakere av rehabiliteringstjenester på institusjon i 2012 enn i 2011. I 2012 var det 35 kommuner som ikke registrerte at kommunen hadde mottakere av habilite-

ringstjenester eller rehabilitering på institusjon. Det var imidlertid 70 kommuner som ikke registrerte mottakere av kommunal rehabilitering utenfor institusjon.

I forhold til spesialisthelsetjenesten viser figur 14.1 en nedgang i antall pasienter som mottar primær døgnrehabilitering, og et stabilt nivå av sekundær døgnrehabilitering per 1 000 innbyggere. Antall pasienter per 1 000 innbyggere som får dag- og poliklinisk rehabilitering er stabilt, men Samdata 2012 viser at det likevel er en betydelig økning i antall opphold/konsultasjoner innen dag- og poliklinisk rehabilitering. Gjennomsnittlig antall dag- og polikliniske behandlinger per pasient økte fra 6,6 i 2011 til 7,5 i 2012.

Figur 14.1 Pasienter og mottakere av rehabilitering i spesialisthelsetjenesten og i kommunene per 1 000 innbyggere 2010-2012.

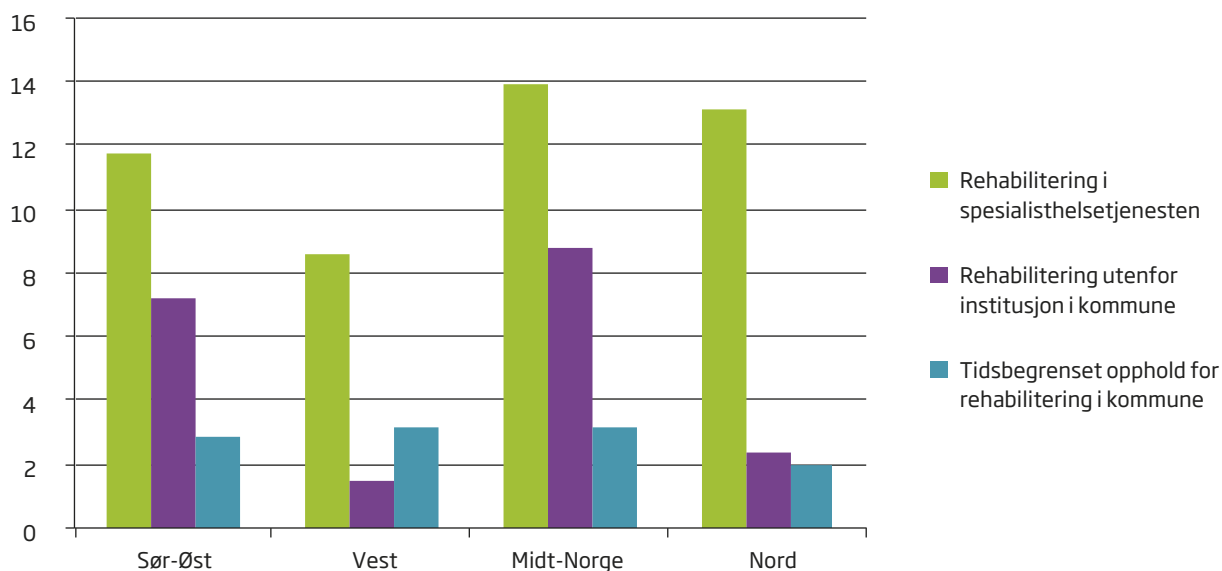
14.4 Regionale variasjoner

Figur 14.2 viser nivået av mottakere av kommunal rehabilitering i og utenfor institusjon per 1 000 innbyggere i 2012. Figuren viser at kommuner i Nord har et lavere nivå av rehabilitering i primærhelsetjenesten enn kommuner i Sør-Øst og Midt-Norge, og at kommuner i Vest har et lavere nivå av rehabilitering utenfor institusjon enn i kommuner i andre regioner. I tabell 14.8 er disse dataene gjengitt etter kommunegrupper, og denne tabellen indikerer at det i særlig grad er mellomstore kommuner med kort reiseavstand til sykehus som har et lavt nivå av kommunal rehabilitering utenfor institusjon. Figur 14.2 viser også at kommuner i Sør-Øst og i Midt-Norge har et betydelig høyere nivå av rehabilitering utenfor institusjon enn kommuner i Vest og Nord.

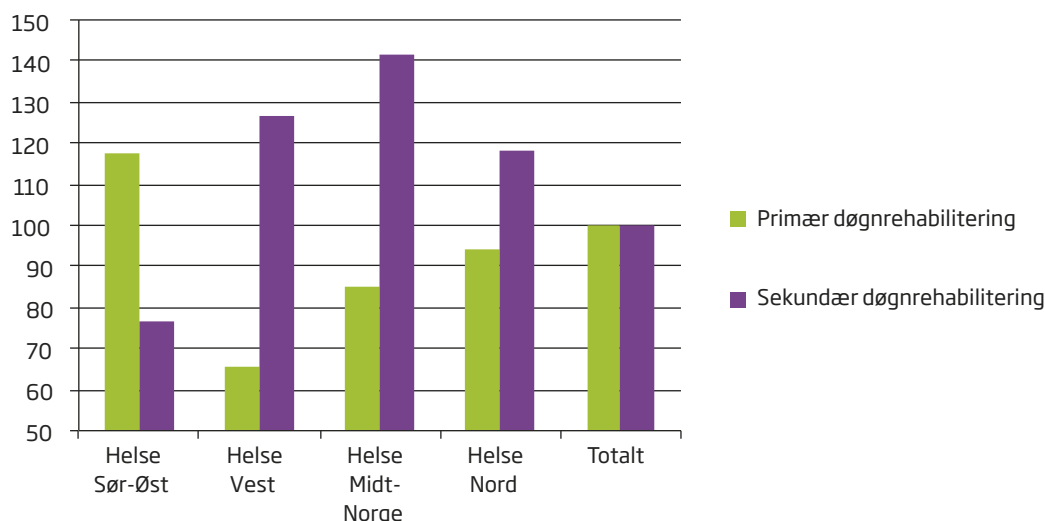
De relativt sterke variasjonene mellom regionene i omfanget av rehabilitering utenfor institusjon skyldes i hovedsak at mange kommuner mangler registrering av slik rehabilitering. I 2012 hadde kun 30 prosent av kommunene registrert rehabilitering utenfor institusjon. Befolkningstallene inkluderer imidlertid alle kommuner, og dette kan derfor resultere i avvikende tall for kommunegrupper og regioner. Tallene på mottakere av kommunal rehabilitering på institusjon mangler for 35 prosent av kommunene totalt, men 57 prosent av kommunene i Nord.

Figur 14.3 viser regionenes nivå av pasienter i primær og sekundær døgner rehabilitering relativt til landsgjennomsnittet. Figuren viser tydelig at Helse Sør-Øst har et relativt sett høyt nivå av primær døgner rehabilitering og relativt lavt nivå av sekundær døgner rehabilitering, mens

Figur 14.2 Mottakere av rehabilitering i spesialisthelsetjenesten, samt kommunal rehabilitering innen og utenfor institusjon per 1 000 innbyggere 2012.

Figur 14.3 Relativt nivå av pasienter i primær og sekundær døgnrehabilitering i spesialisthelsetjenesten per 1 000 innbyggere 2012 etter helseregion (landsgjennomsnittet=100).

de andre tre regionene har en motsatt profil på rehabiliteringstjenestene. Det er viktig å understreke at dette er *relative tall* med utgangspunkt i nivået for landsgjennomsnittet. I Helse Nord er det for eksempel like mange pasienter som mottar primær som sekundær rehabilitering. Likevel viser figuren at søylen for sekundær rehabilitering er vesentlig høyere enn for primær rehabilitering. Dette indikerer at den sekundære rehabiliteringen i Helse Nord har et høyere nivå enn landsgjennomsnittet, mens nivået av primær rehabilitering er lavere enn landsgjennomsnittet.

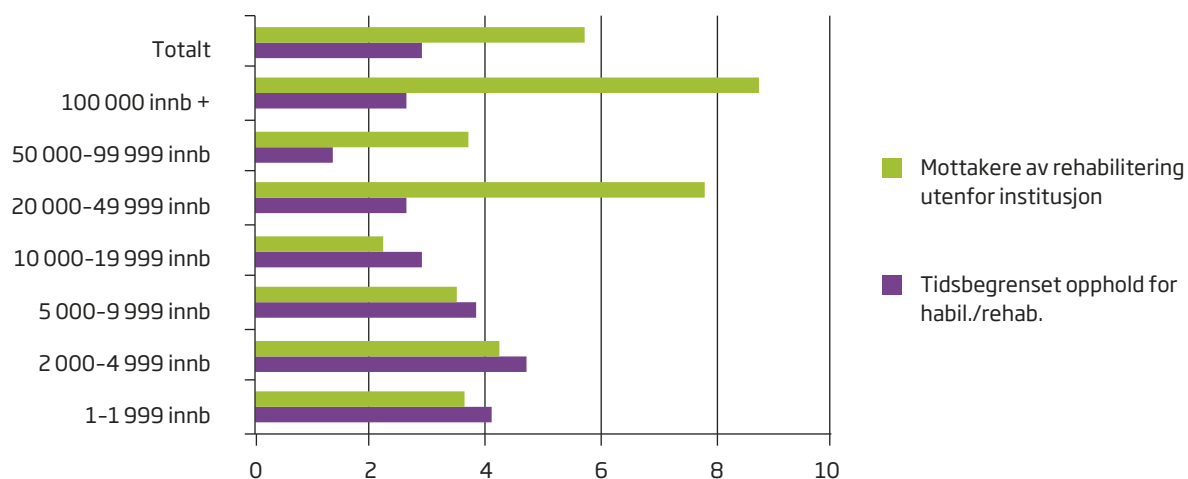
14.5 Rehabilitering og kommunestørrelse

Figur 14.4 viser at antallet mottakere av rehabiliteringstjenester utenfor institusjon i kommunene tenderer til å være høyere i store kommuner enn i små. For antallet mottakere av tidsbegrenset opphold for habilitering/rehabilitering i kommunene ser vi ingen entydig sammenheng, selv om tallene antyder at nivået av slike rehabiliteringstjenester kan være høyere i små kommuner enn i store.

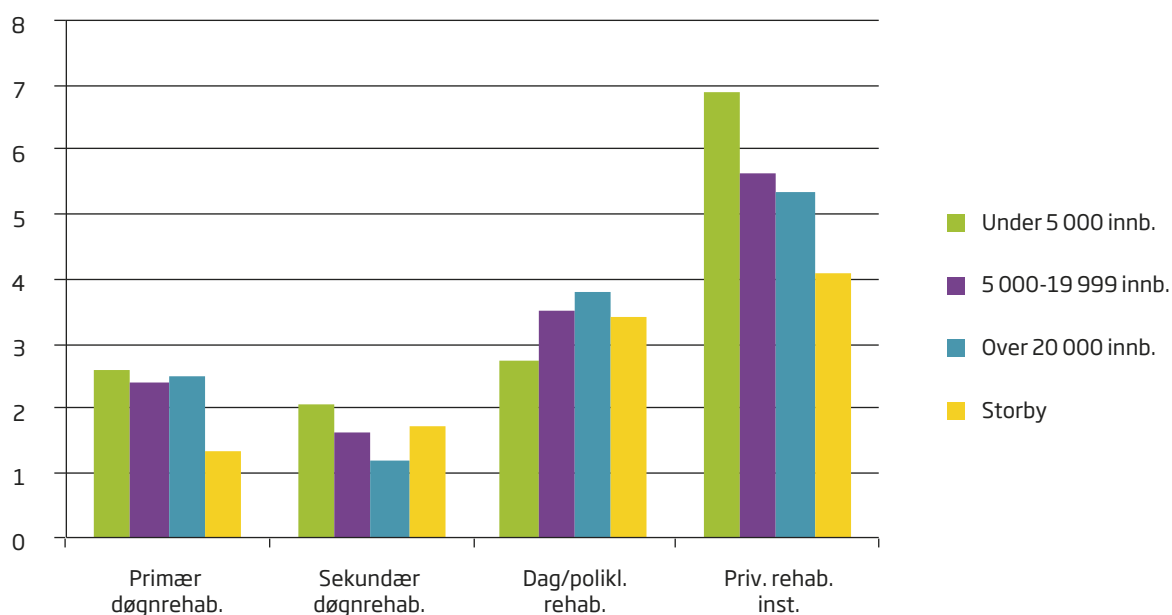
Figur 14.5 viser at innbyggere i store byer tenderer til å ha et lavere nivå av pasienter som mottar primær døgnrehabilitering i spesialisthelsetjenesten enn mindre kommuner. For sekundær døgnrehabilitering er det ingen åpenbare systematiske forskjeller i pasientomfang knyttet til kommunestørrelse. Tallene for dag- og poliklinisk rehabilitering viser imidlertid indikasjoner på et høyere antall pasienter som mottar slike rehabiliteringstjenester i store kommuner enn i små. Tallene i figuren påvirkes imidlertid av at Oslo avviker fra dette mønsteret, med et lavere nivå av dag- og poliklinisk rehabilitering enn andre kommuner i Sør-Øst (se tabell 14.6). Omfanget av pasienter i private rehabiliteringsinstitusjoner er derimot betydelig høyere for små kommuner enn for store.

I tabell 14.6 er antallet pasienter per 1 000 innbyggere som mottar primær, sekundær eller dag/poliklinisk rehabilitering gjengitt per kommunegruppe etter region og gir mer detaljert informasjon om disse forskjellene. Tabell 14.7 viser tilsvarende tall for pasienter ved private rehabiliteringsinstitusjoner.

Figur 14.4 Mottakere av hab./rehabilitering i kommunene i løpet av 2012 per 1 000 innbyggere etter kommune størrelse.

Figur 14.5 Mottakere rehabilitering i spesialisthelsetjenesten per 1 000 innbyggere 2012 etter kommune størrelse.

14.6 Individuell plan og koordinator

Retten til individuell plan etter helselovgivningen ble innført i 2001. Dette er videreført i ny lovgivning fra 2012. Bestemmelsene er utdypet i forskrift om habilitering og rehabilitering, individuell plan og koordinator. Helsedirektoratet utarbeider nå veileder til denne forskriften. Denne er planlagt ferdigstilt i løpet av sommer 2014. Individuell plan er også hjemlet i lov om arbeids- og velferdsforvaltningen, lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen samt i barnevernloven.

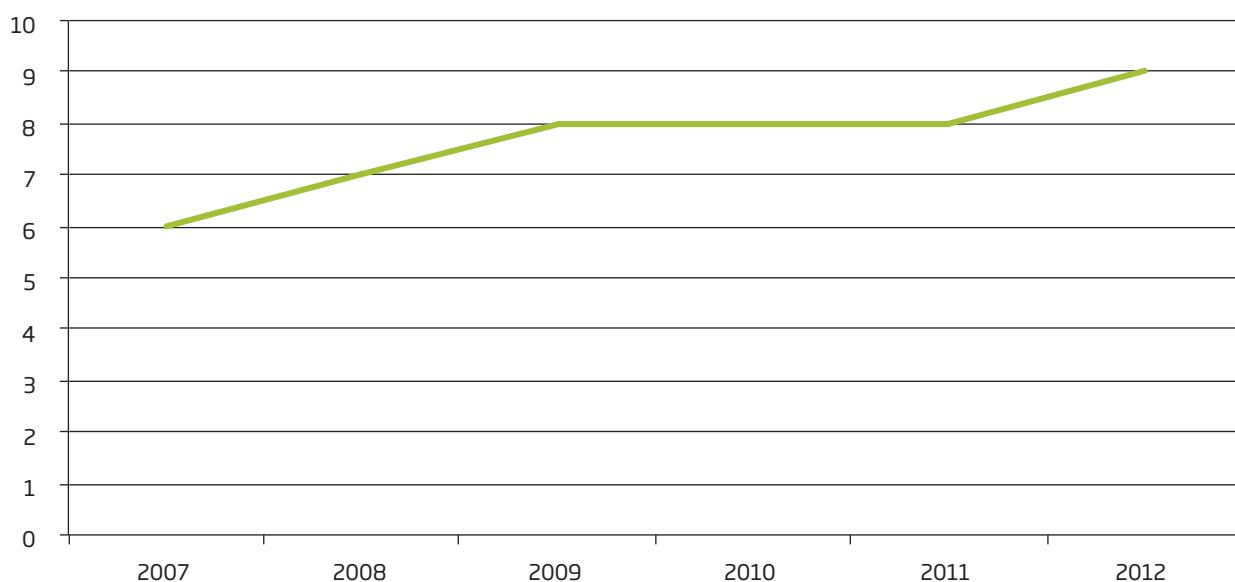
Formålet med individuell plan er å sikre et helhetlig, koordinert og individuelt tilpasset tjenestetilbud for pasienter og brukere med behov for langvarige og koordinerte tjenester. Tjenester fra ulike fagområder og sektorer skal samordnes og det skal arbeides i samsvar med tjenestemottakerens mål.

Bestemmelsen om koordinator er tydeliggjort i revidert lovgivning fra 2012. Fram til dette har denne funksjonen vært utledet av forskrift om individuell plan, omtalt som «..en tjenesteyter som har hovedansvaret for oppfølgingen av tjenestemottakeren».

Ny lovgivning åpner også for at pasient og bruker kan få en koordinator, uavhengig av individuell plan, jfr. Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester § 7-2 og lov om spesialisthelsetjenester § 2-5a. I spesialisthelsetjenesten er koordinator også tenkt å erstatte tidligere pasientansvarlig lege.

Oppstart av individuell plan og oppnevning av koordinator krever samtykke fra tjenestemottakeren. Koordinatoren skal sørge for nødvendig oppfølging av pasient, eller bruker, sikre samordningen av tjenestetilbudet og framdrift i arbeidet med individuell plan.

Figur 14.6 Andel mottagere av pleie- og omsorgstjenester som har fått utarbeidet individuell plan.

I kommunene registreres antall IP blant mottakere av pleie og omsorgstjenester. Ved utgangen av 2012 er 9 prosent av mottakerne av hjemmesykepleie, eller praktisk bistand registrert med individuell plan². Dette tilsvarer om lag 16 000 pasienter/brukere. Tallet har vært ganske stabilt fra 2009, med en liten økning i 2012.

Dersom vi ser bort fra de mottakerne som ikke ønsket individuell plan, eller de av mottakerne som individuell plan ikke var aktuell for og bare ser på mottakere som vi har opplysninger for, finner vi at 11 prosent av alle mottakere har individuell plan og 24 prosent av alle med omfattende bistandsbehov.

Det viser seg og at mottakere under 67 år har individuell plan i større grad enn eldre mottakere, i alderen 67 år og oppover.

Mens 1 til 4 prosent av eldre over 67 år har individuell plan, er det 11 til 40 prosent av mottakere under 67 år som er registrert med individuell plan, avhengig av bistandsbehov.

14.7 Koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering

Gjennom tidligere forskrift om habilitering og rehabilitering har kommunene og spesialist-helsetjenesten vært pålagt å ha en koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering, siden 2001. I lovgiving i forbindelse med samhandlingsreformen, er dette pålegget løftet fra forskrift til lov, jfr. Helse- og omsorgstjenesteloven § 7-3 og spesialisthelsetjenesteloven § 2-5b. Her tydeliggjøres at enhetene på begge nivåer skal ha «...overordnet ansvar for arbeidet med individuell plan, og for oppnevning, opplæring og veiledning av koordinator.»

For spesialisthelsetjenesten konkretiseres i tillegg følgende oppgaver i §2-5b i spesialisthelsetjenesteloven:

«...ha generell oversikt over habiliterings- og rehabiliterings-tiltak i helseregionen. Enheten skal ha oversikt over, og nødvendig kontakt med, habiliterings- og rehabiliterings-virksomheten i kommunen.»

De kommunale enhetenes ansvar og oppgaver utdypes slik i Nasjonal helse- og omsorgsplan 2011–2015 (St. meld. nr16, 2010 -2011):

«Den koordinerende enheten i kommunen skal sørge for at tjenestene sees i sammenheng og at det er kontinuitet i tiltakene, over tid, uavhengig av hvem som har ansvaret. Enheten skal bidra til at de forskjellige tjenesteyterne samarbeider om planlegging og organisering av habiliterings- og rehabiliteringstilbudene og tilrettelegger for bruker-medvirkning.»

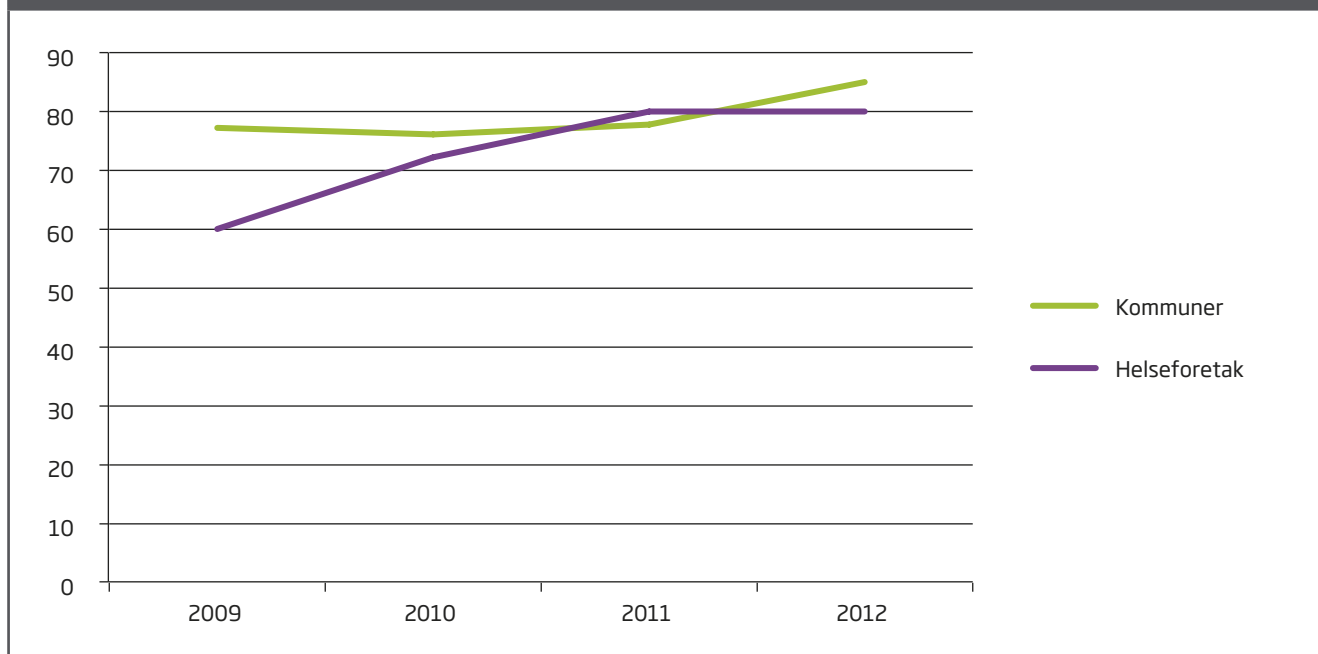
Siden 2008 har Helsedirektoratet gjennomført flere undersøkelser om hvorvidt enhetene har vært etablert i samsvar med forskrift om habilitering og rehabilitering.

I en landsomfattende kartlegging i 2008 oppga alle kommuner at de hadde etablert koordinerende enhet. Da Helsedirektoratet i oppfølgingen av dette gjorde tiltak for å tydeliggjøre krav til funksjon og rolle, ble det synlig at ikke alle kommuner hadde en enhet i samsvar med kravet i forskriften.

2) SSB Rapport 43/2013: Pleie- og omsorgstjenesten 2012. Statistikk om tjenester og tjenestemottakere i kommunene (IPLOS). Foreløpige resultater fra IPLOS-registeret 2012.

Figur 14.7 Andel av kommuner og helseforetak som har koordinerende enhet for habilitering og rehabilitering.

Dette arbeidet har vært gjennomført i samarbeid med fylkesmennene. I tall fra KOSTRA³ for 2009 er tallet nedjustert til 77 prosent og for 2010 ytterligere til 76 prosent, mens tallet for 2011 var 78 prosent og for 2012 en økning til 85 prosent. Tabell 14.5 viser at det også har vært en positiv utvikling innen andel koordinerende enheter for habilitering og rehabilitering på helseforetaksnivå over tid, selv om nivået i 2012 var identisk med 2011. Av positive forhold kan man likevel trekke fram at

på tross av at Helse Nord kommer dårligst ut av helseregionene på dette området, så har Nordlandssykehuset etablert koordinerende enhet i mai 2013. Prosenttallet for koordinerende enheter på helseforetaksnivå vil med andre ord kunne øke i 2013. I tillegg må nevnes at den regionale koordinerende enheten for habilitering og rehabilitering i Helse Sør-Øst RHF nå også retter seg mot habilitering, ikke bare rehabilitering.

3) Tallene er basert på innrapporterte data fra KOSTRA, skjema 1, punkt 6-1 og spørsmålet "Har kommunen/bydelen en egen koordinerende enhet for rehabilitering?" Dette er tall som ikke blir publisert som en del av den regelmessige KOSTRA-statistikken i SSB, men blir levert ut ved forespørsel. Det er derfor noe større usikkerhet ved disse tallene enn tallene som blir publisert i KOSTRA.

Tabell 14.1 Pasienter og mottakere av rehabiliteringstjenester i spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten 2010-2012 etter region.

		Antall pasienter/mottakere (N=)			Prosent endring	
		2010	2011	2012	2010-12	2011-12
Norge totalt						
Spesialist-helsetj.	Primær døgn-rehabilitering	12 701	11 100	10 302	-18,9	-7,2
	Sekundær døgn-rehabilitering	8 559	7 883	8 200	-4,2	4,0
	Dag- og poliklinisk rehabilitering	16 251	16 738	17 374	6,9	3,8
	Private rehab- inst	27 570	24 568	25 875	-6,1	5,3
Primær-helsetj.	Tidsbegr. opphold for hab./rehab.	11 258	12 066	14 673	30,3	21,6
	Rehab. utenfor inst.	28 325	28 414	29 030	2,5	2,2
Helse Sør-Øst/kommuner i Sør-Øst						
Spesialist-helsetj.	Primær døgn-rehabilitering	8 894	7 393	6 767	-23,9	-8,5
	Sekundær døgn-rehabilitering	4 547	3 661	3 515	-22,7	-4,0
	Dag- og poliklinisk rehabilitering	9 015	9 505	10 373	15,1	9,1
	Private rehab- inst	15 570	14 037	14 686	-5,7	4,6
Primær-helsetj.	Tidsbegr. opphold for hab./rehab.	6 202	6 783	8 158	31,5	20,3
	Rehab. utenfor inst.	19 781	20 109	20 227	2,3	0,6
Helse Vest/Kommuner i Vest						
Spesialist-helsetj.	Primær døgn-rehabilitering	1 553	1 458	1 417	-8,8	-2,8
	Sekundær døgn-rehabilitering	1 811	1 827	2 173	20,0	18,9
	Dag- og poliklinisk rehabilitering	2 366	2 256	2 298	-2,9	1,9
	Private rehab- inst	4 244	3 012	3 831	-9,7	27,2
Primær-helsetj.	Tidsbegr. opphold for hab./rehab.	2 623	2 796	3 334	27,1	19,2
	Rehab. utenfor inst.	1 819	1 618	1 584	-12,9	-2,1
Helse Midt-Norge/Kommuner i Midt-Norge						
Spesialist-helsetj.	Primær døgn-rehabilitering	1 210	1 259	1 207	-0,2	-4,1
	Sekundær døgn-rehabilitering	1 450	1 525	1 604	10,6	5,2
	Dag- og poliklinisk rehabilitering	3 780	3 987	3 876	2,5	-2,8
	Private rehab- inst	3 803	3 895	3 531	-7,2	-9,3
Primær-helsetj.	Tidsbegr. opphold for hab./rehab.	1 594	1 644	2 230	39,9	35,6
	Rehab. utenfor inst.	6 193	5 478	6 100	-1,5	11,4
Helse Nord/Kommuner i Nord						
Spesialist-helsetj.	Primær døgn-rehabilitering	1 044	990	911	-12,7	-8,0
	Sekundær døgn-rehabilitering	751	870	908	20,9	4,4
	Dag- og poliklinisk rehabilitering	1 090	990	827	-24,1	-16,5
	Private rehab- inst	3 953	3 624	3 827	-3,2	5,6
Primær-helsetj.	Tidsbegr. opphold for hab./rehab.	839	843	951	13,3	12,8
	Rehab. utenfor inst.	532	1 209	1 119	110,3	-7,4

Tabell 14.2 Pasienter og mottakere av rehabiliteringstjenester i spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten 2010-2012 etter region.

		Antall pasienter/mottakere per 1 000 innbyggere			Relativt nivå 2012
		2010	2011	2012	
Norge totalt					
Spesialist-helsetj.	Primær døgn-rehabilitering	2,6	2,2	2,0	100
	Sekundær døgn-rehabilitering	1,7	1,6	1,6	100
	Dag- og poliklinisk rehabilitering	3,3	3,4	3,4	100
	Private rehab- inst	5,6	4,9	5,1	100
Primær-helsetj.	Tidsbegr. opphold for hab./rehab.	2,3	2,4	2,9	100
	Rehab. utenfor inst.	5,8	5,7	5,7	100
Helse Sør-Øst/Kommuner i Sør-Øst					
Spesialist-helsetj.	Primær døgn-rehabilitering	3,2	2,7	2,4	118
	Sekundær døgn-rehabilitering	1,7	1,3	1,2	77
	Dag- og poliklinisk rehabilitering	3,3	3,4	3,7	107
	Private rehab- inst	5,7	5,0	5,2	102
Primær-helsetj.	Tidsbegr. opphold for hab./rehab.	2,3	2,4	2,9	100
	Rehab. utenfor inst.	7,2	7,2	7,2	125
Helse Vest/Kommuner i Vest					
Spesialist-helsetj.	Primær døgn-rehabilitering	1,5	1,4	1,3	66
	Sekundær døgn-rehabilitering	1,8	1,8	2,1	126
	Dag- og poliklinisk rehabilitering	2,3	2,2	2,2	63
	Private rehab- inst	4,1	2,9	3,6	71
Primær-helsetj.	Tidsbegr. opphold for hab./rehab.	2,6	2,7	3,1	108
	Rehab. utenfor inst.	1,8	1,6	1,5	26
Helse Midt-Norge/Kommuner i Midt-Norge					
Spesialist-helsetj.	Primær døgn-rehabilitering	1,8	1,8	1,7	85
	Sekundær døgn-rehabilitering	2,1	2,2	2,3	142
	Dag- og poliklinisk rehabilitering	5,6	5,8	5,6	162
	Private rehab- inst	5,6	5,7	5,1	99
Primær-helsetj.	Tidsbegr. opphold for hab./rehab.	2,3	2,4	3,2	110
	Rehab. utenfor inst.	9,1	8,0	8,8	152
Helse Nord/Kommuner i Nord					
Spesialist-helsetj.	Primær døgn-rehabilitering	2,2	2,1	1,9	94
	Sekundær døgn-rehabilitering	1,6	1,8	1,9	118
	Dag- og poliklinisk rehabilitering	2,3	2,1	1,7	51
	Private rehab- inst	8,4	7,7	8,1	157
Primær-helsetj.	Tidsbegr. opphold for hab./rehab.	1,8	1,8	2,0	69
	Rehab. utenfor inst.	1,1	2,6	2,4	41

Tabell 14.3 Mottakere av rehabiliteringstjenester i primærhelsetjenesten 2010-2012 etter kommunestørrelse.

Kommunestørrelse	Tidsbegrenset opphold for habilitering/rehab.				Rehabilitering utenfor institusjon			
	Nivå per 1 000 innb. 2012	2010	2011	2012	Nivå per 1 000 innb. 2012	2010	2011	2012
1-1 999 innb	4,1	100	97	129	3,6	100	102	132
2 000-4 999 innb	4,7	100	100	119	4,3	100	81	63
5 000-9 999 innb	3,9	100	111	124	3,5	100	77	78
10 000-19 999 innb	2,9	100	106	134	2,2	100	89	89
20 000-49 999 innb	2,7	100	100	123	7,8	100	111	104
50 000-99 999 innb	1,4	100	93	111	3,7	100	105	105
100 000 innb +	2,7	100	117	140	8,8	100	100	112
Totalt	2,9	100	106	127	5,7	100	99	100

Tabell 14.4 Andel av kommunene som ikke har rapportert mottakere av rehabiliteringstjenester 2010-2012.

	Tidsbegrenset opphold for habilitering/rehab.			Rehabilitering utenfor institusjon			Totalt antall komm. 2012
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	
Region							
Sør-Øst	21	24	24	63	66	67	172
Vest	33	32	28	71	68	67	85
Midt-Norge	46	48	39	64	64	61	84
Nord	69	64	57	83	83	86	87
Totalt	38	39	35	69	70	70	428
Kommunestørrelse							
1-1 999 innb	64	65	55	89	88	86	94
2 000-4 999 innb	37	37	34	70	71	73	134
5 000-9 999 innb	36	34	33	65	67	67	87
10 000-19 999 innb	28	30	28	62	65	70	60
20 000-49 999 innb	13	15	8	50	50	46	39
50 000-99 999 innb	11	22	22	11	11	11	9
100 000 innb +	0	0	0	40	40	0	5
Totalt	38	39	35	69	70	70	428

Tabell 14.5 Antall koordinerende enheter for habilitering og rehabilitering 2009-2012.

	2009	2010	2011	2012
Kommuner	77	76	78	85
Helseforetak ¹	60	72	80	80
Regionale helseforetak ²	100	100	100	100

¹ Nordlandssykehuset har etablert koordinerende enhet mai 2013, antallet koordinerende enheter på helseforetaksnivå vil derfor kunne øke i 2013.

² Den regionale enheten i Helse Sør-Øst omfattet fram til 2011 bare rehabilitering - ikke habilitering. Fra og med 2012 omfatter den regionale enheten i Helse Sør-Øst også habilitering.

Tabell 14.6 Antall pasienter per 1 000 innbyggere for rehabilitering i sykehus 2010-2012.

	Kommunegruppe	Primær døgner- rehabilitering			Sekundær døgner- rehabilitering			Dag- og poliklinisk rehabilitering		
		2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Region	Helse Sør-Øst	3,2	2,7	2,4	1,7	1,3	1,2	3,3	3,4	3,7
	Helse Vest	1,5	1,4	1,3	1,8	1,8	2,1	2,3	2,2	2,2
	Helse Midt-Norge	1,8	1,8	1,7	2,1	2,2	2,3	5,6	5,8	5,6
	Helse Nord	2,2	2,1	1,9	1,6	1,8	1,9	2,3	2,1	1,7
	Totalt	2,6	2,2	2,0	1,7	1,6	1,6	3,3	3,4	3,4
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	4,5	3,8	3,3	1,7	1,5	1,5	4,1	3,9	4,3
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	4,1	3,3	3,1	1,4	1,0	1,0	4,1	3,9	4,3
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	5,7	4,3	3,4	1,5	1,3	1,8	2,8	2,6	2,8
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	3,2	2,7	2,7	1,4	1,0	0,7	4,6	4,7	4,6
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	3,8	3,4	2,8	1,3	1,0	1,0	4,0	4,2	4,9
	Storby ekskl. Oslo	2,9	2,1	1,8	1,0	0,9	1,2	2,8	3,0	3,5
	Oslo	1,5	1,5	1,4	2,9	2,3	1,7	1,4	1,9	1,9
Vest	Under 5 000 innb.	1,8	1,9	1,7	1,7	1,7	1,9	1,7	1,5	1,4
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	1,9	1,7	1,5	1,9	2,0	2,5	2,1	2,1	2,0
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	1,8	1,4	1,5	2,0	1,9	1,8	1,5	1,8	1,4
	Over 20 000 innb.	1,7	1,6	1,6	1,4	1,2	1,5	2,0	1,8	1,7
	Storby	1,1	1,0	1,0	1,8	1,8	2,1	2,8	2,5	2,7
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	2,3	2,1	2,3	2,4	2,5	2,9	3,4	4,3	3,2
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	2,2	2,3	2,0	1,9	2,1	2,0	4,7	5,0	5,0
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	1,9	2,2	1,4	2,0	2,2	3,3	4,0	5,5	4,4
	Over 20 000 innb.	1,8	2,0	2,5	1,9	2,2	2,4	3,2	3,9	3,1
	Storby	0,8	0,9	0,5	2,4	2,2	1,9	10,3	9,4	10,0
Nord	Under 5 000 innb.	3,1	2,8	2,6	1,8	2,2	2,3	1,7	1,5	1,3
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	2,3	2,2	2,0	1,5	1,5	1,5	2,1	1,8	1,2
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	2,2	2,0	1,6	1,7	1,6	1,4	1,9	2,1	3,5
	Over 20 000 innb.	2,2	2,1	2,0	1,3	1,4	1,5	2,0	1,7	0,7
	Storby	0,6	0,7	0,9	1,7	2,5	3,0	4,7	4,4	2,9

Data fra Norsk pasientregister.

Tabell 14.7 Antall pasienter per 1 000 innbyggere ved private rehabiliteringsinstitusjoner 2010-2012.

	Kommunegruppe	2010	2011	2012
Region	Helse Sør-Øst	5,7	5,0	5,2
	Helse Vest	4,1	2,9	3,6
	Helse Midt-Norge	5,6	5,7	5,1
	Helse Nord	8,4	7,7	8,1
	Totalt	5,6	4,9	5,1
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	6,9	6,2	6,5
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	6,5	5,4	6,1
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	6,0	5,4	5,6
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	5,4	5,0	4,7
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	6,6	5,9	7,0
	Storby ekskl. Oslo	4,8	4,5	4,3
	Oslo	4,8	4,3	3,9
Vest	Under 5 000 innb.	5,2	4,1	4,6
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	4,2	3,3	3,7
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	4,3	3,0	4,4
	Over 20 000 innb.	3,2	2,4	2,5
	Storby	4,1	2,5	3,6
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	7,7	7,7	6,2
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	5,0	5,5	4,8
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	6,0	6,7	5,5
	Over 20 000 innb.	6,2	5,7	5,2
	Storby	4,2	4,2	4,4
Nord	Under 5 000 innb.	10,7	10,2	10,1
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	9,2	8,5	9,1
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	8,5	6,7	7,1
	Over 20 000 innb.	6,8	5,6	6,3
	Storby	5,4	5,8	6,3

Data fra Norsk pasientregister.

Tabell 14.8 Mottakere av rehabilitering i primærhelsetjenesten i løpet av året per 1000 innbyggere etter kommunegruppe 2010-2012.

		Tidsbegrenset opphold for habilitering/rehab.			Rehabilitering utenfor institusjon		
		2010	2011	2012	2010	2011	2012
Region	Sør-Øst	2,3	2,4	2,9	7,2	7,2	7,2
	Vest	2,6	2,7	3,2	1,8	1,6	1,5
	Midt-Norge	2,3	2,4	3,2	9,1	8,0	8,8
	Nord	1,8	1,8	2,0	1,1	2,6	2,4
	Totalt	2,3	2,4	2,9	5,8	5,7	5,8
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	4,9	4,5	5,0	5,1	5,1	1,8
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	2,9	3,6	4,0	4,2	3,5	3,3
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	3,0	2,3	2,2	1,5	1,3	1,2
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	2,6	2,6	2,9	10,4	11,0	10,4
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	2,6	2,6	3,2	9,3	9,1	8,5
	Storby ekskl. Oslo	1,3	1,3	1,8	11,8	12,2	12,2
	Oslo	1,1	1,6	2,2	4,2	4,3	6,1
Vest	Under 5 000 innb.	4,0	4,7	6,1	7,6	7,1	5,9
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	3,0	3,2	4,4	2,2	1,7	1,6
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	2,3	2,6	2,6	0,8	0,5	0,1
	Over 20 000 innb.	0,8	0,7	0,7	2,1	2,1	2,1
	Storby	2,5	2,6	2,6	0,1	0,1	0,3
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	3,9	3,5	4,5	9,1	5,3	7,8
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	2,1	1,9	2,6	5,3	5,2	6,2
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	1,8	1,8	3,7	6,0	1,6	2,0
	Over 20 000 innb.	0,9	1,2	2,3	5,7	5,8	5,7
	Storby	2,9	3,3	3,6	17,2	16,5	16,7
Nord	Under 5 000 innb.	2,0	2,4	2,9	2,5	2,3	2,5
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	0,9	0,7	0,6	1,6	1,3	1,2
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	2,3	2,2	2,0	0,3	0,3	n.a.
	Over 20 000 innb.	2,6	2,4	3,1	0,3	7,7	6,7
	Storby	1,1	1,2	1,1	n.a.	n.a.	n.a.

Data fra SSB-IPLOS.

15

Velferdsteknologi og elektronisk meldingsutveksling

Både antallet trygghetsalarmer og antallet mottakere av slike alarmer har vært relativt stabilt fra 2009 til 2012. I 2012 var det rundt 94 000 mottakere av trygghetsalarm, og 2,5 av 10 eldre innbyggere på 80 år hadde en alarm. Bruken av alarmer varierte mellom kommunegruppene fra 1 til 4 alarmer per 10 eldre innbyggere.

Meldingsutveksling er en viktig elektronisk kommunikasjonsform mellom aktørene i helse- og omsorgssektoren. Tilnærmet alle aktørene i helse- og omsorgstjenesten er nå tilkoblet helsenet. Standardiserte elektroniske meldinger for kommunikasjon mellom pleie- og omsorgstjenesten, fastleger og HF ble ferdig utviklet i 2011 og er i hovedsak tatt i bruk. Pr 31.12.2012 hadde 145 kommuner sendt 130.000 meldinger. Fortsatt er det mange mellomstore og små kommuner som ikke er kommet i gang med meldingsutvekslingen. Det forventes en sterk økning i 2013, både i forhold til antall kommuner, antall meldinger og at meldingsutveksling mellom pleie- og omsorgstjenesten og HF kommer i gang.

15.1 Innledning

I 2012 publiserte Helsedirektoratet en fagrapport om implementering av velferdsteknologi i de kommunale helse- og omsorgstjenestene¹. I denne rapporten vises det til at formålet med å ta velferdsteknologi i bruk er å gi enkeltmennesket mulighet til bedre å mestre eget liv og helse (NOU 2011:11), styrke det offentliges oppgaveløsning gjennom innovasjon og anvendelse av ny teknologi og bedre kunne møte de fremtidige utfordringene, bl.a. som følge av den demografiske utviklingen.

I Meld. St. 9 (2011–2012) Én innbygger – én journal skisseres det tre overordnede mål for det videre arbeidet; helsepersonell skal ha enkel og sikker tilgang til pasient- og brukeropplysninger, innbyggerne skal ha tilgang på enkle og sikre digitale tjenester og data skal være tilgjengelig for kvalitetsforbedring, helseovervåking, styring og forskning. Videre er det en målsetting at elektronisk kommunikasjon skal være førstevalget for

kommunikasjon både mellom de ulike tjenesteyterne og for mellom tjenesteyter og pasient.

IKT er et viktig virkemiddel for å realisere mål om helhet og samhandling i helse- og omsorgstjenesten. IKT løsninger skal gi aktørene tilgang til relevant og oppdatert informasjon som gir grunnlag for god diagnostikk, behandling og pleie. Helse- og omsorgssektoren har gjort en betydelig innsats med å ta i bruk informasjonsteknologi for både helsepersonell, pasienter, brukere og befolkningen generelt.

Utviklingsarbeidet som skjer i tilknytning til elektronisk pasientjournal har som siktemål å gi enklere tilgang til data som kan brukes i kvalitets- og pasientsikkerhetsarbeidet. Elektronisk journal og pasientadministrative systemer er nødvendig for sikker håndtering og lett tilgang til informasjon om henvisninger, epikriser, legemiddelbruk, prøvesvar, røntgenbilder osv. Svikt i disse systemene kan føre til at informasjon som har avgjørende

1) Helsedirektoratet 2012: Velferdsteknologi. Fagrapport om implementering av velferdsteknologi i de kommunale helse- og omsorgstjenestene 2013–2030. IS – 1990.

betydning for behandlingen, ikke er tilgjengelig og at pasienter ikke blir innkalt i tide.

Gjennom Forskningsrådets program for evaluering av samhandlingsreformen (EVASAM)² er det blant annet igangsatt et prosjekt for å evaluere bruk av IKT som verktøy i samhandling; hvordan denne bruken understøtter målet om helhetlige pasientforløp og hvilke muligheter for forbedring som finnes ved å utnytte IKT mer effektivt. Det tas utgangspunkt i Samhandlingsreformens mål om at elektronisk kommunikasjon skal være den normale måten å kommunisere på mellom tjenesteytere.

Meldingsutveksling er en viktig elektronisk kommunikasjonsform mellom aktørene i helse- og omsorgssektoren. Tilnærmet alle aktørene i helse- og omsorgstjenesten er nå tilkoblet helsenettet og antall meldinger som utveksles er sterkt økende. På mange områder har elektroniske meldinger erstattet papirforsendelser, eksempelvis er elektroniske henvisninger, epikriser, laboratoriesvar og automatisk frikort nå bredt tatt i bruk.

Det er utviklet en nasjonal løsning for håndtering av elektroniske resepter som er tatt i bruk av fastleger, avtalespesialister, apotek og bandasjister. Nasjonal kjernejournal er under pilotering og vil gi oversikt over kritisk informasjon om pasienten sånn som fastlege, utleverte legemidler fra apotek, resepter, legemiddelallergier, og pasientens kontakter med helsetjenesten.

Innenfor e-helse er det i dette kapitlet tatt utgangspunkt i pleie- og omsorgsmeldinger utviklet for samhandling mellom pleie- og omsorgstjenesten, fastleger og HF. Omfang av bruk og geografisk utbredelse i perioden 2010–2012 er belyst og analysert.

15.2 Velferdsteknologi og trygghetsalarmer

Velferdsteknologiske løsninger vurderes som et viktig verktøy i møtet med fremtidens demografiske utfordringer. Velferdsteknologi vurderes også som viktig i det helsefremmende arbeidet og kan bidra til at personer med behov for helse og omsorgstjenester kan bo lengre hjemme og dermed utsette tidspunktet de ellers ville måtte flytte til sykehjem for kortere eller lengre tid.

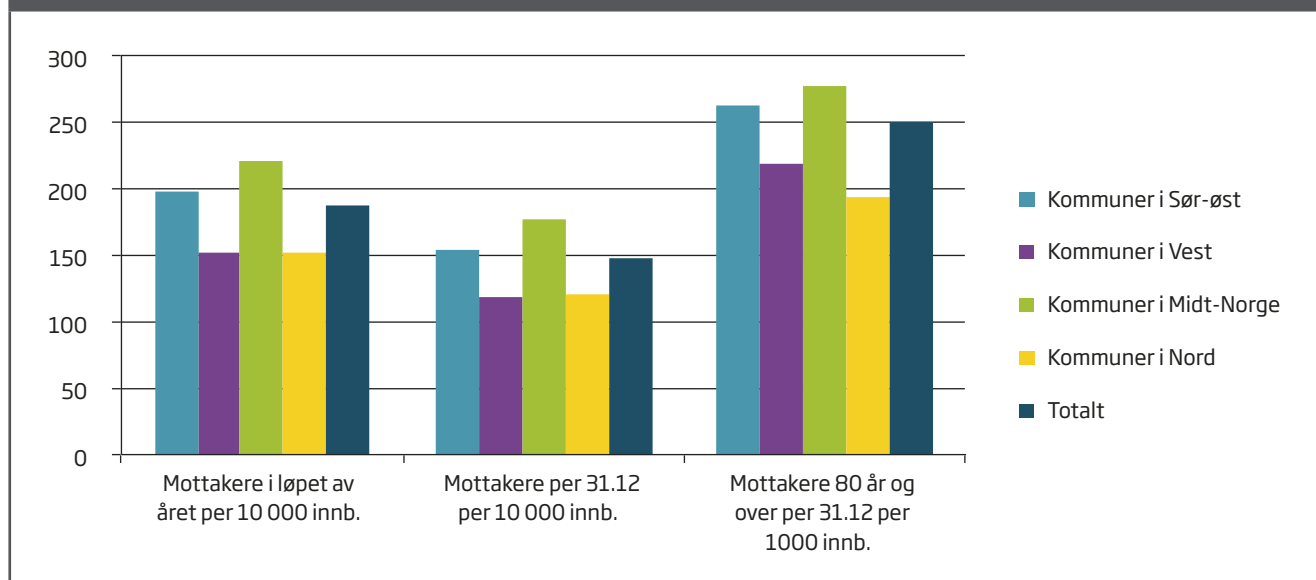
Innenfor velferdsteknologi tilhører trygghetsalarmer kategorien trygghets- og sikkerhetsteknologi (NOU 2011:11). Det er en løsning der bruker kan varsle og gjerne få snakket med pårørende eller hjelpepersonale. De fleste alarmer i bruk i dag er analoge og krever manuell utløsning. Noe utstyr tilbyr også videooverføring slik at hjelper kan danne seg et bilde av situasjonen.

I følge tall fra KOSTRA (SSB), har antall trygghetsalarmer i kommunene de siste årene vært stabilt på rundt 73.000 alarmer. Antallet mottakere av trygghetsalarm i løpet av året har økt fra omtrent 93 000 personer i 2009 til vel 94 000 mottakere i 2012. Ved utgangen av året hadde i gjennomsnitt 2,5 per 10 eldre som var 80 år og over en trygghetsalarm.

Det er visse geografiske forskjeller i bruken av trygghetsalarm blant eldre. Bruken av trygghetsalarmer blant eldre varierer fra 1 til 4 alarmer per 10 eldre innbyggere på 80 år og over. Kommuner i Midt-Norge tilbyr noe oftere trygghetsalarm til eldre over 80 år (2,8 alarmer per 10 eldre) enn kommuner i Nord-Norge (1,9 alarmer per 10 eldre). Eldre i Trondheim har best tilgjengelighet til trygghetsalarmer med vel 4 alarmer per 10 eldre som er 80 år og over. Oslo har 3,6 alarmer per 10 eldre innbyggere, mens Bergen og Tromsø har færre enn 2 alarmer per eldre innbygger.

2) Forskningsrådet. Samhandling og IKT (EVASAM) 2013. [http://www.forskningsradet.Samhandling og IKT](http://www.forskningsradet.Samhandling%20og%20IKT)

Figur 15.1 Mottakere av trygghetsalarmer per 10 000/1000 innbyggere 2012 etter region.
Data fra SSB-IPLOS.

I dag bruker norske kommuner første generasjon trygghetsalarmer. Innen 2017 må de aller fleste trygghetsalarmer byttes ut til digitale alarmer. Dette blir en utfordring for kommunene, blant annet fordi det åpner opp for et langt større mulighetsrom for trygghetsalarmtjenesten. Fremover vil andre og tredje generasjons alarmer bli tatt i bruk, der signaler fra sensorer og andre alarmer kan formidles via trygghetsalarmsentralen.

15.3 Elektroniske pleie- og omsorgsmeldinger

Standardiserte elektroniske meldinger for kommunikasjon mellom pleie- og omsorgstjenesten, fastleger og HF er utviklet for samhandling om felles pasienter. Meldingene har vært ferdig utviklet siden 2011 og tas nå i bruk. Meldingstypene dekker ulike informasjonsutvekslingsbehov som f.eks:

- **orientering om tjenestetilbud i kommunen;** som sendes fra pleie- og omsorgstjenesten til fastlegen når vedtak om kommunale tjenester er fattet
- **legemiddelopplysninger;** som benyttes i forbindelse med den løpende kontakt mellom pleie- og omsorgstjenesten og fastlege
- **melding om innlagt pasient;** som sendes fra spesialisthelsetjenesten til pleie- og omsorgstjenesten når pasienten opplyser at de har hjemmetjenester eller sykehjemstjenester
- **innleggelsesrapport;** som sendes fra pleie- og omsorgstjenesten til spesialisthelsetjenesten når pasient er innlagt
- **melding om utskrivningsklar pasient;** som sendes fra spesialisthelsetjenesten til pleie- og omsorgstjenesten (varsel om utskrivning)
- **utskrivningsrapport,** som sendes fra spesialisthelsetjenesten til pleie- og omsorgstjenesten samme dag som pasient skrives ut

Meldingene er integrert i alle relevante elektroniske pasientjournalssystem (EPJ) som brukes i pleie- og omsorgstjenesten, hos fastleger og i helseforetak (HF). Selv om meldingene finnes i systemene har det vist seg krevende å ta dem i bruk for de enkelte virksomhetene blant annet pga manglende teknologikompetanse, ledelsesforankring og ressurser. Det pågår et treårig program (2012–2014)³ i regi av Norsk Helsenett for meldingsutbredelse og å bistå kommuner med å ta meldinger i bruk.

15.4 Data og metode

Meldingstelleren er Norsk Helsenetts statistikkverktøy som teller elektroniske meldinger som går i helsenettet⁴. Tjenesten brukes til å måle den elektroniske samhandlingen i sektoren basert på meldinger og viser oversikt over volum på total trafikk og innenfor ulike typer meldinger. Den kan også vise trender på utbredelsen av forskjellige typer meldinger.

Meldingstelleren teller alle meldinger som passerer. En betydelig andel av meldingene oppfyller ikke kravene til standard som gjør det mulig å kategorisere dem. Eksempelvis sendes det meldinger i eldre formater (ikke ebXML) eller uten angivelse av koder som gjør det mulig å tolke hvilken type melding det er.

Det pågår et kontinuerlig forbedringsarbeid av de ovenfor nevnte forhold, men det har vist seg krevende å få gjort endringer i alle IKT-systemer og i alle virksomheter som omfattes av disse feilene. I 2012 var andel ikke-kategoriserte meldinger totalt 40 %. Pleie- og omsorgsmeldinger er forholdsvis nye meldinger, det påregnes derfor en langt lavere feilrate for disse meldingene, men enkelte feil kan fortsatt forekomme.

Det er gjort uttrekk av data fra meldingstelleren vedrørende hvilke kommuner som sendte meldinger i 2010, 2011 og 2012, hvilke pleie- og omsorgsmeldinger ble sendt/mottatt, omfang på meldingsutvekslingen og hvem de sendte meldinger til eller mottok meldinger fra. Uttrekket fra meldingstelleren er sortert og analysert med utgangspunkt i hvilken kommune meldingen ble sendt fra eller sendt til. Omfanget av kommuner som inngår varierer mellom år og de ulike typene melding og er beskrevet nærmere i tabell 15.1.

15.5 Utbredelse og bruk av pleie- og omsorgsmeldinger

Antall kommuner

Meldingsutbredelsesprogrammet i regi av Norsk Helsenett har som mål at alle kommuner skal være i gang med elektronisk meldingsutveksling innen utgangen av 2014. Økningen fra 2011 til utgangen av 2012 var fra 49 til 145 kommuner som sendte og/eller mottok pleie- og omsorgsmeldinger. Denne økningen var i henhold til plan i utbredelsesprosjektet.

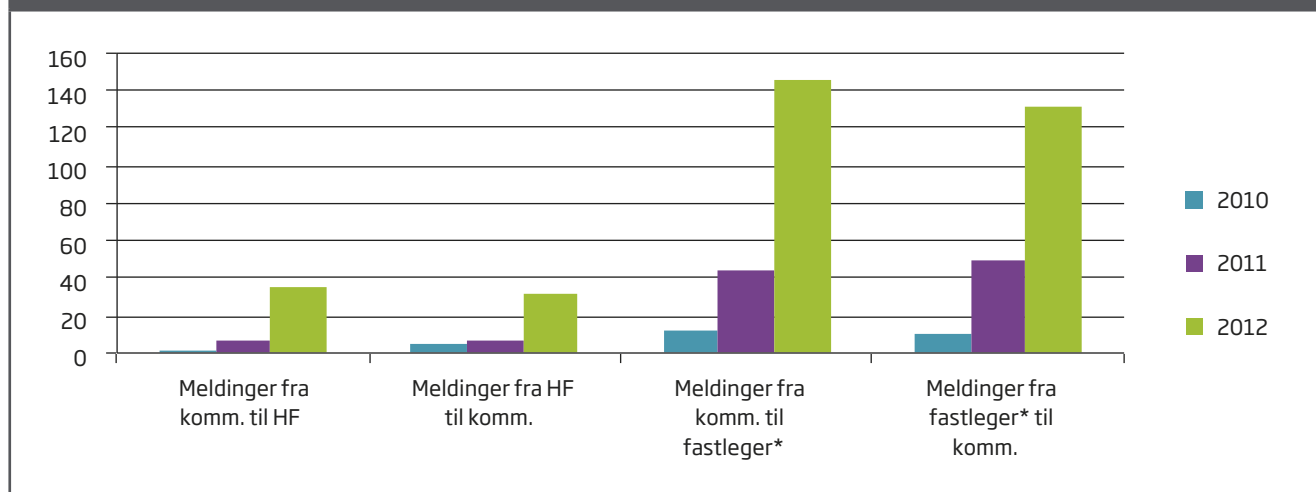
Langt flere kommuner kommuniserer med fastleger enn med HF. Det har gjennom nasjonale prosjekt⁵ vært satset på å få på plass meldingsutveksling mellom disse partene i enkelte kommuner. Denne satsningen har lagt grunnlaget for at de kan starte meldingsutveksling med alle andre aktører som ønsker det. Kommunene har tilrettelagt organisasjonen for å håndtere all elektronisk meldingsutveksling. Videre har disse kommunene vært fyrårn for videre utbredelse og bistand til andre kommuner i nærområdet. Samme strategi har vært valgt i alle kommuner, først få på plass meldingsutvekslingen med fastlegene for så å få opp meldingsutveksling med andre parter.

3) Norsk Helsenett. Program Meldingsutbredelse. <http://www.nhn.no/meldingsutbredelse-i-helsesektoren>

4) Norsk Helsenett. Meldingsteller. <http://meldingsteller.nhn.no/>

5) Helsedirektoratet 2010–2011. Handlingsplan. Meldingsløftet i kommunene. www.helsedirektoratet/handlingsplan/meldingsloftet

Figur 15.2 Antall kommuner med elektronisk meldingsutveksling for utvalgte typer meldinger 2010-2012. (Data fra Norsk Helsenett)

Det har tatt tid for det enkelte HF å få oppgradert sine elektroniske pasientjournaler til en versjon som inneholder de nevnte meldingene og få løst intern adresseringsproblematikk. HF i Midt Norge og OUS har ikke tatt pleie- og omsorgsmeldinger i bruk. Dette påvirker kommuner i disse områdene i betydelig grad. Det er et betydelig løft for det enkelte HF med organisatorisk tilrettelegging, omlegging av rutiner og opplæring av ansatte for å håndtere meldingsutvekslingen på en sikker måte. Det forventes en gradvis utfasing av forsendelse av informasjon via fax når disse meldingene blir tatt i bruk av alle kommuner og alle avdelinger ved HF.

Når meldingsutvekslingen først er etablert kan det se ut som om at kommunestørrelse ikke er en avgjørende faktor for antall meldinger som sendes (jfr tabell 15.2), med unntak av kommuner over 100.000 innbyggere. Store kommuner sender i overkant av 4000 meldinger pr innbygger, mens mindre kommuner sender rundt 2000 meldinger pr innbygger. Årsaken kan være at bruk av meldinger er bedre innarbeidet i de store kommunene fordi de startet tidligere, men det kan også være et uttrykk for at kompleksiteten i samhandlingen er større i bykommuner enn i mindre kommuner der personlig kontakt kan være lettere å få til mellom tjenestetilbydere i ulike virksomheter.

Kommunestørrelse og elektroniske meldinger

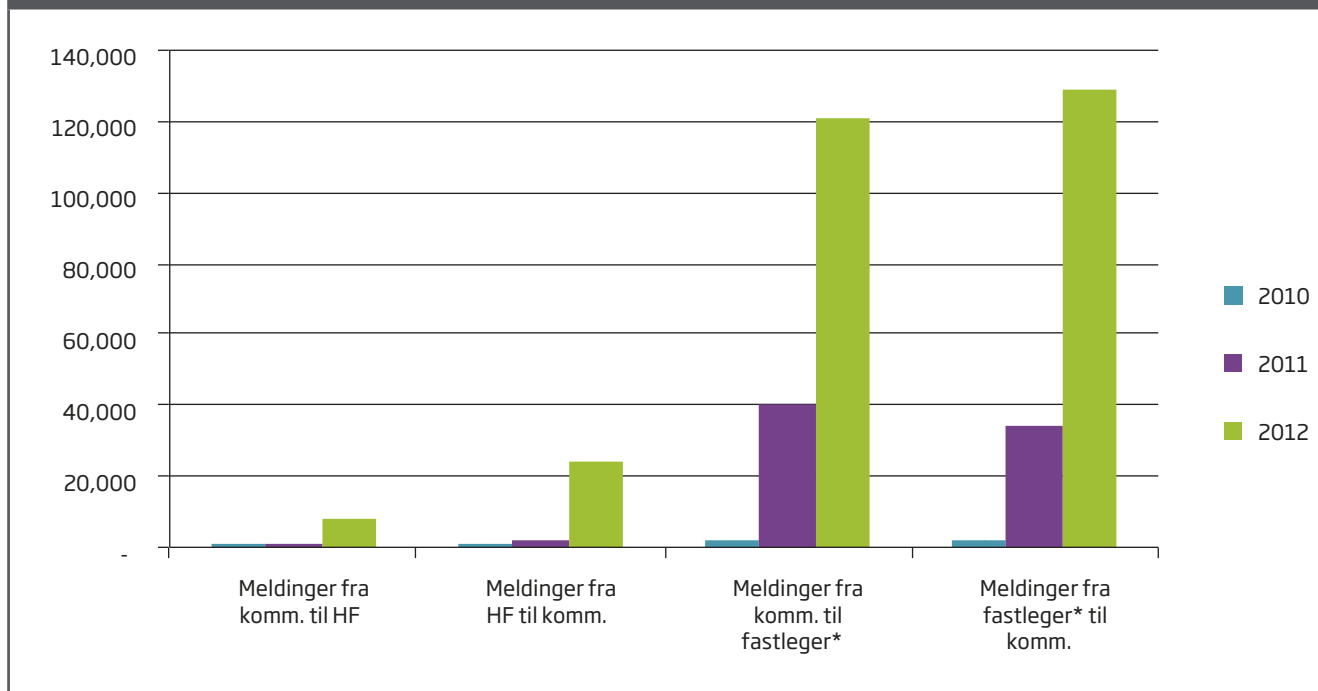
De største kommunene har kommet godt i gang med meldingsutveksling, opp mot 90 % av kommuner over 50.000 innbyggere kommuniserer elektronisk med fastleger. Disse kommunene var pilotkommuner i forbindelse med utvikling av pleie- og omsorgsmeldingene og ble tatt inn i det første utbredelsesprogrammet i regi av Helsedirektoratet i 2010. Det ble satset på kommunikasjon mellom kommunal pleie- og omsorgstjeneste og fastleger. Erfaringene så langt er at de store kommunene har IKT-driftsmiljø som er i stand til å håndtere oppgavene, mens det er svært krevende for små kommuner pga få IKT-ressurser og et bredt omfang av oppgaver som skal løses. Ca 24% av kommuner under 10.000 innbyggere er i gang med meldingsutveksling pr 31.12.2012.

Geografiske forskjeller

Helse Nord RHF var tidlig ute med elektronisk meldingsutveksling mellom helseforetak og fastleger. De startet også i 2010 et program for meldingsutbredelse til kommuner⁶. Dette kan forklare hvorfor det sendes langt flere meldinger i Nord per 100 000 innbyggere enn det gjøres i Midt og Sør-Øst. I 2012 ble det sendt vel 4000 meldinger mellom kommuner og fastleger i region Nord. Det forventes økt bruk av meldingene etter hvert som organisasjonene tilpasser seg den nye kommunikasjons-

6) UNN. Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin. Prosjekt Funnke. <http://telemed.no/funnke>

Figur 15.3 Omfang av elektronisk meldingsutveksling for utvalgte typer meldinger 2010-2012 (antall meldinger). (Data fra Norsk Helsenett)

formen og får erfaring. Tallene for meldingsutveksling viser samtidig at kommuner i Vest sender rundt 5 000 meldinger per 100.000 innbyggere til fastleger, og indikerer at nivået av meldingsutveksling er enda høyere i Vest enn i Nord. I Vest er det gjennom et samarbeid mellom flere kommuner og med støtte fra Norsk Helsenett etablert et program under betegnelsen Vestlands-løftet. Det er lagt opp til felles strategi for utbredelse til alle kommuner og innføring av enhetlige rutiner for bruk av meldingene. Dette kan ha påvirket omfang av meldinger som sendes, men det er usikkert om forskjellene kan forklares gjennom dette.

Antall pleie- og omsorgsmeldinger er økende, fra ca 2000 meldinger som ble sendt i 2010 til 130.000 meldinger i 2012. Det forventes en sterk økning også de kommende årene.

I den første oppstartsfasen av meldingsutvekslingen ble det meldt bekymring fra fastleger om at de mente det var en fare for at de skulle bli overlesset av meldinger fra pleie- og omsorgstjenesten. Tallmaterialet her viser at det i 2012 ble sendt flere meldinger fra fastleger til pleie- og omsorgstjenesten enn motsatt, ca 120.000 meldinger fra pleie- og omsorgstjenesten til fastleger og ca 130.000 meldinger fra fastleger til pleie- og omsorgstjenesten. Fastleger melder også at de opplever meldingene som svært nyttige⁷.

Melding om innlagt pasient

Ved innleggelse av pasient i sykehus skal det etter samtykke sendes elektronisk melding om innlagt pasient til pleie- og omsorgstjenesten. Dette gjelder for pasienter som allerede har et tilbud fra pleie- og omsorgstjenesten eller for pasienter som med stor sannsynlighet vil få behov for slike tjenester. Den korte liggetiden i sykehus tilsier at planlegging av utskrivning starter med tidlig varsling om at pasienten er innlagt. Hvis pasienten

7) EPJ-løftet. Meldingsutveksling. <http://www.refepj.no/tema/elin-k/ELIN-k-og-Meldingsloftet>

allerede har tilbud om pleie- og omsorgstjenester skal kommunen respondere med å sende en elektronisk innleggelsesrapport. I og med at meldingsutvekslingen mellom kommuner og HF kun er i en oppstartsfase viser Meldingstelleren et lite antall meldinger om innlagt pasient og tilsvarende få innleggelsesrapporter. Hovedmengden av disse meldingene går på papir eller på fax, men vi ser at meldingene brukes og det forventes en kraftig økning av bruk i de kommende årene.

Tilbakemelding fra enkelte kommuner om disse meldingene og melding om utskrivningsklar pasient samt utskrivningsrapport er at de gir økt pasientsikkerhet i samhandling mellom nivåene og det gir større presisjon i innrapportering til IPLOS. Meldingene gir strukturert informasjon som kan gjenbrukes og man unngår dobbeltregistreringer og uklarhet i hva som har vært formidlet mellom partene.

Tabell 15.1 Antall kommuner som sender utvalgte pleie og omsorgs-meldinger til fastleger og HF i 2010-2012.

	Antall kommuner						
	2012					2011	2010
	Sør-Øst	Vest	Midt-Norge	Nord	Totalt	Totalt	Totalt
Meldinger fra komm. til HF /priv. sykehus	17	5	2	11	35	7	2
Meldinger fra HF til kommuner	21	3	0	7	31	6	5
Meldinger fra kommuner til fastleger*	49	32	25	39	145	44	12
Meldinger fra fastleger* til kommuner	50	26	21	34	131	49	11
Melding om innlagt pasient fra HF/priv. sykeh. til komm.	12	3	0	7	22	1	1
Innleggelsesrapporter fra komm. til HF	16	4	1	6	27	2	2

*Privatpraktiserende autorisert helsepersonell

Tabell 15.2 Omfang av utvalgte pleie- og omsorgsmeldinger per 100 000 innbyggere i 2012 etter kommunestørrelse.

	Kommunestørrelse						
	1-1999 innb	2000-4999 innb	5 000-9999 innb	10000-19 999 innb	20 000-49999 innb	50 000-99999 innb	100 000 innb +
Meldinger fra komm. til HF /priv. sykehus	52	7	0	30	98	342	342
Meldinger fra HF til kommuner	119	4	-	168	287	731	1137
Meldinger fra kommuner til fastleger*	1 273	812	717	2 652	1 932	1 416	4 462
Meldinger fra fastleger* til kommuner	1 917	1 065	533	2 617	2 558	1 454	4 493
Melding om innlagt pasient fra HF/priv. sykeh. til komm.	21	-	-	18	20	46	109
Innleggelsesrapporter fra komm. til HF	20	1	0	9	30	64	82

*Privatpraktiserende autorisert helsepersonell

Tabell 15.3 Prosent av kommuner som sender utvalgte pleie- og omsorgsmeldinger i 2012 etter kommunestørrelse

	Kommunestørrelse						
	1-1999 innb	2000-4999 innb	5 000-9999 innb	10 000-19 999 innb	20 000-49 999 innb	50 000-99 999 innb	100 000 innb +
Meldinger fra komm. til HF /priv. sykehus	2	4	2	13	28	44	60
Meldinger fra HF til kommuner	1	1	0	13	36	44	60
Meldinger fra kommuner til fastleger*	26	28	24	52	54	67	80
Meldinger fra fastleger* til kommuner	19	21	24	52	54	89	80
Melding om innlagt pasient fra HF/priv. sykeh. til komm.	1	0	0	12	23	22	60
Innleggesrapporter fra komm. til HF	1	1	1	12	26	44	60

*Privatpraktiserende autorisert helsepersonell

Tabell 15.4 Sendte og mottatte elektroniske pleie- og omsorgsmeldinger per 100.000 innbyggere fra kommuner til helseforetak og legekantor i 2012

	Sum elektroniske meldinger per 100 000 innbygger 2012				
	Sør-Øst	Vest	Midt-Norge	Nord	Totalt
Meldinger fra komm. til HF /priv. sykehus	160	88	0	534	158
Meldinger fra HF til kommuner	566	292	0	1 068	478
Meldinger fra kommuner til fastleger*	1 018	5 325	2 235	4 295	2 397
Meldinger fra fastleger* til kommuner	1 337	5 113	2 617	4 066	2 562
Melding om innlagt pasient fra HF/priv. sykeh. til komm.	27	72	0	121	42
Innleggesrapporter fra komm. til HF	38	28	0	113	38

*Privatpraktiserende autorisert helsepersonell

Tabell 15.5 Totalt antall elektroniske pleie- og omsorgsmeldinger fra kommuner til helseforetak og legekantor i 2012.

	2012					2011	2010
	Sør-Øst	Vest	Midt-Norge	Nord	Totalt	Totalt	Totalt
Meldinger fra komm. til HF /priv. sykehus	4 513	933	2	2 533	7 981	171	27
Meldinger fra HF til kommuner	15 970	3 090	0	5 068	24 128	1 781	346
Meldinger fra kommuner til fastleger*	28 733	56 396	15 569	20 382	121 080	40 692	2 337
Meldinger fra fastleger* til kommuner	37 731	54 151	18 232	19 295	129 409	34 360	1 533
Melding om innlagt pasient fra HF/priv. sykeh. til komm.	759	764	0	576	2 099	2	10
Innleggesrapporter fra komm. til HF	1 068	299	1	537	1 905	62	13

Tabell 15.6 Mottakere av trygghetsalarmer 2009-2012 etter kommunegrupper.

		Mottakere av trygghetsalarm i løpet av året per 10 000 innb.				Mottakere av alarm per 10 000 innb. per 31.12	Mottakere av alarm 80 år+ per 10 000 innb. per 31.12
		2009	2010	2011	2012	2012	2012
Region	Sør-Øst	204	199	197	198	154	2624
	Vest	151	150	151	152	119	2189
	Midt-Norge	227	225	224	221	177	2770
	Nord	156	154	152	151	119	1935
	Totalt	191	188	187	187	147	2492
Sør-Øst	Under 5 000 innb.	244	245	250	241	188	2504
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	182	180	184	191	144	2370
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	167	197	197	195	115	1806
	Over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	157	155	158	159	126	2217
	Over 20 000 innb. - kort reiseavstand	221	223	225	228	180	2781
	Storby ekskl. Oslo	186	180	177	180	143	2417
	Oslo	256	235	218	213	171	3563
Vest	Under 5 000 innb.	231	234	228	236	186	2496
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	170	159	169	173	139	2563
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	174	178	170	168	131	2201
	Over 20 000 innb.	99	104	113	119	95	2103
	Storby	134	134	132	127	98	1870
Midt-Norge	Under 5 000 innb.	262	266	262	258	211	2604
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	192	192	199	197	159	2549
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	151	129	123	126	61	1040
	Over 20 000 innb.	205	205	205	204	167	2704
	Storby	283	280	273	266	216	4019
Nord	Under 5 000 innb.	200	198	193	187	150	1957
	5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	137	130	128	127	99	1672
	5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	179	179	179	179	142	2092
	Over 20 000 innb.	154	157	150	151	118	2123
	Storby	81	75	86	95	74	1809

Data fra SSB IPLoS.

Vedlegg 1: Kommunegrupper og helseforetaksområder i 2012

Kommune-nummer	Kommunenavn	Kommunegruppe		HF-område somatikk	HF-område PHV og TSB
101	Halden	4	Sør-Øst - over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	Østfold	Østfold
104	Moss	5	Sør-Øst - over 20 000 innb. - kort reiseavstand	Østfold	Østfold
105	Sarpsborg	6	Sør-Øst - storby ekskl Oslo	Østfold	Østfold
106	Fredrikstad	6	Sør-Øst - storby ekskl Oslo	Østfold	Østfold
111	Hvaler	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Østfold	Østfold
118	Aremark	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Østfold	Østfold
119	Marker	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Østfold	Østfold
121	Rømskog	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Ahus	Ahus
122	Trøgstad	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Østfold	Østfold
123	Spydeberg	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Østfold	Østfold
124	Askim	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Østfold	Østfold
125	Eidsberg	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Østfold	Østfold
127	Skiptvet	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Østfold	Østfold
128	Rakkestad	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Østfold	Østfold
135	Råde	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Østfold	Østfold
136	Rygge	3	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Østfold	Østfold
137	Våler	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Østfold	Østfold
138	Hobøl	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Østfold	Østfold
211	Vestby	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Ahus	Ahus
213	Ski	4	Sør-Øst - over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	Ahus	Ahus
214	Ås	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Ahus	Ahus
215	Frogn	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Ahus	Ahus
216	Nesodden	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Ahus	Ahus
217	Oppegård	4	Sør-Øst - over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	Ahus	Ahus
219	Bærum	6	Sør-Øst - storby ekskl Oslo	Vestre Viken	Vestre Viken
220	Asker	6	Sør-Øst - storby ekskl Oslo	Vestre Viken	Vestre Viken
221	Aurskog-Høland	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Ahus	Ahus
226	Sørum	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Ahus	Ahus
227	Fet	3	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Ahus	Ahus
228	Rælingen	3	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Ahus	Ahus
229	Enebakk	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Ahus	Ahus
230	Lørenskog	5	Sør-Øst - over 20 000 innb. - kort reiseavstand	Ahus	Ahus
231	Skedsmo	6	Sør-Øst - storby ekskl Oslo	Ahus	Ahus
233	Nittedal	4	Sør-Øst - over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	Ahus	Ahus
234	Gjerdrum	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Ahus	Ahus
235	Ullensaker	4	Sør-Øst - over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	Ahus	Ahus
236	Nes	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Ahus
237	Eidsvoll	4	Sør-Øst - over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	Ahus	Ahus

Kommune-nummer	Kommunenavn	Kommunegruppe		HF-område somatikk	HF-område PHV og TSB
238	Nannestad	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Ahus	Ahus
239	Hurdal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Ahus	Ahus
301	10 Grorud	7	Sør-Øst - Oslo	Ahus	Ahus
301	11 Stovner	7	Sør-Øst - Oslo	Ahus	Ahus
301	12 Alna	7	Sør-Øst - Oslo	Ahus	Ahus
301	08 Nordre Aker	7	Sør-Øst - Oslo	OUS	OUS
301	09 Bjerke	7	Sør-Øst - Oslo	OUS	OUS
301	13 Østensjø	7	Sør-Øst - Oslo	OUS	OUS
301	14 Nordstrand	7	Sør-Øst - Oslo	OUS	OUS
301	15 Søndre Nordstrand	7	Sør-Øst - Oslo	OUS	OUS
301	01 Gamle Oslo	7	Sør-Øst - Oslo	Lovisenberg	Lovisenberg
301	02 Grünerløkka	7	Sør-Øst - Oslo	Lovisenberg	Lovisenberg
301	03 Sagene	7	Sør-Øst - Oslo	Lovisenberg	OUS
301	04 St. Hanshaugen	7	Sør-Øst - Oslo	Lovisenberg	Lovisenberg
301	16 Sentrum	7	Sør-Øst - Oslo	Lovisenberg	Lovisenberg
301	05 Frogner	7	Sør-Øst - Oslo	Diakon-hjemmet	Diakon-hjemmet
301	06 Ullern	7	Sør-Øst - Oslo	Diakon-hjemmet	Diakon-hjemmet
301	07 Vestre Aker	7	Sør-Øst - Oslo	Diakon-hjemmet	Diakon-hjemmet
301	17 Marka	7	Sør-Øst - Oslo	Hovedstad uoppgitt	Hovedstad uoppgitt
301	99 Uoppgitt bydel	7	Sør-Øst - Oslo	Hovedstad uoppgitt	Hovedstad uoppgitt
402	Kongsvinger	3	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Innlandet	Innlandet
403	Hamar	5	Sør-Øst - over 20 000 innb. - kort reiseavstand	Innlandet	Innlandet
412	Ringsaker	4	Sør-Øst - over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
415	Løten	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
417	Stange	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
418	Nord-Odal	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
419	Sør-Odal	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
420	Eidskog	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
423	Grue	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
425	Åsnes	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
426	Våler	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
427	Elverum	5	Sør-Øst - over 20 000 innb. - kort reiseavstand	Innlandet	Innlandet
428	Trysil	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
429	Åmot	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
430	Stor-Elvdal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
432	Rendalen	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
434	Engerdal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
436	Tolga	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
437	Tynset	3	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Innlandet	Innlandet
438	Alvdal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet

Kommune- nummer	Kommunenavn	Kommunegruppe		HF-område somatikk	HF-område PHV og TSB
439	Folldal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
441	Os	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
501	Lillehammer	5	Sør-Øst - over 20 000 innb. - kort reiseavstand	Innlandet	Innlandet
502	Gjøvik	5	Sør-Øst - over 20 000 innb. - kort reiseavstand	Innlandet	Innlandet
511	Dovre	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
512	Lesja	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
513	Skjåk	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
514	Lom	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
515	Vågå	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
516	Nord-Fron	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
517	Sel	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
519	Sør-Fron	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
520	Ringebu	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
521	Øyer	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
522	Gausdal	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
528	Østre Toten	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
529	Vestre Toten	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
532	Jevnaker	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Vestre Viken	Innlandet
533	Lunner	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
534	Gran	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
536	Søndre Land	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
538	Nordre Land	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
540	Sør-Aurdal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
541	Etnedal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
542	Nord-Aurdal	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Innlandet	Innlandet
543	Vestre Slidre	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
544	Øystre Slidre	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
545	Vang	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Innlandet	Innlandet
602	Drammen	6	Sør-Øst - storby ekskl Oslo	Vestre Viken	Vestre Viken
604	Kongsberg	5	Sør-Øst - over 20 000 innb. - kort reiseavstand	Vestre Viken	Vestre Viken
605	Ringerike	5	Sør-Øst - over 20 000 innb. - kort reiseavstand	Vestre Viken	Vestre Viken
612	Hole	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Vestre Viken	Vestre Viken
615	Flå	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Vestre Viken	Vestre Viken
616	Nes	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Vestre Viken	Vestre Viken
617	Gol	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Vestre Viken	Vestre Viken
618	Hemsedal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Vestre Viken	Vestre Viken
619	Ål	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Vestre Viken	Vestre Viken
620	Hol	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Vestre Viken	Vestre Viken
621	Sigdal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Vestre Viken	Vestre Viken
622	Krødsherad	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Vestre Viken	Vestre Viken

Kommune-nummer	Kommunenavn	Kommunegruppe		HF-område somatikk	HF-område PHV og TSB
623	Modum	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Vestre Viken	Vestre Viken
624	Øvre Eiker	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Vestre Viken	Vestre Viken
625	Nedre Eiker	4	Sør-Øst - over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	Vestre Viken	Vestre Viken
626	Lier	5	Sør-Øst - over 20 000 innb. - kort reiseavstand	Vestre Viken	Vestre Viken
627	Røyken	4	Sør-Øst - over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	Vestre Viken	Vestre Viken
628	Hurum	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Vestre Viken	Vestre Viken
631	Flesberg	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Vestre Viken	Vestre Viken
632	Rollag	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Vestre Viken	Vestre Viken
633	Nore og Uvdal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Vestre Viken	Vestre Viken
701	Horten	4	Sør-Øst - over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	Vestfold	Vestfold
702	Holmestrand	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Vestfold	Vestfold
704	Tønsberg	5	Sør-Øst - over 20 000 innb. - kort reiseavstand	Vestfold	Vestfold
706	Sandefjord	4	Sør-Øst - over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	Vestfold	Vestfold
709	Larvik	4	Sør-Øst - over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	Vestfold	Vestfold
711	Svelvik	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Vestre Viken	Vestfold
713	Sande	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Vestre Viken	Vestfold
714	Hof	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Vestfold	Vestfold
716	Re	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Vestfold	Vestfold
719	Andebu	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Vestfold	Vestfold
720	Stokke	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Vestfold	Vestfold
722	Nøtterøy	4	Sør-Øst - over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	Vestfold	Vestfold
723	Tjøme	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Vestfold	Vestfold
728	Lardal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Vestfold	Vestfold
805	Porsgrunn	5	Sør-Øst - over 20 000 innb. - kort reiseavstand	Telemark	Telemark
806	Skien	6	Sør-Øst - storby ekskl Oslo	Telemark	Telemark
807	Notodden	3	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Telemark	Telemark
811	Siljan	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Telemark	Telemark
814	Bamble	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Telemark	Telemark
815	Kragerø	3	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Telemark	Telemark
817	Drangedal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Telemark	Telemark
819	Nome	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Telemark	Telemark
821	Bø	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Telemark	Telemark
822	Sauherad	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Telemark	Telemark
826	Tinn	3	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Telemark	Telemark
827	Hjartdal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Telemark	Telemark
828	Seljord	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Telemark	Telemark
829	Kviteseid	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Telemark	Telemark
830	Nissedal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Telemark	Telemark
831	Fyresdal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Telemark	Telemark

Kommune-nummer	Kommunenavn	Kommunegruppe		HF-område somatikk	HF-område PHV og TSB
833	Tokke	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Telemark	Telemark
834	Vinje	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Telemark	Telemark
901	Risør	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sørlandet	Sørlandet
904	Grimstad	4	Sør-Øst - over 20 000 innb. - lengre reiseavstand	Sørlandet	Sørlandet
906	Arendal	5	Sør-Øst - over 20 000 innb. - kort reiseavstand	Sørlandet	Sørlandet
911	Gjerstad	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Sørlandet	Sørlandet
912	Vegårshei	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Sørlandet	Sørlandet
914	Tvedestrand	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sørlandet	Sørlandet
919	Froland	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sørlandet	Sørlandet
926	Lillesand	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sørlandet	Sørlandet
928	Birkenes	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Sørlandet	Sørlandet
929	Åmli	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Sørlandet	Sørlandet
935	Iveland	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Sørlandet	Sørlandet
937	Evje og Hornnes	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Sørlandet	Sørlandet
938	Bygland	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Sørlandet	Sørlandet
940	Valle	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Sørlandet	Sørlandet
941	Bykle	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Sørlandet	Sørlandet
1001	Kristiansand	6	Sør-Øst - storby ekskl Oslo	Sørlandet	Sørlandet
1002	Mandal	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sørlandet	Sørlandet
1003	Farsund	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sørlandet	Sørlandet
1004	Flekkefjord	3	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Sørlandet	Sørlandet
1014	Vennesla	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sørlandet	Sørlandet
1017	Songdalen	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sørlandet	Sørlandet
1018	Søgne	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sørlandet	Sørlandet
1021	Marnardal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Sørlandet	Sørlandet
1026	Åseral	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Sørlandet	Sørlandet
1027	Audnedal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Sørlandet	Sørlandet
1029	Lindesnes	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Sørlandet	Sørlandet
1032	Lyngdal	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sørlandet	Sørlandet
1034	Hægebostad	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Sørlandet	Sørlandet
1037	Kvinesdal	2	Sør-Øst - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sørlandet	Sørlandet
1046	Sirdal	1	Sør-Øst - under 5 000 innb.	Sørlandet	Sørlandet
1101	Eigersund	9	Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Stavanger	Stavanger
1102	Sandnes	12	Vest - storby	Stavanger	Stavanger
1103	Stavanger	12	Vest - storby	Stavanger	Stavanger
1106	Haugesund	11	Vest - over 20 000 innb.	Fonna	Fonna
1111	Sokndal	8	Vest - under 5 000 innb.	Stavanger	Stavanger
1112	Lund	8	Vest - under 5 000 innb.	Stavanger	Stavanger
1114	Bjerkreim	8	Vest - under 5 000 innb.	Stavanger	Stavanger
1119	Hå	9	Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Stavanger	Stavanger

Kommune-nummer	Kommunenavn	Kommunegruppe		HF-område somatikk	HF-område PHV og TSB
1120	Klepp	9	Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Stavanger	Stavanger
1121	Time	9	Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Stavanger	Stavanger
1122	Gjesdal	9	Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Stavanger	Stavanger
1124	Sola	11	Vest - over 20 000 innb.	Stavanger	Stavanger
1127	Randaberg	10	Vest - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Stavanger	Stavanger
1129	Forsand	8	Vest - under 5 000 innb.	Stavanger	Stavanger
1130	Strand	9	Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Stavanger	Stavanger
1133	Hjelmeland	8	Vest - under 5 000 innb.	Stavanger	Stavanger
1134	Suldal	8	Vest - under 5 000 innb.	Fonna	Fonna
1135	Sauda	8	Vest - under 5 000 innb.	Fonna	Fonna
1141	Finnøy	8	Vest - under 5 000 innb.	Stavanger	Stavanger
1142	Rennesøy	8	Vest - under 5 000 innb.	Stavanger	Stavanger
1144	Kvitsøy	8	Vest - under 5 000 innb.	Stavanger	Stavanger
1145	Bokn	8	Vest - under 5 000 innb.	Fonna	Fonna
1146	Tysvær	9	Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Fonna	Fonna
1149	Karmøy	11	Vest - over 20 000 innb.	Fonna	Fonna
1151	Utsira	8	Vest - under 5 000 innb.	Fonna	Fonna
1160	Vindafjord	9	Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Fonna	Fonna
1201	Bergen	12	Vest - storby	Bergen	Bergen
1211	Etne	8	Vest - under 5 000 innb.	Fonna	Fonna
1216	Sveio	9	Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Fonna	Fonna
1219	Bømlo	9	Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Fonna	Fonna
1221	Stord	10	Vest - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Fonna	Fonna
1222	Fitjar	8	Vest - under 5 000 innb.	Fonna	Fonna
1223	Tysnes	8	Vest - under 5 000 innb.	Fonna	Fonna
1224	Kvinnherad	9	Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Fonna	Fonna
1227	Jondal	8	Vest - under 5 000 innb.	Fonna	Fonna
1228	Odda	10	Vest - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Fonna	Fonna
1231	Ullensvang	8	Vest - under 5 000 innb.	Fonna	Fonna
1232	Eidfjord	8	Vest - under 5 000 innb.	Fonna	Fonna
1233	Ulvik	8	Vest - under 5 000 innb.	Bergen	Bergen
1234	Granvin	8	Vest - under 5 000 innb.	Bergen	Bergen
1235	Voss	10	Vest - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Bergen	Bergen
1238	Kvam	9	Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Bergen	Bergen
1241	Fusa	8	Vest - under 5 000 innb.	Bergen	Bergen
1242	Samnanger	8	Vest - under 5 000 innb.	Bergen	Bergen
1243	Os	9	Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Bergen	Bergen
1244	Austevoll	8	Vest - under 5 000 innb.	Bergen	Bergen
1245	Sund	9	Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Bergen	Bergen
1246	Fjell	11	Vest - over 20 000 innb.	Bergen	Bergen
1247	Askøy	11	Vest - over 20 000 innb.	Bergen	Bergen

Kommune-nummer	Kommunenavn	Kommunegruppe	HF-område somatikk	HF-område PHV og TSB
1251	Vaksdal	8 Vest - under 5 000 innb.	Bergen	Bergen
1252	Modalen	8 Vest - under 5 000 innb.	Bergen	Bergen
1253	Osterøy	9 Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Bergen	Bergen
1256	Meland	9 Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Bergen	Bergen
1259	Øygarden	8 Vest - under 5 000 innb.	Bergen	Bergen
1260	Radøy	9 Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Bergen	Bergen
1263	Lindås	9 Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Bergen	Bergen
1264	Austrheim	8 Vest - under 5 000 innb.	Bergen	Bergen
1265	Fedje	8 Vest - under 5 000 innb.	Bergen	Bergen
1266	Masfjorden	8 Vest - under 5 000 innb.	Bergen	Bergen
1401	Flora	9 Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1411	Gulen	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1412	Solund	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1413	Hyllestad	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1416	Høyanger	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1417	Vik	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1418	Balestrand	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1419	Leikanger	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1420	Sogndal	9 Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1421	Aurland	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1422	Lærdal	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1424	Årdal	9 Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1426	Luster	9 Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1428	Askvoll	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1429	Fjaler	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1430	Gaular	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1431	Jølster	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1432	Førde	10 Vest - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1433	Naustdal	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1438	Bremanger	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1439	Vågsøy	9 Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1441	Selje	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1443	Eid	9 Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1444	Hornindal	8 Vest - under 5 000 innb.	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1445	Gloppen	9 Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1449	Stryn	9 Vest - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Sogn og Fjordane	Sogn og Fjordane
1502	Molde	16 Midt-Norge - over 20 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1504	Ålesund	16 Midt-Norge - over 20 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1505	Kristiansund	16 Midt-Norge - over 20 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal

Kommune-nummer	Kommunenavn	Kommunegruppe		HF-område somatikk	HF-område PHV og TSB
1511	Vanylven	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1514	Sande	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1515	Herøy	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1516	Ulstein	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1517	Hareid	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1519	Volda	15	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1520	Ørsta	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1523	Ørskog	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1524	Norddal	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1525	Stranda	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1526	Stordal	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1528	Sykkylven	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1529	Skodje	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1531	Sula	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1532	Giske	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1534	Haram	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1535	Vestnes	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1539	Rauma	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1543	Neset	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1545	Midsund	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1546	Sandøy	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1547	Aukra	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1548	Fræna	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1551	Eide	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1554	Averøy	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1557	Gjemnes	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1560	Tingvoll	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1563	Sunndal	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1566	Surnadal	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1567	Rindal	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	St. Olavs	Møre og Romsdal
1571	Halsa	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1573	Smøla	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal

Kommune-nummer	Kommunenavn	Kommunegruppe		HF-område somatikk	HF-område PHV og TSB
1576	Aure	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Møre og Romsdal	Møre og Romsdal
1601	Trondheim	17	Midt-Norge - storby	St. Olavs	St. Olavs
1612	Hemne	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	St. Olavs	St. Olavs
1613	Snillfjord	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	St. Olavs	St. Olavs
1617	Hitra	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	St. Olavs	St. Olavs
1620	Frøya	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	St. Olavs	St. Olavs
1621	Ørland	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	St. Olavs	St. Olavs
1622	Agdenes	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	St. Olavs	St. Olavs
1624	Rissa	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	St. Olavs	St. Olavs
1627	Bjugn	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	St. Olavs	St. Olavs
1630	Åfjord	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	St. Olavs	St. Olavs
1632	Roan	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	St. Olavs
1633	Osen	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1634	Oppdal	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	St. Olavs	St. Olavs
1635	Rennebu	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	St. Olavs	St. Olavs
1636	Meldal	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	St. Olavs	St. Olavs
1638	Orkdal	15	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	St. Olavs	St. Olavs
1640	Røros	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	St. Olavs	St. Olavs
1644	Holtålen	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	St. Olavs	St. Olavs
1648	Midtre Gauldal	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	St. Olavs	St. Olavs
1653	Melhus	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	St. Olavs	St. Olavs
1657	Skaun	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	St. Olavs	St. Olavs
1662	Klæbu	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	St. Olavs	St. Olavs
1663	Malvik	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	St. Olavs	St. Olavs
1664	Selbu	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	St. Olavs	St. Olavs
1665	Tydal	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	St. Olavs	St. Olavs
1702	Steinkjer	16	Midt-Norge - over 20 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1703	Namsos	15	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1711	Meråker	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1714	Stjørdal	16	Midt-Norge - over 20 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1717	Frosta	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1718	Leksvik	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1719	Levanger	15	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag

Kommune-nummer	Kommunenavn	Kommunegruppe		HF-område somatikk	HF-område PHV og TSB
1721	Verdal	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1724	Verran	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1725	Namdalseid	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1736	Snåsa	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1738	Lierne	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1739	Røyrvik	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1740	Namsskogan	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1742	Grong	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1743	Høylandet	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1744	Overhalla	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1748	Fosnes	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1749	Flatanger	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1750	Vikna	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1751	Nærøy	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1755	Leka	13	Midt-Norge - under 5 000 innb.	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1756	Inderøy	14	Midt-Norge - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Nord-Trøndelag	Nord-Trøndelag
1804	Bodø	21	Nord - over 20 000 innb.	Nordland	Nordland
1805	Narvik	20	Nord - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	UNN	UNN
1811	Bindal	18	Nord - under 5 000 innb.	Helgeland	Helgeland
1812	Sømna	18	Nord - under 5 000 innb.	Helgeland	Helgeland
1813	Brønnøy	19	Nord - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Helgeland	Helgeland
1815	Vega	18	Nord - under 5 000 innb.	Helgeland	Helgeland
1816	Vevelstad	18	Nord - under 5 000 innb.	Helgeland	Helgeland
1818	Herøy	18	Nord - under 5 000 innb.	Helgeland	Helgeland
1820	Alstahaug	19	Nord - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Helgeland	Helgeland
1822	Leirfjord	18	Nord - under 5 000 innb.	Helgeland	Helgeland
1824	Vefsn	20	Nord - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Helgeland	Helgeland
1825	Grane	18	Nord - under 5 000 innb.	Helgeland	Helgeland
1826	Hattfjelldal	18	Nord - under 5 000 innb.	Helgeland	Helgeland
1827	Dønna	18	Nord - under 5 000 innb.	Helgeland	Helgeland
1828	Nesna	18	Nord - under 5 000 innb.	Helgeland	Helgeland
1832	Hemnes	18	Nord - under 5 000 innb.	Helgeland	Helgeland
1833	Rana	21	Nord - over 20 000 innb.	Helgeland	Helgeland
1834	Lurøy	18	Nord - under 5 000 innb.	Helgeland	Helgeland
1835	Træna	18	Nord - under 5 000 innb.	Helgeland	Helgeland
1836	Rødøy	18	Nord - under 5 000 innb.	Helgeland	Helgeland
1837	Meløy	19	Nord - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Nordland	Nordland
1838	Gildeskål	18	Nord - under 5 000 innb.	Nordland	Nordland
1839	Beiarn	18	Nord - under 5 000 innb.	Nordland	Nordland

Kommune-nummer	Kommunenavn	Kommunegruppe		HF-område somatikk	HF-område PHV og TSB
1840	Saltdal	18	Nord - under 5 000 innb.	Nordland	Nordland
1841	Fauske	19	Nord - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Nordland	Nordland
1845	Sørfold	18	Nord - under 5 000 innb.	Nordland	Nordland
1848	Steigen	18	Nord - under 5 000 innb.	Nordland	Nordland
1849	Hamarøy	18	Nord - under 5 000 innb.	Nordland	Nordland
1850	Tysfjord	18	Nord - under 5 000 innb.	Nordland	Nordland og UNN
1851	Lødingen	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1852	Tjeldsund	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1853	Evenes	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1854	Ballangen	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1856	Røst	18	Nord - under 5 000 innb.	Nordland	Nordland
1857	Værøy	18	Nord - under 5 000 innb.	Nordland	Nordland
1859	Flakstad	18	Nord - under 5 000 innb.	Nordland	Nordland
1860	Vestvågøy	20	Nord - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Nordland	Nordland
1865	Vågan	19	Nord - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Nordland	Nordland
1866	Hadsel	20	Nord - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Nordland	Nordland
1867	Bø	18	Nord - under 5 000 innb.	Nordland	Nordland
1868	Øksnes	18	Nord - under 5 000 innb.	Nordland	Nordland
1870	Sortland	19	Nord - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Nordland	Nordland
1871	Andøy	19	Nord - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Nordland	Nordland
1874	Moskenes	18	Nord - under 5 000 innb.	Nordland	Nordland
1902	Tromsø	22	Nord - storby	UNN	UNN
1903	Harstad	21	Nord - over 20 000 innb.	UNN	UNN
1911	Kvæfjord	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1913	Skånland	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1917	Ibestad	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1919	Gratangen	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1920	Lavangen	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1922	Bardu	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1923	Salangen	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1924	Målselv	19	Nord - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	UNN	UNN
1925	Sørreisa	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1926	Dyrøy	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1927	Tranøy	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1928	Torsken	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1929	Berg	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1931	Lenvik	19	Nord - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	UNN	UNN
1933	Balsfjord	19	Nord - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	UNN	UNN
1936	Karlsøy	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1938	Lyngen	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN

Kommune-nummer	Kommunenavn	Kommunegruppe		HF-område somatikk	HF-område PHV og TSB
1939	Storfjord	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1940	Kåfjord	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1941	Skjervøy	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1942	Nordreisa	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
1943	Kvænangen	18	Nord - under 5 000 innb.	UNN	UNN
2002	Vardø	18	Nord - under 5 000 innb.	Finnmark	Finnmark
2003	Vadsø	19	Nord - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Finnmark	Finnmark
2004	Hammerfest	20	Nord - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Finnmark	Finnmark
2011	Kautokeino	18	Nord - under 5 000 innb.	Finnmark	Finnmark
2012	Alta	19	Nord - 5 000-19 999 innb. - lengre reiseavstand	Finnmark	Finnmark
2014	Loppa	18	Nord - under 5 000 innb.	Finnmark	Finnmark
2015	Hasvik	18	Nord - under 5 000 innb.	Finnmark	Finnmark
2017	Kvalsund	18	Nord - under 5 000 innb.	Finnmark	Finnmark
2018	Måsøy	18	Nord - under 5 000 innb.	Finnmark	Finnmark
2019	Nordkapp	18	Nord - under 5 000 innb.	Finnmark	Finnmark
2020	Porsanger	18	Nord - under 5 000 innb.	Finnmark	Finnmark
2021	Karasjok	18	Nord - under 5 000 innb.	Finnmark	Finnmark
2022	Lebesby	18	Nord - under 5 000 innb.	Finnmark	Finnmark
2023	Gamvik	18	Nord - under 5 000 innb.	Finnmark	Finnmark
2024	Berlevåg	18	Nord - under 5 000 innb.	Finnmark	Finnmark
2025	Tana	18	Nord - under 5 000 innb.	Finnmark	Finnmark
2027	Nesseby	18	Nord - under 5 000 innb.	Finnmark	Finnmark
2028	Båtsfjord	18	Nord - under 5 000 innb.	Finnmark	Finnmark
2030	Sør-Varanger	20	Nord - 5 000-19 999 innb. - kort reiseavstand	Finnmark	Finnmark

Helsedirektoratet

Postadresse: Postboks 7000,
St. Olavs plass, 0130 Oslo

Telefon: +47 810 200 50

Faks: +47 24 16 30 01

E-post: postmottak@helsedir.no

www.helsedirektoratet.no